

Η ΕΒΡΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΣΤΡΙΑ
ΛΕΦΚΟΒΙΤΣ
ΜΙΑ ΣΤΟΝ «Δ»

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1500

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ
ΑΡΧΙΣΑΝ ΤΟ 7.320 π.Χ.!

«Πληροφορία»: Μία παράξενη έννοια
μέ πολλά «πρόσωπα» στις έπιστῆμες

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Ἀθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοιότυπος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
Ἡλεκτρονική Ἀλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Δ» λειτουργοῦν
πρωινὲς ὥρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (καὶ Σάββατο).

Ἰδρυτής-Ἱδιοκτήτης-
Ἐκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἀτελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Ἀθήνα, τηλ.: 5221792.
Ἐκτυπώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΩΡΓΟΣ

- Τιμὴ ἀντιτύπου: 1.500 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 14.000 δρχ.
- Ὁργανισμῶν κ.λπ.: 20.000 δρχ.
- Φοιτητῶν: 10.000 δρχ.
- Ἐξωτερικοῦ: 80 δολλ. ΗΠΑ.
- Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται
κατὰ τὴν ἐγγραφή.
- Ἡ συνδρομὴ ἀνανεώνεται
αὐτομάτως μετὰ τὴν λήξιν τοῦ
12μήνου. Διακοπὴ τῆς συνδρομῆς
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος τοῦ ἐνδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὅλες οἱ συνεργασίες καὶ τὰ
ταχυδρομικὰ ἐμβάσματα στὴ διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσῶν 51
175 62, Π. Φάληρο, Ἀθήνα.

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς
ποὺ ἀλλάζουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν στὸ περιοδικό.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει
ἀναδημοσίευση ἢ ἀναμετάδοση
καθ' οἷονδήποτε τρόπον
δημοσιευμάτων τοῦ «Δαυλὸς»
χωρὶς τὴν γραπτὴ ἄδεια τοῦ ἐκδότη.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 13056:

Τὸ σκοινὶ καὶ τὸ σκυλί

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 13058:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ι. ΚΑΝΤΕΡΑΚΗΣ, Β. ΖΟΡΜΠΑΣ, Α. ΣΠΥΡΗΣ, Ν. ΑΣΠΩΤΗΣ,
Α. ΠΑΠΑΜΙΧΟΣ, Μ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ, Β. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Κ. ΠΑ-
ΠΑΔΑΤΟΣ, Μ. ΡΟΥΣΣΟΣ.

ΣΕΛΙΣ 13065:

Συνέντευξη τῆς Ἑδραίας ἐλληνίστριας Λέφκοβιτς

ΝΑΝΣΥ ΜΠΙΣΚΑ

ΣΕΛΙΣ 13083:

Τὸ 7320 π.Χ. ἄρχισαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ

ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13083:

Ἡ «ἐδφνής» τεχνολογία τῶν ὀρυχείων Λαυρίου

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΤΑΝΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13090:

Παγκοσμιοποίηση καὶ πανανθρώπινη ἐλληνικότητα

ΠΑΝΑΓ. ΠΕΡΓΑΜΑΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13091:

Ὅταν ὁ «Δ» ἐπικηρύσσεται ὡς... «αἴρεση»

ΣΕΛΙΣ 13093:

Ἱπποκράτης: Συνεχιστής, ὄχι «πατέρας»,

μιας μακραίωνης ἱατρικῆς παραδόσεως

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13103:

«Πληροφορία»: Μία παράξενη ἔννοια

μὲ πολλὰ «πρόσωπα» στὶς ἐπιστῆμες

ΠΑΝ. ΑΝΑΛΥΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13108:

Σέξν σύμβολα χαναναικῆς γραφῆς

ΘΑΝΑΣΗΣ ΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13113:

Συνέντευξη τοῦ κ. Βύρωνος Πολύδωρα

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13121:

«Βιάγρα» καὶ ἔλλειμμα πολιτισμοῦ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 13123:

Ὁ ἀνθελληνισμὸς στὸ Βυζάντιο καὶ τὸ Σχίσμα

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 13123:

Ἡ βαρβαρότητα τῶν ποινῶν στὸ Βυζάντιο

ΕΧΕΤΛΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13131:

Ἡ ἐλληνικὴ μουσικὴ στὸν κόσμον

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 13072 • Ο ΑΛΛΟΣ
ΛΟΓΟΣ: σελ. 13082 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗ-ΡΙΤΑ: σελ. 13101 •
ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ:
σελ. 13111 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 13131

Τὸ σκοινὶ καὶ τὸ σκυλί

Ἡ κρατοῦσα τάξη πραγμάτων, πὺν βασιλεύει στὸν σημερινὸ Κόσμο, στηρίχθηκε ἀπ' αὐτοὺς πὺν τὴν οἰκοδόμησαν πάνω ἀπ' ὅλα σὲ ἰδεολογικὴ βάση. Ἔχει ἐπιβληθῇ καὶ κυριαρχήσει σ' ὅλα τὰ πλάτη τῆς Γῆς, ὅχι ἀπλῶς σὰν πολιτικοκοινωνικά συστήματα, ἀλλὰ σὰν τρόπος ζωῆς, σὰν «φιλοσοφία» ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἄνθρωπος ἀνεξαρτήτως φυλῆς, ἐθνικότητος, μορφώσεως, κοινωνικοῦ ἐπιπέδου κ.λπ. «υἰοθέτησε» ἀσυναίσθητα καὶ ὅχι ἀπλῶς ἀκολούθησε αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ αὐτὴν τὴν ἀντίληψη τῆς ζωῆς. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἰδεολογικὴ αὐτὴ εὐθυγράμμιση συγκρούεται πρὸς τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ συνεπῶς ἀποτελεῖ ἀσταθῆ κατάσταση εἶναι σημάδι, πὺν προεξοφλεῖ μὲν ὅτι ἡ ἰσχύουσα τάξη δὲν εἶναι βιώσιμη, ἀλλὰ δὲν αἶρει αὐτόματα τὰ ἰδεολογικά της ὑπόθεθρα. Ὁ κόσμος εἶναι δεμένος σὰν σκύλος μὲ τὸ ἰδεολογικὸ σκοινὶ τοῦ ρασιοναλισμοῦ, πὺν τοῦ πέρασαν στὸ λαιμὸ οἱ ἐξουσιαστές του καὶ στὴν ἀπελπισία του γανγίζει καὶ περιστρέφεται λυσσαλέα, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ μεταπηδήσῃ ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο, πὺν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ διαγράψῃ τὸ μῆκος τοῦ σκοινιοῦ αὐτοῦ.

Ὁ «πάσσαλος» πάνω στὸ ὁποῖο εἶναι δεμένη ἡ ἄλλη ἄκρη τοῦ σκοινιοῦ, τὸ κέντρο δηλαδὴ τοῦ κύκλου μέσα στὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ κινηθῇ ὁ σημερινὸς Κόσμος, εἶναι ἡ Διεθνὴς Ἐξουσία. Ἡ ἐστία τῆς ἐξουσίας αὐτῆς εἶναι, ὅπως καὶ κάθε κέντρο κύκλου, ἓνα σημεῖο, καὶ ὅχι περισσότερα. Δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄλλιῶς, δεδομένου ὅτι ἡ φύση ὅλων τῶν κατεστημένων ἰδεολογιῶν, ὅλων τῶν παραλλαγῶν τους, εἶναι μία, πανομοιότυπη σ' ὅλες. Πρακτικὴ ἐπιβεβαίωση τῆς ἀλήθειας αὐτῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι παρὰ τίς συνεχεῖς προσπάθειες τῆς Διεθνοῦς Ἐξουσίας νὰ παρουσιάσῃ παραπλανητικά «πολλὰ» πρόσωπα, «διαφορετικὲς» ἐστίες καὶ «ἀντίθετα» κέντρα δυνάμεως (Οὐάσινγκτων, Μόσχα, Πεκῖνο, Βρυξέλλες κ.λπ.), ἡ πραγματικότης ἀποκαλύφθηκε γυμνή, καὶ σήμερὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη καὶ οἱ πῶ ἀνυποψίαστοι, ἀντιλαμβάνονται ὅτι μία καὶ ἐνιαία Ἱερὴ Συμμαχία, μία καὶ μοναδικὴ ἀόρατη ἐξουσιαστικὴ ρίζα, πὺν δρᾷ συνωμοτικά σὰν ἓνα σῶμα πίσω ἀπὸ τίς πολλὰς «ταμπέλλες» τῶν πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ στρατιωτικῶν «μπλόκ», κυβερνᾷ καὶ ἐκμεταλλεύεται ὁλόκληρο τὸν Κόσμο.

Μὲ βάση τὴν παραπάνω τοποθέτηση ὡδηγούμεστε στὴν ἐκτίμηση, ὅτι

οἱ τοπικοὶ πόλεμοι, οἱ στρατιωτικὲς εἰσβολές, οἱ οἰκονομικῆς - κοινωνικῆς φύσεως ἐπαναστάσεις, ἡ τρομοκρατία (στὴν Ἰσπανία, Γερμανία, Ν. Ἀμερική, Τουρκία κ.λπ.), ἡ οἰκονομικὴ κρίση, ὁ πληθωρισμός, ἡ ἐνεργειακὴ κρίση, ἡ «ἐνταση» κ.λπ. εἶναι φαινόμενα, τὰ ὁποῖα πατρωνάζονται ἀπόλυτα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Παγκόσμιο Κατεστημένο, ἀκόμη κι ἂν δὲν δημιουργοῦνται ἐξ ὑπαρχῆς σκόπιμα ἀπ' αὐτό, καὶ δὲν ἔχουν κανένα ἄλλο σκοπὸ καὶ καμμιὰ ἄλλη κατάληξη παρεκτὸς τὸν ἔλεγχο τῆς «τάξεως» καὶ τὴν συντήρησίν της. Πρόκειται γιὰ γεγονότα, ἐξελίξεις καὶ τάσεις ἐνισχυόμενες ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐξουσία, διότι ἐξυπηρετοῦν, δὲν κλονίζουν τὴν κυριαρχία της.

Μέσα στὸ «χορὸ» τῶν γεγονότων, τάσεων, συγκρούσεων, πολέμων κ.λπ., τὸν ὁποῖο «χορεῦει» ἡ σύγχρονη ἀνθρωπότητα, ὅ,τι συνδέεται πρὸς τὶς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ –εἴτε σὲ ἀτομικὸ εἶτε σὲ ὁμαδικὸ ἐπίπεδο– καὶ ἐκφράζεται μὲ μὴ ὀργανωτικὰ μέσα, ἀποτελεῖ πραγματικὸ, ἀνεξέλεγκτο καὶ ἐπαναστατικὸ στοιχεῖο τῆς κρίσεως. Καὶ τοῦτο, διότι σκοπεύει συνειδητὰ στὸ σπάσιμο τοῦ σχοινοῦ τῆς παραβολῆς μας καὶ ὄχι στὴν ἀπόκτηση τροφῆς. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ εἶναι ἰδεολογικὰ καὶ πρακτικὰ αὐτοκινούμενα καὶ αὐτοδύναμα, χαράζουν προδρομικὰ καὶ πρωτοποριακὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας καὶ δίνουν τὶς κατευθύνσεις τοῦ αὐριοῦ.

Τέλος τὰ φαινόμενα αὐτὰ, πὸν παίρνουν τὶς διαστάσεις μιᾶς ἀνεξέλεγκτης παρορμήσεως σὲ παγκόσμια ἔκταση, συνιστοῦν τὴν ἄρνηση τῆς τεχνικῆς «πραγματικότητας» καὶ δημιουργοῦν τὸ σκαλοπάτι γιὰ τὴν πορεία πρὸς μιὰ νέα ἱστορικὴ ζωὴ, ἀλλὰ παραμένουν ἀπροσανατόλιστα, διότι στεροῦνται θέσεως. Εἶναι ὅμως οἱ θερμοκοιτίδες γιὰ τὴν ἀνδρωση πραγματικῶν ἱστορικῶν ρευμάτων, γι' αὐτὸ καὶ ἡ δογματικὴ τάξη ἔχει ἀντιληφθῇ τὸν κίνδυνο πὸν ἐγκυμονοῦν καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰ διαστρέψῃ ἢ ἐκτονώσῃ. Δέσμια ὅμως τῆς ρασιοναλιστικῆς φύσεώς της, ἀποπειρᾶται χωρὶς ἀποτέλεσμα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς «φυγάδες» αὐτοὺς προσφέροντάς τους «διευκολύνσεις» τῆς διαφύγει δηλαδὴ ὅτι ἡ ἴδια ἡ τεχνοκρατία της τοὺς ἔκανε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ ὀργανωτικὸ «μαντρί» της, ὅπως διαφεύγει στὴν κουνκουδάγια τῆς παροιμίας ὅτι τὶς βρωμιὲς δὲν τὶς κάνει ἡ φωλιά της ἀλλὰ ὁ... πισινός της.

[Απὸ τὸ βιβλίο «Ἀναζήτηση», ἔκδ. «Δαυλὸς» 1980]

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ἡ «ἐρασμική» προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τοὺς ξένους

Κύριε διευθυντά,

Εἶμαι ἐπὶ διδασκαλία φοιτητῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κολούμπια. Διαδίδω ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὸ ἀξιοθαύμαστο περιοδικό σας. Ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο σὰς γράφω εἶναι, γιὰ νὰ λάβω, ἐὰν εἶναι δυνατόν, μία ἔγκυρη καὶ ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένη ἀπάντηση σ' ἓνα ἐρώτημά μου. Γιὰ πολλὰ χρόνια ἀσχολοῦμαι μὲ τὴν ὑπέροχη ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα μας. Εἰδικότερα ἔχω παρακολουθήσει ἐδῶ μαθήματα, στὰ ὁποῖα ἡ προφορὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλη-

νικῶν ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς ἦταν περιέργη καὶ ξενίζουσα. Τὸ ἐρώτημά μου εἶναι τὸ ἑξῆς: Πῶς προφερόταν ἡ ἀρχαία Ἑλληνική; Προσωπικὰ πιστεύω, ὅτι προφερόταν ὅμοια μὲ τὴν νέα Ἑλληνική. Ἐὰν εἶναι ἔτσι, θὰ μπορούσατε νὰ μοῦ προμηθεύσετε τὸ ἀπαραίτητο ὕλικό, προερχόμενο εἴτε ἀπὸ παλαιότερα δημοσιεύματά σας εἴτε ἀπὸ ἄλλα συγγράμματα ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θέμα;

Εἰλικρινῶς

Βασίλειος Ζορμπᾶς

Πανεπιστήμιο Κολούμπια, Η.Π.Α.

Σημείωση «Δαυλοῦ»:

Ὁρθῶς ὁ κ. Β. Ζορμπᾶς ἀπορεῖ γιὰ τὴν «περίεργη» προφορὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀπὸ τοὺς ξένους καθηγητὲς. Σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δ» θὰ δημοσιευθῇ ἔρευνα, ποὺ θὰ ἀποδεικνύη τὴν ἐπιστημονικὴ πλάνη τῆς λεγομένης «ἐρασμικῆς προφορᾶς» καὶ θὰ προσκομίσῃ στοιχεῖα γιὰ τὸ πῶς ἀκριδῶς προέφεραν οἱ Ἕλληνες στὴν ἀρχαιότητα τὴ γλῶσσα μας.

Τὸ πρόβλημα τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Γιὰ τὸ θέμα «**Ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου**» ἀναφέρομαι στὴν ἀπάντηση τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου - ἀρχιτέκτονος κ. Κων. Καρμιράντζου («Δαυλός», τεῦχος 206), ἐπιθυμώντας νὰ σχολιάσω ἐν συντομίᾳ ὅ,τι πιστεύω πὼς μὲ ἀφορᾷ:

Α. Τὸ ποιά ἦταν ἡ ἀπώτερη σημασία τῆς ἐκφράσεως «**μὲ κανόνα καὶ διαβήτη**» στὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα εὐτυχῶς (ἢ δυστυχῶς) δὲν ἀποτελεῖ ζήτημα πρὸς διαλεύκανση ἐδῶ καὶ δεκάδες ἑκατοντάδες χρόνια. Ὅπως ἀνέφερα στὴν προηγούμενη ἐπιστολή μου («Δαυλός», τεῦχος 203), ἔχομε τὶς σαφεῖς σχετικὲς ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος—εἶναι βέβαιον—ἐγνώριζε γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ πολὺ περισσότερα τόσο ἀπὸ ἐμένα ὅσο—πιστεύω—καὶ ἀπὸ τὸν κ. Καρμιράντζο.

Β. Εἶναι ἐμφανές, ὅτι ἀπὸ τὸν κ. Καρμιράντζο δὲν ἔγινε κατανοητὴ

Ἑβραϊοφονικὴ προπαγάνδα στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Μ.Μ.Ε.

Κατ' ἀρχὰς θερμὰ συγχαρητήρια. Εἶμαι ἓνας σχετικὰ νέος ἀναγνώστης τοῦ «Δαν-λοῦ» (ἓνα χρόνο) καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού στέλνω γράμμα. Ἀφορμὴ γιὰ νὰ γράψω στάθηκαν ἓνα ἄρθρο σὲ σχολικὸ διδλίο καὶ μία τηλεοπτικὴ ἐκπομπή. Θὰ προσπαθῶ, ὅσο πιὸ «λακωνικά» γίνεται, νὰ ἀναφερθῶ καὶ στὰ δύο.

Τὸ ἄρθρο ἀνήκει στοῦ διδλίου τῆς Β' Γυμνασίου: «Ἡ Μουσικὴ μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία της» (ἐκδοση Η' 1995) καὶ εὐρίσκεται στὴν σελίδα 29. Ἀναφέρονται δὲ τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἱστορία τῆς μουσικῆς τῶν Ἑβραίων εἶναι μία ἀπὸ τίς πιὸ μακρόχρονες καὶ ἀπὸ ἐκεῖνες πού δέχτηκαν τίς μεγαλύτερες καταστροφές, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γνωρίζουμε πολὺ λίγα γι' αὐτήν, ἀφοῦ ἀπ' τὴν πολὺ παλιὰ ἐποχὴ δὲν σώθηκαν οὔτε μουσικά κείμενα [πιθανὸν νὰ μὴν εἶχαν ἢ νὰ μὴν ἤθελαν νὰ ἔχουν μουσικὴ γραφὴ (!!!)], οὔτε ὄργανα... Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν Βίβλο οἱ Ἑβραῖοι ἦταν ἓνας λαὸς ἐξαιρετικὰ μουσικός... ὁ Δαβὶδ δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας ποιητὴς καὶ μουσικός, μὰ καὶ

σπουδαῖος ὁργανωτὴς τῆς μουσικῆς τῆς ἐποχῆς του...».

Συμπέρασμα: χωρὶς στοιχεῖα (μουσικά ὄργανα καὶ κείμενα) καὶ μὲ συγκεχυμένες πληροφορίες τῆς Βίβλου ἐξάγεται, ὅτι «ὁ Δαβὶδ ὑπῆρξε μέγας ποιητὴς καὶ μουσικός» καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἦταν «ἐξαιρετικὰ μουσικός λαός» καὶ ὅλα αὐτὰ σὲ ἑλληνικὸ διδλίο... (περίεργο δὲν φαίνεται;).

Ἡ ἐκπομπή, τὴν ὁποία ἀνέφερα ἀρχικῶς, εἶναι ἡ «Τί τρέχει», τὴν ὁποία ἐπιμελεῖται ἡ κ. Ἄννα Παναγιωταρέα. Πρὸ ἡμερῶν λοιπὸν ἔτυχε νὰ παρακολουθῶ αὐτὴν τὴν ἐκπομπή, καὶ πραγματικὰ αὐτὰ πού ἄκουσα μὲ ἐξώργισαν. Σὲ μία ἔρευνα περὶ τῆς πόλεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν μίλησε μία ἀρχαιολόγος, ἡ ὁποία εἶπε: «... ὡς γνωστόν, ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ὁ Μελέαρχος τῶν Φοινίκων, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία εἰσήχθη στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Φοίνικες (!!!)». Οἱ ψευδο-θεωρίες τῶν φοινικικῶν γραμμάτων τείνουν νὰ ἐξαλειφθοῦν (ἂν δὲν ἔχουν ἤδη ἐξαλειφθῇ) καὶ μερικοὶ μιλάνε γιὰ τὸν Μελέαρχο! Τί ἄλλο θὰ

ἡ προσέγγισή μου στοῦ (πράγματι) πρωτότυπο καὶ (ὄντως) ἐνδιαφέρον ἄρθρο του («Δανλός», τεῦχος 200 - 201). Ἐγὼ δὲν ἀμφισβήτησα τὸ ὅτι ὁ ἀρθρογράφος ἀνέφερε (παράγραφος 3 τοῦ ἄρθρου), πὼς ἡ τιμὴ τοῦ π εἶναι «περίπου ἴση...». Ἀπλῶς εἶπα, ὅτι ἡ κατασκευὴ τῆς παραγράφου 4 τοῦ ἄρθρου αἰρεῖ τεχνηέντως τὴν προηγούμενη δήλωση τοῦ ἀρθρογράφου περὶ προσεγγίσεως τοῦ π, καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ ἴδιος γράφει: $AZ = 6(\phi+1) R/5$ ἴσον (καὶ ὄχι «περίπου ἴσον») πR , ἀπ' ὅπου ὁ οἰοσδήποτε (συμπεριλαμβανόμενοι καὶ οἱ μαθητὲς Γυμνασίου...) συνάγει ὅτι: $\pi = 6(\phi+1)/5$, ἐξίσωση (πλήρως) ἀπορριπτέα ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν γεωμετρίαν.

Γ. Αὐτὴ ἡ τεχνήεσσα ἄρση στοῦ ἴδιο κείμενο τοῦ «περίπου ἴσον» (ἀρχικῶς) σὲ «ἀκριδῶς ἴσον» (μετέπειτα) χαρακτηρίστηκε ἀπὸ ἐμένα ὡς (εὐχάριστο) «τέχνασμα» ἢ (κοινῶς) «τρύκ», γεγονὸς πού κατὰ τὴν γνώμη μου δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ξενίσῃ τὸν ἀξιότιμο κ. συνάδελφο.

Τεχνάσματα («τρύκ») τοῦ προαναφερθέντος τύπου ὑπάρχουν πολ-

ἀκούσουν τὰ ἔρμα τὰ αὐτιά μας!

Μετά τιμῆς

Ἀναστάσιος Ν. Σπύρης

Φοιτητής, Χαλκίδα

Σημ. «Δαυλοῦ»: *Γιὰ τὸν Ἡρακλῆ βλ. τὸ ἄρθρο περὶ Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων στὴ σελ. 13073 τοῦ ἀνὰ χειρὸς τεύχους τοῦ «Δ».*

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες γνώριζαν τὴν κατεργασία τοῦ μεταξιοῦ

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Παρατήρησα, ὅτι συχνὰ γράφεται εἰς πολλὰ ἔντυπα καὶ κυρίως σχολικά, ὅτι ἡ μέταξα ἦλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ (551 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ἔστειλε δύο καλογήρους - πράκτορας νὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὴν Κίνα τὸν μεταξοσκώληκα, κρυμμένον εἰς τὰς βακτηρίας των. Ἐπίσης ἐγράφη ὑπὸ τοῦ π. Εὐαγγέλου Σκορδᾶ («Δαυλός», τεύχος 203, σελὶς 12.675), ὅτι: «ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς μετάξης δημιουργοῦνται πολυτελεῖ καὶ παράξενα ἐνδύματα...».

Ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω, ὅτι ἡ καλλιέργειά της ἦτο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ καὶ κυρίως ἐν Ἑλλάδι τοῦλάχιστον χίλια ἔτη πρὶν. α) Ὁ Πausanias ἤδη ἐγνώριζε περὶ τῆς

ἐκτροφῆς τοῦ μεταξοσκώληκος ὑπὸ τῶν Κινέζων (Σῆρες) («Ἑλλάδος Περιήγησις», «Ἡλειακά» Β' 26). β) Ὁ Πλίνιος ἐθεώρει πατρίδα τῆς μετάξης τὴν Ἀσσυρία (Nat. 11,75). γ) Ὁ Ἀριστοτέλης περιγράφει τὰ στάδια τῆς μεταμορφώσεως τοῦ μεταξοσκώληκος καί, τὸ σπουδαιότερον, μᾶς δίδει τὴν πληροφορίαν, ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν Κῷ ἐγνώριζαν τὴν κατεργασίαν τῆς μετάξης εἰς ὕφασμα (Ἀριστοτέλης, «Ἰστ. ζώων» 5,55)· ἡ Παμφίλη δέ, κόρη Πλατέα τινός, ἦτο ἡ πρώτη ἐπιχειρήσασα νὰ ὑφάνῃ μέταξαν. Ἐξ ἄλλου εὐρήματα μετάξης ἔχομεν εἰς τάφον ἀρχοντος Κελτῶν ἐν Βυρτεμβέργῃ, χρονολογούμενον περὶ τὸ 500 π.Χ. (H.J. Hundt, «Der Keltenfürst von Hochdorf», Stuttgart 1985) καὶ εὐρισκόμενον δόρεια τῶν Ἀλπεων,

λὰ στὰ μαθηματικά (π.χ. τὸ «παράδοξον τοῦ Ζήνωνος») καὶ ὁ ἐνδιαφερόμενος μπορεῖ νὰ ἐντοπίσῃ ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη καὶ στὰ σύγχρονα διβλία μαθηματικῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ Λυκείου, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἐκεῖ πρὸς «παιδαγωγικὴν τέρψιν» τῶν μαθητῶν.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω θεωρῶ, ὅτι ὁ κ. Καρμιράντζος ἐκφεύγει τοῦ θέματος, ὅταν ἀναφέρεται στὴν ἀξία τῶν προσεγγιστικῶν μεθόδων τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, τὴν ὁποία οὐδεὶς ἐχέφρων νοῦς, πιστεύω, ἀμφισβητεῖ. Ἐδῶ τὸ θέμα –ἐπαναλαμβάνω– δὲν εἶναι, κατὰ πόσον κάποια προσέγγιση τοῦ π εἶναι «καλὴ ἢ ὀχρῇ», ἀλλὰ κατὰ πόσον μία ὁποιαδήποτε τέτοια προσέγγιση εἶναι ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν γεωμετρίαν, ὥστε νὰ ἀξίζῃ ἡ σπατάλη φαιᾶς οὐσίας γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ τετραγωνισμοῦ (χωρὶς εἰσαγωγικά) «μὲ κανόνα καὶ διαδητή». Κατ' ἐμὲ ἡ ὁποιαδήποτε προσέγγιση τοῦ π θέτει αὐτομάτως αὐτὸν πὸν τὴν νιοθετεῖ ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τῆς θεωρητικῆς γεωμετρίας, ὁπότε ἡ χρή-

χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Κεραμεικοῦ ἐν Ἀθήναις εὐρέθησαν λωρίδες ὑφάσματος μετάξης ἐντὸς σαρκοφάγου, καὶ θεωρεῖται ὅτι ἡ νεκρὰ κατάγεται ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλκιδιδάδου, διότι ἡ σαρκοφάγος εὐρέθη κάτω ἀπὸ τὸν τάφον τῆς Ἰππαρέτης, ἐγγονῆς τοῦ Ἀλκιδιδάδου. Συνεπῶς ἡ μέταξα ἦτο γνωστὴ πολὺ ἐνωρίτερον τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἴσως ἐπὶ Βυζαντίου νὰ ἐπεχειρήθη κάποια ἀνάμειξις δύο διαφορετικῶν εἰδῶν. Διὰ πε-

ρισσοτέρας πληροφορίας ἐπὶ τοῦ θέματος: U. Heimberg, «Gewürze, Weihrauch, Seide-Welthandel in der Antike» 1981· J.P. Wild, «Textile Manufacture in the Northern Roman Provinces» 1970· Anastasia Rekridou-Gorecki, «Mode im Antiken», München 1989, μεταφρασμένον καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν: «Μόδα εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα», Ἀθῆναι 1993, ἐκδ. Παπαδήμας.

Μὲ ἑλληνικοὺς χαιρετισμοὺς
Νικόλαος Σταμ. Ἀσπιώτης

Μουσικὸς
Βόλφμπουργκ, Γερμανία

Ὁ διάλογος γιὰ τὴν ταύτιση τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης

Κύριε Λάμπρου,

Ἐδιάβασα εἰς τὸ τ. 206 τοῦ «Δαυλοῦ» τὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Φίλιππα πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Τζάκου, ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τ. 198.

Ἀπορῶ ὅμως, πῶς ὁ κ. Φίλιππας ἐπιμένει νὰ πείσῃ, ὅτι ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη εἶναι ἡ Λευκάς, στηριζόμενος εἰς ἰσχυρισμοὺς καὶ ὑποδείξεις, οἱ ὁποῖες δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα διὰ τοὺς ἐξῆς κατωτέρω λόγους:

α) Ἡ Λευκάς παρ' οὐδενὸς ἀρχαίου συγγραφέως ἀναφέρεται ὡς νῆσος, διότι δὲν ὑπῆρξε νῆσος, ἀλλὰ χερσόνησος τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ Στράβων (I, 8) ἀναφέρει, ὅτι Κορίνθιοι ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Κυψέλου καὶ τοῦ Γόργου (τὸ 625 π.Χ. περίπου) ἔκοψαν τὸν ἰσθμὸν ποῦ ἦγωνε μὲ τὴν ξηρὰν καὶ μετέβαλαν τὸν ἰσθμὸν εἰς πορθμὸν. Ὁ δὲ Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Λευκάς χερσόνησος πρότερον οὕσα πρὸς Ἀκαρνανίαν, ἔστι νῆσος

ση τῶν μεθόδων της (π.χ. «μὲ κανόνα καὶ διαδήτη») ὀλίγην ἀξίαν ἔχει.

Μὲ αὐτὸ τὸ σκεπτικὸν παρέθεσα τὴν ἐναλλακτικὴν –καὶ ἀπλούστερη– κατασκευὴν τοῦ «τετραγωνισμοῦ» (μὲ εἰσαγωγικά), τὴν ὁποία ἐγὼ ὁ ἴδιος πρῶτος ὑπεβάθμισα (ὁπότε τὸ «ἰδὸν ἡ Ρόδος...», καθὼς καὶ οἱ «12 κατασκευές» ποὺ ἔγραψε ὁ κ. Καρμιράντζος, δὲν εἶχε νόημα νὰ γραφοῦν).

Τὸ ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς θεωρητικῆς γεωμετρίας πρόβλημα τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου ἀνάγεται στὴν κατασκευὴν ἐνὸς εὐθυγράμμου τμήματος μήκους ἴσου πρὸς τὸ μῆκος περιφερείας γνωστῆς ἀκτίνος. Εἶναι ἀδύνατον νὰ λύσουμε τὸ πρόβλημα αὐτὸ μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ κανόνος καὶ τοῦ διαδήτου. Αὐτὴ ἡ ἀδυναμία ὀφείλεται στὴν ὑπερβατικότητα* τοῦ π καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ὡς ἄνω κατασκευῆς ἀπεδείχθη ἀπὸ τὸν Γερμανὸ μαθηματικὸ Lindemann τὸ 1882 μὲ τὴν γενίκευσιν θεωρημάτων, ὀφειλομένων στὸν μεγάλον Γάλλο μαθηματικὸ Hermite.

ἀποτεταφρευμένη».

β) Ὁ Ὅμηρος εἶναι σαφέστατος εἰς τὰς περιγραφὰς του, ὅπως εἰς τὸ σ 84 - 85 τῆς «Ὀδυσσεΐας», ὅπου δάξει τὸν Ἀντίνοο νὰ λέῃ στὸν Ἴρο: «πέμψω σ' ἡπειρόνδε, βαλὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ, εἰς Ἔχeton βασιλῆα...». Θὰ ἐχρειάζετο νὰ τὸν βάλλῃ σὲ μαυροκάραβο, διὰ νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὴν ἡπειρον, εἰς τὸν βασιλεῖα Ἔχeton, ἐὰν ἡ Λευκάς ἦτο ἡ Ἰθάκη;

γ) Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἰθάκης (Ὁδ. ι 21-29) ἀναφέρει τὴν Ἰθάκην ὡς «εὐδείελον... ἀμφὶ δὲ νῆσοι πολλαὶ ναιετάουσι μάλλα σχεδὸν ἀλλήλῃσιν...». Ταιριάζει αὐτὴ ἡ περιγραφὴ πρὸς τὴν Λευκάδα;

δ) Συνεχίζει: «... ἐν ἀλλὶ κεῖται πρὸς ζόφον, αἱ δὲ τ' ἀνευθε πρὸς ἠὼ τ' ἡέλιόν τε...». Εἶναι τελευταία πρὸς τὴν δύση ἡ Λευκάδα; ἢ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰς ἀπόψεις των διάφοροι ἐρευνηταὶ ἠλλαξαν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ὅπως τοὺς συνέφερε, καὶ ἔκαναν τὸν ζόφον (τὴν δύση) βορρᾶ, ἐνῷ ὁ Ὅμηρος εἶναι σαφέστατος καὶ λέγει «πρὸς ζόφον καὶ πρὸς ἠὼ καὶ ἡέλιον» (πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸν ἥλιο). Λέτε νὰ μὴν γινώριζε τὸ βορρᾶ, γιὰ νὰ τὸ

γράψῃ, ἂν ἤθελε;

ε) Ἡ ταῦτις τοῦ ὀμηρικοῦ Δουλιχίου πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν εἶναι τουλάχιστον ἀτυχής. Ὁ Στράβων (I, 14-c 456) θεωρεῖ ὅσον τίποτε ἄλλο λιγώτερο ἀντιομηρικὸ τὴν ταῦτις τῆς Κεφαλληνίας μὲ τὸ Δουλίχιον, ὅπως εἶχαν διατυπώσει τὴν ἀποψιν αὐτὴν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διάφοροι συγγραφεῖς (Ἑλλάνικος, Ἀνδρων, Φερεκύδης κ.ἄ.). Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει τὸ Δουλίχιον ὡς «πολύπυρον» (πολύσιτον) καὶ «ποιῆεν» (χλοερὸ) (Ὁδ. ι 24, ξ 335, 397, π 396 καὶ τ 131). Φαίνεται, ὅτι τὸ Δουλίχιον εἶχε πεδινὴν ἑκτασιν καὶ ἦτο πλούσιο σὲ σιτηρὰ καὶ χόρτο. Ὁ Ὅμηρος ἐπίσης καθορίζει τὴν τοποθεσίαν τοῦ Δουλιχίου (Ἰλ. B 625): «Ὅσοι ἦσαν ἀπὸ τὸ Δουλίχιον καὶ τὰ ἱερὰ νησιὰ τῶν Ἐχίνων, τὰ ὁποῖα θρίσκονται πέρα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἥλιδαν, σ' αὐτοὺς ἡγεμόνευε ὁ Μέγης...». Τί δουλειὰ εἶχε ἡ Κεφαλληνία στὶς Ἐχινάδες νήσους;

στ) Πιστεύει σοβαρὰ ὁ κ. Φίλιππας, ὅτι ἡ Λευκάς εἶναι εὐδείελος (φανερὴ ἐκ τοῦ μακρόθεν), ὅταν συγχέεται μὲ τὰ Ἀκαρνανικὰ ὄρη καὶ πρέπει νὰ πλησιάσῃς πολὺ

Εὐχαριστῶ τὸ περιοδικό σας γιὰ τὴν ἕως τώρα φιλοξενία τῶν ἀποψέων μου, ὑποσχόμενος νὰ μὴν ἐπανέλθω, ἔστω κι ἂν ὁ κ. Καρμιράντζος ἀποφασίσῃ νὰ ἔχῃ αὐτὸς τὸν τελευταῖο λόγο.

** Ὑπερβατικὸς ὀνομάζεται ὁ ἀριθμὸς, ὁ ὁποῖος δὲν προκύπτει ὡς ρίζα ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως μὲ ἀκέραιους συντελεστές, δηλ. ἐξισώσεως τῆς μορφῆς $f(x) = 0$, ὅπου $f(x)$ ἀκέραιο πολυώνυμο μὲ ἀκέραιους συντελεστές. Ὁ ὑπερβατικὸς ἀριθμὸς εἶναι ἀσύμμετρος (ἄρρητος), ἀλλὰ δὲν συμβαίνει ἕνας ἀσύμμετρος νὰ εἶναι ἀναγκαίως ὑπερβατικὸς.*

Μὲ ἐκτίμηση

Ἰ. Καντεράκης

Διπλ. Πολιτικὸς Μηχανικὸς ΕΜΠ

Eur. Ing. MISTructE (UK)

Φιλοθέη

κοντά για νὰ τὴν ξεχωρίσεις;

ζ) Εὐδείελος εἶναι ἡ Κεφαλληνία, τῆς ὁποίας ὁ ταξιδιώτης ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν δύση ἢ ἐξερχόμενος τοῦ λιμένος τῶν Πατρῶν ἀντικρύζει τὸν τεράστιον ὄγκο νὰ ἀναδύεται ἀπὸ τὸ μέσον τῆς θαλάσσης καὶ ἐντυπωσιάζεται, ἐκπλήσσεται κυριολεκτικῶς. Εἶναι τὸ μεγαλόπρεπο βουνό, τὸ «*ἀριπρεπὲς καὶ εἰνοσίφυλλον*», τὸ ὁποῖο τὴν κάνει εὐδείελο. Ὁ Ὅμηρος φωτογραφίζει σαφῶς μὲ τὴν περιγραφή του τὴν Ἰθάκη. Τί ἄλλο θὰ ἔπρεπε νὰ γράψῃ, γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὰ μάτια;

η) Ἀλλὰ τὸ καταλυτικὸ στοιχεῖο, ἡ ταφόπετρα τῶν ἀντιθέτων θεωριῶν, εἶναι ἡ

ἀποκάλυψις τοῦ αἰῶνος, ὁ μέγας θολωτὸς μυκηναϊκὸς τάφος, ἐφάμιλλος τοῦ Ἀτρέως, ὁ ὁποῖος βρέθηκε εἰς τὴν θέσιν Τζουνάτα τοῦ Πόρου Κεφαλληνίας. Ἡ ὕπαρξις τοῦ τάφου αὐτοῦ προϋποθέτει καὶ μέγαλο μυκηναϊκὸν κέντρον, ὅπως αἱ Μυκῆναι, Πελάνα, Πύλος, Ὁρχομενός.

Γνωρίζει μήπως ὁ κ. Φίλιππας κανένα ἄλλο μυκηναϊκὸ βασιλεῖο εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν, πλὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Ὀδυσσεως;

Μετὰ διακεκριμένης ἐκτιμήσεως
Ἀλκιδιάδης Παπαμίχης
Ζωγράφου

Τὸ «Τεοτιχουακάν» («Θεότητος Οἶκος») τῶν Ἰνκα

Κύριε διευθυντά,

Σὰς διαδιδάξω πρωτότυπες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ "TIME" (τεῦχος 18/1/99) μὲ θέμα ἄρθρο ἀρχαιολογικόν. Τὸ ἐν λόγω ἄρθρο ἀναφέρεται στὴν «Πόλη τῶν Θεῶν» καὶ τοὺς ἀρχαίους λαοὺς τῆς Ἀμερικῆς (Ἀζτέκους, Μάγια κ.λπ.). Τὸ ἀξιόθαύμαστο εἶναι, ὅτι ἡ «Πόλη» (ἢ «Τόπος») «τῶν θεῶν» στὴν τοπικὴ γλῶσσα ὀνομάζεται: «*Teotihuacan*». Ὁ δὲ ἀρθρογράφος διερωτᾶται ἐν πολλοῖς γιὰ τὴν προέλευση οὐσιαστικῶς τῶν ἐκεῖ πολιτισμῶν καὶ μνημείων, ἰδιαιτέρως γιὰ τὶς πυραμίδες. Εἶναι ἡλίου φαινότερον, ὅτι ἡ λέξις «*Teotihuacan*», «Πόλη τῶν θεῶν», ἀρχίζει μὲ τὸ «*Τεό*» = (Θεός;). Εἶναι μία ἄλλη ἀπόδειξις παρουσίας στὴν Ἀμερικὴ ἀρχαιο-

τάτων Ἑλλήνων;

Ὡς πότε ἐπὶ τέλους θὰ καλλιεργῇται παγκοσμίως (ἐσκεμμένως καὶ δυστυχῶς καὶ ἐν Ἑλλάδι) ἡ πλάνη, ὅτι ὀφείλομε τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ἀρχικὰ στοὺς Βίκινγκς... τὸ 1.000 μ.Χ. (Καναδικὴ Ἱστορία) καὶ ἀργότερα στὸν «πολιτισμένον κόσμον» (Χριστόφορο Κολόμβον καὶ Σία); Ὡς πότε ἡ ἐπίσημη Ἑλλάδα θὰ κλείνῃ τὰ μάτια μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς ἀλήθειες; Καὶ πότε θ' ἀρχίσῃ νὰ διαφωτίξῃ τὴν οἰκουμένην; καὶ τὸ Ἑλληνισμὸς; Καὶ θὰ πάψῃ νὰ εἶναι ἓνα μίξερο κρατίδιο φουκαράδων Βαλκανίσκων;

Εὐχαριστῶ
Μ. Ἐλευθερίου
Νέα Μόδυτος

Ποιοὶ ἐπέβαλαν τὶς ὕδρεις κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ

Κύριε διευθυντά,

Στὰ τεύχη 191 καὶ 192 ὁ κύριος Ἀτταβύριος παρουσιάζει μιὰν ἀξιόλογη μελέτη μὲ τίτλο «*Υμνολόγιο τῆς ἐβραϊκῆς μυθολογίας καὶ ὕδρεις κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος στὶς ἐκκλησίαις τῆς Ἑλλάδος*». Σωστά καὶ ἀναμφισβήτητα τὰ ὅσα γράφει. Ἐρωτῶ ὅμως: Αὐτὸ τὸ ὕμνολόγιο, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν δάση τῆς χριστιαν-

ικῆς θρησκείας, εἶναι γραμμένο στὴν ἐβραϊκὴ ἢ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα; Ἐβραῖοι μᾶς τὸ ἐπέβαλαν ἢ μήπως ρωμιοὶ δυζαντινοί; Φίλε κύριε Ἀτταβύριε, οἱ πόρτες τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν μας εἶναι ὀρθάνοικτες καὶ οὐδεὶς Ἐβραῖος τίς διαβαίνει. Ἀνενόητοι ἁλωνίζουσιν Ἑλληνες διδάσκαλοι καὶ ἱερεῖς καὶ τραυματίζουν ἀνεπανόρθωτα τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν μας

μέ παλαιές καί καινές διαθήκες. Ἡ Παλαιά Διαθήκη προηγήθηκε τοῦ χριστιανισμοῦ (περιγράφει τὴν περιπλάνηση τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἀπὸ τὴν γένεση ὡς τὴν ἐγκατάστασή των στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας Χαναάν). Ἀλλὰ αὕτη τὴν ἱστορία δὲν μᾶς τὴν ἐπέβαλαν οἱ Ἑβραῖοι. Μέχρις ὅτου οἱ χριστιανοὶ θυσαντινοὶ

ἐπῆραν τὴν Πεντάτευχο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὴν ἔκαναν δόγμα καὶ φλάμπουρο τοῦ χριστιανισμοῦ, γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὸν μεσαιωνικὸ σκοταδισμό ἐνάντια στοῦ διαλεκτικὸ πνεῦμα τῶν προγόνων μας.

Μὲ τιμὴ
Βασ. Γεωργιάδης
Ἀθήνα

«Φωτεινὰ σημάδια» στοὺς Ἕλληνες τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς

Κύριε Λάμπρου,
[...] Ἰδιαιτέρα γιὰ ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς ὑπάρχουν φωτεινὰ σημάδια, ὅτι ἡ φλόγα τοῦ Ἑλληνισμοῦ παραμένει ἄσβεστη. Χρέος ἱερὸ γιὰ ὅλους μας νὰ τὴν κάνουμε νὰ λάμψη ὅπως καὶ πρῶτα, ἐπιδιώκοντας στὴν μόρφωσή μας καὶ στὴν ἀσκησιὴ τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ

κοινωνικῆς μας ζωῆς τὴν ἀρετὴ, τὴν ἑλληνικὴ ἀρετὴ, ποὺ ὑλοποιεῖται στὴν ἐπιδίωξη τοῦ «καλοῦ», τοῦ «ἀγαθοῦ» καὶ τοῦ «ἀληθοῦς». Ὁ «Δαυλὸς» εἶναι μία μεγάλη προσφορὰ σ' αὐτὴν τὴν ἀποστολή, καὶ θὰ στηριχθοῦμε στοῦ παραδειγμά του.

Μὲ ἐκτίμησι
Κυριάκος Παπαδάτος
Θόρυχιλ, Ὄνταριο, Καναδᾶς

Γιατί τοποθετήθηκε ἡ κατοικία τῶν θεῶν στὸν Ὀλυμπο;

Ἀγαπητὲ «Δαυλέ»,
Ὅσοι κατοικοῦν περὶ τὸν Ὀλυμπο ἔχουν παρατηρήσει, ὅτι ἀκόμη καὶ τοὺς θερινοὺς μῆνες ἐν πλήρει αἰθρία στὴν κορυφῇ τοῦ Ὀλύμπου μαζεύνονται σύννεφα γιὰ κάποιο μικρὸ χρονικὸ διάστημα καὶ μάλιστα ἀκούγονται βροντές.

Ἡ θεωρία μου εἶναι, ὅτι πρῶτα τοποθετήθηκε ὁ Δίας στὸν Ὀλυμπο καὶ μετὰ ὠνομάσθηκε *νεφεληγερέτης* καὶ *ὑψιδρεμέτης*. Ὅπως ἐπίσης, ὅτι τὸ σύντομο χρονικὸ διάστημα αὐτῶν τῶν μικρῶν συγκεντρώσεων νεφῶν, μὲ τίς δυνατὲς ὅμως βροντές, ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν μύθων γιὰ τοὺς ξαφνικοὺς θυμους τοῦ Διὸς καὶ τίς συζυγικὲς ἐριδες μὲ τὴν Ἥρα· πρᾶγμα ποὺ κατὰ τὴν γνώμη

μου σημαίνει, ὅτι ἡ πλήρης καθιέρωση τοῦ Δωδεκαθέου ἔγινε μετὰ τὴν καθιέρωση τῆς οἰκογενείας, ἥτοι ἡ οἰκογένεια στὴν Ἑλλάδα εἶναι πάρα πολὺ παλαιὰ ὑπόθεση.

Τὸ ἐρώτημα ποὺ ἀπομένει εἶναι, γιατί τοποθετήθηκε ἡ κατοικία τῶν θεῶν στὸν Ὀλυμπο. Ἐγνώριζαν ἀπὸ τότε, ὅτι εἶναι τὸ ὑψηλότερο βουνό; Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἐγνώριζαν, ἔστω καὶ στίς κατοπινὲς ἐποχές, κάποιοι τολμηροὶ δὲν θὰ ἀνέβαιναν νὰ τὴν δοῦν ἀπὸ κοντά; Δυστυχῶς σὲ αὐτὸ τὸ βασικὸ ἐρώτημα (γιατί ἡ κατοικία τῶν θεῶν στὸν Ὀλυμπο καὶ ὄχι ἄλλου) δὲν ἔχει δοθῇ ἱκανοποιητικὴ ἐρμηνεία.

Μὲ ἐκτίμησι
Μάνθος Ρούσσος
Ἀθήνα

Σημείωση «Δαυλοῦ»: Στὸ διδλίο «Ἡ ἀναχρονολόγηση τῆς Προϊστορίας» τοῦ κ. Κ. Κουτρουδέλη, ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν «Δαυλὸ» καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ μέχρι τέλους Ἀπριλίου, ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ ἀπάντηση στὴν ἀπορία τοῦ ἐπιστολογράφου γιὰ τὸ τί ἦταν ὁ «Ὀλυμπος».

«Ἀναμφιδόλως ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς εἶναι ὁ ἀρχαιότερος»

Ἡ κ. Μαίρη Λέφκοβιτς (στο μέσον) μετὶ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Β. Καρολίνας δρα Γεώργιο Ζερβό καὶ τῇ συνεργάτιδά τοῦ «Δαυλοῦ» κ. Νάνσυ Μπίσκα (ἀριστερά) στὸ Οὐίλμινγκτων τῆς Β. Καρολίνας.

Η ΕΒΡΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΡΙΑ ΜΑΙΡΗ ΛΕΦΚΟΒΙΤΣ ΜΙΛΑ
ΣΤΟΝ «Δ» ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

«Οἱ Ἕλληνες διεχώρισαν τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τὴ θεοκρατία»

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τῆς Μαίρης Λέφκοβιτς στὴν ἀμερικανικὴ ἔκδοση “Not Out of Africa” καταδεικνύει, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀφρικανικὴ. Πρόκειται γιὰ τὴν δυναμικώτερη καὶ συστηματικώτερη ἀπάντηση πὺν δόθηκε στοὺς ἀφροκεντρίζοντες Ἑβραίους τῆς κίνησης «Μαύρη Ἀθηνᾶ» τῶν ΗΠΑ. Τὸ βιβλίο τῆς ἔγινε ἀντικείμενο τῆς τεράστιας δημοσιότητας, διότι θίγει ζητήματα πὺν ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο συζήτησης καὶ διαμάχης στὶς ΗΠΑ. Οἱ επικριτὲς τῆς ἐπικεντρώνουν τὰ ἐπιχειρήματά τους ὅχι στὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἀλλὰ στὸ ζήτημα τῆς φυλῆς. Τὴν κατηγοροῦσαν, ὅτι ἐμπνέεται ἀπὸ ρατσιστικὰ κίνητρα καὶ εἶναι «ἀρειανίστρια Ἑβραία». Ἡ ἱστορία, λένε, πρέπει νὰ ξαναγραφῇ ἀκόμη καὶ μετὰ πλαστὰ στοιχεῖα, ἀρκεῖ νὰ δικαιώσῃ τοὺς ἰθαγενεῖς Ἀμερικανοὺς καὶ τοὺς Ἀφρικανούς.

Τὴν κ. Μαίρη Λέφκοβιτς τὴν συναντήσαμε στὸ Wilmington τῆς Βόρειας Καρολίνας, ὅπου μετέβη ἀνταποκρινόμενη σὲ σχετικὴ πρόσκληση τῆς τοπικῆς ΑΧΕΠΑ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοτικοῦ Σχολείου τοῦ Wilmington. Ἡ διαπρεπὴς Ἑλληνίστρια ἐξέφρασε τὴν ἀνησυχία της γιὰ τὴν πορεία τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν χώρα της, μᾶς ἐξήγησε τίς ἐπικρατοῦσες τάσεις γιὰ τὴν ἀναθεώρηση τῆς ἱστορίας, μίλησε γιὰ τὴ σημασία καὶ συμβολὴ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς φιλοσοφίας στὴν ἀνθρωπότητα καὶ γιὰ τὰ μελλοντικά της σχέδια. Ἀκολουθεῖ τὸ πλήρες κείμενο τῆς συνεντεύξεώς της πρὸς τὸν «Δαυλὸ».

– Ποιό ἦταν τὸ κίνητρο πού σᾶς ὥθησε νὰ ἀσχοληθῆτε μὲ τὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα;

Μ.Λ.: Θὰ ἔλεγα τυχαῖο. Πήγαινα σὲ ἓνα ἰδιωτικὸ ἀνεξάρτητο γυμνάσιο, ὅπου μᾶς προσέφεραν δύο μαθήματα ἐπιλογῆς: 5 χρόνια Λατινικά καὶ 3 χρόνια Ἑλληνικά. Εἶχα ἤδη διδαχθῇ τὰ Λατινικά καὶ ἤμουν καλὴ σ' αὐτὸ τὸ μάθημα. Ἐτσι οἱ καθηγητές μου μοῦ συνέστησαν νὰ διαλέξω τὸ μάθημα τῶν Ἑλληνικῶν. Μὲ γοήτευσαν τόσο, ὥστε νὰ μὴν μπορῶ νὰ σταματήσω τὴν μελέτη τους.

– Ὁ σύζυγός σας, γνωστὸς φιλέλλην, σᾶς ἐπηρέασε στὴν κατεύθυνση πού ἀκολουθήσατε στὴν καριέρα σας;

Μ.Λ.: Τὸν σύζυγό μου τὸν γνώρισα ἀργότερα. Ἦμουν ἤδη καταξιωμένη ἐπαγγελματικὰ καὶ εἶχα κάνει τίς ἐπιλογές μου. Ἡ μελέτη τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδας μὲ γοήτευε, ὅπως σᾶς εἶπα, ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο καὶ μὲ ἀνάξωγο νοῦσε. Ἐτσι συνέχισα τίς κλασσικὲς σπουδές μου στὸ Κολλέγιο Wellesly καὶ τὸ διδακτορικὸ μου στὸ Harvard.

Μία Ἑβραία μιλά γιὰ τοὺς Ἑβραίους: «Ἡ ἰδέα τῆς γενοκτονίας εἶναι στὴν Π. Διαθήκη»

Ἡ κ. Μαίρη Λέφκοβιτς, ἑβραϊκῆς καταγωγῆς ἡ ἴδια, ἐξηγεῖ τὴν «ἐνταση» πού ἐπικρατεῖ μεταξὺ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ ἑβραϊσμοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα:

«Πιστεύω ὅτι ἡ σύγκρουση τῶν δύο κόσμων εἶναι ἐμφανὴς στὴν Καινὴ Διαθήκη. Οἱ Ἑβραῖοι ἦταν, καὶ μερικοὶ παραμένουν, ὑπερόπτες σχετικὰ μὲ τὴν θρησκεία τους καὶ πεπεισμένοι ὅτι εἶναι σωστοί, ἐνῶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι εἶναι λάθος. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων ἐνωχλοῦντο ἀπὸ τὴν ἐμμονὴ τῶν Ἑβραίων σὲ ἓναν

«Ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς εἶναι ὁ ἀρχαιότερος»

– Τί σᾶς γοητεύει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα;

Μ.Α.: Ἀναμφίδολα ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς εἶναι ὁ ἀρχαιότερος. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ ἄλλοι σημαντικοὶ ἀρχαῖοι πολιτισμοὶ ὅπως τῆς Αἰγύπτου ἢ τῆς Μεσοποταμίας. Σημαντικὴ ἦταν καὶ ἡ συμβολὴ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι διατήρησαν καὶ διέδωσαν τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἐπινόησαν τὴν γλῶσσα. Μίλησαν τὴν γλῶσσα μὲ τρόπο ποὺ κατέστησε δυνατὴ τὴν δημιουργία τῆς ἐπιστήμης. Ἀκόμη καὶ μὲ τὴν μυθολογία τοὺς ἐπινόησαν τρόπους γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν γεγονότων καὶ τὴν ἐξέταση τοῦ κόσμου, τρόπους οἱ ὅποιοι δὲν μεταβλήθηκαν καὶ δὲν ἀλλοιώθηκαν μὲ τὴν παρέλευση τοῦ χρόνου – ἀκόμη κι ὅταν ξέχασαν τὴν θρησκεία τοὺς. Καὶ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καθιστᾷ τὴν προσφορά τοὺς σημαντικὴ.

Δὲν εἶναι μόνο ἡ προσφορά τῆς ἔννοιας τῆς δημοκρατίας. Γιατί, ἂν θέλετε, ἡ σημερινὴ δημοκρατία διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ. Ἡ ἀθηναϊκὴ δημοκρατία ἦταν ἓνα εἶδος μεγάλης ὀλιγαρχίας. Ἡ σημαντικὴ τοὺς προσφορά ἀφορᾷ στὶς ιδέες, ὅτι συστατικὸ μέρος τῆς δημοκρατίας ἀποτελεῖ ἡ συζήτηση (δημόσιος διάλογος), ὅτι συστατικὸ μέρος τῆς μάθησης εἶναι ἡ δυνατότητα τῆς διαφωνίας· καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἕλληνες στὶς συζητήσεις τοὺς δὲν ἐνέπλεκαν τοὺς θεοὺς τοὺς, τὴν θεολογία. Ὅλα αὐτὰ ἀνήκουν στοὺς Ἕλληνες. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ κάποιος μίλησε γιὰ ιδέες χωρὶς ἀναφορὰς σὲ θεοὺς. Κάτι ποὺ δὲν κατάφεραν νὰ κάνουν οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι. Δὲν μπορούσαν νὰ τὸ κάνουν. Σὲ κάθε συζήτηση ἐνέπλεκαν τὸ θεϊκὸ στοιχεῖο.

καὶ μοναδικὸ Θεό. Ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς σημερινῆς “ἐντασης” καὶ “σύγκρουσης” μεταξὺ τῶν δύο κόσμων ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀντισημιτικὸς. Βεβαίως, ἐνῶ ἡ ἐνταση αὐτὴ μερικῶς ἀνάγεται στὴν ἀρχαιότητα, ταυτοχρόνως αὐτοανανεώνεται συνεχῶς. Βασικὰ ὁ μοντέρνος πολιτισμὸς εἶναι ἓνας συνδυασμὸς τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ καὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ. Ἐμπεριέχει καὶ τὰ δύο στοιχεῖα. Πιστεύω, ὅτι ἤρθε ὁ χρόνος νὰ ἀντιπαρέλθουμε αὐτὴ τὴν “σύγκρουση”.

» Τόσο ὁ Χριστιανισμὸς ὅσο καὶ ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἀλλὰ καὶ τὸ Ἰσλὰμ δὲν μποροῦν νὰ ἐκτιμῇσουν τὸν πολυθεϊσμὸ καὶ θεωροῦν ὅσους πιστεύουν σ’ αὐτὸν ἀνόητους. Ὅταν λοιπὸν ξεκινᾷς μὲ τὴν θέση “αὐτοὶ ἔχουν ἄδικο κι ἐμεῖς ἔχουμε δίκιο”, τότε δὲν μπορεῖς νὰ λάβῃς σοβαρὰ ὑπ’ ὄψιν σου τὴν ἀρχαιοελληνικὴ γραμματεία. Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ θρησκεία εἶχε σοβαρὰ ἠθοπλαστικὰ στοιχεῖα. Ἐὰν τὸ παραδεχθῇς αὐτό, τότε μπορεῖς

Ἀντιδράσεις καὶ ἀπειλὲς γιὰ τὸ βιβλίο της

– *Ποιές ἦταν οἱ ἀντιδράσεις τοῦ κόσμου μετὰ τὴν ἐκδόση τοῦ βιβλίου σας “Not Out of Africa” (ἐλληνικὴ ἀπόδοσις: «Ἡ Μαύρη Ἀθηνᾶ, Μῦθοι καὶ πραγματικότητα»);*

Μ.Λ.: Ὑπῆρξαν θετικές, ἐνθουσιώδεις ἀντιδράσεις ἀλλὰ καὶ ἀρνητικές ἀπ’ ὅσους «θύμωσαν» μὲ ὅ,τι θεώρησαν ὅτι ἰσχυρίζομαι στὸ βιβλίο μου. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἰσχυρισμοὺς πού μοῦ ἀπέδιδαν, δὲν ὑπάρχουν στὸ βιβλίο μου. Μία γυναῖκα μοῦ εἶπε τὸ ἑξῆς: «Πιστεύεις ὅτι ὁ λαός μου δὲν εἶναι ἔξυπνος (σ.σ. ὁ ἀφρικανικός);». Οὐδέποτε ὑποστήριξα κάτι τέτοιο. Σαφῶς ὑπάρχουν ἔξυπνοὶ ἄνθρωποι στὴν Αἴγυπτο, ἀπλῶς ἔτυχε νὰ μὴν «ἐπινοήσουν» οἱ Αἰγύπτιοι τὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφία. Αὐτὸ εἶναι ὄλο. Τὸ μόνο πού ὑποστηρίζω εἶναι, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ προσφορὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων. Αὐτὸ δὲν καθιστᾷ τοὺς ὑπολοίπους «μὴ ἔξυπνους».

Στὴν ἀρχὴ ἀναστατώθηκα, ὁμολογῶ. Μὲ ἀναστάτωνε ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ κόσμος μποροῦσε νὰ νομίζῃ ὅτι μελέτησα τὸν ἀρχαῖο κόσμο καὶ ὅτι συγκάλυπτα στοιχεῖα, ἐπεὶ εἶμαι φυλετίστρια καὶ μισοῦσα τοὺς Ἑβραίους. Κι αὐτὸ εἶναι γελοῖο, διότι ἡ ἴδια εἶμαι Ἑβραία. Σ’ ὅλους αὐτοὺς ἀπήντησα, ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ τοὺς εἶναι λανθασμένοι καὶ ἀποτελοῦν παραβίαση τῆς ἱστορίας. Ἡ ὅλη συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ θέμα, μὲ τὸν τρόπο πού διενεργεῖται, ἀφορᾷ στὴν Ἀμερικὴ σήμερα καὶ δὲν ἀφορᾷ καθόλου τὸν ἀρχαῖο κόσμο. Ἀπλῶς σκέφτηκα νὰ «τὸ πῶ» δημοσίως. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν ἦταν ἓνα «δημοφιλές» μήνυμα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς σήμερα, ἀντὶ νὰ μελετήσουν τὸν ἑαυτό τους, προσπαθοῦν νὰ διαστρεβλώσουν τὴν ἱστορία καὶ νὰ τῆς στερήσουν τὸ νόημά της. Ὁ

νὰ προσεγγίσης τὸν ἀρχαῖο κόσμο. Βεβαίως τὴν εὐθύνη δὲν τὴν φέρει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ὁ Χριστιανισμὸς ἀλλὰ καὶ γενικώτερα οἱ σύγχρονες θρησκείες τῆς Δύσης, πὺν εἶναι μονοθεϊστικές.

»Οἱ Ἑβραῖοι εἶναι εὐκόλα ἀναγνωρίσιμοι ὡς ἐθνικὴ ομάδα καὶ εἶναι ὁ εὐκόλος στόχος. Ὑπάρχει μεγάλη βιβλιογραφία ἐναντίον τῶν Ἑβραίων, ἡ ὁποία τὰ τελευταῖα χρόνια ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸν ἀντισημιτισμὸ τῶν μαύρων. Γιὰ τὸν τελευταῖο εὐθύνονται ἀφ’ ἑνὸς ὁ ἀντισημιτισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπως σᾶς προεῖπα, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι πολλοὶ Ἑβραῖοι σ’ αὐτὴ τὴν χώρα εἶναι ἰδιοκτῆτες τῆς γῆς. Θὰ προσέθετα καὶ τὸν παράγοντα, ὅτι μερικῶς εἶναι “βολικὸ” νὰ ἐπιρρίπτῃς εὐθύνες στοὺς Ἑβραίους. Εἶναι οἱ “ἔτοιμοι ἐχθροί”».

Ἡ κ. Λέφκοβιτς παραδέχεται, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι προέδωκαν καὶ «χρησιμοποίησαν» τὸ «ὀλοκαύτωμα» ὑπὲρ τους: «Κατὰ κάποιον τρόπο, ναί.

σκοπὸς τῆς μελέτης τοῦ παρελθόντος δὲν εἶναι νὰ κατανοήσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ ἀνακαλύψουμε τίς πραγματικὲς ἢ ὑποτιθέμενες ρίζες μας, ἀλλὰ νὰ μάθουμε γιὰ τὸ παρελθόν. Δὲν εἴμαστε οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Κανέννας μας δὲν εἶναι.

– Ὅταν ἐκδόθηκε τὸ βιβλίό σας, σὰς στήριξαν Ἕλληνες ἀκαδημαῖκοι στὶς ΗΠΑ;

Μ.Α.: Θεωρῶ, ὅτι ἔδειξαν ἐνδιαφέρον καὶ μὲ στήριξαν ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀλλὰ ἐλάχιστοι ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν καθηγητὲς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Οἱ περισσότεροι προέρχονταν ἀπὸ ἄλλους ἐπιστημονικοὺς κλάδους.

– Δεχθήκατε ἀπειλὲς μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου σας;

Μ.Α.: Γιὰ ἓνα διάστημα ναί. Δὲν ἀπαντοῦσα στὸ τηλέφωνο. Ἦταν δύσκολο. Διάβαζα τὴν ἀλληλογραφία μου, ἀλλὰ κατὰ καιροὺς ἐλάμβανα γράμματα, ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως ἔμοιαζαν «ὑποπτα». Συνήθως δὲν ἦταν. Δὲν δέχθηκα ἐκδηλώσεις βίας. Ὡποσδὴποτε ἔλαβα πολλὰ δυσάρεστα τηλεφωνήματα καὶ ἐπιστολές. Στὴν πλειοψηφία τους οἱ ἐπιστολὲς ποὺ ἔλαβα ἀπὸ λευκοὺς καὶ μαύρους ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν χώρα ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρουσες καὶ χρήσιμες. Ἐλαβα πάνω ἀπὸ 700 γράμματα. Οἱ δυσανεχόμενοι δημοσίευσαν ἐπιθετικὰ ἄρθρα ἐναντίον μου, ἀλλὰ, βλέπετε, ζοῦμε σὲ μία ἐλεύθερη χώρα καὶ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ γράφῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ...

– Τὸν περασμένο χρόνο βρεθήκατε στὴν Ἑλλάδα κατόπιν σχετικῆς προσκλήσεως ἀπὸ τὸ Ὑνάσειο Ἰδρυμα.

Μ.Α.: Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπισκέφθηκα τὴν Ἑλλάδα ἀρκετὲς φορὲς (πάνω ἀπὸ 20), δέχθηκα εὐχαρίστως τὴν πρόσκληση τοῦ Ὑνασείου, ἢ ὅποια ὁμολογουμένως ἦταν μοναδική καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ μείνω στὴν χώρα σας μεγάλο διάστημα, νὰ γνωρίσω καὶ νὰ ἀνταλλάξω ἀπόψεις μὲ ἀρκετὸ κόσμο.

Ἀλλὰ δὲν πιστεύω, ὅτι αὐτὸ συμβαίνει ἰδιαίτερος στὴν χώρα μας. Πόσοι ἀπὸ ἐμᾶς στὶς ΗΠΑ εἴμαστε εὐθέως ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ ὁλοκαύτωμα;».

– Ὅσὸ ἀνέγειραν καὶ συνεχίζουν νὰ ἀνεγείρουν μνημεῖα τοῦ ὁλοκαυτώματος. Τώρα δημιουργεῖται ἓνα νέο μουσεῖο στὴν Νέα Ὑόρκη ἀλλὰ καὶ στὴν Γερμανία. Εἴχαμε ἀρκετὲς γενοκτονίες στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν ὑπέφεραν μόνον οἱ Ἑβραῖοι...

– Ναί. Σαφῶς, ὑπάρχει ἡ γενοκτονία τῶν Μικρασιατῶν τὸ 1922 ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐθνικοτήτων. Ἴσως τὸ μουσεῖο τοῦ Ὀλοκαυτώματος θὰ ἔπρεπε νὰ τίς σηματοδοτῇ καὶ νὰ θεωρηθῇ μουσεῖο γιὰ ὅλες τίς γενοκτονίες ὅλων τῶν ἐθνικοτήτων. Τὸ ὁλοκαύτωμα τῶν Ἑβραίων εἶναι ἓνα τραγικὸ παράδειγμα γιὰ τὴν ἐποχή του. Εἶναι εἰρωνικό, ἀλλὰ, ἐὰν τὸ σκεφτῇ κανεὶς, ἡ ἰδέα τῆς γενοκτονίας ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

Ν. Μπ.

«Ἀλήθεια θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἢ μὴ ἀλήθεια»!

– *Ποῦ ἀποδίδετε τὴν τάση γιὰ ἀναθεώρηση τῆς παγκόσμιας ἱστορίας;*

Μ.Α.: Ὁφείλεται σὲ δύο λόγους. Ἐνὸς στοὶ κίνημα ποὺ ἐμφανίζεται κυρίως στοὺς ἀκαδημαϊκοὺς κύκλους, ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει κανενὸς εἶδους ἱστορία. Μία «μεταμοντέρνα» κίνηση, ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι ὅλα εἶναι ἀπόρροια τῶν κοινωνικῶν δομῶν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζουμε τίποτα γιὰ τὸ παρελθόν. Εἶναι ἓνα εἶδος κυνισμού ἀπέναντι στὶς παραδοσιακὲς γνώσεις. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ταυτοχρόνως ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη, ὅτι τὰ πανεπιστημιακὰ ἰδρύματα πρέπει νὰ γίνουν φορεῖς τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς.

Οἱ δύο αὐτὲς τάσεις σὲ συνδυασμὸ διατείνονται, ὅτι ἡ ἱστορία, ὅπως εἶναι καταγεγραμμένη, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια. Ὑποστηρίζουν λοιπόν, ὅτι μπορούμε νὰ «ἀναμορφώσουμε» τὴν ἱστορία, γιὰ νὰ βοηθήσουμε τοὺς ἀνθρώπους. Νὰ «ποῦμε» τὴν ἱστορία ὅπως τὴν ἐπιθυμοῦν οἱ καταπιεσμένες ὁμάδες. Καὶ αὐτὸ δὲν ἀφορᾷ μόνο τοὺς Ἀφρικανοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς Ἀμερικανοὺς καὶ τὴν ὅλη διαμάχη γύρω ἀπὸ τὸ βιβλίο μου.

Μία συνάδελφός μου ἀπὸ τὸ Τμήμα Ἰσπανικῶν Σπουδῶν μοῦ εἶπε χαρακτηριστικά: «Ἀκόμη καὶ ἂν οἱ ἰσχυρισμοὶ τους δὲν εἶναι ἀλήθεια, δὲν πειράζει, γιατί αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια»! Κι ὁ κόσμος ὑποστηρίζει: «Θέλουμε, οἱ ἰθαγενεῖς νὰ ἀπελευθερωθοῦν, καὶ συνεπῶς ὅτιδήποτε ἐξυπηρετεῖ αὐτὸ τὸν σκοπὸ εἶναι σωστό». Κι ἀπαντῶ: «Σαφῶς. Ἀλλὰ τότε δὲν πρόκειται γιὰ ἱστορία ἀλλὰ γιὰ μυθιστοριογραφία». Ἡ τάση αὕτη δὲν ἀφορᾷ μόνον στὸν ἀφροκεντρισμό, ἀλλὰ ἐκφράζει ἓνα γενικώτερο κλίμα, ποὺ ἐκπηγάξει ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῶν Ἀμερικανῶν νὰ καταστήσουν τὰ πάντα πρακτικά. Πρέπει νὰ καταστήσουμε τὰ πανεπιστήμια χώρους ποὺ νὰ διαμορφώνουν, νὰ διορθώνουν τὶς κοινωνίες, νὰ τὶς κάνουν τέλειες. Κοινωνίες, ὅπου ὁ καθένας ἔχει δίκιο. Νὰ διορθώσουμε τὰ «λάθη» καὶ τὶς «ἀδικίες» τῶν κοινωνιῶν.

Τὸ αἶτημα αὐτὸ δὲν ἀφορᾷ μόνον στὴν κοινωνικὴ πολιτική, ἢ ὁποία ἀποτρέπει τὶς κοινωνικὲς διακρίσεις –κάτι ποὺ ὅλοι μας ἐπιδιώκουμε. Τὸ αἶτημά τους ἀφορᾷ στὸ νὰ ἀλλάξουμε τὰ προγράμματα σπουδῶν, τὴν διδακτέα ὕλη, νὰ γίνῃ πολυεθνική, νὰ διδάσκουμε γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη – αὐτὸ εἶναι τὸ «πολυεθνικὸ κίνημα». Δὲν πρέπει νὰ δίνουμε ἔμφαση στὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό, στὴν εὐρωπαϊκὴ λογοτεχνία κ.ο.κ.

Ὡστόσο ὁ χρόνος ποὺ ἔχουμε στὴν διάθεσή μας στὰ πανεπιστήμια εἶναι περιορισμένος καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων πρέπει νὰ ἐπιλέξῃς τὸ τί θὰ διδάξῃς. Μερικὰ πράγματα εἶναι πιὸ σημαντικά: νὰ δύνασαι νὰ κατανοήσῃς στατιστική, βασικὰ μαθηματικά, νὰ γνωρίζῃς τοὐλάχιστον μία ξένη γλῶσσα, νὰ κατέχῃς ἐπαρκῶς τὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, στὴν ὁποία διδάσκεισαι τὰ μαθήματα – κάτι ποὺ προϋποθέτει τὴν μελέτη τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας. Καὶ φυσικὰ πρέπει νὰ διδαχθῇς ἱστορία, ὅχι μόνον τὴν ἱστορία τῶν ΗΠΑ ἀλλὰ τὴν ἱστορία καὶ ἄλλων περιοχῶν τοῦ πλανήτη μας.

Οἱ ἴδιοι ἐπίσης ὑποστηρίζουν, ὅτι οἱ λευκοὶ φοιτητὲς πρέπει νὰ διδάσκωνται, πῶς χάρη στὸ χρῶμα τους ἀπολαμβάνουν ἐξαιρετικὰ προνόμια. Μὰ αὐτὸ ἀπευθύνεται μόνον στὴ μεσαία καὶ ἀνώτερη κοινωνικὴ τάξη τῶν λευκῶν. Δὲν ἀφορᾷ

στήν κατώτερη τάξη τῶν λευκῶν φοιτητῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν οἰκονομικοὺς πόρους καὶ ἀγωνίζονται. Συνεπῶς τί διακηρύττουν;

Τὸ πιὸ σημαντικό θέμα: Οἱ κλασσικὲς σπουδὲς στὶς ΗΠΑ

– Μὲ τί ἀσχολεῖσθε τώρα;

Μ.Λ.: Ἀκόμη ἀσχολοῦμαι μὲ τὸ θέμα τῆς «Μαύρης Ἀθηνᾶς»· θὰ μπορούσα νὰ ἀσχοληθῶ περισσότερο μὲ τὶς ἀρχαῖες ἐπιστῆμες. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ ἐμπλουτίσω μὲ νέα στοιχεῖα τὸ βιβλίο μου “Not Out of Africa” καὶ νὰ τὸ ἐπανεκδώσω. Κι αὐτό, γιατί θὰ ἤθελα οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν αὐτῆς τῆς χώρας (σ.σ. ΗΠΑ) νὰ ἔχουν ἓνα βιβλίο νὰ ἀναφέρωνται, ὅπου θὰ παρουσιάζωνται οἱ διάφοροι ἰσχυρισμοί, τὰ στοιχεῖα καὶ οἱ ἀποδείξεις. Ἔτσι θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ διαμορφώσουν τὴν δική τους γνώμη – ἀσχέτως ἂν πιστεύω ὅτι μία εἶναι ἡ σωστὴ κατεύθυνση, καθὼς οἱ ἀποδείξεις εἶναι σαφέστατες.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ δὲν γνωρίζω τί θὰ κάνω. Σκεφτόμουν νὰ γράψω ἓνα βιβλίο γενικοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ εὐρὺ κοινὸ πάνω στὸν «μῦθο». Πιστεύω, ὅτι εἶμαι ἀπὸ τοὺς λίγους μελετητὲς τῶν κλασσικῶν ἐπιστημῶν, ποὺ μποροῦν νὰ γράψουν γιὰ τὸ εὐρὺ κοινὸ καὶ ὄχι μόνο γιὰ τοὺς συναδέλφους μας. Θεωρῶ, ὅτι τὸ πιὸ σημαντικό θέμα εἶναι νὰ σώσουμε τὶς κλασσικὲς ἐπιστῆμες στὶς ΗΠΑ.

– Κυρία Λέφκοβιτς, γνωρίζετε τὸ βιβλίο “Hebrew is Greek”;

Μ.Λ.: Τὸ βιβλίο στὸ ὁποῖο ἀναφέρεστε τὸ ἔχω ἀκούσει, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔχω διαβάσει. Συνεπῶς δὲν μπορῶ νὰ τὸ σχολιάσω. Μπορῶ ὅμως μετὰ δεβαιότητος νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι ἡ γλωσσολογία εἶναι ἓνα παιγνίδι, τὸ ὁποῖο ἀρέσκονται νὰ παίξουν ἀρκετοὶ τελευταῖα. Ἕνας «ἐξπέρ» παίχτης τοῦ εἶδους εἶναι ὁ Martin Bernal, ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ αἰγυπτιακὴ γλῶσσα ἐπηρέασε τὴν ἑλληνική. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ δρίσκει λέξεις ἀντιστοίχως αἰγυπτιακὲς καὶ ἑλληνικὲς, ποὺ ἔχουν παρόμοιο ἦχο. Στὴν γλωσσολογία ὅμως δὲν ἔχει σημασίαν μόνο ὁ ἦχος καὶ ἡ μορφή ἀλλὰ καὶ ἡ σημασιολογία καὶ ἡ γραμματική.

– Βρίσκετε ἐνδιαφέρον στὶς ἐπισκέψεις σας στὴν Ἑλλάδα;

Μ.Λ.: Πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμον ἐπιβιώνουν στὴν σύγχρονη Ἑλλάδα. Ἡ Ἀθήνα κατὰ κάποιον τρόπο ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ πολλὰ μικρὰ γειτονιές. Οἱ Ἕλληνες ἐπικοινωνοῦν μεταξὺ τους. Στὸ κέντρο τῆς πόλης, στὸ Κολωνάκι, συναντᾷς τὰ λεγόμενα «πηγαδάκια». Ἀκόμη καὶ σήμερον νιώθεις τὴν ἴδια φιλοξενία, γιὰ τὴν ὁποία διαδίδουμε στὴν ἀρχαιότητα. Ἀναγνωρίζουμε ἀκόμη τὰ ἴδια μέρη, καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ μ’ ἀρέσει νὰ ταξιδεύω στὴν Ἑλλάδα.

Γιὰ ὅσους ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες δὲν παράγουν πολιτισμὸν θὰ τοὺς ὑπενθύμιζα τὰ 400 χρόνια τῆς σκλαβιάς ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Χρόνια ποὺ ξεπέρασαν σὲ πολὺ μικρὸ χρονικὸ διάστημα καὶ κατάφεραν νὰ ἀναπληρώσουν τὸν «χαμένο χρόνον», δημιουργώντας τὴν σύγχρονη νεοελληνικὴ γλῶσσα. Τὸ μόνο ποὺ μὲ στενοχωρεῖ εἶναι, ὅτι ἡ σύγχρονη Ἀθήνα ἔχει «ἐξευρωπαίσθῃ» καὶ ἔχει χάσει τὸ παραδοσιακὸ τοῦ χρώματος κατὰ μεγάλο μέρος.

Νάνσυ Μπίσκα

Μὲ τὰ (σπασμένα) φτερὰ τῆς Ρωμιοσύνης

Ποιὸς Δίας νεφέλῃ γερῆτης ρίπτει τοὺς κεραυνούς του; Πάει αὐτός. Ἄλλος ἔρριψε τοὺς κεραυνούς του στὰ μοῦτρα ὅλων αὐτῶν πὺν ἐπιμένουν ἑλληνικά. Ἄχ! πόσο θὰ ἤθελα νὰ δῶ τὰ ξυγνισμένα μοῦτρα αὐτῶν τοῦ «Δανλοῦ». Νά! ἐδῶ μοῦ κάθονται, στὸ στομάχι. Τόσο ἀχώνενοι μοῦ εἶναι. Ἀλλὰ νὰ πὺν τὸ παραπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη στὰ δύο καὶ ἐν μέσῳ διαλυομένων συννέφων ἐνεφανίσθη αὐτός, ὁ μέγας, ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέος ρίπτων τοὺς κεραυνούς του.

Κεραυνὸς α': «Αὐθεντικοὶ Εὐρωπαῖοι εἶναι οἱ Ρωμιοί, νόθοι οἱ ψάχνοντες γιὰ τοὺς προγόνους τους» (ἐπὶ λέξει).

Τὸ βλέπω· τὸ βουλῶσατε ὅλοι ἐσεῖς πὺν μᾶς ἔχετε ζαλίσει μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν της. Νόθος ὁ πολιτισμὸς της καὶ μπάσταρδοι ὅλοι ἐσεῖς πὺν λέτε, ὅτι πρόγονοί σας ἦταν ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Λεωνίδα. Καὶ τί μπάσταρδοι; Μιγάδες!!! Δὲν ἔχετε διαβάσει Μαρτὶν Μπερνάλ καὶ τὴν «Μαύρη Ἀθηνᾶ» του; Καὶ ὅχι μόνο μπάσταρδοι μιγάδες ἦταν, ἀλλὰ καὶ ὁμοφυλόφιλοι. Δὲν ἔχετε διαβάσει τοὺς «Ἐκφυλους» τοῦ κυρίου Σιαμάκη; Κι ἐσὺ μακαριώτατε Χριστόδουλε, τί τὸν ἀφήνεις τὸν σεβασμιώτατο Ἱεροθέο στὸν Ἀγ. Βλάσιο; Τόσο σημαντικό εἶναι αὐτὸ τὸ χωριό; Στείλε τὸν τουλάχιστον στὰ Ἰωάννινα, ὅπου ὁ μητροπολίτης του σὲ στενοχώρησε γιὰ τὴν καὺσι τῶν νεκρῶν ἢ στὴν Ζάκυνθο, γιὰ νὰ νιώσῃ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος τί σημαίνουν προγαμιαῖες σχέσεις.

Κεραυνὸς β': «Πάντως ἐμεῖς θὰ παραμένουμε Ρωμηοί, θὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ κρατᾶμε τὴν παράδοση τῆς ἐνιαίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας...» (ἐπὶ λέξει). Τί λέτε τώρα, Ἑλληνάκια; Λίκνο μας εἶναι τὸ Βυζάντιο, τὸ εἶπε καὶ ὁ μακαριώτατος. Ἄχ τί θυμήθηκα τώρα. Λέω Βυζάντιο καὶ κολάει τὸ στόμα μου. Νά, αὐτὸ εἶναι τὸ λίκνο μας. Τὸ λίκνο τὸ δικό μας. Γιατί τότε ἐμεῖς εἴμαστε τὰ μεγάλα ἀφεντικά κι ἐσεῖς σκλαδάκια. Κι ἔτσι κι ἐτολμούσατε νὰ μᾶς κουνήθητε, ἀναμμένη σᾶς περίμενε ἡ θράκα ἢ τὸ πλῆθος τῶν φανατικῶν μου νὰ σᾶς λυντσάρῃ, ὅπως ἐκείνη τὴν βρωμερὴ Ὑπατία, πὺν ἐτόλμησε νὰ στεναχωρήσῃ κοτζᾶμ Κύριλλο, πατριάρχη Ἀλεξανδρείας. Φτοῦ, πὺν εἶπα πάλι κακιά λέξι: Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ τὸ Ἀλέξανδρος...

Καὶ μὴ νομίζετε, σκλαδάκια Ἑλληνάκια, ὅτι στὸν ἀγῶνα μας εἴμαστε μόνοι. Τὸ ἄρθρο τοῦ σεβασμιώτατου μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγ. Βλασίου (πολὺ μ' ἐνοχλεῖ τελικὰ αὐτὸ τοῦ Ἀγ. Βλασίου) κ. Ἱεροθέου ἐδημοσιεύθη στὴν «Ἡχὸ τῶν αἰθέρων», ὄργανο τῶν ἀποστράτων τῆς Ἀεροπορίας (εἶδατε πόσο ἔξυπνα ἀποφεύγουμε κι ἐγὼ κι αὐτοὶ τὸ μισητὸ «Ἑλληνικῆς»!). Ὅνα μόνο μὲ στενοχώρησε στὴν καλὴ ἐφημερίδα· ὑπάρχει μία στήλη «Μὲ τὰ φτερὰ τοῦ Ἰκάρου». Γρήγορα ἀλλάχτε τὴν μὲ τὸ «Μὲ τὰ φτερὰ τῶν Χερουδεύμ». Καὶ κάντε τὸ γρήγορα, γιατί στὴν γωνιά μᾶς τὴν ἔχει στήσει τὸ

Τὸ 7.320 π.Χ. ἰδρύθηκαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες*

Η ΑΝΑΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ

1. ΓΕΝΙΚΑ

«Προϊστορία»! Τὸ ὄριο τοῦ τέλους της τοποθετήθηκε στὴν χρονολογία ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τότε, τὸ ἔτος 776 πρὸ Χριστοῦ, ἐπαναλαμβάνοντο στὴν ἀρχαία Ὀλυμπία κάθε τέσσαρα χρόνια. Ἡ θέσπιση τῆς ἀρχικῆς ἐνάρξεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ὀφείλεται σ' ἓναν ἥρωα Ἡρακλῆ. Κατὰ τὰ δεδομένα ὁμως τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικιελιώτου («Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη», μετ. Α. Παπανδρέου, ἐκδ. Ἑλλ. Ἐκδ. Ὁργ. Γεωργιάδη, βιβλ. 3ον, παρ. 74) ὑπῆρχαν τρία πρόσωπα μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα: «ὁ ἀρχαιότατος Ἡρακλῆς κατὰ τοὺς μύθους τῶν Αἰγυπτίων γεννήθηκε στὴν Αἴγυπτο. Ὑπέταξε μὲ τὰ ὄπλα (ρόπαλον) μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης κι' ἔστησε τὴν στήλη πὺν εἶναι στὴν Αἰδύη (τῆς Ἡράκλειες Στήλες, στὸ στενὸ τοῦ Γιβραλτάρ). Ὁ δεῦτερος ἦταν ἓνας ἐκ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων τῆς Κρήτης, ἓνας μάγος μὲ κάποια γνώση στρατηγικῆς, ὁ ὁποῖος ἰδρύσε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Καὶ ὁ τελευταῖος, πὺν γεννήθηκε λίγο πρὶν τὸν Τρωικὸ πόλεμο ἀπὸ τὴν Ἀλκμήνη, ὁ ὁποῖος διέτρεξε μέγα μέρος τῆς οἰκουμένης, ὑπηρετῶντας τὸν Εὐρυσθέα καὶ ἐκτελῶντας τῆς προσταγῆς του. Ἐξετέλεσε μ' ἐπιτυχία ὅλους τοὺς ἄθλους, ἔστησε τὴν στήλη πὺν εἶναι στὸ Εὐρωπαϊκὸ ἄκρο (τὸ δόρειο μέρος τοῦ στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ) κι' ἔχοντας τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τοὺς δύο ἄλλους, στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ μετὰ τὸν θάνατό του κληρονόμησε (τοῦ ἀποδόθησαν ἀπὸ τοὺς λαοὺς) ὅλα τὰ κατορθώματα τῶν παλαιότερων, σὰν νὰ ὑπῆρξε εἰς τὸν αἰῶνα ἓνας μόνον Ἡρακλῆς».

2. Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ

Κατὰ τὸν Ἀθ. Σταγειρίτη («Ὠγυγία», τόμος Δ, σελ. 487, ἐκδ. Ἑλεύθερη Σκέψις 1994) ὑπῆρξαν σαράντα τρία ἄτομα μὲ τὸ ὄνομα Ἡρακλῆς. Ἐκ τούτων ἀναφέρονται ἕξι κατὰ σειράν, στὴν ὁποία ὁ Ἡρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης εἶναι ὁ τελευταῖος. Ὁ ἀρχαιότατος, ὁ Ἡρακλῆς ὁ πρῶτος, ὅπως ἀναφέρει ὁ Διοδῶρος ὁ Σικιελιώτης (βιβλ. Α, παρ. 24): «ἦταν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, καὶ καθάρισε αὐτὴν τὴν χώρα ἀπὸ τ' ἄγρια θηρία. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν γιγάντων, ἐναντίον τῶν ὁποίων πολέμησε ὁ Ἡρακλῆς ὡς σύμμαχος τῶν θεῶν, μέχρι σήμερα εἶχαν παρέλθει πάνω ἀπὸ 10.000 χρόνια (μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Διοδώρου, 80 - 20 π.Χ.)». Πιὸ κάτω ὁ Διοδῶρος συμπληρώνει: «ὁ Ἡρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης γεννήθηκε 10.000 χρόνια καὶ κάτι παραπάνω, ἀργότερα τοῦ προηγουμένου».

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον («Εὐτέρπη», μετ. Γ.Α. Σκαλίδου, ἐκδ. ἐφημ. «Ἑλεύθερος Ἀνθρώπος» 1933, παρ. 43): «Ὁ Ἡρακλῆς τῶν Αἰγυπτίων εἶναι ἀρχαιότατος θεός, καὶ οἱ ἴδιοι λέγουν, ὅτι 17.000 χρόνια πρὶν βασιλεύσῃ ὁ Ἀμασις (569 - 525 π.Χ.) ὁ ἀριθμὸς τῶν θεῶν ἀπὸ ὀκτώ, πὺν ἦσαν, αὐξήθηκε σὲ δώδεκα, μετὰ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ

* Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ προδημοσίευση τοῦ δεκάτου κεφαλαίου τοῦ ριζοσπαστικοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κων. Κουτρουβέλη «Ἡ ἀναχρονολόγηση τῆς Ἱστορίας μὲ βάση κυρίως ἀστρονομικὰ καὶ τοπογραφικὰ δεδομένα», πὺν ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν «Δαυλὸ» καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ στὰ διδμοπωλεῖα ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου.

ὁ Ἑρακλῆς». Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων προκύπτει ὅτι:

α. - Ὁ πρῶτος Ἑρακλῆς τῶν Αἰγυπτίων γεννήθηκε περὶ τὸ ἔτος 10.080 π.Χ.

β. - Ὁ θεοποιημένος Ἑρακλῆς τῶν Αἰγυπτίων γεννήθηκε περὶ τὸ ἔτος 17.569 π.Χ.

γ. - Ὁ Ἑρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης γεννήθηκε, κατὰ τὸν Διόδωρο, δέκα χιλιάδες χρόνια καὶ κάτι παραπάνω, δηλ. περίπου 10.100 χρόνια, ἀργότερα ἀπὸ τὸν πρῶτο, δηλ. περὶ τὸ ἔτος 20 μετὰ Χριστόν, πρᾶγμα ἄτοπο. Κατὰ τὰ δεδομένα ὁμως τοῦ Ἡροδότου σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ Διοδώρου ὁ Ἑρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης γεννήθηκε:

$$17.569 \text{ π.Χ.} - 10.100 \text{ χρόνια} = 7.469 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$

Εἶναι ὁμως γνωστὸ, ὅτι ὁ Ἑρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης ἔζησε στὴν προπροηγούμενη γενεὰ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου (3.087 - 3.078 π.Χ.) ἥτοι περὶ τὸ ἔτος 3.165 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ χρονολογικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν Αἰγυπτίων εἶναι ἀναξιόπιστοι, διότι ὁ Διόδωρος (βιβλ. Α, παρ. 26) λέγει: «οἱ Αἰγύπτιοι χρησιμοποιοῦσαν τὴν περίοδο τῆς σελήνης (διαστήματος 27,3 ἡμερῶν) ὡς διάστημα τοῦ ἔτους καὶ ἄλλοτε τὸ ἔτος ἀπαρτίζετο ἀπὸ 4 μῆνες, πὺν ἀντιστοιχοῦσαν στὴν διάρκεια τῆς κάθε ἐποχῆς, τῆς ἀνοιξέως, τοῦ θέρους καὶ τοῦ χειμῶνος». Ἀλλὰ ὁ Πλούταρχος στὸ βιβλίον του «Βίος Νουμά» (μετ. Μ.Γ. Μερακλή, ἐκδ. Γαλαξία 1968, παρ. 17 καὶ 18) λέγει: «στοὺς Αἰγυπτίους ὅλο τὸ ἔτος ἦταν ἓνας μῆνας καὶ ἀργότερα χωρίστηκε σὲ τέσσαρα», δηλ. ἀνὰ τρεῖς μῆνες ἢ κάθε χρονιά. Τὴν χαριστική βολή στὶς κορῶνες τῶν ὅποιων συγγραφέων γιὰ τὶς προόδους τῶν Αἰγυπτίων στὴν ἀστρονομία κ.λπ. τὴν δίνει ὁ D. R. Dicks στὸ βιβλίον του «Ἡ Πρώιμη Ἑλληνικὴ Ἀστρονομία» (μετ. Μάρω Παπαθανασίου, ἐκδ. Ἰ. Ζαχαρόπουλος 1991, σελ. 37), ὅπου λέγει: «ἡ Αἰγυπτιακὴ ἀστρονομία ποτὲ δὲν ξεπέρασε τὸ ἐπίπεδο τῆς ἀπλῆς παρατήρησης, γιὰ ν' ἀναπτυχθῇ σὲ ἐπιστήμη. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἔκαμαν καμμιά ἀπόπειρα νὰ τροποποιήσουν τὰ ἡμερολόγια, τὰ ὁποῖα ἐδασίζοντο στοὺς δεκάνους καὶ τὰ ὁποῖα ἔτειναν νὰ γίνουν ἀπληροκλήματα ἀπὸ τὴν ἐτησία μετάπτωση τῶν ἰσημεριῶν (πὺν ἐπιβίωσαν ἐπὶ αἰῶνες κυρίως ὡς ταφικὲς διακοσμῆσεις) καὶ δὲν ὑπάρχει μαρτυρία γιὰ συστηματικὰ ἀρχεῖα ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων ἢ γιὰ ἐφαρμογὴ μαθηματικῶν τεχνικῶν σὲ ἀστρονομικὰ προβλήματα (ἀποδεικνύοντας χωρὶς περιστροφές, ὅτι δὲν εἶχαν τὴν παραμικρὴ ιδέα καὶ γνώση τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης)».

Ἡ μετατροπὴ τῶν παραπάνω αἰγυπτιακῶν χρονικῶν δεδομένων σὲ ἡλιακὰ ἔτη μὲ τὴν χρῆση τῶν ἀνωτέρω μονάδων μετρήσεως τοῦ χρόνου θὰ δώσῃ, ὅτι ὁ Ἑρακλῆς ὁ πρῶτος ἔζησε:

$$10.100 \text{ χρ.} : 13 \text{ σεληνικοὶ κύκλοι} = 777 \text{ ἡλιακὰ χρόνια,} + 80 \text{ π.Χ.} = 857 \text{ π.Χ. ἢ}$$

$$10.100 \text{ χρ.} : 4 \text{ ἐποχῶν} = 2.525 \text{ ἡλ. χρόνια,} + 80 \text{ π.Χ.} = 2.605 \text{ π.Χ. ἢ}$$

$$10.100 \text{ χρ.} : 3 \text{ ἐποχῶν} = 3.367 \text{ ἡλ. χρόνια,} + 80 \text{ π.Χ.} = 3.447 \text{ π.Χ.}$$

Ἡ μόνη λογικὴ χρονολογία, κατὰ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ἔζησε ὁ Ἑρακλῆς ὁ πρῶτος, εἶναι περὶ τὸ 3.447 π.Χ. ἥτοι περίπου 287 χρόνια πρὸ τοῦ Ἑρακλῆ τῆς Ἀλκμήνης, πρᾶγμα ἄτοπον, ἀφοῦ κανονικὰ αὐτὸς ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ 3.367 χρόνια μετὰ τὸν πρῶτο, δηλ. κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Διοδώρου. Ἀς λάβουμε τώρα τὸ δεδομένο τοῦ Ἡροδότου, τὰ 17.000 χρόνια πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμάσιδος (569 - 525 π.Χ.), ὁπότε ἔχομε:

$$17.000 \text{ χρ.} : 13 \text{ σεληνικοὶ κύκλοι} = 1.307 \text{ χρ.} + 569 \text{ π.Χ.} = 1.876 \text{ π.Χ. ἢ}$$

$$17.000 \text{ χρ.} : 4 \text{ ἐποχῶν} = 4.250 \text{ χρ.} + 569 \text{ π.Χ.} = 4.819 \text{ π.Χ. ἢ}$$

$$17.000 \text{ χρ.} : 3 \text{ ἐποχῶν} = 5.667 \text{ χρ.} + 569 \text{ π.Χ.} = 6.236 \text{ π.Χ.}$$

Ἐκ τῶν προκυψασῶν χρονολογιῶν ἢ πλέον λογικὴ εἶναι ἡ τελευταία, διότι ἐξ αὐτῆς,

ἀφαιρώντας τὴν χρονολογία γεννήσεως τοῦ Ἡρακλέους τῆς Ἀλκμήνης, περίπου τὸ ἔτος 3.165 π.Χ., βρίσκουμε, ὅτι ὁ προηγούμενος Ἡρακλῆς ἔζησε περίπου 3.071 χρόνια πρὶν ἂν αὐτόν. Παράλληλα προκύπτει, ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἔτους ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦτο τετράμηνη, ὅπως λέγει καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης πρὸ πάντων. Οἱ Αἰγύπτιοι ὅμως δὲν γνωρίζουν τὸν Ἡρακλῆ τῶν Ἑλλήνων, συμπληρώνει ὁ Ἡρόδοτος, παρὰ μόνον ἓνα δικό τους Ἡρακλῆ συγκαταλεγόμενο μεταξὺ τῶν θεῶν τους, ὁ ὁποῖος ἔζησε περὶ τὸ 6.236 π.Χ., ὅπως βρέθηκε πρὸ πάντων δι' ἀναγωγῆς τῶν αἰγυπτιακῶν ἐτῶν σὲ τροπικά. Ἡ ἀνάνηψη τῶν Αἰγυπτίων γιὰ κάποιον περίφημο καὶ ὀνομαστὸν Ἡρακλῆ, ὁ ὁποῖος πέρασε κάποτε ἀπὸ τὴ χώρα τους, εἶχε διατηρηθῇ καὶ παρ' ὅλο πού τὸν ἐθεοποίησαν καὶ τὸν κατέγραψαν ὡς ἰθαγενή, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος («Εὐτέρπη», παρ. 113): «καὶ τοῦ ἔκτισαν καὶ ναὸ παρὰ τὸ Κανωδικὸν στόμα τοῦ Νείλου» (τὸ ὁποῖον ὁ Στράβων στὰ «Γεωγραφικά» του, βιβλ. ΙΖ', κεφ. 1, παρ. 4 τὸ ὀνομάζει καὶ Ἡρακλειωτικὸ, προσέτι δὲ στὴν παρ. 17 ἀναφέρει ὅτι «ὠνομάσθη ἔτσι ἐκ τοῦ Κάνωθος, τοῦ κυθερνῆτου τοῦ Μενελάου ὁ ὁποῖος πέθανε ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τους ἐκ τῆς Τροίας») «στὸν ὁποῖον –συνεχίζει ὁ Ἡρόδοτος– ἐὰν εἰσῇρχετο κάποιος δοῦλος, ἀπηγορεύετο ἡ σύλληψί του. Ἐκεῖ κατέφυγον μερικοὶ δοῦλοι (κωπηλάτες τοῦ γιου τοῦ Πριάμου Ἀλεξάνδρου, μετὰ τὴν ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης), ὅπου ἐζήτησαν ἄσυλο καὶ ἐδιηγούντο τὰ κατέκαστα». Ὁ ναὸς αὐτὸς ἀποκλείεται νὰ ἀνῆκε στὸν Ἡρακλῆ τῆς Ἀλκμήνης, γιατί ἡ δόξα του δὲν πρέπει νὰ εἶχε διαδοθῇ τόσο, ἀφοῦ ἔζησε μόλις τὴν προπροηγούμενη γενεὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἄρα ὁ ναὸς αὐτὸς τοῦ Ἡρακλέους εἶχε ἰδρυθῇ γιὰ κάποιον ἄλλο προηγούμενον Ἡρακλῆ, ὁ ὁποῖος ἐσφύζετο στὶς παραδόσεις τῶν Αἰγυπτίων, χωρὶς νὰ εἶναι Αἰγύπτιος. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Πανσανίας («Βοιωτικά», παρ. 27,6 καὶ 8) συμπληρώνει: «οἱ Θεσπιεῖς ἔχουν καὶ ναὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχαιότερος τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλέους τῆς Ἀλκμήνης καὶ ἀνῆκε στὸν Ἡρακλῆ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων. Ναοὺς τούτου εἶδα ὅτι εἶχαν οἱ κάτοικοι τῶν Ἐρυθρῶν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Τύρου». Τὸν δεύτερο ναὸ τῆς Τύρου τὸν εἶδε καὶ ὁ Ἡρόδοτος («Εὐτέρπη», παρ. 44), ἀλλὰ ἐσφαλμένως τὸν χρέωσε στοὺς Φοῖνικες. Καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές τὸ ἐπιβεβαιώνει ὁ Ἀρριανὸς στὴν «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβαση» (ἐκδ. Δ.Ε.Κ. Γεν. Ἐπιτ. Στρατοῦ, 1971, βιβλ. Β, σελ. 101), λέγοντας: «στὴν Τύρῳ εἶναι παλαιότατο ἱερὸ τοῦ Ἡρακλῆ, ἀπ' ὅσα διατηρεῖ ἡ ἀνθρωπίνη μνήμη, ὅχι τοῦ Ἡρακλῆ τῆς Ἀλκμήνης ἀπὸ τὸ Ἄργος». Παραμένει ὅμως ἓνα ἐρώτημα: Ποιὸς ἦταν ὁ προηγούμενος τοῦ γιου τῆς Ἀλκμήνης Ἡρακλῆς;

3. Ο ΙΔΑΙΟΣ ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Σ' αὐτὸ ἀπαντᾷ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης («Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη», βιβλ. 3ον, παρ. 74), ὁ ὁποῖος λέγει: «ὁ δεύτερος Ἡρακλῆς ἦταν ἓνας τῶν Ἰδαίων Δακτύλων τῆς Κρήτης, ἓνας μάγος μὲ κάποια γνώση στρατηγικῆς, πού ἱδρυσε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες». Ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὁ Στράβων στὰ «Γεωγραφικά» του (βιβλ. Η, παρ. 30, μετ. Κ.Θ. Ἀραπόπουλος, ἐκδ. Πάπυρος 1975), διαπιστώνοντας τὴν σύγχυση πού ὑπῆρχε λόγω τῆς συνωνυμίας, λέγει: «Ἀλλὰ πρέπει ν' ἀφήσουμε ὅσα λέγουν οἱ ἀρχαῖοι γιὰ τὴν καθιέρωση τῶν (Ὀλυμπιακῶν) ἀγώνων ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, εἴτε ἐννοοῦν μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο τὸν πρεσβύτερο τῶν Ἰδαίων Δακτύλων (ἢ Κουρήτων) ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχηγὸς τούτων, εἴτε ἐννοοῦν τὸν γιὸ τῆς Ἀλκμήνης». Ἐπίσης καὶ ὁ Πανσανίας στὰ «Ἡλεικά» (μετ. Α. Παπαθεοδώρου, ἐκδ. Πάπυρος 1975, σελ. 33) σημειώνει: «Οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο καὶ Κουρήτες» (καί, ὅπως συμπληρώνει ὁ Α. Σταγειρίτης στὴν «Ὠγγυγία» του, τόμος Δ' σελ. 105), «ἀποτελοῦσαν ἓνα ἔθνος μὲ τοὺς Κο-

ρύδαντες, τοὺς Καθεύρους καὶ τοὺς Τελχῖνες» (πολλάκις συγχεόμενους, ἀφοῦ, ὅπως προσθέτει στὴν σελ. 109 ὁ Α. Σταγειρίτης, οἱ Κουρήτες ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων) οἱ ὅποιοι εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὸ ὄρος Ἰδὴ τῆς Κρήτης καὶ ἦσαν πέντε, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Παιωνάιος, ὁ Ἐπιμήδης, ὁ Ἰάσιος καὶ ὁ Ἰδας. Στὸν Ἰδαῖον Ἡρακλῆ ἀνῆκε ἡ δόξα, διότι πρῶτος αὐτὸς καθιέρωσε τὸν τότε ἀγῶνα καὶ τὸν ὠνόμασε Ὀλύμπια, καὶ καθώρισε νὰ γίνεται κάθε πέμπτον χρόνο, ἐπειδὴ πέντε ἦσαν αὐτὸς μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Ἀκόμη λέγεται ὅτι 50 χρόνια μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος (περὶ τὸ ἔτος 3.565 π.Χ.) ἦλθεν ἀπὸ τὴν Κρήτη ὁ γυιὸς τοῦ Κάρδου, ὁ Κλύμενος, ἀπόγονος τοῦ Ἰδαίου Ἡρακλῆ καὶ ἐθέσπισε (ἀναβίωσε γιὰ πρώτη φορὰ) τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες». Καὶ ὁ Α. Σταγειρίτης στὴν «Ὠγυγία» (τόμος Γ', σελ. 464, ἐκδ. Ἐλεύθερη Σκέψη 1994) συμπληρώνει, λέγοντας: «ὁ Κλύμενος τοῦ Κάρδου, ὅταν ἦλθε στὴν Ἥλιδα πενήντα χρόνια μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ἴδρυνε καὶ θωμὸ πρὸς τιμὴν τῶν προγόνων του». Ὁ ἴδιος ὁ Διόδωρος στὸ 4ον βιβλίο του, παρ. 18, συμπληρώνει: «ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τὴν Λιβύη καὶ τὸν θάνατο τοῦ Ἀνταίου πέρασε στὴν Αἴγυπτο, ὅπου σκότωσε τὸν βασιλέα Βούσιρι, ἐπειδὴ συνήθιζε νὰ θανατώνη τοὺς ξένους πού ἐπισκέπτοντο τὴν χώρα του». Σ' αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος («Εὐτέρπη», παρ. 45). Στὸ 1ο ὅμως βιβλίο του, παρ. 21, ὁ Διόδωρος προσδιορίζει, ὅτι: «ὁ Ἀνταῖος τῆς Λιβύης ἦταν σύγχρονος τοῦ Ὀσίρι, τὸν ὅποιον εἶχε τιμωρήσει ὁ Ἡρακλῆς». Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὰ συμπληρώνει ὁ Α. Σταγειρίτης («Ὠγυγία», τόμος Β, σελ. 294), ὅπου λέγει: «ὁ Ὀσίρις φεύγοντας ἀνὰ τὴν οἰκουμένην, ἄφησε διοικητὴ τῆς Λιβύης τὸν Ἀνταῖο καὶ τῶν πρὸς Φοινίκην περιοχῶν τὸν Βούσιρι». Ἐκ πρώτης ὄψεως δγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ἰδαῖος Ἡρακλῆς ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ὁπότε ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες καθιερώθηκαν πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ καὶ ὁ Ἰδαῖος Ἡρακλῆς προηγεῖται τῆς ἐποχῆς πού ἔζησε ὁ Ἡρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ ἔνα ἀστρονομικὸ στοιχεῖο τοῦ Ὀρφέως («Ἀργοναυτικά», ἐκδ. Ἐγκ. Λεξ. «Ἥλιος», τόμος 24ος, σελ. 406, στίχοι 119 - 122, μετ. Σπ. Μαγγίνα) παρέχει μία σημαντικὴ πληροφορία λέγοντας: «Πρῶτα εἶδα τὴν θωριά τοῦ θεικοῦ Ἡρακλῆ, τὸν ὅποιο γέννησε ἡ Ἀλκμήνη ἀπὸ τὸν Δία τοῦ Κρόνου, τότε ὅταν ὁ Σείριος ἔχανε στὸ τριπλασίον τὴν λάμψη τοῦ Ἥλιου». Τὴν ἐννοία τοῦ τριπλασίου χρόνου, κάπως διαφοροποιημένη, τὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (βιβλ. Δ', κεφ. 9). Ἡ ἐννοία τοῦ τριπλασίου ἀναφέρεται στὸ ἀστρονομικὸ γεγονός, ὅτι ὁ Σείριος τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Μεγάλου Κυνὸς εἶναι ὁρατὸς στὸ δόρειο ἡμισφαίριον κατὰ τὸ ἕνα τέταρτο τοῦ ἔτους, ἐνῶ κατὰ τὰ ὑπόλοιπα τρία τέταρτα εἶναι ἀόρατος, καὶ κατὰ τὸν Ὀρφέα δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου. Τὸ φαινόμενο ἐπαναλαμβάνεται καὶ σήμερα. Ἡ ἐρμηνεία ὁμως τῆς Ὀρφικῆς ἀναφορᾶς σχετίζεται:

α. - Μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς κλίσεως τοῦ ἄξονος τοῦ κόσμου, ὁπότε ἡ Γῆ ἄρχισε τὴν περιφορὰ τῆς σὲ νέα τροχιά, στὸν σημερινὸ κύκλο τῆς ἐκλειπτικῆς. Τοῦτο, ὅπως ἀποδεικνύεται στὸ κεφάλαιο Ζ τοῦ παρόντος, ἔλαβε χώραν περὶ τὸ ἔτος 8.255 π.Χ.

β. - Μὲ τὸν προσδιορισμὸ τῆς χρονολογίας γεννήσεως ἑνὸς Ἡρακλέους, ὁ ὅποιος συγγέεται μὲ τὸν ὁμώνυμον Ἡρακλῆ τῆς Ἀλκμήνης, διότι ὁ Ὀρφεὺς δὲν ἦταν δυνατόν ν' ἀναφέρετο στὸν Ἡρακλῆ μὲ τὸν ὅποιο συνεξεστράτευσε πρὸς τὴν Κολχίδα. Μπορεῖ νὰ ἦταν γυιὸς κάποιου Διὸς, ἀλλὰ ὅχι ἐκ τῆς Ἀλκμήνης, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀποδεικνύει τὴν ἐκ τῆς συνωνυμίας προκύπτουσα σύγχυση τῶν χρονολογικῶν περιόδων.

Τὸ πρῶτο θέμα εἶναι ἐκτὸς τοῦ παρόντος καὶ ἀποδεικνύεται σὲ ἄλλο κεφάλαιο. Τὸ δεύτερο ὁμως ἔχει οὐσιαστικὴ σημασία, διότι ἀποδεικνύει ποιὸς Ἡρακλῆς γεννή-

Τὸ πανάρχαιο παγκράτιον. Ὁ ἀγώνας διεξάγεται στὸ ἔδαφος («κάτω παγκράτιον»). (Φλωρεντία, Galleria degli Uffizi).

θηκε τότε. Πρὸς τοῦτο λαμβάνεται ἡ σημερινή (τοῦ ἔτους 1997) ὀρθή ἀναφορὰ (Ο.Α.), ἢ μία τῶν οὐρανίων συντεταγμένων, τοῦ Σειρίου, ἡ ὁποία εἶναι 06ω. 45λ. 02δ. Αὐτὴ μετατρέπεται σὲ δευτερόλεπτα χρόνου, ἐξισούμενη μὲ 24.302 δ. Τὸ ποσὸν αὐτὸ διαιρεῖται διὰ τῆς μέσης ἐτησίας μεταπτώσεως τοῦ Σειρίου, πὺν εἶναι ἴση μὲ 2,6 δευτερόλεπτα τῆς ὥρας, καὶ ἔχομε:

$$24.302 \text{ δ.} : 2,6 \text{ δ.} = 9.347 \text{ χρόνια}$$

$$1997 \text{ μ.Χ.} - 9.347 \text{ χρ.} = 7.350 \text{ πρὸ Χριστοῦ}$$

Ἦδη προσδιωρίστηκε, ὅτι ὁ προηγούμενος τοῦ γνιού τῆς Ἀλκμήνης Ἡρακλῆς τῶν Ἰδαίων Δακτύλων γεννήθηκε ἢ ἔζησε περὶ τὸ 7.350 πρὸ Χριστοῦ, ὁπότε ἡ χρονολογία τοῦ ἔτους 6.236 π.Χ., πὺν δρέθηκε πρὸ πάνω, εἶναι λανθασμένη σὲ σύγκριση μὲ αὐτὴν πὺν ἐξαρτήθηκε ἀπὸ τὸ ἄστρο τοῦ Σειρίου. Συνάμα αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ αἰγυπτιακὰ στοιχεῖα δὲν παρέχουν ἀσφαλῆ ἀκρίβεια. Ἄρα τότε θεσπίσθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἐκτὸς ὅμως τούτου, ὅπως λέγει ὁ Α. Σταγειρίτης («Ὠγυγία», τόμος Δ', σελ. 109), «οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἐπενόησαν τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός καὶ βρῆκαν τὸν σίδηρον καὶ τὸν χαλκὸν στὴν περιοχὴ τῶν Ἀπεραίων τῆς Κρήτης καὶ τὴν διὰ τοῦ πυρός καταργασίαν καὶ χρῆσιν αὐτῶν». Ὅποτε ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ χρῆσις τῶν μετάλων (χαλκοῦ καὶ σιδήρου) «μεταναστεύει» στὴν ἐποχὴ τῆς περιό-

δου 7.350 π.Χ., πού ἔζησαν οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, καταποντίζοντας κάποιες θεωρίες περὶ ἀνακαλύψεως τοῦ σιδήρου περὶ τὸ ἔτος 1.100 π.Χ. στὸν ἄπατο θυθὸ τῆς ἱστορικῆς παραπλανήσεως.

Ἦδη σὲ προηγούμενο κεφάλαιο προσδιωρίσθηκε, ὅτι ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνος ἔγινε περὶ τὸ ἔτος 3.615 π.Χ. κατὰ μέσον ὄρον, ἐκ τριῶν ἀστρονομικῶν στοιχείων. Ἐκτὸς τῆς γενεαλογικῆς διαδοχῆς τῆς Νιόβης ὑπάρχει καὶ ἡ γενεαλογικὴ διαδοχὴ τοῦ Δευκαλίωνος μέχρι καὶ τοῦ Τρωομάχου Διομήδους, γιὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀπολλόδωρος στὴν «Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη» του, (βιβλ. Α, παρ. 49 - 79) λέγει: «ἀπὸ τὴν γενεὰ καὶ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ μέχρι καὶ τὴν γενεὰ τοῦ τρωομάχου Διομήδους ἔζησαν δώδεκα γενεὲς ἀνθρώπων», ὁπότε:

$$12 \text{ γεν.} \times 30 \text{ χρ. (ἀνὰ γεν.)} = 360 \text{ χρ.}$$

$$3.087 \text{ π.Χ. (ἔναρξη Τρωϊκοῦ πολ.)} + 360 \text{ χρ.} = 3.447 \text{ π.Χ.}$$

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ λέγει, ὅτι ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνος ἔγινε περὶ τὸ ἔτος 3.447 πρὸ Χριστοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος ἄρχισε τὸ ἔτος 3.087 π.Χ., προσδιορισθέν, ὅπως θ' ἀναλυθῇ στὸ κεφάλαιο ΙΒ' τοῦ παρόντος, ἐκ τῶν παραμελημένων ἀστρονομικῶν στοιχείων τῆς Ἰλιάδας τοῦ Ὀμήρου. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὴν εὐρεθεῖσα χρονολογία τοῦ 3.615 π.Χ., πού ἔγινε ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνος, μέχρι τοῦ Διομήδους, ἔχομε:

$$3.615 \text{ π.Χ.} - (30 \text{ χρ.} \times 12 \text{ γεν.}) 360 \text{ χρ.} = 3.258 \text{ π.Χ.}$$

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ παρουσιάζει σὲ σχέση μετ' αὐτὸ προηγούμενο τοῦ ἔτους 3.447 π.Χ. μία διαφορὰ 189 χρόνων καὶ ἀποδεικνύει πόσον ἀνασφαλὴς εἶναι μερικὲς φορὲς ἡ χρονολόγησις τῆς προϊστορίας διὰ τῶν γενεαλογικῶν δένδρων καὶ τὸ σφάλμα ἐντοπίζεται στὸ ὅτι παραλείπονται ἢ ξεχνιοῦνται κάποιες γενιές, ὁπότε ἡ χρησιμοποίησις τῶν παραδοσιακῶν χρονολογήσεων δὲν παρέχει καμμίαν ἀκρίβεια, καὶ τώρα τελευταῖα ἀπορρίπτεται. Κατὰ συνέπειαν ἐκ τῶν παραπάνω ἐξαγομένων προσδιορίζεται, ὅτι ἡ πρώτη ἀναδίωσις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ὑπὸ τοῦ Κλύμενος τοῦ Κάρδους μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἔγινε περὶ τὸ ἔτος 3.587 πρὸ Χριστοῦ, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς πού ζοῦσαν ὁ Ἕλλην καὶ τὰ παιδιά του Δῶρος, Εὐθῆος καὶ Αἴολος.

Πότε ὅμως ἔζησε ὁ Ὅσιρις; Σ' αὐτὸ μία ἀπάντησις δίδει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (βιβλ. Α', παρ. 23), ὁ ὁποῖος λέγει: «Λέγουν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Ὅσιρι καὶ τῆς Ἰσιδος μέχρι τὴν βασιλεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, πού ἔκτισε τὴν ὁμώνυμην πόλιν ἐν τῇ Αἴγυπτο, πέρασαν πάνω ἀπὸ 10.000 χρόνια καὶ κατ' ἄλλους κάτι λιγώτερον ἀπὸ 23.000 χρόνια». Ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ὁ Πλούταρχος («Ἱστοί καὶ Ὅσιρις», μετ. Α. Ι. Φιλιππίδης, ἔκδ. Πάπυρος 1975, παρ. 13) λέγει: «Λέγουν ὅτι ὁ Ὅσιρις ἐφονεύθη τὴν 17ῃ τοῦ μηνὸς Ἀθύρ, ὅταν ὁ ἥλιος ἐξήρχετο ἐκ τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Σκορπιοῦ, στὸ 280 ἔτος τῆς βασιλείας του». Ἀπὸ τὰ δεδομένα τοῦ Διοδώρου ἐκλέγεται τὸ «κάτι λιγώτερον ἀπὸ τὰ εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες (23.000) χρόνια», διότι μετὰ τὸ δεδομένον τῶν 10.000 ἐτῶν, ὅπως ἀναφέρθηκε πρὶν πάνω, δὲν προέκυψε κανένα σοβαρὸ ἀποτέλεσμα. Ἐκ τούτου, χρησιμοποιώντας τὶς ἀνάλογες μονάδες τῆς διάρκειας τοῦ ἔτους τῶν Αἰγυπτίων, ἔχομε:

$$22.900 \text{ χρ.} : 13 \text{ σεληνιακοὶ κύκλοι} = 1.762 \text{ χρ.} + 336 \text{ π.Χ.} = 2.098 \text{ π.Χ. ἢ}$$

$$22.900 \text{ χρ.} : 4 \text{ ἐποχ.} = 5.725 \text{ χρ.} + 336 \text{ π.Χ.} = 6.061 \text{ π.Χ. ἢ}$$

$$22.900 \text{ χρ.} : 3 \text{ ἐποχ.} = 7.633 \text{ χρ.} + 336 \text{ π.Χ.} = 7.969 \text{ π.Χ.}$$

Στὰ προηγούμενα ἀποτελέσματα προστίθεται μία ἀκόμη χρονολογία, τὸ ἔτος 7.969 πρὸ Χριστοῦ, ἡ ὁποία συσχετιζόμενη μετὰ τὴν χρονολογία τοῦ ἔτους 6.236 π.Χ., πού βρέθηκε πρὶν πάνω, παρουσιάζει μία διαφορὰ 1.733 χρόνων, ἐνῶ μετὰ τὴν ἄλλην τοῦ ἔτους

7.350 π.Χ. ἡ διαφορὰ ἀνέρχεται σὲ 619 χρόνια. Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι τὰ χρονολογικὰ στοιχεῖα τοῦ Διοδώρου καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων δὲν ἀνταποκρίνονται ἀκριβῶς πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἐπειδὴ προέρχονται ἀπὸ ἀναξιόπιστες Αἰγυπτιακὲς πηγές. Πάντως αὐτὲς ποὺ δρέθηκαν πιὸ πάνω ἔπονται τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ, τοῦ Ὡγύγου.

Τὸ θέμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ὡσιρι καὶ τῆς Ἰσιδος εἶναι πολύπλοκο καὶ ἐκτὸς τῆς ἀναφερθείσης θέσεως τοῦ Πλουτάρχου ὑπάρχουν καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ὅπως:

Κατὰ τὸν Μανέθωνα («Αἰγυπτιακά», ἐκδ. LOEB 1948, σελ. 16) ἀναφερόμενον στὸν Σύγγελο: «ὁ Ὡσιρις καὶ ἡ Ἰσις ἐβασίλευσαν 35 ἔτη». Στὴ σελ. 26 τοῦ ἰδίου βιβλίου κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀφρικανοῦ, σημειώνεται ὅτι: «μετὰ τὸν κατακλυσμὸ οἱ Αἰγυπτιακὲς δυναστείαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸν πρώτο βασιλέα ποὺ ὠνομάζετο Μήνης». Τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται καὶ στὴ σελίδα 30 ἀπὸ τὸν Εὐσέβιο. Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων προκύπτει, ὅτι ὁ Ὡσιρις βασιλεψε πρὶν ἀπὸ κάποιο κατακλυσμὸ, ἀφοῦ ὁ Μήνης πρῶτος ἐβασίλευσε μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Μήνης ἐβασίλευσε μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, πρέπει νὰ ἐντοπισθῇ χρονικὰ μετὰ τὸ ἔτος 3.615 πρὸ Χριστοῦ. Κατὰ τὸν Διόδωρο («Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη», βιβλ. Α. παρ. 62, μετ. Α. Παπανδρέου, ἐκδ. Ἑλλ. Ἐκδ. Ὁργ. Γεωργιάδης): «Ὁ Κέτηνας ἢ Κενκένης, ὁ τρίτος βασιλεὺς τῆς 1ης Δυναστείας μετὰ τὸν Μήνη, κατὰ τοὺς Ἕλληνας ταυτίζεται μὲ τὸν Πρωτέα, ποὺ ζοῦσε στὰ χρόνια τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου». Μὲ αὐτόν, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Ὀμήρου (Ὀδύσεια δ 465 - 480), συναντήθηκε ὁ Μενέλαος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὁκτὼ χρόνια μετὰ τὴν λήξιν του, περὶ τὸ ἔτος 3.070 π. Χριστοῦ. Ἀπὸ τοῦ βασιλέως Μήνη, ὅπως λέγει ὁ Μανέθων («Αἰγυπτιακά», σελ. 26), μέχρι τοῦ Πρωτέως εἶχαν παρέλθει περίπου 150 χρόνια. Ὅποτε ἡ βασιλεία τοῦ Μήνη ἄρχισε περὶ τὸ ἔτος 3.220 πρὸ Χριστοῦ ἤτοι 395 χρόνια μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος.

Ὁ Αἰγυπτιακὸς μῆνας Ἀθὺρ καταντάει αἰνιγματικός, ἀφοῦ κατὰ τὸν Πλούταρχο («Ἰσις καὶ Ὡσιρις») ἐντοπίζεται στὸν ἀστερισμὸ τοῦ Σκορπιοῦ, ὅπου ὁ Ἥλιος κατὰ τὸ σημερινὸ ἡμερολόγιο εἰσέρχεται περὶ τὴν 21η Νοεμβρίου. Στὴν παρ. 39 ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ τὸν μῆνα Ἀθὺρ σταματοῦν τελείως οἱ ἐτησίαι, (ἄνεμοι μελτέμια), ἀποσύρεται ὁ Νεῖλος, ἀπογυμνώνεται ἡ χώρα καὶ αὐξάνει τὸ διάστημα τῆς νύκτας, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ Ἀθὺρ ἦταν ὁ μῆνας τῆς Φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. Δὲν ἀποτελεῖ τὸν τρίτο μῆνα τοῦ ἔτους τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ τὸν τέταρτο, ἀφοῦ τὸ ἔτος τοὺς ἄρχιζε τὴν 15ην Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους. Τὸ δεδομένο στοιχεῖο τοῦ Ph. Vandenberg στὸ βιβλίο του «Ραμσῆς ὁ Μέγας» (μετ. Μ. Μαλαγαρδῆ, ἐκδ. Κονιδάρη 1980, σελ. 53), ὅπου ἐντοπίζει τὸν μῆνα Ἀθὺρ ἀπὸ τῆς 15ης Αὐγούστου μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου, δὲν συμφωνεῖ μὲ τ' ἀστρονομικὰ στοιχεῖα τοῦ Πλουτάρχου. Ἄρα ὁ μῆνας τοποθετεῖται μετὰξὺ 15ης Σεπτεμβρίου καὶ 15ης Ὀκτωβρίου. Ἐκ τοῦ δεδομένου τούτου προκύπτει, ὅτι ἡ 17η τοῦ Ἀθὺρ ἀντιστοιχεῖ στὴν 2αν Ὀκτωβρίου, ὅποτε ὅπως εἶναι φυσικόν, εἶχαν σταματήσει οἱ ἐτησίαι (ἄνεμοι), εἶχε παρῆλθει ἡ Φθινοπωρινὴ ἰσημερία καὶ εἶχε ἀρχίσει ἡ αὐξηση τοῦ διαστήματος τῆς νύκτας, ὅπως γίνεται καὶ σήμερα.

Ἡ 17η τοῦ Ἀθὺρ, ποὺ ὁ Ἥλιος ἐξήρχετο τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Σκορπιοῦ, ἀντιστοιχοῦσα μὲ τὸ σημερινὸ ἡμερολόγιο στὴν 2αν Ὀκτωβρίου, καὶ ἡ 14η Δεκεμβρίου, ὅποτε σήμερα καὶ πάλιν ὁ Ἥλιος ἐξέρχεται τοῦ Σκορπιοῦ, παρουσιάζουν μία διαφορὰ 73 ἡμερῶν. Εἶναι γνωστόν, ὅτι σὲ διάστημα μιᾶς ἡμέρας ὁ Ἥλιος πλησίον τῶν τροπῶν μετακινεῖται στὸν οὐρανὸ κατὰ 241,3 δευτερόλεπτα τῆς ὥρας. Ὅποτε στὸ διάστημα τῶν 73 ἡμερῶν καλύπτει ἓνα τόξο ἴσο μὲ 17.615 δευτερόλεπτα τῆς ὥρας. Ἡ μέση ἐτή-

σια μετάπτωση τῶν ἰσημεριῶν εἶναι 3,07 δευτερόλεπτα τῆς ὥρας. Ὅποτε ὁ ἥλιος καλύπτει τὸ παραπάνω τόξο σέ:

$$17.615 \delta. : 3.07 \delta. = 5.738 \text{ χρόνια,}$$

$$\text{δηλ. } 1.997 \mu.Χ. - 5.738 \chi\rho. = 3.741 \text{ πρὸ Χριστοῦ,}$$

δηλαδή τὸ ἔτος 3.741 π.Χ. ἐδολοφονήθη ὁ Ὅσιρις, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀνεβῇ στὸν θρόνο περὶ τὸ ἔτος 3.769 π.Χ. Ἐξῆσε μὲν 154 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ἀλλὰ δὲν εἶχε καμμία σχέση με τοὺς Ἡρακλεῖς τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τους δὲν συνέπιπτε χρονικά. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι πολλὲς ἀρχαῖες παραδόσεις ἀποτελοῦν μυθεύματα ἄνευ οὐσιαστικῆς σημασίας.

Μία ἀκόμη ἀκαταμάχητη μαρτυρία εἶναι καταγεγραμμένη στὸν οὐρανὸ, ὅπου ἓνας ἀστερισμὸς φέρει τὸ ὄνομα ἐνὸς Ἡρακλέους, ὁ ὁποῖος βρίσκεται μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τῆς Λύρας, τοῦ Δράκοντος, τοῦ Βοώτου, τοῦ Ὁφείως καὶ τοῦ Ὀφιοῦχου. Ἡ κατάταξη ἐνὸς ἀνθρώπινου ὄντος στὴν οὐράνια σφαῖρα ἦταν μία συνηθισμένη πράξη θεοποιήσεως σὲ ἀνταμοιβὴ τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ πρὸς ὄφελος τοῦ ὑπολοίπου ἀνθρώπινου γένους. Μὲ τέτοιες ὀνομαστικὲς καταγραφὰς Ἑλλήνων ἡρώων τῆς προϊστορίας μας εἶναι γεμάτος ὁ οὐρανός, ἀποδεικνύοντας ἀκόμη καὶ σήμερα τὴν ἀπειρία τῶν ἐλληνικῶν προσφορῶν πρὸς τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Ἐκ τῆς προηγουμένης διερευνήσεως προέκυψε καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς τῶν Ἰδαίων Δακτύλων ἦταν ὑπαρκτὸ πρόσωπο καὶ ἐξῆσε περὶ τὸ ἔτος 7.350 πρὸ Χριστοῦ. Ἦδη στὸ κεφάλαιο Ζ τοῦ παρόντος προσδιωρίσθηκε ὅτι ὁ πρῶτος κατακλυσμὸς τοῦ Ὠγύγου καὶ ἡ εἰσβολὴ τοῦ κομήτη Φαέθοντος στὸ ἡλιακὸ μας σύστημα συνέβη περὶ τὸ ἔτος 8.255 π.Χ. Τότε ὁ ἄξονας τοῦ κόσμου ἔλαβε τὴν κεκλιμένη θέση τῶν 23° καὶ 27', πού ἔχει καὶ σήμερα. Ἀπὸ τότε ἄλλαξε ἡ τροχιὰ περιφορᾶς τῆς Γῆς καὶ ἔλαβε τὴν ἐλλειψοειδῆ μορφή, τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ καὶ σήμερα. Ἀπὸ τότε, τὸ ἔτος 8.255 π.Χ. μέχρι τὸ 7.350 π.Χ., δηλαδή μέσα σὲ διάστημα 900 περίπου χρόνων, οἱ λαοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, ὅπως οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, οἱ Πελασγοί, οἱ Τελχῖνες καὶ κυρίως οἱ ἀστρονόμοι Ἡλιάδες ἀνεκάλυψαν τὸν ἀστερισμὸ τοῦ Κυνὸς τοῦ Ὠρίωνος τὸν Σείριο, πὺν βρισκόταν στὸ Νότιο ἡμισφαίριο, ὅπως καὶ σήμερα, καὶ ἀφοῦ τὸν βάπτισαν μὲ τὸ ὄνομα πὺν φέρει ἀκόμα καὶ σήμερα, προσδιώρισαν καὶ τὸ τριπλάσιο διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖο δὲν φαίνεται στὸν ἐλληνικὸν ὄρα τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἄρα ἀπὸ τότε οἱ ἀστρονομικὲς γνώσεις τῶν Πρωτοελλήνων ἦσαν ἀνεπτυγμένες σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ καὶ ἀπὸ τότε διασφύζονται τὰ πλεῖστα ὀνόματα τῶν ἀστερισμῶν καὶ ἀστρῶν, πὺν ἐφθασαν στὴν ἐποχὴ μας διὰ τῶν ἔργων τοῦ Ὁρφέως καὶ τοῦ Ὀμήρου.

4. Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΗΣ ΑΛΚΜΗΝΗΣ

Ὅπως ἤδη ἔχει ἀναφερθῇ στὰ προηγούμενα, ὁ Ἡρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης εἶναι ὁ νεώτερος καὶ ἐγεννήθηκε περὶ τὸ ἔτος 3.165 πρὸ Χριστοῦ. Οἱ ἄθλοι τοὺς ὁποῖους πραγματοποίησε, ὅσους πραγματοποίησε, εἶναι μεπερδεμένοι μ' ἐκείνους τοῦ Ἰδαίου Ἡρακλῆ καὶ δὲν ἦταν οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ διαχωρισθοῦν, λόγῳ τῶν χιλιετιῶν πὺν εἶχαν παρέλθει.

Δὲν πρέπει ν' ἀγνοηθῇ, ὅτι καὶ ὁ Ὀμηρὸς ἀναφέρεται σὲ προκήρυξη μεγάλων ἀθλητικῶν ἀγώνων ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρόκλου (Ἰλιάδα Ψ 258 - 850), στὸ τέλος περίπου τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου περὶ τὸ ἔτος 3.078 π.Χ., στ' ἀγωνίσματα ἀρματοδρομίας, πυγμαχίας, πάλης, ἀκοντισμοῦ, δρόμου ταχύτητος, σφαιροβολίας (μὲ τὴν ἀχρησιμοποίητη σιδερένια σφαῖρα τοῦ Ἡετίωνος, πὺν ἀποτελεῖ καὶ ἄλλη μία ἀπόδειξη τῆς καλλιτεχνικῆς κατεργασίας τοῦ σιδήρου πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ περίφημο

δριακό έτος του 1.100 π.Χ.) και τοξοβολίας, χωρίς να γίνεται ειδικός λόγος για Ὀλυμπιακούς αγώνες, πράγμα που αποδεικνύει την διακοπή τους λόγω του πολέμου. Το μέτρο τουτο κανονικά έπρεπε να εφαρμόζεται και σήμερα χωρίς καμμία εξαίρεση: Να μὴν εκτελούνται Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες σὲ κανένα σημεῖο τῆς Γῆς, ἐὰν σὲ κάποιο ἄλλο σημεῖο τῆς, σ' ὁποιοδήποτε, ἐπικρατῇ κατάσταση πολέμου.

Σημασία ἔχει, ὅτι ὅλα τὰ περὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν αγῶνων και γενικά περὶ τοῦ ἀθλητισμοῦ κατάγονται ἀπὸ τοὺς Πρωτοέλληνες, κληρονομήθηκαν στοὺς Ἕλληνες και ὅλα ἔμειναν στὶς παραδόσεις τῶν Ἑλλήνων. Μεταφέρθηκαν διὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων στὸ σήμερα και διαδόθηκαν και σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ συμπλήρωσαν ἢ ἐδραΐωσαν τὰ θεμέλια τοῦ πολιτισμοῦ τους.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εἶναι ἐμφανές, ὅτι, ἀφοῦ ὁ Ἡρακλῆς τῶν Ἰδαίων Δακτύλων και οἱ ἀδελφοὶ του γεννήθηκαν ἢ ἔζησαν περὶ τὸ ἔτος 7.350 π.Χ., οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ αγῶνες θεσπίσθηκαν στὴν ἀρχαία Ὀλυμπία, ὅταν τὰ πέντε ἀδελφία ἦλθαν ἐκεῖ περὶ τὸ ἔτος 7.320 πρὸ Χριστοῦ. Ὅποτε και μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, πού ἔγινε τὸ ἔτος 3.615 π.Χ., ἐπανεληφθήσαν συνεχῶς γιὰ 741 φορές, ἐφ' ὅσον διεξήγοντο κάθε πέντε χρόνια, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πανσανίας.

Πενήντα χρόνια μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ὅπως ἀναφέρθηκε, ξαναθεσπίσθηκαν ὑπὸ τοῦ Κλυμένου, περὶ τὸ ἔτος 3.565 π.Χ. Στὴν συνέχεια ἐπανεληφθήσαν, ὅπως λέγει ὁ Πανσανίας («Ἡλεικά», μετ. Α. Παππαθεοδώρου, ἐκδ. Πάπυρος 1975, τόμος 2ος, σελ. 35) ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀεθλίου, γιου τοῦ Αἰόλου, ἐπὶ τοῦ Πελίου, ἐπὶ τοῦ Αὐγείου και τοῦ Ἡρακλέους τῆς Ἀλκμήνης και μέχρι τοῦ Ὁξύλου, ἀπογόνου τοῦ Αἰτωλοῦ. Ἐκ τούτου φαίνεται, ὅτι δὲν διεξήγοντο κατὰ ὠρισμένα και τακτικά χρονικά διαστήματα. Μετὰ σταμάτησαν νὰ τελοῦνται μέχρι τοῦ Ἰφίτου, ὅτε και ἐπανεληφθήσαν ἐκ νέου και καθιερώθηκε ὑπὸ τούτου «ἡ ἐκεχειρία τῶν ἐμπολέμων», ὅπως γράφει ὁ Πλούταρχος στὸν «Βίον Λυκούργου» (μετ. Μ.Γ. Μερακλή, ἐκδ. Γαλαξία 1968, σελ. 99). Ἡ τρίτη κατ' οὐσίαν ἀναβίωση τῶν αγῶνων ἀνὰ τετραετίαν ἔγινε ἀπὸ τὸ ἔτος 776 π.Χ., ὅτε και ἀρχισε ἡ ἀρίθμηση τῶν χρονολογιῶν τῆς ἱστορίας και συνεχίσθηκε μέχρι τοῦ 385 μετὰ Χριστόν, ὅποτε ἀπαγορεύθηκαν και ἐγκαταλείφθηκε ὁ ἱερὸς χώρος τῆς Ὀλυμπίας. Στὸ διάστημα τῶν 1161 χρόνων, πού μεσολάβησε ἀπὸ τὸ ἔτος 776 π.Χ. μέχρι τὸ ἔτος 385 μ.Χ., ἐτελέσθηκαν ἄλλες 290 φορές στὴν ἀρχαία Ὀλυμπία. Στὸν ἀριθμὸ αὐτὸ προστίθενται και οἱ διοργανώσεις πού ἔγιναν πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ὅποτε τὸ σύνολο τῶν διοργανωθέντων αγῶνων στὴν ἀρχαία Ὀλυμπία ἀνέρχεται στοὺς $741 + 290 = 1.031$. Ἐκεῖ ἐπαναθεσπίσθηκαν τρεῖς φορές, χωρίς ποτὲ κανεὶς νὰ διανοηθῇ ν' ἀλλάξῃ τὸν τόπο τους. Ἡ τελευταία ὁμως ἀναβίωση, ἡ τέταρτη κατὰ σειρὰν, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἔγινε τὸ ἔτος 1.896 μετὰ Χριστόν στὴν Ἀθήνα και ὄχι στὴν Ὀλυμπία. Ἀπὸ τότε τοὺς περιφέρουν ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, δίκην περιοδεύοντος ἀνὰ τὸν κόσμον ταίρκου. Ἐτσι ἔχασαν τὴν ἱερότητα και τὴν αἴγλη τῆς εὐγενοῦς ἀμιλλας μὲ ἐπαθλὸν ἓνα κότινον. Εἶναι καιρὸς μὲ τὴν ἔναρξη τῆς δεύτερης ἐκατονταετίας ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀναβιώσεως των και τῆς τρίτης χιλιετίας μετὰ Χριστόν νὰ ἐπιστρέψουν και νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως στὸν τόπο πού γεννήθηκαν κι' ἔλαμψαν ἐπὶ χιλιάδες χρόνια, ὅπως ἀπεδείχθη στὰ προηγούμενα: Στὴν Ἀρχαία Ὀλυμπία.

Κων. Β. Κουτρουβέλης

Ἀθηναϊκὸς ἡρωισμὸς

Ἄ! ρὲ ἄτιμε Ὅτσαλάν, τί μᾶς ἔκανες! Γέμισες τὴν Ἀθήνα ἀπὸ ὑπερπατριώτες. Ποῦ δρέθηκαν, δρὲ παιδάκι μου, τόσοι ὑπερπατριώτες καὶ ὀρύνονται λαῦροι στίς καφετέριες ἀνάμεσα στὴν φραγεδιά καὶ στοὺς ἐλληνικώτατον σιγαρέττον Danhill, ὑπὲρ τόσων ἀκραιῶν ἐθνικιστικῶν θέσεων ποὺ νομίζεις ὅτι ὁσονούπω ἐτοιμάζονται νὰ ἐκστρατεύσουν γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη; Καὶ δὲς του ἀνάλυση γιὰ τὸ ποιὸς φταίει καὶ νὰ ἡ κριτικὴ γιὰ τὴν κυβέρνηση ποὺ (βέβαια) ψήφισαν οἱ ἴδιοι (τώρα ἔχουμε περάσει στοὺς πρῶτο ἐλληνοπρεπέστατο οὐῖσκυ καὶ ὅλα ἐπιτρέπονται) καὶ ἐνδεχομένως θὰ ψηφίσουν καὶ αὖριο, «γιὰ νὰ δολέψουμε καὶ τὴν καημένη τὴν περμανθούλα». Καὶ νὰ οἱ πολεμικοὶ δεκάρικοι νὰ ἐξαπολύωνται σὰν μύδροι κατὰ τῆς Τουρκίας, ποὺ ἂν ἦταν σφαῖρες, λογικά, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε μείνει Τοῦρκος στὸν ντοννιά. Τώρα, στοὺς τρίτο οὐῖσκυ, ἡ παρέα μας διαδίδει πρὸς τὴν Ἀγκυρὰ, ἀφοῦ ἔχει περάσει νικηφόρα ἀπὸ τὸ Ἑσκή Σεχρή καὶ τὸ Ἀφίον Καραχισάρ. Ὅμως ὅποια ἀτυχία! Ἡ ὥρα παρήλθεν καὶ τὰ γιουδαρχλάκια ἀναμένουν στοὺς σπῆτι. Ἔτσι ἡ παρέα ἀποφασίζει ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐπίθεση κατὰ τῆς Ἀγκυρας γιὰ τὴν ἐπομένη (ἐννοεῖται στοὺς ἴδιο πάντα στέκι καὶ μετὰ τὸ τρίτο οὐῖσκυ). Φυσικά, τὸ δρᾶν δὲν προσφέρεται γιὰ αὐτοκριτικὴ καὶ περισυλλογὴ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ στρατηλάτες μας ξεδίνουν σὲ κανένα «ὀρθάδικο», μπάρ ἢ χασαποταδέρινα. Ἴσως γιὰ ν' ἀνακτῇσουν δυνάμεις γιὰ τὴν τελικὴ ἔφοδο τῆς ἐπομένης...

Ρὲ παιδιά, δὲν θὰ τὸ πιστέψετε! Πρῶτὴ φορὰ θὰ συμφωνήσω μὲ τὸν κύριο Θεόδωρο Πάγκαλο: στὴν θέση του γιὰ «κουραμπιέδες» καὶ «κουραδόμαγκες». Καὶ δὲν ἀναφέρωμαι στοὺς καλλιτέχνες ἀλλὰ στοὺς σύνολο σχεδὸν τοῦ σημερινοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ἀρχῆς βέβαια γενομένης ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ὑπουργὸν Ἑθνικῆς Ἀμύνης, τοῦ ὁποῖου ἡ δρᾶσις εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατὰ ὑπῆρξε φοβερὴ καὶ τρομερὴ. Κάθε ἀπόγευμα, ὅταν ὑπηρετοῦσε, τρεῖς μονιμάδες δὲν μπορούσαν νὰ τὸν κάνουν «ζάφτι», γιὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν στίβο μάχης. Ὅσο γιὰ τίς σφαῖρες, τίς κατάπινε σὰν στραγάλια. Τὰ ἴδια πάνω - κάτω ἰσχύουν καὶ γιὰ ἄλλους πολιτικούς μας, ποὺ ἔμαθαν νὰ ξεχωρίζουν τὰ τὰνκς ἀπὸ τὸ τρακτέρ, ἐπειδὴ τὰ τελευταῖα δὲν ἔχουν ἐρπύστριες. Καὶ ἐπειδὴ κάθε λαὸς ἔχει τὴν κυβέρνηση ποὺ τοῦ ἀξίζει, ἂς γράψουμε γιὰ ὅσους προτιμοῦν νὰ περάσουν ὅλη τους τὴν ζωὴ σὲ αὐτοεξορία παρὰ νὰ ὑπηρετήσουν, τοὺς «ἀντιρροισίους συνειδήσεως» καὶ τοὺς διάφορους «Μπούλιδες», ποὺ «καταπιέζονται» στὸν στρατὸ καὶ τὸ πᾶν ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολή, καθότι τὸ Κ.Ψ.Μ. δὲν διαθέτει νὰ ὀυμ' ὅλα τὰ κομφορ. Γιὰ τόση μαγκιὰ μιλάμε. Κοντὰ σ' αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τοὺς εἰρημιστὲς καὶ τοὺς Ἰπεκτοῦδες...

Αὐτά, γιατί ἐσχάτως μπουχτήσαμε ἀπὸ «ἄκαπνους» τῶν τριῶν «Ἑλληναῖδες». Ξέρετε τώρα. Ἀπ' αὐτοὺς ποὺ συμβάλλουν στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία προτιμῶντας τὰ ξένα προϊόντα, τὸ «παίζουν» καὶ πολὺ Ἑὼρωπαῖοι καὶ ἀνέχονται τὴν διεθνή καρπαζιὰ ἢ ἐπιδίδονται στοὺς εὐγενεῖς σπὸρ τοῦ γλυψίματος γιὰ νὰ διορισθῇ ἢ ὡς ἄνω εἰρημένη περμανθούλα ἢ γιὰ νὰ μετατεθῇ ὁ Μπούλης σὲ μονάδα τῆς φρουρᾶς τοῦ Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς, γιατί «τὸ καημένο ὑποφέρει στὰ σύνορα». Εὐτυχῶς δηλαδὴ ποὺ ὑπάρχουν καὶ οἱ καφετέριες, ὅπου μὲ λίγα σχετικὰ χρήματα φοροῦν τὴν λεοντὴ τους καὶ ποντᾶνε τσαμπουνκά καὶ κατακραυγάζονται τὸν πᾶσα ἕνα. Ὅλους αὐτοὺς θὰ ἤθελα νὰ τοὺς δῶ τὴν κρίσιμη ὥρα. Θὰ σταθοῦν νὰ πολεμήσουν σὰν Ἑλληνες ἢ θὰ φωνάξουν ὁ ὅπως ἐαυτὸν σωθήτω, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται κάλλιον εἰς τὴν καθομιλουμένην διὰ τοῦ «τρεχάτε, ποδαράκια μου, νὰ μὴ σᾶς χέσῃ ὁ κα... σας» καὶ ἔτσι θὰ δικαιώσουν καὶ τὸν ὑπέρβαρον τέως ὑπουργόν μας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Πρὸς τὸ παρὸν πάντως:

«δειλοί, μοιραῖοι κι ἄδουλοι ἀντάμα
προσμένουνε, ἴσως, κάποιο θάμα!»

Γιώργος Πετρόπουλος

Οἱ μεταλλουργικὲς ἐγκαταστάσεις «εὐφυοῦς τεχνολογίας» τοῦ Λαυρίου **ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟ 5.300 π.Χ.**

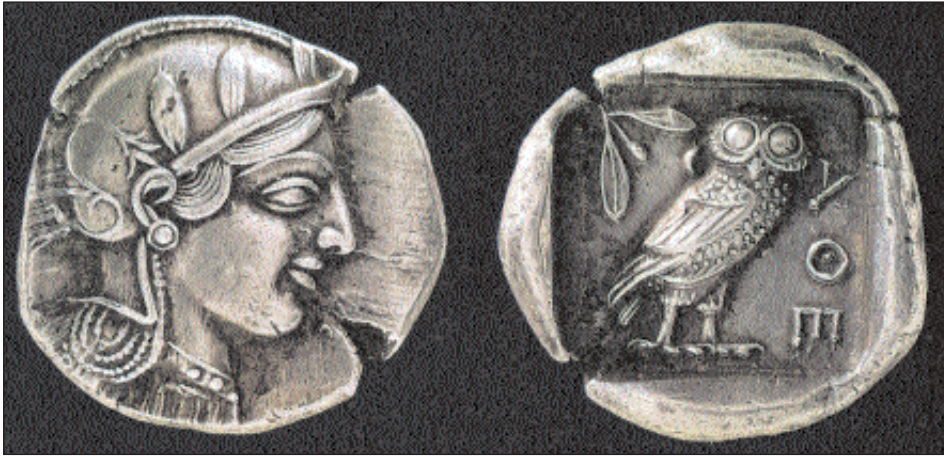
Οἱ περιοχὲς τῆς ὄρεινῆς Λαυρεωτικῆς ᾿Αγίος Κωνσταντῖνος (Καμάριζα), Μεγάλα Πεῦκα, Μαρώνεια, Σούριζα καὶ Θορικὸ περιλαμβάνονται στὶς πιὸ ἀξιόλογες ἱστορικές περιοχὲς τοῦ κόσμου, χάρις στὴν ἐπαναστατικὴ ἐξέλιξη τῶν μεταλλουργικῶν ἐπινοήσεων καὶ δραστηριοτήτων ποὺ σημειώθηκαν ἐκεῖ. Ἦδη τὸ 5.000 π.Χ. στὸ Θορικὸ λειτούργησαν μεταλλουργεῖα χωρὶς διακοπὴ ὅπως τὴν σύγχρονη ἐποχὴ. Τὰ πλουσιώτερα κοιτάσματα ἀργύρου, ψευδαργύρου, μολύβδου, χαλκοῦ καὶ σιδήρου καταλαμβάνουν μία περιοχὴ 120 καὶ πλέον τετραγωνικῶν χιλιομέτρων στὴν καρδιὰ τοῦ Ἑθνικοῦ Δρυμοῦ Σουνίου. Ὑπάρχουν γύρω στὰ 350 ὄρυκτά, τὰ ὁποῖα ἐκτίθενται στὸ Ὁρυκτολογικὸ Μουσεῖο Λαυρίου.

Σ' αὐτὴν τὴν οἰκολογικὰ εὐαίσθητη περιοχὴ ὑπάρχουν ἐκτεταμένα κατάλοιπα ἀρχαίων μεταλλουργικῶν ἐγκαταστάσεων: ὀρυγμάτων, φρεάτια (ἄνω τῶν 2.000), ὑπόγειες στοῆς («γαλαρίες»), δεξαμενές, μεταλλοπλυντήρια, καμίνια καθὼς καὶ λείψανα ὀχυρωμάτων, οἰκισμῶν, τάφων (λακκοειδεῖς, θολωτοί), νῶν καὶ ἐνὸς θεάτρου. Στὴν κορυφὴ τοῦ δασωμένου λόφου τῆς Καμάριζας ὑπάρχει ἡ «Σπηλιὰ τοῦ Κίτσου», ποὺ ἡ χρησιμότης ἐντοπίζεται ἀπὸ τὴν παλαιολιθικὴ ἐποχὴ. Τὰ ὁστὰ ὀρνίθων, ποὺ ἀνακαλύφθηκαν ἐκεῖ, μαρτυροῦν τὴν ἐξημέρωσή τους ἤδη ἀπὸ τὴν «παλαιολιθικὴ» ἐποχὴ. Ἡ ὑπεροχὴ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου δεσπόζει τῆς θάλασσας, καὶ ὑπάρχουν ἐνδείξεις ναυτικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου τὸ 8.000 π.Χ. Αὐτὲς οἱ ἐνδείξεις εἶναι οἱ ἄφθονοι ὀψιανοὶ προερχόμενοι ἐκ τῆς Μήλου. Ἀλλὰ σημαντικὰ εὐρήματα τοῦ σπηλαίου εἶναι τὰ πῆλινα σκεύη μεταλλουργίας, ὅπως φυσητῆρες γιὰ τὴν ἐνδυνάμωση τῆς φωτιάς, χυτήριο καὶ μία χάλκινη περόνη τοῦ 5.300 π.Χ.

I. Η ΑΠΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Ἡ μεταλλουργικὴ δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων χάνεται στὰ βάθη τῆς προϊστορίας. Ἡ παράδοση θέλει τὸν Ἡφαιστο ὡς κάτοχο τῶν μυστικῶν τῆς μεταλλουργίας. Σύμφωνα μὲ τὸν Gollin Renfrew («The Emergence of Civilization» καὶ «Ancient History», Cambridge), ἡ ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ γιὰ τὴν Εὐρώπῃ καὶ πιθανῶς γιὰ ὁλόκληρο τὸν κόσμον ἄρχισε στὸ Αἶγαίο στὴν τέταρτη χιλιετία. Ἀλλὰ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη φέρνει συνέχεια στὸ φῶς εὐρήματα, τὰ ὁποῖα μεταθέτουν ὅλο καὶ βαθύτερα στὸ παρελθὸν τὶς χρονολογίες. Ἐνδεικτικὰ: ὑπάρχουν στὸ Μουσεῖο Χαιρώνειας τὰ ἀρχαιότατα σφυρηλατὰ χάλκινα ἐγχειρίδια. Στὸ Ἑθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο ἐκτίθεται ἕνας ἐπίπεδος πέλεκυς ἀπὸ τὸ Σέσκλο τοῦ 4.500 π.Χ. Τὸ ἐργαλεῖο αὐτὸ κατασκευάστηκε μὲ χύτευση σὲ ἀνοικτὴ μήτρα καὶ στὴ συνέχεια σφυρηλατήθηκε. Σύμφωνα μὲ χημικὴ ἀνάλυση εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ καθαρὸ χαλκὸ (99%).

Ἐξετάζοντας τὰ μεταλλικὰ ἐγχειρίδια καὶ κοσμήματα παρατηροῦμε μία ὁμαλὴ μετάβαση καὶ ἀντιγραφὴ τῶν λιθίνων καὶ ὄχι σὲ μία δῆθεν «ἐξῶθεν ἐπίδραση», ὅπως ὀρισμένοι ἰσχυρίζονται. Ἀλλὰ εὐρήματα, ποὺ πιστοποιοῦν τὴν ἐπιτόπια μεταλλουργία, εἶναι οἱ μεταλλευτικοὶ κλίβανοι στὸ Στενὸ Ἀρκαδίας καὶ στὰ Ἀγιοργίτικα τῆς Μαντινείας. Πρόκειται γιὰ ἐργαστήρια χυτεύσεως μετάλλων, μὴ κεραμικῶν μεταλλευτικῶν κλιδάνων, ὑψικαμίνων καὶ ἀγωγῶν. Ἀποτελοῦν ἀνακαλύψεις καὶ ἐπιτεύγματα προηγμένης τεχνολογίας, μοναδικὰ στὸν κόσμο. Μὲ τὴν μέθοδο τοῦ παλαιομαγνητισμοῦ καὶ ἀρχαιομετρίας τῆς σκουριάς χρονολογήθηκαν στὴν 3η χιλιετία π.Χ. Ὁ ἐφορὸς ἀρχαι-

Οἱ δύο ὄψεις μιᾶς «λατρευτικῆς γλανκός» τοῦ ἀσημένιου ἀθηναϊκοῦ τετραδραχμοῦ, πού ἦταν τὸ «ἰσχυρὸ νόμισμα» τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κατασκευασμένο ἀπὸ ἄργυρο τῶν ὀρυχείων τοῦ Λαυρίου.

οτήτων Θεόδωρος Σπυρόπουλος ἔκανε μία σχετική ὁμιλία στὸ Β' Συνέδριο Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων στὴν Ἀθήνα τὸ 1981. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ σημαντικὴ ἀνακάλυψη δὲν δημοσιεύτηκε στὰ πρακτικά. Παρόμοιες πρώιμες ἐγκαταστάσεις καὶ σκευὴ μεταλλουργίας δὲν βρέθηκαν στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλα κέντρα πρώιμης μεταλλουργίας μὲ ἄφθονα εὐρήματα εἶναι ἡ Κεφάλα Κέας, ὁ Ἅγιος Δημήτριος Τριφυλίας, Νίσυρος Δωδεκανήσων, Ἅγιος Σώστης Σίφνου, Ραφήνα Ἀττικῆς, σπηλιὰ Διροῦ Λακωνίας, Μαγούλες Μαγνησίας καὶ ἄλλες περιοχὲς τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.

Ἀπὸ τὴν Μινωικὴ Κρήτη ἔχουμε τὸ ἀρχαιότατο χάλκινο κράνος καὶ ἀπὸ τὴν Μυκηναϊκὴ Ἀργολίδα τὸν ἀρχαιότατο χάλκινο θώρακα. Ἐξάλλου ἀπὸ τὸ 3.000 π.Χ. οἱ θαλασσοπόροι Κρήτες ἔφερναν τὸν κασσίτερο ἀπὸ τὶς Κασσιτερίδες νήσους τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀπὸ τὸν ποταμὸ Ροντὰν τῆς Πολωνίας. Ὁ ὀρείχαλκος εἶναι κράμα χαλκοῦ - κασσίτερου, ὁ ὁποῖος πλεονεκτεῖ ἔναντι τοῦ χαλκοῦ. Ἐν κατακλείδι στὴν Ἑλλάδα παρατηρεῖται ἡ ἐπινόηση καὶ ἐξέλιξη τῆς μεταλλουργίας ἀπὸ τὴν σφυρηλάτηση τοῦ χαλκοῦ σὲ ψυχρὴ κατάσταση ἕως τὴν κατασκευὴ τῶν κραμάτων καὶ τὴν χύτευσή τους σὲ μήτρες μὲ τὴν τεχνικὴ τῆς κηρόχυσης σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πρόοδο τῆς πυροτεχνολογίας. Ἄς σημειωθεῖ, ὅτι ὁ μόλυβδος ἔχει χαμηλὸ σημεῖο τήξεως 327° C. Ὁ χαλκὸς τήκεται στοὺς 1083° C. Ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς τήκονται στοὺς 1083° C. Ὁ ἄργυρος καὶ χρυσὸς ρευστοποιοῦνται στοὺς 960° C. καὶ 1063° C. ἀντίστοιχα.

II. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΗ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗ

Τὶς πρώτες ἐπὶ τόπου παρατηρήσεις τῶν ἀρχαίων μεταλλουργικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Λαυρεωτικῆς ἔκανε ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας τὸ 1869. Ἀκολουθεῖ ὁ Ardaillon τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Τὶς ἀκριβέστερες παρατηρήσεις γιὰ τὸν τρόπο λειτουργίας αὐτῶν τῶν ἐγκαταστάσεων μᾶς δίνει ὁ καθηγητὴς Κωνσταντῖνος Κονοφάγος. Ὁ δὲ Ξενοφῶν μᾶς περιγράφει τὶς μεταλλουργικὲς ἐργασίες τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Πausanias ἡ μεταλλουργία εἶχε παρακμάσει.

Ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐκμετάλλευση τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου ἄρχισε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐρεχθέως. Ὁ δὲ Πλούταρχος ἀναφέρει, πῶς πρῶτος ὁ Θησεὺς ἔκοψε

Καμίνα τήξεως τοῦ μεταλλεύματος, ὅπως σώζονται σήμερα στὴν τοποθεσία Μεγάλα Πεῦκα Λαυρίου. (Φωτογραφία Ἀντώνη Κάτανου).

ἀργυρᾶ νομίσματα.

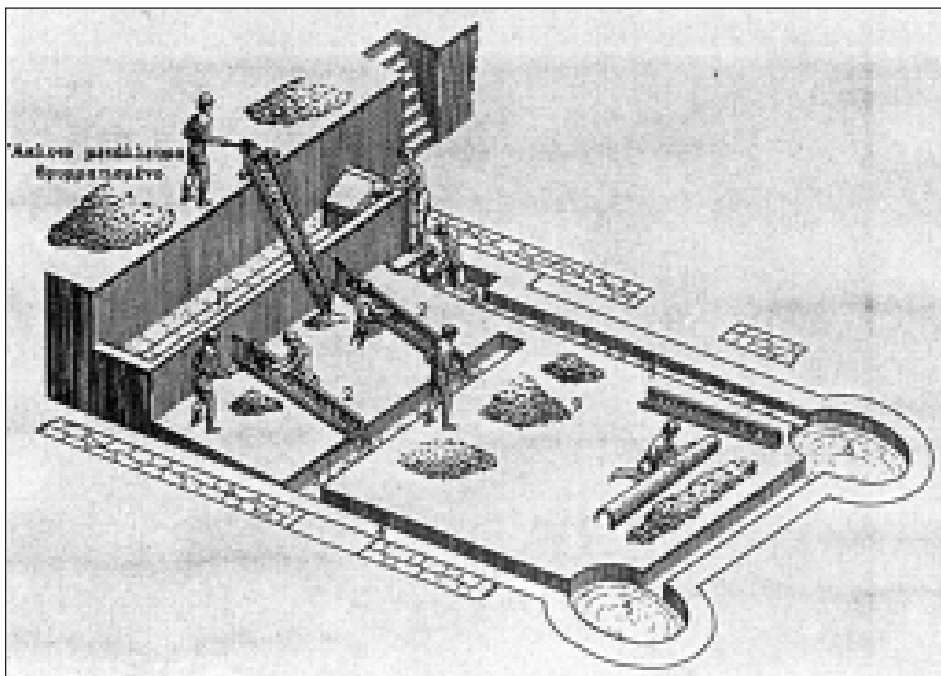
Τὸ ὄνομα *Λαύριον* δόθηκε στὸν 8ο αἰῶνα π.Χ. ἀπὸ τὴν λέξη «*λαύρη*» ἢ «*λαύρα*», ποὺ ἐρμηνεύεται «στενωπός», ἀπὸ τὰ στενὰ περάσματα τῶν ὑπογείων ὀρυγμάτων.

Ἐξ αἰτίας τοῦ Λαυρεωτικοῦ ἀργύρου ὁ Θεμιστοκλῆς ναυπήγησε 200 τριήρεις, μὲ τις ὁποῖες ἔδωσαν τὴν περίφημη ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος. Τὰ ἀργυρᾶ τετράδραχμα τῶν Ἀθηναίων ἦταν γνωστὰ ὡς «*λαυρεωτικοὶ γλαυκῆς*», γιατί εἶχαν στὴν μία πλευρὰ τὴν κεφαλὴ τῆς πολιούχου θεᾶς Ἀθηνᾶς μὲ ἀπτικὸ κρᾶνος στολισμένο μὲ φύλλα ἐλιάς καὶ στὴν ἄλλη πλευρὰ εἰκόνα γλαυκὸς - πουλιοῦ τῆς σοφίας καὶ σήματος κατατεθέντος τῆς κλασικῆς Ἀθήνας. Ἡ Λαυρεωτικὴ γλαυῆ ἦταν τὸ «σκληρὸ» νόμισμα τοῦ τότε κόσμου. Ἦταν ἐκφραστὴς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας καὶ θαλασσοκρατίας. Κυκλοφοροῦσε ἀπὸ τὴν Ἰδηρία μέχρι τὴν Περσία καὶ ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα δείγματα τοῦ κλασσικοῦ θαύματος.

Σύμφωνα μὲ τὸν Ξενοφῶντα ἡ ἔρευνα γιὰ τὰ ἀργυροῦχα κοιτάσματα ἄρχισε μὲ ἐρευνητικὰ ὀρύγματα καὶ πηγᾶδια. Κάθε πηγᾶδι προχωροῦσε μέχρι νὰ συναντήσῃ τὰ κοιτάσματα ἀργυροῦχου μολύβδου. Ἐκεῖ ἄρχιζε τὸ ἀνοιγμα στοᾶς κατὰ τὸ πλάτος τοῦ κοιτάσματος καὶ προχωροῦσε ἕως ἐκεῖ ποὺ ἐξαντλεῖτο τὸ μέταλλευμα.

Μερικὲς στοᾶς ἐφθάναν σὲ βάθος 120 καὶ πλέον μέτρων. Συνήθως ὑπῆρχε καὶ δευτέρη εἰσόδος στὴν στοᾶ γιὰ τὸν ἀερισμό. Ὁ φωτισμὸς στὰ ἔγκατα τῆς γῆς γινόταν μὲ λυχνάρια λαδιοῦ, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα βρέθηκαν. Οἱ μεταλλωρύχοι δούλευαν γονατιστοὶ ἢ ξαπλωμένοι λόγῳ στενότητος. Ὑπῆρχαν φρεᾶτια ἀπλᾶ γιὰ τὸν ἀερισμὸ ἢ δίδυμα γιὰ τὴν μηχανικὴ ἀνύψωση τῶν φορτίων. Τὸ μέταλλευμα τὸ μετέφεραν στὴν ἐπιφάνεια, ὅπου γινόταν ἡ πρώτη διαλογή· τὰ κομμάτια μὲ μικρὴ μεταλλικὴ περιεκτικότητα τὰ ἀπέριπταν. Αὐτὰ ἀποτελοῦσαν τις «*ἐκβολάδες*», ποὺ συναντᾶμε σήμερα δίπλα στὰ πηγᾶδια. Τὰ ὑπόλοιπα κομμάτια μεταφέρονταν κοντὰ στοὺς «*πλυνούς*» (μεταλλοπλυντήρια), ὅπου ἓνα πρῶτο πλύσιμο τὰ καθάριζε ἀπὸ τὰ χώματα. Ἐπειδὴ τὸ νερὸ ἦταν σπάνιο στὴν Λαυρεωτικὴ, κατασκεύαζαν στεγανὲς δεξαμενὲς κοντὰ στὰ ἐργαστήρια, ὅπου συγκέντρωναν τὰ ὄμβρια νερά. Ὁρισμένες δεξαμενὲς εἶναι τεραστίων διαστάσεων, ἄλλες λαξευμένες στὸν βράχο καὶ ἄλλες χτιστὲς μὲ τοιχώματα καὶ ἐπίστρωμα ποὺ ἐμποδίζει τὴν ἀπορρόφηση τῶν ὑδάτων ἀκόμη καὶ σήμερα. Ἡ στεγανότητα τοῦ κοιτάματος ἔγινε ἀντικείμενο μελέτης ἀπὸ τὴν Ἀμερικανίδα ἀρχαιολόγο - μεταλλουργὸ Martha Goodway τοῦ Smishonian.

Ὅλες οἱ ἐργασίες, ἡ ἐξόρυξη, τὸ πλύσιμο καὶ ἡ τήξη τοῦ μετάλλου γίνονταν ἐπὶ τόπου, γιὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνεται τὸ ἔργο μὲ ἔξοδα μεταφορᾶς. Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ μεταλλεύματος ἀπὸ τὰ χώματα τὸ θρυμματίζαν μὲ λίθινους ὄλμους καὶ μύλους ἀπὸ σκληρὴ πέτρα, τὸ ἄλθαν, κατόπιν πλένανε τὸ θρυμματισμένο μέταλλευμα στὰ μεταλλοπλυντήρια, ὅπου οἱ βαρύτεροι κόκκοι ὡς πλουσιώτεροι σὲ ἀργυροῦχο μολύβδο ἔμεναν στὰ βαθουλώματα τοῦ πυθμένος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ συλλέγονταν. Ἐνα εἶδος πλυντηρίου ἦταν τὰ ἐπικλινῆ ἐπίπεδα μὲ βαθουλώματα στὸν πυθμένα γιὰ τὴν συγκέντρωση κόκκων ἀργυροῦχου μολύβδου. Ἡ ἀπώλεια τοῦ νεροῦ ἦταν ἐλάχιστη, χάρις στὴν μέθοδο τῆς ἀνακυκλώσεως, ποὺ ὠφείλετο στὴν ἐπικλινῆ κατασκευὴ τῶν μεταλλοπλυντηρίων. Στὸ ψηλότερο μέρος βρισκόταν ἡ δεξαμενὴ, ὅποτε τὸ νερὸ μὲ τὴν βαρύτητα διοχετευόταν ἀπὸ τὰ αὐλάκια στὰ πλυντήρια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπικλινῆ ἐπίπεδα ὑπάρχουν τὰ ἐλικοειδῆ πλυντήρια (βλέπε φωτογραφία 5). Αὐτὰ σὲ ἀντίθεση πρὸς τὰ ἐπίπεδα ἀποτελοῦν μία ἐξελιγμένη μέθοδο τῆς ἐπεξεργασίας καὶ καθαρισμοῦ τοῦ ἀργύρου. Ὁ Κωνσταντῖνος Κονοφάγος τὰ χαρακτηρίζει ὡς «*ἀπωλεσθεῖσα ἑλληνικὴ ἐφεύρεση*», ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἐπαναστατικὴ μέθοδος ξεχάστηκε γύρω στὰ 300 π.Χ. Μάλιστα ὁ ἴδιος κατεσκεύασε ἓνα σύγχρονο ἐλικοειδὲς πλυντήριο, τὸ ὁποῖο λειτούργησε πολὺ ἱκανοποιη-

«Πλυνός» μεταλλεύματος στη Λαυρεωτική με ἐπικλινῇ ἐπίπεδα. Πρόκειται για «ἀπολεσθεῖσα ἑλληνικὴ ἐφεύρεση» σύμφωνα με τὸν ἀκαδημαϊκὸ Κονοφάγο, ὁ ὁποῖος ἐξεπόνησε τὸ ἀνωτέρω ἀναπαραστατικὸ σχέδιο σὲ συνεργασία με τὸν *H. Mussche*.

τικά. Τεχνικὸ χαρακτηριστικὸ αὐτῶν τῶν πλυντηρίων εἶναι ἡ ἐπιστροφή τοῦ νεροῦ στο σημεῖο ἀπ' ὅπου ξεκινοῦσε με ἐλάχιστη ἀπώλεια λόγω τῆς κλίσεως, ἡ ἀμεσότητα ἐμπλουτισμοῦ τοῦ μεταλλεύματος καὶ οἱ διαστάσεις των. Τὰ ἐλικοειδῆ πλυντήρια ἀπαιτοῦν λιγώτερο προσωπικὸ ἀπὸ τὰ ἐπίπεδα.

Μετὰ τὴν συλλογὴ τῶν κόκκων τοῦ ἀργυροῦχου μολύβδου ἀπὸ τὸν πυθμένα τῶν μεταλλοπλυντηρίων τοὺς τοποθετοῦσαν στὰ καμίνα. Ἀπὸ τὴν πρώτη τήξῃ ἔπαιρναν τὸν ἀργυροῦχο μολύβδο καὶ ἀπὸ τὴν δεύτερη τὸν ἀργυρο ἀμιγῆ. Ἐξω ἀπὸ τὰ καμίνα σχηματίζονταν σωροὶ σκουριῶν, πού κι αὐτές, ὅπως οἱ ἐκβολάδες, περιεῖχαν σὲ μικρὴ ποσότητα ἄργυρο. Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ περασμένου αἰῶνος ἀρχισαν νὰ θρυμματίζουν τὶς παλιές ἐκβολάδες καὶ σκουριές καὶ νὰ τὶς ρίχνουν στὰ καμίνα, γιὰ νὰ πάρουν τὸν ἀργυρο πού εἶχαν ἀφήσει οἱ παλαιοί. Μόνο πού ἡ σύγχρονη τεχνολογία ἔχει ὑποδαθμίσει τὸ περιβάλλον. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν οἰκολογικὴ συνείδηση, διότι πολλὲς φορὲς ξαναγέμιζαν τὰ ἄχρηστα δορύγματα, κλείνοντας ἔτσι τὶς πληγές πού εἶχαν ἀνοίξει στὴν μητέρα Γῆ.

III. ΤΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΘΟΡΙΚΟΥ

Τὸ Θορικὸ ἦκμασε στὰ προϊστορικὰ χρόνια καὶ ἦταν σημαντικὴ πόλις - ὄχυρό τῶν Ἀθηναίων. Βρίσκεται στὸ δόρειο μυχὸ τοῦ ὁμώνυμου κόλπου, στὰ ριζὰ τοῦ λόφου Βελατούρι, δίπλα στὸ ἐργοστάσιο τῆς ΔΕΗ. Τὸ Θορικὸ ἔχει ἐρευνηθῇ ἀπὸ τὴν Βελγικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἀποστολή. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν ἀνασκαφῶν δημοσιεύθηκαν σὲ μία ἐργασία 1.500 σελίδων στὶς Βρυξέλλες ("Thorikos, a guide to the excavations", J.

*Τὸ ἀναστηλωθὲν ἐπικλινὲς ἐπίπεδο μεταλλοστύνηριο Θορικοῦ. Παραπλεύρως τὸ θέατρο, τὸ μεγαλύτερο σφῆζόμενο.
(Φωτογραφία Ἀντώνη Κάτανου).*

Labarbe, Bruxelles 1974). Οἱ ἀνασκαφές ἔφεραν στοὺς φῶς μία βιομηχανική πόλη 150.000 τ.μ. Βρέθηκαν στοές, γαλαρίες, μεταλλοπλυντήρια, καμίνια, οἰκισμοί, τείχη, πύργοι καὶ θολωτοὶ τάφοι. Δύο ἀπὸ τὰ πλυντήρια ἀναστηλώθηκαν ἀπὸ τὴν Βελγική Ἀποστολή.

Σφύζεται τὸ θέατρο τοῦ Θορικοῦ, ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα, καὶ θεωρεῖται μοναδικὸ στοῦ εἶδος του –τὸ κοῖλο του ἔχει σχῆμα ἑλλειπτικὸ μὲ ὀρθογώνια ὀρχήστρα καὶ ἔχει στὴν μία ἀπόδο αἶσσο τοῦ Διονύσου, στὴν ἀντικρυνὴ δὲ σύμπλεγμα μικρῶν δωματίων. Δυτικὰ τοῦ θεάτρου δρεθήκαν τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Κόρης. Βορειότερα τοῦ ναοῦ, σὲ ὕψωμα, συναντᾶμε τοὺς Μυκηναϊκοὺς τάφους ἑλλειπτικοῦ σχήματος, οἱ ὅποιοι καταργεῖν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη στηριγμάτων καὶ γενικῶν ἐργῶν διάσωσης.

131. Χάλκινη περόνη, ἔντονα διαδρωμένη. Σπανιώτατο εὑρημα, ἐπεὶ εἶναι καθαρὸς χαλκός. Ἀπὸ τὸ σπήλαιο Κίτσου Λαυρίου. Νεώτερη Νεολιθικὴ (5300-4500 π.Χ.). Μήκ. 0,063 μ. (Μουσεῖο Λαυρίου 812).

Πιθανῶς στὸν λόφο Βελατούρι νὰ ὑπῆρχε φρυκτωρία. Στὸν κόλπο τοῦ Θορικοῦ εἶναι ἐμφανὴ τὰ κατάλοιπα λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων. Δηλαδή πρόκειται γιὰ μία πλήρη βιομηχανικὴ ἐγκατάσταση. Τὸ Θορικὸ εἶναι παγκοσμίως ἓνα μοναδικὸ ἀρχαῖο βιομηχανικὸ πάρκο, τὸ ὁποῖο μὲ τὸ θέατρο καὶ τὸν ναὸ συνδύαζε τὴν οἰκονομική, καλλιτεχνική καὶ θρησκευτικὴ ζωή. Μία σύγκριση μὲ τὰ σύγχρονα βιομηχανικὰ «γκέττο» μπορεῖ νὰ μᾶς πείσει γιὰ τὸ ἐπίπεδο πολιτισμικῆς ἀντιλήψεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Στὴν περίοδο τῆς ἀκμῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργαζομένων στὰ μεταλλεῖα ὑπολογίζεται ὅτι ἦταν περίπου δώδεκα χιλιάδες. Βρέθηκαν κομμάτια μαρμαρινῶν στηλῶν, στὶς ὁποῖες οἱ «ἄρχοντες» πωλητές, χάραζαν τὶς ἐκμισθωτικὲς ἀποφάσεις μετὰ τὴν ἐγκριση τῆς δουλῆς. Ὁ Ξενοφῶν στὰ «Ἀπομνημονεύματά» του ἀναφέρει, ὅτι ὠρισμένοι εἰδικευμένοι ἐργάτες ἦσαν πανάκριβοι. Στὴν ἀρχὴ τὰ μεταλλεῖα ἀνῆκαν στὴν πόλη τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἡ πολιτεία παρεχώρησε σὲ ἰδιῶτες «ἄρχοντες» τὴν ἐκμετάλλευσή τους ἔναντι ὠρισμένου ποσοστοῦ ἢ ἐπὶ καταβολῇ ὠρισμένου ἐνοικίου κατόπιν ἐγγυήσεως.

Ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος πρέπει νὰ περιτειχισθῇ, διότι σὲ μία ἐπίσκεψη τὸν δρῆκαμε γεμᾶτο ἀπὸ αἰγοπρόβατα. Μετὰ δυσκολίας ἀπομακρύνουμε τὸν τσομπάνο, διότι δὲν καταλάβαινε Ἑλληνικά. Καθῆκον τῆς σημερινῆς πολιτείας εἶναι ἡ ἀνάδειξη, ἡ συντήρηση καὶ ἡ προστασία αὐτῶν τῶν μοναδικῶν μνημείων τῆς ἀνθρωπότητας, ὥστε ὁ κάθε ἐπισκέπτης ἀλλὰ καὶ οἱ μελλοντικὲς γενιὲς νὰ γνωρίσουν τὰ τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα τῶν προγόνων μας.

Πηγές:

«Νεολιθικὸς Πολιτισμὸς στὴν Ἑλλάδα», Ἰδρυμα Γουλανδρῆ.

«Νεολιθικὸς Θησαυρὸς», Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ.

Πανσανίας, «Ἀττικά», Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν.

Ξενοφῶν, «Πόροι ἢ περὶ προσόδων».

Κων. Κονοφάγος, «Ἡ Μέθοδος τοῦ ἐμπλουτισμοῦ τῶν μεταλλευμάτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὰ ἐπίπεδα πλυντήρια τῆς Λαυρεωτικῆς καὶ τὰ ἐλικοειδῆ πλυντήρια εἰς τὸ Λαύριον», ἐκδόσεις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1970.

Ἀντώνης Κάτανος

Παγκοσμιοποίηση και πανανθρώπινη ελληνικότητα

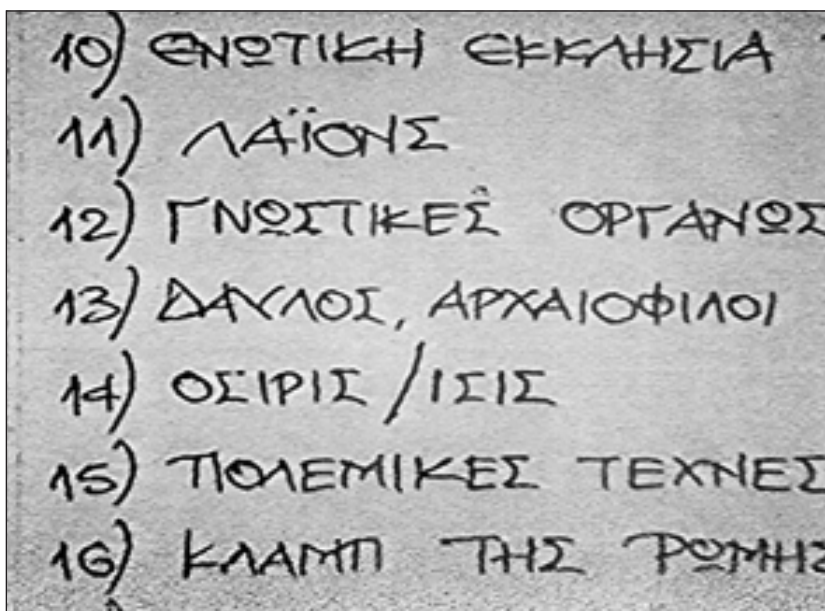
Ἀπλᾶ ἄς ὀρίσουμε ὡς *παγκοσμιοποίηση* τὴν κοινωνικὴ τάση ποὺ ἀποσκοπεῖ στὴν ἔνωση ὅλων τῶν ἐθνοτήτων τῆς Γῆς, δηλ. τὴν ἐξάλειψη τῶν κρατῶν/ἐθνοτήτων ὑπὸ τὴν αἰγίδα μιᾶς παγκόσμιας κυβέρνησης. Ἡ τάση τῆς παγκοσμιοποίησης ὅπωςδὴποτε ἔχει κάποια πηγή. Θὰ ἔχη ἐπίσης καὶ μορφή. Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα ὑπάρχει κάποιος σκοπός. Θὰ παραλείψω νὰ μιλήσω γιὰ τὴν πηγὴ καὶ τὸν σκοπό. Πιστεύω ὅτι ἡ μορφή τῆς τάσης πρὸς παγκοσμιοποίηση προδίδει καὶ τὴν πηγὴ καὶ τὸν σκοπό.

Ἡ προαγωγή τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ τοῦ σχετικισμοῦ δημιουργεῖ στὸ ἄτομο τὴν ψευδαίσθηση τῆς ἐλευθερίας, τῆς μοναδικότητας, τῆς προστασίας τοῦ ἀπὸ διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὡς παγκοσμίου πολίτη, ἔχοντας ξεφύγει ἀπὸ τὴν κατὰπτωση καὶ τὴν μονοτονία τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας, ποὺ γιὰ πολλοὺς στερούμενους σωστῆς παιδείας ἀποτελεῖ «ντροπὴ». Αὐτὰ βέβαια εἶναι μία ψευδαίσθηση, διότι στὴν πραγματικότητα ὁ πολίτης γίνεται ἓνα μῦριο τοῦ παγκόσμιου οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ἀτομικὴ βελτίωση, στὰ πλαίσια τοῦ κατεστημένου βέβαια, γίνεται ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα ὑποκαθίσταται μὲ τὴν ἰδεολογία τῆς πολιτιστικῆς σχετικότητας, ὅπου ὅλα γίνονται ἀποδεκτά, ἰσόμορφα καὶ ἰσάξια. Ὁ πολίτης δὲν κατέχει αἶσθημα ταυτότητας μὲ οὐδεμίαν ἐθνικὴ/κοινωνικὴ/πολιτιστικὴ ὁμάδα καὶ ἐπιλέγει ταυτότητα μὲ τὴν οἰκονομικὴ/παραγωγικὴ ὁμάδα, μέσα στὴν ὁποία γεννιέται, μεγαλώνει καὶ πεθαίνει. Ὡς ἄτομο δὲν σκέφτεται συλλογικά, ἀλλὰ τρέφεται ἀπὸ φόβο καὶ μῖσος γιὰ τὸν (συν)ἄνθρωπό του, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ ὁποιαδήποτε γωνία τῆς Γῆς, καὶ εἶναι ἓνα ἀντικείμενο (συν)αγωνισμοῦ. Ἐπικρατεῖ ἡ ἀστάθεια καὶ τὸ τεχνητὸ χάος. Ὁ πόλεμος ὑπάρχει, ὑποβαλλόμενος σὲ ἔλεγχο, ὅπου ἐκδηλώνεται «ἀντίρρηση» στὸ παγκόσμιο κατεστημένο (π.χ. Ἰράκ, 1998). Ὁ πολίτης δογματίζεται διὰ τῶν μέσων μαζικῆς «ἐνημέρωσης», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς «διανοούμενους», γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη πυρηνικὴ/χημικὴ καταστροφή, γιὰ τὸν ὑπερπληθυσμὸ τῆς Γῆς, γιὰ τὶς ἐπιθέσεις ΟΥΦΟ, γιὰ τὴν ἐξωγήνως προερχόμενη καταστροφή, γιὰ τὴν οἰκολογικὴ καταστροφή, γιὰ τὴν ἀνικανότητα τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐπιλύσῃ τὰ προβλήματα – ἄρα ἐπιστροφή στὴ μὴ ὀρθολογικὴ θεοκρατία καὶ τὸν μυστικισμό. Τὰ μαθηματικά καὶ ἡ λογικὴ καθίστανται... ὑποκειμενικά καὶ σχετικά, ἐξαρθρώμενα ἀπὸ τὸ ἐπικρατοῦν πολιτιστικὸ «κύμα» τῆς παγκόσμιας κυβέρνησης. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο γίνεται μία ἀνακύκλωση τῆς ἀστάθειας.

Παρὰ τὴν παγκόσμια πνευματικὴ παρακμὴ, δὲν φαίνονται πρόθυμοι νὰ ἀποδεχθοῦν οἱ ἄνθρωποι τὴν παγκοσμιοποίησιν σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Ἦδη, ὑπάρχει ἀντίδραση, ποὺ ἐκφράζεται φιλολογικὰ διὰ μέσου βιβλίων καὶ περιοδικῶν. Ἐλπίζω νὰ συνεχισθῇ καὶ νὰ δυναμώσῃ ἡ σωστὴ ἀντίδραση κατὰ τῆς παγκοσμιοτικῆς καὶ ἐπίσης ἐλπίζω, ὅτι θὰ ἐπαναφέρουμε στὰ σημερινὰ τοῦλάχιστον δεδομένα τὸ πανανθρώπινο ἀρχαιοελληνικὸ νόημα τῆς ζωῆς.

Παναγιώτης Περγάμαλης
Μαθηματικός, Πέρθ-Αὐστραλία

**“Όταν ό «Δ» επικηρύσσεται ώς... «αίρεση»!..
ΘΑΥΜΑΣΤΕ ΤΟ ΠΟΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ «ΤΑΓΩΝ»**

Φωτογραφία του αναρτημένου έγγραφου στον επίσημο πίνακα ανακοινώσεων του ναού του Τιμίου Σταυρού Παπάγου.

Πριν από ένα χρόνο κάποια ανώνυμη ομάδα είχε εκδώσει και αναρτήσει σε πολλά σημεία της Αθήνας αφίσσες και αυτοκόλλητα με την φωτογραφία ενός χιμπαντζή και κάτωθι της τα ονόματα διαφόρων οργανώσεων, λεσχών, εταιρειών κ.λπ. –κατά κανόνα αγνώστων σ' εμάς– συνοδευόμενα από τη φράση: «**Έτσι σέ θέλουμε**», εννοώντας δηλαδή ότι οι αναφερόμενοι απέβλεπαν στην «πηθικοποίηση» του ανθρώπου. Μέσα στα δεκάδες ονόματα αναφερόταν και αυτό... του περιοδικού «Δαυλός», με την προσθήκη «Αρχαιοφιλοι». Μολονότι τó γεγονός αυτό αποτέλεσε πρόδηλη ύδρη και συγκοφαντική δυσφήμιση για τó περιοδικό, από πλευράς του τελευταίου δέν εδόθη συνέχεια στο θέμα έκτός από τήν δημοσίευση ενός σχολίου στο τεύχος 196.

Πρόσφατα όμως εντοπίστηκε ένα παραπλήσιο συγκοφαντικό –για τόν «Δαυλό» τουλάχιστον– έγγραφο, αναρτημένο στον επίσημο πίνακα ανακοινώσεων ενός ένορειακού ναού. Συγκεκριμένα στο πρόπνλο του Ι. Ναού Τιμίου Σταυρού, πούν εύρίσκεται μεταξύ τών δήμων Χολαργού και Παπάγου, ό πίνακας μεταξύ άλλων περιλαμβάνει κι ένα χειρόγραφο με τίτλο «**Καινοφανείς αίρέσεις τής Νέας Έποχής αντίθετες στην Όρθοδοξία**» κι από κάτω με αριθμητική σειρά όλα τα ονόματα πούν αναφέρονταν στην προαναφερθείσα αφίσσα με τόν χιμπαντζή –και αυτό του «Δαυλού» (βλ. φωτο-

γραφία).

Τὸ νέο στοιχείο πὺν προκύπτει ἀπὸ τὴν «πολεμική» κάποιων εἶναι, ὅτι τὸ περιοδικὸν χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὑπεύθυνους ἑνὸς ναοῦ, καὶ ὄχι ἀνώννιμους, ὡς «αἵρεση». Χωρὶς καμμία διάθεση ἀπολογίας πρὸς συκοφάντες ἀλλὰ χάριν τῆς ἀλήθειας πρέπει νὰ διευκρινισθῇ, ὅτι στὴ γλῶσσα τῆς θεολογίας «αἵρεση» σημαίνει ὁργάνωση θρησκευτικῆ, ἢ ὁποία ἀπορρίπτει ἢ τροποποιεῖ ἓνα ἢ περισσότερα δόγματα ἢ λατρευτικούς τύπους μιᾶς θρησκείας καὶ συνακόλουθα καθιερώνει κάποια ἄλλα. Ὁ «Δαυλός», ὡς γνωστόν, δὲν ἀποτελεῖ ὁργάνωση, δὲν ἔχει σχέση μὲ καμμία ὁργάνωση καὶ στὰ δεκαοκτὼ χρόνια τῆς κυκλοφορίας του οὐδέποτε ἐθεολόγησε ἢ πρότεινε ἢ ἀπέρριψε λατρευτικούς τύπους, δόγματα, χριστιανικά ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης θρησκείας ἢ ὁμολογίας. Οἱ ἔρευνές του, πὺν πάντοτε γίνονται μέσα στὸ ἄπλετο φῶς τῆς δημοσιότητας, περιορίζονταν καὶ περιορίζονται ἀποκλειστικά στὸ ἱστορικὸ - ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν πολὺ καλὰ οἱ ἀναγνώστες του, μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνονται καὶ ἀρκετοὶ κληρικοί, οἱ ὁποῖοι κρίνουν καλὸπιστα καὶ μὲ ὑπευθυνότητα τὰ σχετικά μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (καὶ οὐδέποτε μὲ τὸ δόγμα) δημοσιεύματά του. Ἐάν τώρα οἱ ἱστορικὲς ἔρευνες τοῦ περιοδικοῦ ἐνοχλοῦν κάποιους ἢ ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς συνεχίξῃ νὰ ἀποτελῇ γι' αὐτοὺς τὸ ἀντικείμενο τοῦ (πολυαῖωνου) μίσους τους, αὐτὸ εἶναι δικό τους πρόβλημα. Ἡ ἱστορία δὲν ἀλλάζει, ὅσο κι ἂν πολλοὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἐξαγλαίσουν κατὰ τὰ συμφέροντά τους. Ἀλλὰ οὔτε ἀποσιωπᾶται, μὲ τὸ ἀνόητο ἐπιχείρημα ὅτι ἡ γνωστοποίηση τῆς ἀλήθειας βλάπτει...

Μιὰ ἄλλη σοβαρὴ παράμετρος τοῦ γεγονότος τῆς παρουσίας τοῦ ἀναρτημένου στὸν προαναφερθέντα ναὸ ἐγγράφου εἶναι ἡ προφανὴς παρείσφρηση φανατικῶν παραεκκλησιαστικῶν στοιχείων στὸ ἐπίσημο ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, τὰ ὁποία ἐπιχειροῦν μὲ ἀσύνετους καὶ ποινικῶς κολάσιμους τρόπους νὰ διαβάουν τὴν κρίση τοῦ κοινοῦ, ὠθώντας στὴ δημιουργία ψευδῶν ἐντυπώσεων. Ἄς σημειωθῇ, ὅτι γιὰ τὴν πρόδηλη στὴν περίπτωσή τοῦ προαναφερθέντος ναοῦ διάπραξη τοῦ ἀδικήματος τῆς συκοφαντικῆς δυσφήμισης χωροῦν ἔνδικο μέσα, ποινικά καὶ ἀστικά. Μολοντί ὁ «Δαυλός» δὲν συνηθίζει νὰ «ἀπευθύνεται στὸν εἰσαγγελέα», ἀλλὰ πιστεύει στὸν ἐλεύθερο καὶ ἀδογματιστο διάλογο, ἃς μὴν νομίζουν κάποιοι ὅτι θὰ μποροῦν νὰ ἀδικοπρακοῦν καὶ νὰ παίξουν ἐπ' ἄπειρον μὲ τὴν ὑπομονή.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος καταγράφουμε τὸ ἄθλιο ἡθικὸ ἐπίπεδο τῶν συκοφαντῶν καὶ τὸ θλιβερὸ διανοητικὸ ἐπίπεδο τῶν προπαγανδιστῶν μιᾶς μεσαιωνικῆς δημαγωγίας, πὺν χαρακτηρίζει προφανῶς τοὺς ἔνοχους τῆς τοιχοκολλήσεως αὐτῆς. Διότι ἐκτὸς τοῦ ποινικοῦ καὶ ἀστικοῦ μέρους τῆς ἡ πράξης τῶν ὑπευθύνων τοῦ ναοῦ ἀποκαλύπτει ἅφ' ἑνὸς τὴν ἄρνησή τους νὰ δεχθοῦν τὸ παγκόσμιο καθεστὼς ἐλευθεροτυπίας καὶ ἐλεύθερης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ διακινήσεως τῶν ἰδεῶν πὺν ἰσχύει σήμερα καὶ ἅφ' ἑτέρου τὴν ἐκ μέρους τους νιοθέτηση τῶν πρακτικῶν τῶν «Indices Librorum Prohibitum» τῶν πιὸ σκοτεινῶν αἰώνων τοῦ δογματισμοῦ καὶ τοῦ φανατισμοῦ.

Τί λέει γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χριστόδουλος, στὸν ὁποῖο ὑπάγεται ὁ ἐνοριακὸς ναὸς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Χολαργοῦ-Παπάργου;

Μάριος Μαρνέας

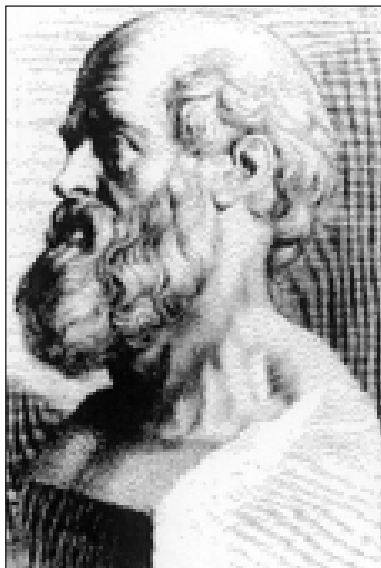
Ἱπποκράτης: Συνεχιστής, ὄχι «πατέρας», μιᾶς μακροαίωσης ἱατρικῆς παραδόσεως ΟΙ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΕΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

Ἀρχετοὶ ἔχουν διατυπώσει κατὰ καιροὺς σκέψεις, ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἱατρικῆς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα^{1,2}. Περιοδικὰ, ἐφημερίδες, τηλεοπτικὲς ἐκπομπὲς κάνουν συχνὰς ἀναφορὰς ἐπὶ τοῦ θέματος. Σχεδὸν πάντα ἡ συζήτηση ἐπικεντρώνεται σὲ δύο μορφὰς τοῦ ἀρχαίου ἱατρικοῦ κόσμου, τὸν Ἀσκληπιὸ καὶ τὸν Ἱπποκράτη, τὸν καλούμενο «πατέρα» τῆς σύγχρονης ἱατρικῆς.

Ι. Ο ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ - ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙΟ ΕΡΓΟ

Ἄν κανεὶς ἀσχοληθῇ λίγο πλεονεξοδικὰ μὲ τὸ ἱπποκράτειο ἔργο, θὰ μείνῃ πράγματι μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό. Τὰ ἀποδιδόμενα στὸν Ἱπποκράτη εἶναι ἐν συνόψει τὰ ἀκόλουθα^{3,4}.

- Ἐδινε ὁδηγίες καὶ προέβαινε σὲ ἀνατάξεις σχεδὸν ὅλων τῶν ὁστών, ὅχι μόνο τῶν ἄκρων ἀλλὰ καὶ τῆς κλείδας, τῆς σιαγόνας, τοῦ κρανίου κ.λπ., εἴτε ἐπρόκειτο περὶ ἀπλῶν εἴτε περὶ ἐπιπεπλεγμένων.
- Κατεσκεύασε μηχανήματα δικῆς του ἐπινοήσεως γιὰ ἀνατάξεις δύσκολων ἐξαρθρημάτων καὶ καταγμάτων.
- Ἀκίνητοποιοῦσε τὰ ὁστά σὲ περιπτώσεις καταγμάτων καὶ ἀνέμενε τὴν συγκόλλησή τους γύρω στὴν τριακοστὴ ἡμέρα, ὅπως ἀναμένεται καὶ σήμερον.
- Προέβαινε σὲ παρακεντήσεις τοῦ θώρακος πρὸς παροχέτευση πλευριτικῶν ἐξιδρωμάτων ἢ ἐμπυημάτων. Συνιστοῦσε μάλιστα, ἢ παροχέτευση τῶν ἐμπυημάτων νὰ γίνεται βαθμιαῖα, ὥστε νὰ δοθῇ χρόνος γιὰ τὴν δημιουργία τῶν ἀπαραίτητων συμφύσεων μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων (πετάλων) τοῦ ὑπεζωκῶτα καὶ νὰ ἀποφεύγεται ἔτσι ὁ μοιραῖος πνευμοθώρακας.
- Προέβαινε σὲ πλευροτομές.
- Προέβαινε σὲ παρακεντήσεις κοιλίας ἐπὶ ἀσθενῶν μὲ ἀσκίτη.
- Διάνοιγε ἥπατικά ἀποστήματα, παροχέτευε τὸ σπληνικὸ περιεχόμενο μὲ σωλῆνα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπλενε τὴν προκύπτουσα κοιλότητα μὲ κρασί.
- Διάνοιγε περινεφρικὰ ἀποστήματα, ἀκολουθώντας τὴν ἴδια διαδικασία.
- Χειρουργοῦσε τὰ συρίγγια τοῦ δακτυλίου τοῦ πρωκτοῦ.
- Χειρουργοῦσε τὶς αἰμορροΐδες.
- Χειρουργοῦσε ὠρισμένους καλοήθεις ὄγκους, ὅπως τὸ βατράχιον τῶν σιελογόνων ἀδένων ἢ τοὺς πολυποδες τῆς μύτης.
- Μὲ τὴν ὀδοντάγρα ἀφαιροῦσε τοὺς ὀδόντες.
- Ἦταν σὲ θέσιν νὰ προβαίνει σὲ καθαρισμὸ τῶν ὀδόντων ἀπὸ τὴν τερηδόνα.
- Προέβαινε σὲ καθετηριασμὸ τῆς οὐροδόχου κύστεως καὶ ἦταν σὲ θέσιν νὰ ἀφαιρῇ τυχὸν ὑπάρχοντες λίθους ἐντὸς αὐτῆς.
- Ἦταν σὲ θέσιν νὰ ἐκτελῇ κρανιοτομίες, κρανιοανατρήσεις μεταχειριζόμενος τρύπανα καὶ πρίονες, ἐργαλεῖα ποὺ μέχρι σήμερον παραμένουν ἀναντικατάστατα.
- Περιγράφει μὲ πλήρη ἀκριβεία τὴν ἐπιληψία.
- Περιγράφει τὴν διάσειση.
- Ἦξερε νὰ ἐκτελῇ ἀκρωτηριασμὸς τῶν ἄκρων, ἂν παρίστατο ἀνάγκη καὶ μάλιστα ὄχι μόνο δι' ἀπεξορθώσεως ἀλλὰ καὶ διὰ διεκπρίσεως τῶν ὁστῶν πάνω καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἄρθρωση.
- Ἦταν γνώστης τῶν λοιμώξεων καὶ περιγράφει τὸν τέτανο, τὴν μηνιγγίτιδα, τὸ ἐρυσίπελας (στρεπτοκοκκικὴ λοίμωξη τοῦ δέρματος).
- Ἐμβάπτισε τὰ γράμματα ποὺ χρησιμοποιοῦσε σὲ καντὸ λάδι ἀποστειρώνοντάς τα μ' αὐτὸν τὸν τρόπο πλήρως.

Ἱπποκράτης ὁ Κῶος.

Ποιός ὅμως εἶναι αὐτὸς ὁ καταπληκτικὸς πρόγονος; Καταγράφεται ὡς ἕνας Ἀσκληπιάδης, ἀφοῦ εἶναι ὁ 18ος ἀπόγονος τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀσκληπιοῦ^{5,6,7}. Ἐγεννήθη τὴν 27ῃ τοῦ μηνὸς Ἀγριανίου τοῦ 460 π.Χ. Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν τὸ 370 π.Χ. στὴ Λάρισα. Πάντως ὑπάρχουν παραδόσεις, σύμφωνα μὲ τις ὁποῖες ἡ διάρκειά τῆς ζωῆς του ἦταν 109 ἔτη⁶. Σπούδασε Ἱατρικὴ στὸ φημισμένο Ἀσκληπιεῖο τῆς Κῶ, ἔχοντας πρῶτο διδάσκαλο τὸν πατέρα του. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸν διδάχθηκε τὴν Ἱατρικὴ καὶ ἀπὸ ἄλλους διάσημους ἐντόπιους ἱατροὺς, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσαν τὴν λεγομένη Ἱατρικὴ Σχολὴ τῆς Κῶ⁴.

II. ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙΟΥ ΕΡΓΟΥ - ΟΡΚΟΣ

Οἱ σημερινὲς ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τις ἀρχαῖες ἐλληνικὲς ἱατρικὲς γνώσεις συνοψίζονται ὡς ἀκολούθως. Ἀρχικά ἡ ἱατρικὴ ἦταν στενά συνδεδεμένη μὲ τὴν θρησκεία⁶. Ἡ μεταμόρφωσή της σὲ ἀληθινὴ ἐπιστὴμὴ συνετελέσθη τὸν 5ο π.Χ. αἰῶνα. Σήμερα εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι ἡ ἀποδόσμευσή της ἀπὸ τὸ θαῦμα εἶναι κατὰ μεγάλο μέρος ἔργο τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι, ποὺ δοκίμασαν νὰ καθορίσουν μὲ τὴν βοήθεια τοῦ νοῦ τὸ ἀληθινὸ περιεχόμενο τῶν ἐννοιῶν «*ὑγεία*», «*νόσος*», «*ἴασις*». Ἡ ἀνάμνηση τῶν διδασκαλιῶν τους εἶναι ζωντανή στὰ

ἔργα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν λεγόμενη «*Ἱπποκρατικὴ Συλλογὴ*»⁶. Ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀναξίμανδρου περὶ ἐναντίων δυνάμεων θὰ ἀναδυθῇ ἡ γνώμη, ὅτι ὑγεία εἶναι ἡ ἁρμονία τῶν ἀντιμαχομένων ἐντὸς τοῦ ὁργανισμοῦ ἀντιθέτων δυνάμεων, θερμοῦ - ψυχροῦ, ὑγροῦ - ξηροῦ (Ἀλκμαίων, ἰδρυτὴς τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τοῦ Κρόνωνος τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα) ἢ ἡ θεωρία περὶ ἰσορροπίας τῶν χυμῶν (Ἱπποκράτης)^{5,6}. Σημαντικὰ ἐπίσης συνεισέφερε καὶ ἡ Πυθαγόρειος θεωρία περὶ τάξεως καὶ ἁρμονίας τοῦ Σύμπαντος^{5,6}. Οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι λοιπὸν (Ἵωνες καὶ Πυθαγόρειοι) καὶ εἰδικώτερα τὸ σύστημα τῶν τεσσάρων κοσμογόνων στοιχείων (ριζωμάτων) ἀπετέλεσαν τὴν γέφυρα ποὺ συνέδεσε τὴν προ-ἱπποκρατικὴ (Ὀμηρικὴ - Ἀσκληπιακὴ) ἱατρικὴ μὲ τὴν ἱπποκρατικὴ σκέψη⁵. Ἐτοί ὁ ἱπποκρατικὸς ἱατρὸς ἀποκτὰ ἐπιπροσθέτως ὀρθολογικὴ σκέψη καὶ φιλοσοφικὸ στοχασμό. Ἡ ρήσις «*ἡτρός γὰρ φιλόσοφος ἰσόθεος*» μαρτυρεῖ τὴν δεσπόζουσα σημασίαν τῆς ἱατρικῆς φιλοσοφίας, ποὺ πρῶτος ἐπεσήμανε ὁ Κῶος ἱατροφιλόσοφος⁶. Ἡ ἱπποκρατικὴ ἱατρικὴ εἶναι ἡ πρώτη, ποὺ γιὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐπὶ μέρους ἀσθενειῶν δέχθηκε μόνον φυσικὰ αἰτία: «*ἐκαστον νόσημα φύσιν ἔχει καὶ πρόφασιν ὅθεν γίνεται*»⁸. Ἐδωσε ἰδιαίτερη σημασίαν στὶς κλιματολογικὰς συνθήκας ὡς προξένους νόσων, καθὼς ἐπίσης στὴν διαίτα, στὴν ἐν μέτρῳ γυμναστικὴ καὶ τέλος στὴν κληρονομικότητα: «*πάντα τὰ νοσήματα ἄρχεται κατὰ γένος*»⁶. Ἐδωσε ἐπίσης ξεχωριστὴ σημασίαν στὴν παρατήρησιν, τὴν ὁποία ὕψωσε σὲ διαγνωστικὴ μέθοδο ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη. Καθιέρωσε τοὺς τρόπους ἐξετάσεως ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ σημερινὴ ἱατρικὴ γιὰ τὴν διάγνωσιν καὶ συγκεκριμένα τὴν ἐπισκόπησιν, τὴν ψηλάφησιν, τὴν ἀκρόασιν⁶. Ἐξήγησε σωστά τὴν σημασίαν τῆς διαίτας⁶. Παραδέχεται, ὅτι τὰ κύρια συστατικὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι τέσσερις χυμοί, τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα, ἡ ἀνοικτόχρωμη (ξανθή) καὶ ἡ μέλαινα χολή, ἀπὸ τὴν ὀρθὴ ἀναλογία τῶν ὁσίων (ἐνκρασία) ἐξαρτᾶται ἡ ὑγεία τοῦ ἀτόμου^{4,5,6}. Ἡ διαταραχὴ τῶν χυμῶν προκαλεῖ τὴν «*ἀπεψία*», ἀκολουθεῖ ἡ «*κρίσις*» (ἐμφάνισις τῆς νόσου) καὶ τέλος ἡ «*λύσις*» - ἴασις, ἂν βέβαια τὸ ἄτομο ἐπιζήσῃ⁶. Ὁ κυριώτερος θεραπευτικὸς παράγων εἶναι ἡ φύσις, ὁ δὲ ἱατρὸς καλεῖται νὰ ἐνισχύῃ τὴν φυσικὴ ἀμυντικὴ προσπάθειαν τοῦ ὁργανισμοῦ. Πρὸς τοῦτο ἄλλοτε κατέφευγε στὴν χορήγησιν ἐναντίων (ἐναντιοθεραπεία): «*τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις εἰσὶν ἰήματα*» καὶ ἄλλοτε στὴν χορήγησιν ὁμοίων (ὁμοιοθεραπεία)⁵. Ὅχι σπάνια πίστευε, «*ἀγαθὸν γὰρ φάρμακόν ἐστιν ἐνίοτε καὶ τὸ μηδὲν προσφέρειν*»^{5,6}. Τέλος, καθιέρωσε τοὺς ἠθικοὺς νόμους τοῦ ἱατρικοῦ λειτουργήματος, μέσα στὸ πυκνὸ σὲ νόημα κείμενον τοῦ «*ὄρκου*»^{5,6}:

«Ὅμνῶ Ἀπόλλωνα ἰητρὸν καὶ Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγίαν καὶ Πανάκειαν καὶ θεοὺς πάντας τε καὶ πάσας, ἰστορας ποιέμενος, ἐπιτελέα ποιήσιν κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν ὄρκον τόνδε καὶ συγγραφὴν τήνδε· ἡγήσασθαι τε μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην ἴσα γενέτησι ἐμοῖσι καὶ δίον κοινώσασθαι καὶ χρεῶν χρηρίζοντι μετάδοσιν ποιήσασθε καὶ γένος τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρινέειν ἄρρεσι καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἣν χρηρίζωσι μανθάνειν, ἄνεν μισθοῦ καὶ ξυνγραφῆς, παραγγελίης τε καὶ ἀκροήσιος καὶ τῆς λοιπῆς ἀπάσης μαθήσιος μετάδοσιν ποιήσασθαι υἱοῖσί τε ἐμοῖσι καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι συγγεγραμμένοις τε καὶ ὀρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. διαιτήμασί τε χρῆσθαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν· ἐπὶ δηλήσει δὲ καὶ ἀδικίῃ εἶρξιν. οὐ δῶσω δὲ οὐδὲ φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι ξυμβουλίην τοιήνδε· ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. Ἄγνως δὲ καὶ δόσις διατηρήσω βίον ἐμόν καὶ τέχνην ἐμὴν. Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτησιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. Ἐς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν εἰσίοι, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης ἐκουσίης καὶ φθορίης τῆς τε ἄλλης καὶ ἀφροδισίων ἔργων ἐπὶ τε γυναικείων σωματῶν καὶ ἀνδρῶν ἐλευθέρων τε καὶ δούλων. Ἄ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἰδῶ ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνεν θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρῆ ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, συγῆσομαι, ἄρρητα ἡγέμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι καὶ μὴ συγγέοντι εἴη ἐπαύρασθαι καὶ δίον καὶ τέχνης, δοξαζομένην παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον. Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιорχέοντι τάναντία τουτέων».

III. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΓΕΝΝΑ Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙΟΥ ΕΡΓΟΥ

Αὐτὸς εἶναι ἐν ὀλίγοις λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἄλλαξε τὴ ροὴ τῆς ἱατρικῆς. Αὐτὸς ποὺ διεχώρισε τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τὸ θαῦμα καὶ τὴ θεουργία. Ὅμως ὁ πατέρας τῆς συγχρόνου ἱατρικῆς, φρόντισε παραδόξως νὰ καταγράψῃ ρητῶς στὸν ὄρκο του, «οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτησιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε». Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δόμησε τὴν ἱατρικὴ καὶ τὴν διεχώρισε ἀπὸ τὸ θαῦμα, ὀρκίζεται «οὐ τεμέω» (νὰ μὴν κἀνὴ τομή), ἀλλὰ «λιθιῶντας ἐκχωρήσω» (νὰ στείλῃ δηλαδὴ τοὺς ἔχοντες πέτρες σὲ «ἐργάτησιν ἀνδράσι πρήξιος», δηλαδὴ σὲ ἄλλους ποὺ θὰ ἀναλάβουν νὰ ἐκτελέσουν αὐτὴ τὴν πράξη). Συνεπῶς, ὁ πατέρας τῆς ἱατρικῆς θὰ στείλῃ ἄλλοις τοὺς ἀσθενεῖς του, ποὺ ἔχουν πέτρες, γιὰ νὰ τοὺς ἀφαιρεθοῦν, ἀδυνατώντας νὰ ἐπέμβῃ ὁ ἴδιος. Ἐγείρεται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα, ποιοὶ ἦσαν γινώστες, ὥστε νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀφαίρεση; Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἱπποκράτη ὑπῆρχαν ἄλλοι ἱκανώτεροι καὶ πλεον ἐξειδικευμένοι ἱατροί, ποὺ μπορούσαν νὰ ἀναλάβουν αὐτὸ τὸ ἔργο; Ἄν ναι, αὐτομάτως τὸ μέγεθος τοῦ ἱατροῦ Ἱπποκράτους συρρικνώνεται καὶ δημιουργοῦνται ἀπορίες, γιὰ τὸ πῶς θεωρεῖται ὡς ὁ «πατέρας» τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης. Ποιοὶ ὅμως θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ἐκεῖνοι, στοὺς ὁποίους ἔστειλε γιὰ θεραπεία τοὺς «λιθιῶντας» ὁ Ἱπποκράτης; Ἴδου ἓνα μεγάλο ἐρώτημα. Ὅποιοι καὶ ἂν ἦταν πάντως, σίγουρα ἀνελάμβαναν ἓνα δύσκολο ἔργο, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ στὶς μέρες μας μία τέτοια χειρουργικὴ ἐπέμβαση δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀπλῆ.

Ὅμως τὰ ἐρωτήματα συνεχίζονται. Πῶς γινόταν διάγνωση, ὅτι ὑπῆρχε λίθος; Στὶς μέρες μας, ὅταν ἐκδηλωθῇ κωλικὸς τοῦ νεφροῦ ἢ ἄλλα συμπτώματα ποὺ ἐγείρουν τὴν ὑποψία οὐρολιθιάσεως, ἡ πρώτη ἐνέργεια εἶναι νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ἡ παρουσία τοῦ οὐρολίθου, νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἀκριδὴς του θέσις, τὸ μέγεθός του, καὶ ἀκολούθως νὰ καταστρωθῇ ἡ θεραπευτικὴ στρατηγικὴ, νὰ ἀποφασισθῇ ἂν χρήξῃ ἢ ὄχι ἀφαιρέσεως. Πρὸς τοῦτο ὁ ἀσθενὴς ὑποβάλλεται σὲ εἰδικὲς ἐξετάσεις, ποὺ μόνον μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς σύγχρονης τεχνολογίας κατέστη δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψη καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τους (ὕπερηχογραφικὸς ἔλεγχος τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος, ἐνδοσκοπία καὶ πνευλογραφία). Πῶς λοιπὸν ἐπιστοποιεῖτο μετὰ δεδαιότητος ἡ ὑπαρξὴ οὐρολίθου, πῶς γινόταν ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεώς του, ὥστε τελικῶς νὰ ἀναλάβῃ κάποιος τὴν ἀφαίρεσή του;

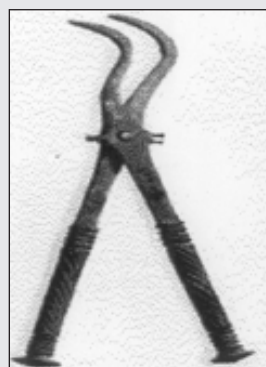
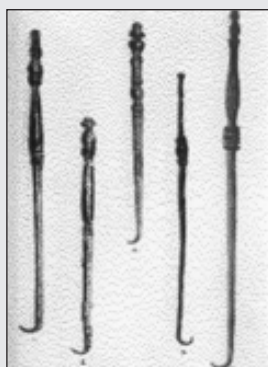
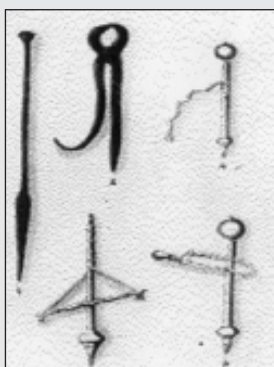
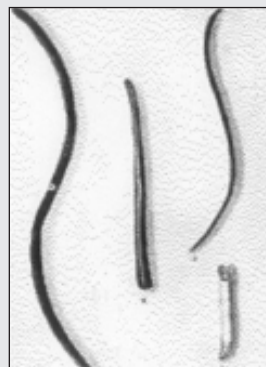
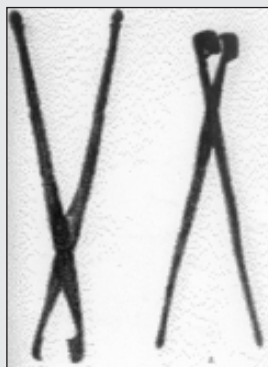
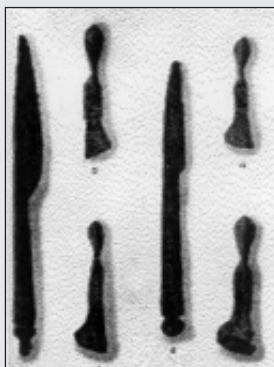
Τὰ ἐρωτηματικὰ δὲν σταματοῦν ἐδῶ. Ὁ Ἱπποκράτης, ποὺ μόλις ἔχει «καταργήσει» τὰ

θαύματα αντικαθιστώντας τα με ἐπιστημονική σκέψη, παρουσιάζεται ξαφνικά νὰ πραγματοποιῇ κρανιοτομές, κρανιοανατρήσεις, παρακεντήσεις θώρακος, παρακεντήσεις κοιλίας, παροχετεύσεις ἡπατικών ἀποστημάτων, παροχετεύσεις περινεφρικών ἀποστημάτων, ἀνατάξεις ἐξαρθρημάτων, ἐπεμβάσεις ἐπὶ περιεδρικών συριγγίων, αἰμορροϊδεκτομές κ.λπ. Ἀλήθεια, πῶς γίνονται ὅλα αὐτά; Πρῶτα - πρῶτα, ἂν κάποιος δὲν τύχη ἐκπαιδύσεως ἐπ' αὐτῶν, δὲν φθάνει μὴ ὀλόκληρη ζωὴ γιὰ νὰ μπορέσῃ ἀπὸ μόνος του νὰ βρῇ καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ μεθόδους καὶ τρόπους πραγματοποιήσεώς τους. Θὰ ἰσχυρισθῇ πιθανὸν κάποιος, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ἐξεπαιδεύθη στὴν σχολὴ τῆς Κῶ. Naί, ἀλλὰ ἂν δεχθοῦμε ὅτι στὴν ἐν λόγω σχολὴ ἐδιδάσκοντο ὅλα αὐτά, τότε ὁ Ἱπποκράτης εἶναι συνεχιστὴς μᾶς ἤδη ὑπάρχουσας καὶ δομημένης ἱατρικῆς. Δὲν εἶναι ἐπομένως ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἱατρικῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως.

Δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀπέρριψε τὶς θεουργίες καὶ τὰ θαύματα καὶ ἄνοιξε τὸν δρόμο τοῦ ὀρθολογισμοῦ στὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη. Ἐδιδάχθη καὶ ἐφήρμοσε τὰ ὅσα ἐδιδάχθη. Ἄν ὑπῆρξε καλὸς ἱατρός, ἂν ἐξέλιξε τὰ ὅσα ἐδιδάχθη καὶ ἄνοιξε καινούργιους δρόμους στὴν ἐπιστήμη του, αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα. Ἄν φέρ' εἰπεῖν ἕνας σημερινὸς ἱατρός εἶναι ἄριστος στὴν ἐπιστήμη του καὶ ἀνακαλύψῃ νέα δεδομένα, καταστρώσῃ νέες στρατηγικὲς καὶ τεχνικὲς ἐπεμβάσεων, καθορίσῃ νέες καὶ ἀποδοτικώτερες θεραπιεῖς, αὐτὸς εἶναι σίγουρα ἕνας μεγάλος ἐπιστήμονας, ποὺ θὰ μείνῃ στὴν ἱστορία τῆς ἱατρικῆς, ἀλλὰ ἐπ' οὐδενὶ θὰ μπορῇ νὰ ὀνομάζεται «πατέρας» τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης. Θὰ εἶναι ἕνας φωτεινὸς νοῦς, ποὺ ἐξέλιξε τὴν προ-ὑπάρχουσα ἱατρικὴ.

Ὅταν μιλά κανεὶς γιὰ χειρουργικὲς πράξεις στὶς μέρες μας, ὁ νοῦς πάει σὲ ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ παραμέτρων, ἀπὸ τὴν ἀντιμικροβιακὴ φροντίδα (στεῖρες μικροβίων συνθήκες τοῦ χώρου τοῦ χειρουργείου), δυνατότητες ἐπαρκoῦς φωτισμοῦ, ἀναλγησία ἢ ἀναισθησία, μεταγγίσεις αἵματος κ.λπ. Πῶς ὁ Ἱπποκράτης δεχόμαστε ὅτι ἄνοιγε φέρ' εἰπεῖν ἕνα κρανίο; Πῶς ἀντιμετώπιζε τὸ πρόβλημα τῶν μικροβιακῶν στεῖρων συνθηκῶν. Δὲν μιλάμε γιὰ τὴν διάνοιξη καὶ παροχέυτηση ἑνὸς ἀπλοῦ ἀποστήματος ἀλλὰ γιὰ κρανιοτομή καὶ κρανιοανάτρηση, ποὺ σημαίνει ἄμεση ἐπαφή μετὰ τὶς μὲνιγγες καὶ τὸν ἐγκέφαλο. Μιλάμε γιὰ νεφροτομή, ποὺ προϋποθέτει διατομὴ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων, διατομὴ ὁμάδων μυῶν. Συνεπῶς πέραν τῆς ἀπολύτου γνώσεως τῆς ἀνατομίας τῆς περιοχῆς, ἀναφύονται πλεῖστα ὅσα ἐπιπρόσθετα ἐρωτήματα. Πῶς πραγματοποιοῦσε αἰμόσταση; Ἀναφέρεται, ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο διάφορα αἰμοστατικά μέσα, ὅπως πίεση, πωματισμός, καυτηρίαση⁴. Ὅλες ὁμοίαις αὐτὲς οἱ ἀναφερόμενες μέθοδοι αἰμοστάσεως εἶναι μέθοδοι, ποὺ ἀποδίδουν σὲ φλεβικοῦ τύπου αἰμορραγίες. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἱπποκράτους δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ διαχωρισμὸς τῶν ἀρτηριῶν ἀπὸ τὶς φλέβες⁴. Τί γινόταν λοιπὸν σὲ περιπτώσεις ἀρτηριακῶν αἰμορραγιῶν; Μὴν διανοηθῇ βέβαια κάποιος, ὅτι πρόσεχε καὶ ἀπέφευγε τὸν τραυματισμὸ ἀρτηριῶν. Τί ἔννοια ἔχει νὰ ἀποφύγῃ κάτι, ποὺ δὲν ξέρεις τὴ σημασία του; Καὶ τί συνέβαινε τελικῶς, ἂν κατὰ τὴν διάρκειά τῆς ἐπεμβάσεως γινόταν τρώση ἀρτηριακοῦ στελέχους καὶ οἱ ἀνωτέρω μέθοδοι αἰμοστάσεως δὲν μπορούσαν φυσικὰ νὰ ἀποδώσουν;

Ἐνα ἄλλο σημεῖο, ποὺ πραγματικὰ δημιουργεῖ ἀξεπέραστα ἐμπόδια σκέψεως, εἶναι ἡ ἀναφερόμενη ἱκανότης τοῦ Ἱπποκράτους νὰ διανοίγῃ καὶ νὰ παροχετεύῃ μετὰ σωλῆνα ἡπατικά ἀποστήματα, καὶ ἀκολούθως νὰ πλένῃ τὴν ἀποστηματικὴ κοιλότητα μετὰ κρασί. Κατ' ἀρχὴν, γιὰ νὰ γίνῃ ἐκ τῶν ἔξω ἡ προσπέλαση στὴν περιοχὴ τοῦ ἥπατος, ἀπαιτεῖται λαπαροτομία, πράγμα ποὺ δημιουργεῖ πάλι δυσκολίες, ὅσον ἀφορᾷ στὴν γνώση τῆς ἀνατομίας τῆς περιοχῆς, στὴν διατομὴ μυϊκῶν ὁμάδων ποὺ αἰμορραγοῦν καὶ βέβαια στὴν ἐξασφάλιση ἀναλγησίας ἢ ἀναισθησίας. Νὰ σημειωθῇ ἐδῶ, ὅτι τὸ ἥπαρ εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα ὄργανα, ἀπὸ χειρουργικῆς ἀπόψεως, μετὰ ἰδιαίτερη ὑφή καὶ αἰμορραγικώτατο⁹. Ἐπίσης διαθέτει μεγάλῃ μάζα (1400 gr), εὐρισκόμενον ὑπὸ τὸ διάφραγμα· καταλαμβάνει σχεδὸν ἕξ ὀλοκλήρου τὸ ἀνώτερο τμήμα τοῦ κύτους τῆς κοιλίας⁹. Ἐὰν τὸ ἀπόστημα δὲν

Χειρουργικά ὄργανα πὺν ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες ἰατροὺς τῶν Κλασσικῶν χρόνων. Ἡ ἀρχικὴ χρονολογία, κατὰ τὴν ὁποία κάθε ὄργανο εἰσῆχθη σὲ χρῆση, εἶναι ἐν πολλοῖς ἀγνώστη. Πιστεύεται ὅτι κάποια ἐξ αὐτῶν εἰσῆχθησαν ἀπὸ τὸν Ἱπποκράτη καὶ ἡ χρῆση τους συνεχίσθηκε καὶ κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἄνω ἀριστερῶν πρὸς τὰ κάτω δεξιὰ τὰ ἐργαλεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς.

- Νυστέρια (κατασκευὴ ἀπὸ ἀτσάλι καὶ χαλκό).
- Λαβίδες ἀμνυδαλεκτομῆς.
- Καθετήρες οὐροδόχου κύστεως.
- Τρυπάνια καὶ ἐργαλεῖα ἀνατάξεως καταγμάτων ὀστέων.
- Ἀγκίστρα.
- Λαβίδα ὀστεοσυλλήψεως.
- Κολποσκόπιο.

ἦταν ἀπολύτως ἐπιφανειακὸ ἀλλὰ ἐντὸς τῆς μάζας τοῦ ἥπατος, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, πῶς θὰ μπορούσε νὰ γίνη μὲ ἀκρίβεια ἡ τομὴ ἐπὶ τοῦ ὄργάνου, ὥστε νὰ καταστή δυνατὴ ἡ παροχέτευση τοῦ ἀποστήματος; Πῶς θὰ ἀντιμετωπιζόταν ἡ αἱμορραγία πὺν θὰ ἐμφανιζόταν; Τί εἶδους σωλῆνα χρησιμοποιεῖ ὁ Ἱπποκράτης; Στὶς μέρες μας χρησιμοποιοῦνται στὴν χειρουργικὴ εἰδικοῦ τύπου ἐλαστικοί, ἀτραυματικοί, ἀποστειρωμένοι σωλῆνες μᾶς χρήσεως. Τότε; Τὸ κυριώτερο ὅμως ἐρώτημα εἶναι κάποιο ἄλλο: Πῶς ἤξερε ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ὑπῆρχε ἥπατικό ἀπόστημα καὶ ἐπίσης πῶς ἦταν σὲ θέση νὰ προσδιορίσῃ τὴν

ἀκριδῇ του θέσης; Στὶς μέρες μας, προκειμένου νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ἡ ὑπαρξὴ ἡπατικού ἀποστήματος καὶ νὰ ἐντοπισθῇ ἡ ἀκριδὴς του θέσης, γίνεται χρῆσις ἀξονικοῦ τομογράφου ἢ ὑπερηχογράφου. Τότε τί ἐχρησιμοποιεῖτο; Ἡ ἀκριδὴς θέσις τοῦ ἀποστήματος ἔχει σαφῶς τεράστια σημασία, διότι σὲ περίπτωσι πού δὲν εὐρίσκεται στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἥπατος, ὥστε νὰ εἶναι ὁρατὸ ἢ ψηλαφητό, ἀλλὰ ἐντοπίζεται στὸ βάθος τῆς ἡπατικῆς μάζης, δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ χειρουργὸς νὰ διατέμνῃ στὰ τυφλά τὸ πολυτιμότεον, εὐπαθέστατον καὶ αἰμορραγικώτατον ἥπαρ, ἀναζητώντας τὸ ἀπόστημα. Συμπέρασμα: ἀδιέξοδος.

Ὅσο τὸ ἔργο τοῦ Ἱπποκράτους μελετᾶται, τόσο νέα ἐρωτήματα ἐγείρονται. Ὁ ἀσθενὴς δὲν πονοῦσε κατὰ τίς ἐπιχειρούμενες χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις; Ὑπῆρχαν δότανα πού ἐξασφάλιζαν ἀναλγησία ἢ ἀναισθησία; Ἄν ναι, ἐχρησιμοποιοῦντο στὰ ἐπώδυνα καὶ συχνότατα στρατιωτικὰ τραύματα; Ἄς μὴν διαφεύγῃ τὸ γεγονός, ὅτι μόλις ἐπὶ ρωμαϊκῶν χρόνων ὁ Διοσκουρίδης, ἓνας στρατιωτικὸς ἰατρός στὴν ὑπηρεσία τοῦ Νέρωνος, γράφοντας τὸ "*Materia Medica*", στὸ ὁποῖο περιγράφει περισσότερα ἀπὸ 600 φυτὰ, εἰσπελάει τὴν χρῆσις τοῦ μανδραγόρα ὡς χειρουργικοῦ ἀναισθητικοῦ⁷! Τὰ πράγματα εἶναι ἀπλᾶ, ἢ θαμβωμένοι ὅλοι μας ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἱπποκρατικοῦ ἱατρικοῦ ἔπους ξεπερνᾶμε τίς δυσκολίες καὶ δὲν στεκόμαστε στὶς περιττές καὶ κουραστικὰς λεπτομέρειες; Θὰ ἤθελα ἀπλῶς νὰ ρωτήσω: ἂν ὑπάρχουν τόσο εὐκόλες καὶ ἀσφαλεῖς λύσεις στὸ θέμα τῆς χειρουργικῆς ἀναλγησίας, τότε γιατί ὁ ἀναισθησιολόγος στὴν ἐποχὴ μας σπουδάζει δέκα χρόνια; Κάτι ἄλλο πρέπει νὰ συμβαίνει. Κάτι πού στὴν συνέχεια τῆς μελέτης θὰ γίνῃ προσπάθεια νὰ ἔλθῃ στὸ φῶς.

Τὰ ἀδιέξοδα συνεχίζονται. Ἡ μέθοδος χειρουργικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν περιεδρικών συριγγίων ἀποτελεῖ μία ἀκόμη σπαζοκεφαλιά. Στὸ XIX Πανελλήνιο Συνέδριο Χειρουργικῆς στὴν Θεσσαλονίκη παρουσίασα μὲ ἄλλους συναδέλφους μου μία μέθοδο ἐκτομῆς ἐπιπεπλεγμένων ὀρθοπρωκτικῶν συριγγίων, πού εἶναι ἐμπνευσμένη κατ' οὐσίαν ἀπὸ τὴν θεραπευτικὴν τακτικὴν πού ἀποδίδεται στὸν Ἱπποκράτη¹⁰. Βεβαίως ἐμεῖς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι σὲ κάποιο στάδιο τῆς διαδικασίας νὰ καταφύγῃς στὴν χρῆσις γενικῆς ἀναισθησίας. Τὴν ἱπποκράτειον ἐποχὴ ὅμως; Σκοτεινὸ σημεῖο. Πέραν αὐτῶν ὁ πρωκτικὸς σωλῆνας ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρη ἀνατομικὴ καὶ λειτουργικὴ ὄντοτητα, μὴ ἔχουσα σχέσις μὲ τὸ ὑπόλοιπον παχὺ ἔντερον. Τὰ ὀρθοπρωκτικὰ ἀποστήματα καὶ συρίγγια ἀποτελοῦν ἀκόμη καὶ στὶς μέρες μας πρόβλημα, ἀφοῦ συχνὰ ὑποτροπιάζουν. Ἡ ἰδιαιτέρη ἀνατομία τῆς περιοχῆς (ὑπαρξὴ τῶν μυῶν τῶν σφιγκτήρων) καθιστᾷ τοὺς θεραπευτικοὺς χειρισμοὺς ἰδιαιτέρως δύσκολους καὶ ὁρατὸ τὸν κίνδυνον τῶν ἐπιπλοκῶν (διατομὴ σφιγκτήρων - ἀκράτεια). Πῶς κατέληξε ὁ Ἱπποκράτης, μὲ τίς ἀνεπαρκεῖς γνώσεις περὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἀνατομίας τοῦ πρωκτοῦ, στὴν σύλληψιν καὶ ἐφαρμογὴ τέτοιων θεραπευτικῶν μεθόδων; Οἱ θεραπευτικὲς στρατηγικὲς πού κατέστρωσε δὲν ξεπεράσθηκαν ἀκόμη καὶ σήμερον! Εἶναι πάντως μᾶλλον δύσκολον νὰ δεχθῇ κανεὶς, ὅτι ἓνας ἄνθρωπος, ὅσο εὐφυὴς καὶ προικισμένος καὶ ἂν ἦταν, θὰ μπορούσε, παρακολουθώντας μουμιποιήσεις καὶ τέμνοντας χοίρους, νὰ κατανοήσῃ τίς δυσκολίες τῆς πρωκτικῆς περιοχῆς, νὰ συλλάβῃ τὸ πρόβλημα τῶν ὑποτροπῶν καὶ νὰ δώσῃ λύσεις, ὀριστικὰ καὶ ἀποδοτικὰς, πού 2.500 χρόνια ἀργότερα νὰ «πατάμε» ἐπάνω τους μὲ ἀσφάλεια.

IV. ΟΙ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ ΑΠΟΦΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΣ

Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ προ-ἱπποκρατικὴ φιλοσοφία δόμησε τὸ πλαίσιο δημιουργίας τῆς Ἱπποκρατικῆς ἱατρικῆς εἶναι ἀνεπαρκές. Βεβαίως εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ προ-ἱπποκρατικοὶ φιλόσοφοι δημιούργησαν ἓνα πλαίσιο αἰτιοκρατικῆς σκέψεως καὶ ἔθεσαν ἀναντίρρητα τίς βάσεις γιὰ τὴν δημιουργία καὶ ἀνάπτυξιν ἐπιστημῶν. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ, μορεῖ νὰ δεχθῇ κανεὶς, ἡ φιλοσοφικὴ αἰτιοκρατία τοὺς συνετέλεσε στὴν δόμηση τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ ἀσθένεια πρέπει νὰ ἀπεξαρτητοποιηθῇ ἀπὸ θεϊκὰ αἶτια καὶ παρεμβάσεις. Ἐπίσης ἡ θε-

ωρία τῶν ριζωμάτων ἀντανάκλαται πιθανότατα στὴν ἱπποκράτειο θεωρία τῶν τεσσάρων χυμῶν τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι τὸ ἱπποκράτειο ἔργο εἶναι ἀντανάκλαση τῶν συλλήψεων τῶν προ-σωκρατικῶν φιλοσόφων; Ἴσως ναί, ἐὰν αὐτὸ ἐξαντλοῦνταν ἕως ἐδῶ. Ὅμως κάτι τέτοιο δὲν συμβαίνει, διότι τὸ ἔργο τοῦ Ἱπποκράτους ἔχει μεγάλο πλοῦτο καὶ καταπληκτικὴ ἐξειδίκευση, ὅπως προηγουμένως ἀναφέρθηκε. Ἡ φιλοσοφικὴ θεμελίωση τῆς αἰτιοκρατίας μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ κλίμα ἀναπτύξεως ἐπιστημῶν, ὅμως θὰ ἀπαιτηθῇ χρόνος γιὰ τὴν ἐμφάνιση καὶ ἐμπέδωσή τους. Μάλιστα, ἡ τόσο ἐξειδικευμένη ἐπιστῆμη τῆς ἱατρικῆς, καὶ ἰδίως ἡ χειρουργικὴ, θὰ ἀπαιτήσουν πολὺν περισσότερο χρόνο, διότι προαπαιτεῖται ἀνάπτυξη ἄλλων ἐπιστημῶν, πάνω στὶς ὁποῖες θὰ πατήσῃ καὶ θὰ στηθῇ τὸ περισσότερο ἐξειδικευμένο ἱατρικὸ οἰκοδόμημα. Ἀπαιτεῖται ἐπομένως χρόνος καὶ τέτοιος χρόνος ἐν προκειμένῳ δὲν ὑπάρχει.

Θὰ ἰσχυρισθῇ πιθανὸν κάποιος, ὅτι ἡ ἱατρικὴ καὶ ἰδίως ἡ χειρουργικὴ ἐκτὸς ἀπὸ ἐπιστῆμη εἶναι καὶ τέχνη καὶ σὰν τέτοια μπορεῖ νὰ δεχθῇ ταχύτερα ἐπιδράσεις. Ἐμπεριέχεται τὸ στοιχεῖο τῆς φαντασίας καὶ ὑπάρχει ἐπομένως κοινὸς στίδος ἀγώνος ἐπιστήμονος καὶ φιλοσόφου¹¹. Βεβαίως καὶ ναί. Ὅμως ξανατονίζεται, ὅτι οὔτε καὶ ὑπὸ αὐτὸ τὸ πρῆσμα οἱ ἐπιδράσεις θὰ παύσουν νὰ ἔχουν σταδιακὸ χαρακτήρα καὶ νὰ ἀπαιτοῦν χρόνο. Ἡ ποίηση, ἡ λογοτεχνία, τὸ θέατρο μποροῦν ἄμεσα νὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ κάποιο φιλοσοφικὸ ρεῦμα. Γιὰ τὴν ἱατρικὴν ὅμως τὰ πράγματα εἶναι πάντα πιὸ σύνθετα. Ἀρχίζουν οἱ δυσκολίες, ὅταν μιλάμε γιὰ παρακεντήσεις, γιὰ τὸν καθετηριασμὸ τῆς οὐροδόχου κύστεως, γιὰ τὴν κρανιοανάτρεψη.

Τὸ ἔργο τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι πολὺ πλούσιο σὲ τέτοιες χειρουργικὲς τεχνικές, ποὺ ἦσαν τόσο ἐξειδικευμένες, ὥστε, ὅταν μετὰ τὴν πτώση τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου παραμελήθηκαν καὶ ἀπωλέσθησαν, ἀπαιτήθηκαν δεκάδες αἰῶνες μέχρι νὰ ἀνακαλυφθοῦν καὶ ἐφαρμοσθοῦν ἐκ νέου. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ Ἱπποκράτης ἦταν σὲ θέση νὰ παροχετεύῃ τὰ πνευματικὰ ἀποστήματα καὶ τὰ θωρακικὰ ἐμπυήματα. Μάλιστα ἦταν γνώστης καὶ ἐφήρμοξε εἰδικὴ τεχνικὴ, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζωνται οἱ ἐπιπλοκὲς μιᾶς τέτοιας ἐπεμβατικῆς διαδικασίας (πνευμοθώραξ)⁷. Γιὰ νὰ ἀντιληφθῇ κάποιος τί σημαίνει κάτι τέτοιο, ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθῇ ὅτι δεκάδες αἰῶνες μετὰ τὸν Ἱπποκράτη καὶ ἐνάμισυ μὲ δύο αἰῶνες πρὸ τῶν ἡμερῶν μας τέτοιον εἶδους ἐπεμβάσεις ἐθεωροῦντο ἐν πολλοῖς ἀκατόρθωτες, μὲ μικρὰ ποσοστὰ ἐπιτυχίας καὶ μὲ μεγάλη ποσοστὰ θνησιμότητος. Μόλις τὸ 1836 ἀναφέρεται ἡ περίπτωσις τοῦ βαρὺντονου Dupuytren, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε ἀπὸ ἐμπύημα τοῦ θώρακος, λέγοντας χαρακτηριστικὰ ὅτι «*προτιμάει νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ παρὰ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ χειρουργοῦ*»⁷. Αὐτὰ λοιπὸν στὴν Εὐρώπῃ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος.

V. Ο ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Ο «ΠΑΤΕΡΑΣ» ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ἀποτελεῖ τὸν πατέρα τῆς ἱατρικῆς ἐπιστῆμης παραπαίει ἀνάμεσα σὲ καταπληκτικὲς (ὡς τίς μέρες μας) ἐφαρμογὲς ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ σὲ ἑλλιπὴ ἐπιστημονικὴ κατάρτιση ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῇ ὑποθετικὰ κανεῖς, ὅτι οἱ Ἱπποκράτειες ἐπιστημονικὲς γνώσεις ἐπαρκοῦν, πάλι εἶναι δύσκολο νὰ τύχῃ παραδοχῆς τὸ τεράστιο ἔργο ποὺ τοῦ ἀποδίδεται. Στὴν ἐπιστῆμη δὲν γίνονται ἄλλα. Δὲν θὰ ἦταν ποτὲ δυνατό, ἂν ὑπῆρχε στὴν προ-ἱπποκρατικὴ ἐποχὴ ἓνα ἱατρικὸ τίποτε ἢ ἓνα ἱατρικὸ ἐλάχιστο, νὰ ἀλλάξουν ξαφνικὰ ὅλα, μόνο μὲ τὴν ἔλευση ἐνὸς ἀνθρώπου. Ὅσο μεγάλος στὸν νοῦ καὶ ἂν εἶναι κάποιος, ἡ ἐπιστῆμη καὶ οἱ ἀνάγκες εἶναι πάντα μεγαλύτερες. Δὲν φθάνει μιὰ ζωὴ γιὰ νὰ ἀνακαλυφθοῦν, νὰ ἐξελιχθοῦν καὶ νὰ ἐφαρμοσθοῦν τόσες καὶ τέτοιες ἐφαρμογές. Ὁ ἴδιος ὁ Ἱπποκράτης σαφῶς θὰ ἀνεγνώριζε τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος, καθὼς φέρεται ὅτι συνήθιζε νὰ λέῃ: «*Ὁ θίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρά*». Ἄλλο πράγμα εἶναι νὰ δάλλῃ ἓνας ἐπιστήμονας τίς βάσεις ἐνὸς τομέα μιᾶς ἐπιστῆμης, καὶ ἄλλο

νά δημιουργήσει ξαφνικά τόσα πολλά από τὸ τίποτα ἢ τὸ ἐλάχιστο. Εἶναι ἀδύνατον ἓνας ἄνθρωπος, πού πρωτοασχολεῖται μὲ τέτοια περίπλοκα θέματα, νά δώσῃ ὡς διὰ μαγείας τόσο λυσιτελεῖς ἐφαρμογές χωρὶς προηγηθεῖσες ἐμπειρίες, χωρὶς ἐπιστημονικὸ ὑπόβαθρο, χωρὶς ὑποδομὴ, χωρὶς οὐσιαστικὴ ἀνατομικὴ γνώση. Μόνο ἡ ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων, ἡ ἐναλλαγὴ τῶν γενεῶν τῶν ἐρευνητῶν θὰ ὀδηγήσῃ τελικῶς στὴν εὐδόσῃ καὶ τὴν ἐπιτυχία. Ὅπως δὲ ποτε κάποιος θὰ εἶναι παραγωγικώτερος ἢ μεθοδικώτερος ἢ εὐφύεστερος καὶ θὰ κάνουν δῆματα πιὸ μεγάλα, πιὸ οὐσιαστικά. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄλλο θέμα. Ὑποθέτω, καὶ ἄλλο νὰ γεννηθῇ «μίαν ὥραϊαν πρωΐαν» ἓνας καταπληκτικὸς πανεπιστήμων, πού νὰ δώσῃ ὡς διὰ μαγείας λύσεις. Αὐτὸ στὶς θετικὰς ἐπιστῆμες δὲν εἶναι δυνατό.

Ὁ Ἱπποκράτης εἶναι ἀδύνατο ἐπομένως νὰ συνάλαβε καὶ νὰ πραγματοποιήσει τὸ ἔργο πού τοῦ ἀποδίδεται. Θὰ ρωτήσῃ ἐνδεχομένως κάποιος: μὰ τότε ὑπάρχει ἀμφισβήτηση τῶν γραπτῶν κειμένων; Καὶ βέβαια ὄχι. Τὰ γραπτὰ κείμενα δὲν ἀναφέρουν πούθενά, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης εἶναι ὁ «πατέρας» τῆς ἱατρικῆς! Τὰ γραπτὰ κείμενα δὲν ἀναφέρουν πούθενά, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης διεχώρισε τὴν ἱατρικὴ ἀπὸ τὰ θαύματα. Τὰ ἀρχαῖα κείμενα δὲν ἀναφέρουν πούθενά, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ἐπηρεάσθη καὶ κατευθύνθηκε οὐσιαστικά ἀπὸ τὴν σκέψιν τῶν Ἰώνων φιλοσόφων! Ἀπὸ τὰ κείμενα προκύπτει, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ἦταν ἓνας πολυγραφώτατος καὶ ἐπιτυχημένος «*ιητήρ*». Αὐτὸ διόλου δὲν ἀμφισβητεῖται. Ἀμφισβητοῦνται ὅλα τὰ προηγούμενα. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Ἱπποκράτης στὸ σύντομο διάστημα τῆς ζωῆς ἐνὸς ἱατροῦ δημιούργησε ἐκ τοῦ μηδενὸς ἢ ἐκ τοῦ ἐλαχίστου ὅλο αὐτὸ τὸ ἔργο δὲν μπορεῖ νὰ εὐσταθῇ.

Θα συνεχίσωμε ὅμως σὲ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κουτρούβελης Κ., Ἡ Ἱατρικὴ Ὁρολογία τοῦ Ὁμήρου. «Δαυλός» 1996, τ. 175: 10623-10630.
2. Στρατῆς Κ., Διὰ τῆς ἐτυμολογίας πανάρχαιων ὀνομασιῶν τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἀποδεικνύεται θαθεῖα γνώσις τῆς ἀνατομίας. «Δαυλός» 1998, τ. 199: 12437-12448.
3. Γερούλανος Στ., Ἀρχαία Χειρουργικὴ, ἀπὸ τοὺς Ὀμηρικοὺς Χρόνους ὡς τὴς Χειρουργικῆς Ἐπεμβάσεως τῆς Ἱπποκρατικῆς Περιοδου. Ἑλληνικὴ ἱατρικὴ στὴν Ἀρχαιότητα καὶ τὸ Βυζάντιο. Ἐνθετο τῆς Ἐφημερίδος «Καθημερινῇ» Ἑπτὰ Ἡμέρες, Κυριακὴ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1997.
4. Ἑκπαιδευτικὴ Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, Παγκόσμιον Βιογραφικὸν Λεξικόν, Τόμος 4ος. Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1991: 139-41.
5. Μαρκέτος Σπ., Ἱπποκράτης ὁ Κῆρος, Ἀρχές, Ἐπιτεύγματα, Ἠθικὴ καὶ Διαχρονικὴ τῆς Ἱπποκρατικῆς Ἱατρικῆς. Ἐνθετο τῆς Ἐφημερίδος «Καθημερινῇ» Ἑπτὰ Ἡμέρες, Κυριακὴ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1997.
6. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, Τόμος Γ2, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν: 513-23.
7. Γολεμάτης Β., Ἡ Ἐξέλιξις τῆς Χειρουργικῆς στὸ: Χειρουργικὴ Παθολογία. Ἱατρικῆς Ἐκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης. Ἀθήνα 1990: 19-31.
8. Χαροφυλάκιδι Γ. - Γαροφαλίδι. Θέματα Ὁρθοπαιδικῆς καὶ Τραυματιολογίας. Ἐπιστημονικῆς Ἐκδόσεις Γρ. Παρισιάνος, Ἀθήνα 1981: 72-73.
9. Κατρίσις Ἑπ., Ἀνατομικὴ τοῦ Ἀνθρώπου. Σπλαγχνολογία. Ἐκδόσεις Λίτσας. Ἀθήνα 1982: 97-98.
10. Στρατῆς Κ., Φαρμάκης Ν., Μήλιος Γ., Κολιάτσης Δ., Μπαλαροῦτσος Χ., Μαστρονικόλας Ε., Ἐκτομὴ Ἐπιπεπλεγμένων Ὁρθοπρωκτικῶν Συγγυγίων μὲ τὴν Μέθοδο τῆς Διασύρσεως. Περιλήψεις XIX Πανελληνίου Συνεδρίου Χειρουργικῆς. Θεσσαλονίκη 1994: 71.
11. Χρήστου Χ. Ἡ Χειρουργικὴ καὶ ἡ τέχνη, ἡ Χειρουργικὴ σὰν Τέχνη καὶ ἡ Χειρουργικὴ στὴν Τέχνη στὸ: Γολεμάτης Β. Χειρουργικὴ Παθολογία. Ἱατρικῆς Ἐκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης. Ἀθήνα 1990: 55-59.
12. Ἑγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Τόμος 11ος, 422-24.
13. Ἀπολλόδορος, Βιβλ. Γ, ἐδάφ. 118-20.
14. Ὀρφικά ἀποσπάσματα XVII. Ὑμνος πρὸς Ἀσκληπιόν: 91.
15. Skott W. Hermetica, τόμος Α': 195.
16. Ἰωαννίδι Κ.Π., Ἡ Ἀγνοία Προϊστορίας τῶν Ἑλλήνων. Συγγράμματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐκδόσεις Δίον. Θεσσαλονίκη 1996: 115-16.
17. Μεγάλι Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, Τόμος ΙΣΤ'. Ἐκδοτικὸς Ὁργανισμὸς ὁ «Φοῖνιξ». Ἀθήνα: 852.
18. Πάπυρος Λαρούς, Ἐπίτομον Ἑγκυκλοπαιδικὸ καὶ Ἑρμηνευτικὸ Λεξικόν. Ἀθήνα 1972: 842.
19. Κούτουλας Δ., Ὁ Ὀδυσσεύς στὸν Ἀτλαντικόν, «Δαυλός», 1993, 143: 8325-8332.
20. Κουτρούβελις Β.Κ., Ἀνθρώπος ὁ Θεσσαλὸς τοῦ Πριάμου, «Δαυλός» 1994, 147: 8597-8608.

Κωνσταντῖνος Στρατῆς
Ἱατρός χειρουργός

Ἀφύπνιση Ὁμογένειας

«Δὲν δυνάμεθα σήμερα νὰ δημιουργήσουμε τὴν πόλη, ὅμως δυνάμεθα νὰ δημιουργήσουμε τὸ ἔθνος - πόλιν» ἢ τὴν ἐθνόπολιν καὶ δυνάμεθα μὲ μία ἔξαρσι ἐκστάσεως καὶ ἡρωϊσμοῦ τὴν ὕστατη στιγμή τῆς καταποντίσεως στὸν κυκεῶνα τοῦ διεθνισμοῦ καὶ τῆς ἐξεντελίσεως τῶν ἀξιῶν νὰ σώσουμε τὸ ἔθνος μας. Χρειαζόμαστε ὅμως κίνησι ἐθνουσιασμένη ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ παιδεία μεταξιώσεως τῶν ἀξιῶν τοῦ ἔθνους μας. Ὑπάρχει λοιπὸν ὁ δρόμος καὶ ἡ ἐλπίδα γιὰ τὴν μεγαλουργία καὶ δύναμη τοῦ ἔθνους μας. Ξεκινάει ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς πόλεως, τὴν δημιουργία τῆς ἐθνοπόλεως καὶ μιὰ παιδεία ἀφιερωμένη στὴν μεταξίωση τῶν ἀξιῶν μας γιὰ τὴν ἀναγέννησι τῆς Ἑλλάδος ἢ τὸν ἐπανελληνισμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Αὐτὰ ὑπεστήριξε μεταξὺ ἄλλων πολλῶν καὶ σημαντικῶν ὁ κ. Τιμολέων Κακοῦρος, πρόεδρος τῆς ἰσχυρῆς Ὀμοσπονδίας τῶν Ἑνωμένων Λακωνικῶν Σωματείων τῶν Η.Π.Α., σὲ ὁμιλία του μὲ θέμα τὴν παιδεία, ποὺ ἔγινε στὸ «Κρητικὸ Σπίτι» τῆς Ν. Ὑόρκης στίς 7 παρελθόντος Φεβρουαρίου. Καὶ πράγματι «ἐλπίζει» κανεὶς, ἀκούοντας τίς ιδέες αὐτές, νὰ ἐκφέρωνται ἀπὸ σημεινοὺς παράγοντες τῆς κρίσεως γιὰ τὸν μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁμογένειας τῆς Ἀμερικῆς – καὶ μάλιστα ὅταν εἶχαμε συνηθίσει γιὰ πολλὰς δεκαετίες νὰ βλέπουμε τοὺς Ἑλληνοαμερικανοὺς θυσιζομένους στὸ λήθαργο τῆς ρωμοσιότητος καὶ στὴν πνευματικὴ δουλεία τοῦ ἰουδαιοχριστιανικοῦ βυζαντινισμοῦ.

Ω.**Ἱεροὶ αὐτοευνουχισμοὶ**

Ἔρχεται τὸ 2.000 καὶ πλησιάζει ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου γιὰ πολλοστὴ φορὰ. Ἄλλοι προτιμοῦν τὴν προετοιμασίαν ὁμαδικῶν αὐτοκτονιῶν καὶ ἄλλοι αὐτοευνουχίζονται. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο κατέφυγον καὶ τρεῖς νεαροὶ στὴν Βραζιλία, ποὺ ἐπέταξαν τὰ «ζωτικὰ τους ὄργανα» στὰ σκουπίδια καὶ ποὺ ἀντεμετώπισαν τὴν γλενύη. Κακόμοιροι Βραζιλιᾶνοι, δὲν γνωρίζουν οἱ ἄλλοι νὰ τιμοῦν τὸ μέγεθος τῆς θυσίας σας. Ἄν εἶχατε γεννηθῇ στὴν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή» καὶ ἂν παράλληλα εἶχατε δάλει καὶ καμμία βόμβα στὰ μισητὰ ἀρχαιοελληνικὰ ἐρείπια, θὰ εἶχατε ἐξασφαλίσει αἰωνίαν μνημόνευσιν, ὅπως ὁ αὐτοευνουχισθεὶς Ὁριγένης. Ἄν ἐξοῦσατε στὸ Βυζάντιο, σίγουρα ἄλλοι ἀπὸ σᾶς θὰ εἶχατε γίνῃ πρωθυπουργοί, ὅπως ὁ Εὐτρόπιος καὶ ὁ Ρουφῖνος καὶ ἄλλοι στρατηγοί, ὅπως ὁ Ναρσῆς. Ἄντ' αὐτῶν, πτωχοὶ Βραζιλιᾶνοι, εἰσεπράξατε τὴν γλενύη. Πάει, ἐχάλασε ὁ κόσμος· οἱ θυσίες πλέον δὲν ἀναγνωρίζονται. Οὔτε οἱ νέοι ἐξορκισμοὶ τοῦ Βατικανοῦ θὰ τὸν σώσουν οὔτε τὰ ἐρωτηματολόγια τοῦ Χριστόδουλου. Ὁσμή ἑλληνικὴ ἀναδύεται, φεῦ!

Α.Κ.**Ἡ ἐκδίκηση τῆς δασείας**

Στὸ λεξικὸ Μπαμπινιώτη διαβάζουμε: «ἐπί (ὡς ἀ' συνθετ.): ἐπ-, πρὸ φωνήεντος (π.χ. ἐπ-αγγέλλομαι, ἔπ-οικος)· ἐφ- πρὸ δασυνομένου φωνήεντος (π.χ. ἐφ-ευρί-

σκω, ἐφ-άπτομαι). **Κατά, κατ'** (μπροστά ἀπὸ φωνῆεν), καθ' (μπροστά ἀπὸ λέξη πὺν παλαιότερα εἶχε δασεῖα)». Ἀνάλογα διαβάζουμε καὶ γιὰ τὶς προθέσεις **ἀπό, μετά, ὑπό**. Καὶ τὸ ἐρώτημα πὺν προκύπτει εἶναι: σὲ ποιὸν ἀπευθύνεται τὸ Λεξικὸ μέ τέτοιον εἶδους παρατηρήσεις; Διότι, α) ἂν ἀπευθύνεται πρὸς ἐκείνους πὺν εἶναι γνωστές τῆς παραδοσιακῆς ἐλληνικῆς ὀρθογραφίας, εἶναι **περιττές**; β) ἂν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς μαθητεύσαντες στήν μονοτονικὴ καὶ ἀπνευμάτιστη γραφή, **ἄχρηστες**, διότι οὔτε δασεῖα γνωρίζουν τί εἶναι οὔτε δασυνόμενη λέξη τί πάει νὰ πῇ οὔτε καὶ ποιὲς εἶναι οἱ δασυνόμενες λέξεις.

Εἰδικώτερα οἱ σημερινοὶ μαθητὲς πὺν μαθαίνουν καὶ γράφουν: ἐλκύνω, εορτή, ἥλιος, ἡμέρα, ἵππος, οδός, ορίζω κ.λπ. θὰ ὄρεθοῦν ἀναπόφευκτα στὸ δίλημμα: ἐπ-ἐλκύνω ἢ ἐφ-ἐλκύνω, μετ-εόρτια ἢ μεθ-εόρτια, υπ-ἥλιος ἢ υφ-ἥλιος, κατ-ημερινός ἢ καθ-ημερινός, ἐπ-ἵππος ἢ ἐφ-ἵππος, κατ-ορίζω ἢ καθ-ορίζω, κάτ-οδος ἢ κάθ-οδος! Ἡ δασεῖα παίρνει τὴν ἐκδίκηση γιὰ τὴν δολοφονία της.

Αὐτὸ ὅμως εἶναι τὸ λιγώτερο, διότι τὴν ζημία πὺν προκαλεῖται ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα θὰ τὴν πληρώσῃ πανάκριθα ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα.

A.M.T.

Ἀρχαιολόγνοι

Τὶ τὸ ἤθελαν αὐτοὶ οἱ ἀπίθανοι Εὐρωπαῖοι νὰ ὀνομάσουν τὸ κοινὸ εὐρωπαϊκὸ νόμισμα «ΕΥΡΟ», «Γιοῦρο» ἢ «Ἐουρὸ» καὶ δὲν συμμαζεῦνται, πὺν παραπέμπει στήν Εὐρ-ώπη, στὸν Εὐρὺ-οπα Δία καὶ στὰ δάθη τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ; Δὲν παρεδειγματίσθησαν, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας γλωσσολόγους πὺν τηροῦν ἄκρα σιγὴ γιὰ τὰ καινούργια εὐρήματα, πὺν μεταθέτουν τὴν ἐλληνικὴ γραφὴ κάποιες χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν φοινικικὴ. Ἀλλὰ τί τὰ θέλετε; Ἀπὸ τοὺς «κουτόφραγκους» ὅλα νὰ τὰ περιμένετε. Ἐνῶ τὰ ἰδικὰ μας σαῖνια, ἅμα τύχη, γνωμοδοτοῦν ἐγγράφως, ὅτι τὸ Μίεζα (ὄνομα περιγρηπείσης τῆς Μακεδονίας) δὲν εἶναι ἐλληνικὴ λέξις. Εἶδατε οἱ «κουτόφραγκοι»; Γιὰ νὰ μὴν ἔχουν γιὰ λίκνο τους τὸ Βυζάντιο τὸ ξεπερνοῦν καὶ φθάνουν στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Χάθη-κε νὰ τὸ ὀνομάσουν «ὑπέρπυρο»; Τρομάρα τους!!!

A.K.

«Ἐς μηδὲν φέρειν»

Κοντὰ στὸ χωριὸ Πλάτανος, τέσσερα χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὸ Γύθειο, ὑπάρχει τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, χωρὸς φυλασσόμενος ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, καθὼς τὸ τέμπλο του ἀποτελεῖται ἀπὸ τεμάχια μαρμάρου ἀπὸ προγενέστερο ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Πρόσφατα δύο ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες αὐτὲς πλάκες ἀφαιρέθηκαν ἀπὸ ἀγνώστους κάτω ἀπὸ ἄγνωστες συνθήκες.

Ἡ λεηλασία τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνεχιζόταν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἡ «θεάρεστη» ἐντολὴ «ἐς ἔδαφος φέρειν», μὲ τὴν ὁποία ξεκίνησε ἡ ἄλωση τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἔλαβε νὸ περιεχόμενο στὸ νεοδογματικὸ γίγνεσθαι: Τότε τὰ συντρίμματα ἐνσωματώνονταν στοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς. Ἀπὸ τώρα, φαίνεται, οὔτε ἐκεῖ εἶναι ἀνεκτά, ἀλλὰ ἀποσπῶνται καὶ ρίπτονται στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο ἢ καὶ πουλιοῦνται!

M. M.

«Πληροφορία»: Μία παράξενη έννοια μὲ πολλὰ «πρόσωπα» στὶς ἐπιστῆμες

ΕΙΝΑΙ Η ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΟΣ ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ;

Στὸ τεύχος τοῦ Ἰανουαρίου εἶχαμε ἀναφέρει πολὺ σύντομα μερικὲς ἀπὸ τὶς σύγχρονες καὶ διεθνῶς παραδεδεγμένες θεωρίες γιὰ τὴν «πληροφορία» καὶ τὶς προτεινόμενες σχέσεις της μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους κ.λπ., ὡς καὶ γιὰ τὸν «πληροφοριακὸ αἰθέρα» (βλ. βιβλιογραφία: I καὶ IA). Κατὰ ἐνδιαφέρουσα ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ παράδοξη συγκυρία τὸ τελευταῖο τεύχος τῆς 30 Ἰανουαρίου 1999 τοῦ γνωστότατου ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ “New Scientist” τοῦ Λονδίνου (βλ. II) εἶχε ὡς κύριο ἐκδοτικὸ θέμα καὶ ἄρθρο ἀκριδῶς τὸ θέμα τῆς σχέσεως τῆς πληροφορίας μὲ τὴν φυσικὴ καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους (τίτλος ἐξωφύλλου «*Πέραν τῆς πραγματικότητος. Εἶναι πράγματι τὸ Σύμπαν ἓνα παιχνίδισμα πρωταρχικῆς πληροφορίας καὶ ἢ ὅλη ἓνας ἀπλὸς ἀντικατοπτρισμός;*»: βλ. II). Τὸ κύριο ἄρθρο τῶν ἐκδοτῶν, γραμμένο ἀπὸ τὸν γνωστότατο φυσικὸ καὶ συγγραφέα Paul Davies, ἔχει τίτλο “*Bit before it?*”, μίᾱ παραλλαγὴ τῆς φράσεως τοῦ διασήμου ἀστροφυσικοῦ J.A. Wheeler “*It from the Bit*” (βλ. XI - ποὺ ἀνέφερε καὶ ὁ γράφων τὸ παρὸν σὲ σχετικὸ ἄρθρο του, βλ. «*Δαυλὸς*» II σελ. 12338), ἐνῶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση μὲ τίτλο “*I is the Law*” (μὲ τὴν έννοια ὅτι τὸ “I” τῆς λέξεως “Information” εἶναι ὁ νόμος -τῆς Φύσεως-) παρουσιάζεται στὶς σελ. 24-28 τοῦ περιοδικοῦ μὲ ἄρθρο τοῦ Robert Matthews, βασισμένο σὲ πρόσφατο βιβλίο τοῦ Roy Frieden (τοῦ Πανεπιστημίου Ἀριζόνας, HΠΑ) μὲ τίτλο: «*Ἡ Φυσικὴ βασισμένη στὴν Πληροφορία τοῦ Fisher*» (βλ. VII· τὴν «πληροφορία τοῦ R.A. Fisher» ἀνέφερε ὁ γράφων στὸ τεύχος Ἰανουαρίου 1999, «*Δαυλοῦ*» σελ. 12864).

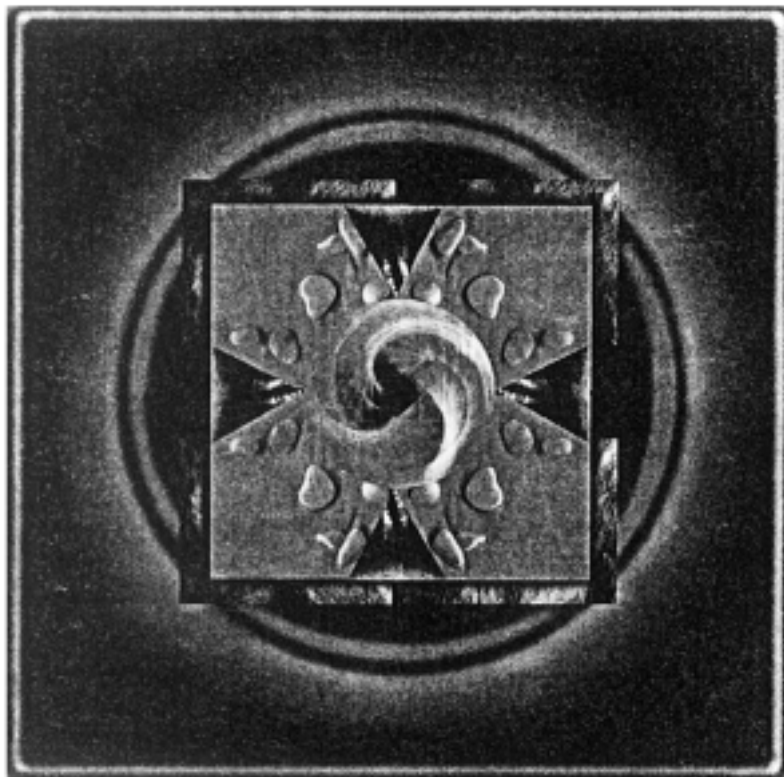
Τὸ παρὸν ἄρθρο ἀποτελεῖ μίᾱ πολὺ περιληπτικὴ ἀνασκόπηση τῶν ἀνωτέρω ἄρθρων τοῦ περιοδικοῦ “New Scientist”. Σύμφωνα μὲ τὸν P. Davies: «... [Σήμερα] οἱ φυσικομαθηματικοὶ χρησιμοποιοῦν τὴν λέξη “πληροφορία” μὲ πολλὰ καὶ διάφορες έννοιες / σημασίες...». Μίᾱ ἀρχικὴ προσπάθεια ταξινομήσεως τῶν πολλῶν αὐτῶν έννοιῶν καὶ σχετικῶν τύπων ἐγίνε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ D.M. Mackay (1969, βλ. III), ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πρόσφατα βιβλία σχετικὰ μὲ τὰ διάφορα «μέτρα» καὶ ἐρμηνεῖες τῆς πληροφορίας. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι στὴν θερμοδυναμικὴ ἡ πληροφορία παρουσιάζεται ὡς τὸ ἀντίθετο τῆς ἐντροπίας ἢ τῆς ἀταξίας / χάους, ἐπομένως ὡς μέτρο τῆς τάξεως καὶ ὁργανώσεως. Στὴν βιολογία, ὅπου πρωτοπαρουσιάσθηκε μὲ τὴν διπλῇ ἔλικα τοῦ DNA, εἶναι ἐπίσης μέτρο τῆς ὁργανώσεως καὶ «πολυπλοκότητος» ἐνὸς βιολογικοῦ ὁργανισμοῦ. Στὴν εἰδικὴ θεωρία τῆς σχετικότητος ἀναφέρεται συνήθως στὴν ταχύτητα φωτὸς μὲ τὴν έννοια ὅτι ἡ «πληροφορία σημάτων» δὲν μπορεῖ νὰ μεταδοθῇ μὲ ταχύτητα μεγαλύτερη τῆς ταχύτητας τοῦ φωτὸς (ὑπάρχει ὁμως καὶ ἀρκετὰ μεγαλύτερη σχέση μεταξὺ τῆς έννοιᾶς τῆς πληροφορίας καὶ τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῶν θεωριῶν σχετικότητος): στὶς θεωρίες γιὰ τὶς «μαῦρες τρύπες» κ.λπ. ἀναφέρεται ὡς ἡ πληροφορία ποὺ «*χάνεται*» -ἢ μεταλλάσσεται- στὸ ἐσωτερικὸ τους. Στὴν κβαντομηχανικὴ ἡ «κυματικὴ συνάρτηση» -ποὺ περιγράφει τὴν διαγωγὴ σωματιδίων κ.λπ.- ἐμπεριέχει καὶ παριστᾷ τὸ σύνολο τῶν πληροφοριῶν σχετικὰ μὲ τὸ σωματίδιο. Πολλὲς ἄλλες μορφὲς πληροφορίας ἔχουν διερευνηθῇ πέραν τῶν ἀρχικῶν θεωριῶν τῶν C. Shannon, R. Wiener, D. Gabor, L. Brillouin, R. Carnap, R. Baierlein κ.ἄ. (βλ. I καὶ IA), ποὺ ἔχουν ἐφαρμογὰς στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες. Ἡ «πληροφορία» ἐκτείνεται σήμερα μέχρι τοὺς γκαρίζους τομεῖς τῆς ἀσαφοῦς ἢ θολῆς πληροφορίας, τῆς ἀμφιβολίας, τῶν διαφοροποιήσεων κ.λπ. καὶ καλύπτει έννοιες λεξικῆς, συντακτικῆς καὶ σημειωτικῆς ὡς καὶ βασικῆς έννοιες τῆς θεωρίας προτύπων, ἀπεικονισμῶν καὶ ἀναπαραστάσεων, τῆς θεωρίας κρυπτογραφίσεων κ.λπ. Τὸ θέμα ἐξετάζεται κυ-

ρίως σέ ἐξειδικευμένα ἀκαδημαϊκά συγγράμματα, ἀλλὰ ἤδη ὑπάρχει καί μεγάλος ἀριθμός σχετικῶν φιλοσοφικῶν μελετῶν καί ἀναλύσεων. Μία πρόσφατη, ἐξαίρετη, ἐμπεριστατωμένη καί εὐρύτερη διερεύνηση τῆς ἔννοιας τῆς πληροφορίας σχετικά μέ τίς σύγχρονες θεωρίες δυναμικῆς τοῦ χάους κ.λπ., μέ σημαντικώτατα παραδείγματα ἐφαρμογῶν σέ διάφορα ἱεραρχικά καί ἐπιστημονικά ἐπίπεδα, παρουσιάζεται σέ ἓνα λαμπρό διδύλιο τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν J.S. Nicolis (βλ. IV).

Κατά τὸν P. Davies: «...Συνήθως θεωροῦμε τὸν κόσμον τοῦ Σύμπαντος ὡς ἀποτελούμενο ἀπὸ συγκεκριμένα ἀπλᾶ ὑλικά σωματίδια καί τὴν πληροφορία ὡς ἓνα παραγόμενο φαινόμενο... Ἴσως ὁμως νὰ συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο: ἴσως τὸ Σύμπαν νὰ εἶναι ἓνα παιχνίδισμα πρωταρχικῆς πληροφορίας καί τὰ ὑλικά δημιουργήματα μία δευτερεύουσα καί δευτερογενῆς ἐκδήλωση». Ἡ φράση αὕτη ἐλάχιστα ἀπέχει ἀπὸ τὸν προτεινόμενο ὑπὸ τοῦ γράφοντος τὸ παρὸν «πληροφοριακὸν αἰθέρα» ὡς τὸν βασικὸ καί πρωταρχικὸ δημιουργὸ τῶν φαινομένων καί δημιουργημάτων τοῦ Σύμπαντος (βλ. I καί XVI). Πάντως σέ ὁλόκληρα τὰ σχετικά ἄρθρα τοῦ περιοδικοῦ “New Scientist” ἡ λέξη «αἰθέρας» δὲν ἐμφανίζεται κατὰ τὸ σῆμα πούθενά. Κατὰ σύμπτωσιν ὁμως καί πιθανῶς γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν τὸ ἀμερικανικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ “Scientific American” (ἐπίσης τοῦ Ἰανουαρίου 1999) σέ ἄρθρο σχετικά μέ τὴν «κοσμολογικὴ ἀντι-βαρύτητα» (βλ. V) ἀναφέρει, ὅτι ἡ «κοσμολογικὴ σταθερὰ» τοῦ Α. Ἀϊνστάιν παριστάνει μία «παράξενη μορφή ἐνέργειας ἐνσωματωμένης σέ αὐτὸ τοῦτο τὸν χώρο». Σέ ἄλλη σελίδα (σελ. 27) μεταχειρίζεται τὴν φράση: «...Κατόπιν θεωρητικὸς ἐπιστήμων ἐπεξηγεῖ, γιὰ αὐτὰ τὰ πρόσφατα ἀποτελέσματα ἐρευνῶν διαπιστώνουν καί μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς αἰθερικῆς ἐνέργειας, πού ἐκτυλίσσεται στὸ κενὸ διάστημα» (τὰ μαύρα πλάγια στοιχεῖα εἶναι τοῦ γράφοντος τὸ παρὸν). Ἴσως νὰ ὑπάρχουν καί κάπως βαθυτέρα αἰτία τῆς ἀποφυγῆς ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἐπιστήμονες καί ἐρευνητὲς τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου «αἰθέρας». Ἡ σχέση ἐνέργειας καί πληροφορίας εἶναι γνωστὴ καί δίδεται μέ συγκεκριμένο τύπο τοῦ L. Brillouin. Σέ κείμενα τοῦ γράφοντος τὸ παρὸν ὑπάρχουν τύποι, σχέσεις καί ἀριθμο-σύνδεσμοι ἰδανικοῦ σχεδιασμοῦ τῆς Φύσεως, πού παρουσιάζουν βασικά πληροφοριακά καί φυσικά δεδομένα σωματιδίων καί τῶν «συστατικῶν» τοῦ αἰθέρος, ὡς καί ἄλλες σχέσεις τοῦ μικρόκοσμου, μεσόκοσμου καί μακρόκοσμου (βλ. XV - XVII). Σέ πρόσφατο ἄρθρο τοῦ ὁ J. Polkinghorne (βλ. VI) κάνει μία σημαντικὴ διάκριση μετὰ τῆς «πληροφορίας», πού ἐκφράζει καί μεταδιδίδει ἡ τεχνικὴ θεωρία τηλεπικοινωνιῶν, πού ἀπαιτεῖ μεταβολὲς ἐνέργειας, καί τῆς πληροφορίας πού περιέχει τὸ «ὁδηγοῦν κῶμα» τῆς κβαντικῆς θεωρίας τοῦ Bohm, πού ἔχει «ἐπιλογὲς κατευθύνσεως» χωρὶς ἐνεργειακὲς μεταβολές. Ἔχουμε δηλαδὴ μεταβολὴ τῆς «πληροφορίας» χωρὶς ἀντίστοιχη ἐνεργειακὴ μεταβολή, μία ἐνδιαφέρουσα κατάσταση.

Κατά τὸν P. Davies «...Φθάνουμε ἔτσι τελικὰ στὴν «σωστὴ» ἀναπαράσταση / ὑπόδειγμα τοῦ Σύμπαντος; ... Ἡ ἐπιστήμη συνίσταται σέ μία ἐρωτηματικὴ διερεύνηση τῆς φύσεως, πού ἀποδίδει δεδομένα πού ἐμεῖς προσπαθοῦμε νὰ κατατάξουμε σέ κάποιο συνεπὲς σχῆμα... Κανένα ἀπὸ τὰ παραδείγματα τοῦ Σύμπαντος δὲν μᾶς παρέχει τὴν πλήρη περιγραφή...». Ὁ γράφων τὸ παρὸν χρησιμοποίησε ἐπίσης τὸν ἀλγόριθμο ἢ τὴν μέθοδο διαδοχικῶν διχοτομήσεων γιὰ τὴν ἀνέυρεση τῶν φυσικο-λογικῶν ὑποσωματιδίων, πού συνιστοῦν τὴν φυσικὴ ἔννοια «ἠλεκτρονίων», τῶν ἀποκαλουμένων «ξερονίων» (ἢ ἄλλως τὰ «ἀνάφορα τῆς στοιχειώδους πληροφορίας»), ὡς ἐμφαίνεται στὴν διδωλογραφία (τὸ ἔτος 1972: βλ. I καί XV, XVI).

Εἶναι πάντως βέβαιον, ὅτι ἡ προσέγγιση καί μέθοδος τοῦ R. Frieden εἶναι μαθηματικῶς ἄψογη, πλήρης καί ἀκριβής. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ’ ὄψιν, ὅτι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες ἔχουν ἐποικοδομήσει ἓνα ἐξαιρετὸ μαθηματικὸ δάθρο γιὰ τὴν θεωρίαν πληροφοριῶν καί ὅτι παρόμοιο τέλειο μαθηματικὸ ὑπόδαθρο ὑπάρχει βεβαίως καί γιὰ τίς γνωστὲς φυσικο-

Τὸ εἰκαστικό μὲ τὸ ὁποῖο διεκόσμησε τὸ ἄρθρο του μὲ τίτλο «I is the Law» (ὅπου ἡ «πληροφορία» ἐξετάζεται ὡς νόμος τοῦ Σύμπαντος) τὸ παγκοσμίου κύρους βρεταννικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ «New Scientist» (τεῦχος Ἰανουαρίου 1999, σελ. 25).

μαθηματικὲς θεωρίες. Ὡς γράφει τὸ περιοδικό, ὁ R. Frieden προτείνει καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν νόμων τῆς φύσεως ὀφείλεται στὴν «πληροφορία»: τὴν πληροφορία ποὺ προσπαθοῦμε νὰ ἐξαγάγουμε ἀπὸ τὴν φύση μὲ τὶς ἐρευνητικὲς παρατηρήσεις μας μείον τὴν πληροφορία ποὺ κατέχει ἡ ἴδια ἡ φύση – καὶ τὴν ὁποία δὲν θέλει νὰ ἀποχωρισθῇ. Σύμφωνα μὲ τὸ ἴδιο ἄρθρο ὁ Frieden μεταχειρίζεται κυρίως τὴν «πληροφορία τοῦ S.A. Fisher» καὶ τὸ πληροφοριακὸ θεώρημα τοῦ Cramer-Rao (περὶ ἐλαχίστης πληροφορίας κ.λπ.) σὲ συνδυασμὸ μὲ ὑπάρχουσες διαφορικὲς κ.λπ. ἐξισώσεις τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς. Ἔτσι κατὰ τυπικῶς καὶ ἀκαδημαϊκῶς ἀποδεκτὸ τρόπο, ἀλλὰ πιθανῶς ὄχι κατὰ τὸν τρόπο τῆς «λογικῆς τῆς Φύσεως», κατορθώνει νὰ «ξεκλειδώσῃ» τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς φύσεως καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ «ἄλλα μυστήρια τῆς φύσεως», ὡς γράφει τὸ περιοδικό. Ἔτσι ἴσως νὰ καταλήγῃ κατὰ περίπτωσιν σὲ κάποια ἐλάχιστη βασικὴ ἀριθμητικὴ τιμὴ «πληροφορίας», δηλ. σὲ κάποιο πληροφοριακὸ μέτρο, ποὺ ἀποδίδει καὶ ἐκφράζει τὸν ἐκάστοτε «νόμο τῆς Φύσεως». Ὁ γράφων τὸ παρὸν ἐξ ἀρχῆς ἀκολούθησε τὴν ἀριθμητικὴ καὶ ἀπλὴ γεωμετρικὴ, καὶ ὄχι τὴν τυπικὴ μαθηματικὴ διερεύνησιν γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν συνθηκῶν ἰδανικοῦ σχεδιασμοῦ τῆς Φύσεως καὶ τὸν ἐντοπισμὸ τῶν πιθανῶν νόμων ἢ τῶν «μυστηρίων καὶ μυστικῶν» τῆς Φύσεως, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πιθανοὺς ἐπιπροσθέτους τρόπους λογισμοῦ καὶ

μεθόδων τῆς λογικῆς τῆς Φύσεως / Λόγου. Οἱ προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ γράφοντος τὸ παρὸν τύποι καὶ ἀριθμο-σύνδεσμοι τῶν συνθηκῶν ἰδανικοῦ σχεδιασμοῦ τῆς Φύσεως καὶ οἱ «Φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις τῆς Φύσεως» βασίζονται σὲ εὐρηματικά πληροφοριακὰ μέτρα καὶ δεδομένα καὶ ἀποτελοῦν «νόμους τῆς Φύσεως», ὑπὸ τὸ πρῶμα αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Φύσεως, ὡς θεθαίως εἰκάζεται. Ὡς φαίνεται ὁμως, ἡ στενὴ σχέση καὶ ἀλληλεξάρτηση μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἀριθμῶν καὶ τῆς πληροφορίας δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὶς σύγχρονες τυπικὲς καὶ συμβατικὲς φυσικομαθηματικὲς ἐπιστῆμες. Εἶναι πάντως σημαντικώτατο τὸ γεγονός, ὅτι οἱ παραδεδομέναι ἐπιστημονικὲς μέθοδοι τοῦ ἀνθρώπου τῆς Γῆς συγκλίνουν πλέον ταχύτατα πρὸς τὴν εὕρεση καὶ σύνδεση ὅχι μόνο τῶν θεμελιωδῶν σταθερῶν καὶ νόμων τῆς φύσεως ἀλλὰ καὶ τῶν γνωστῶν μορφῶν πνεύματος καὶ ὕλης μέσῳ τῆς ἔννοιας τῆς «πληροφορίας».

Ὁ P. Davies καταλήγει: «*Ἐὰν ἡ πληροφορία πρόκειται πράγματι νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ὕλη ὡς τὴν πρωταρχικὴν “οὐσίαν” τοῦ Σύμπαντος, τότε ἓνα ἀκόμη μεγαλύτερο ἔπαθλο μᾶς ἀναμένει. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ὑπαρξιακὰ προβλήματα εἶναι ὁ δυαδικὸς διαχωρισμὸς πνεύματος καὶ ὕλης. Μὲ τὴν σύγχρονη ὁρολογία ὁ μυελὸς (ὕλη) δημιουργεῖ σκέψεις (διανοητικὴ πληροφορία). Κανεὶς δὲν γνωρίζει πῶς. Ἀλλὰ ἐὰν ἀποκαλυφθῇ, ὅτι ἡ ὕλη εἶναι μίαν ἄλλη μορφή ὁργανωμένης πληροφορίας, τότε ἡ συνείδηση - ἀντίληψη δὲν θὰ εἶναι πλέον τόσο μυστηριώδης. Ἐδῶ πρέπει νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ σύγχρονη πολυκλαδικὴ ἔρευνα ἔχει ἤδη κάνει σημαντικὰ προόδους σὲ αὐτὰ τὰ θέματα. Στὸ βιβλίο τοῦ J.S. Nicolis (βλ. III) ὑπάρχουν συγκεκριμένες μελέτες καὶ παραδείγματα «βιολογικῶν δομῶν (hardware)» καὶ «βιολογικῶν λειτουργιῶν (software)», ὡς ἀναφέρονται στὴν σελ. 18, ὡς καὶ διανοητικῶν καὶ νευροφυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐγκεφάλου μὲ πλήρη μαθηματικὴ ἀνάλυση, βασισμένη τόσο στὶς θεωρίες πληροφοριῶν ὡς καὶ τὶς νέες θεωρίες fractals, χάους, attractors κ.λπ. Τὸ θέμα τῆς συνειδητῆς ἀντίληψης καὶ συναίσθησης φυσικῶν καταστάσεων ἀποτελεῖ πλέον ἰδιαίτερο βιοφυσικὸ καὶ ψυχοβιολογικὸ κλάδο μὲ πολλὰ συνεισφορὰς ἀπὸ διακεκριμένους ἐπιστήμονες. Ἐν τούτοις, ἐνῷ ἔχουν ὑπάρξει σημαντικὰ ἔργα καὶ μελέτες σχετικὰ μὲ τὴν «φυσικὴ πληροφορία» τοῦ Σύμπαντος, ὅπως προτείνεται π.χ. ἀπὸ τὸν συγγραφέα - βιολόγο Tom Stonier - ποὺ μεταχειρίζεται μίαν ἐκθετικὴν σχέση μετὰ ἐντροπίας καὶ πληροφορίας (βλ. XI, XIA) - ἢ ἄλλους βιολόγους - συγγραφεῖς (βλ. ἄρθρο «Δαυλοῦ», I, σελ. 12864-8), ἡ ἄμεση σχέση διάνοιας/πνεύματος ἀφ' ἑνὸς καὶ ὕλης ἀφ' ἑτέρου δὲν ἔχει ἀκόμη ἐξευρεθῇ οὔτε διαπιστωθῇ. Πιθανῶς, διότι τὰ χρησιμοποιούμενα πρότυπα καὶ οἱ προτεινόμενες βασικὲς θεωρίαι παραμένουν σταθερὰ προσδεδεμένες σὲ ἓνα καθαρῶς μαθηματικὸ καὶ πολύπτυχο φορμαλισμὸ, ἀλλὰ κυρίως διότι ἐρευνοῦν μόνο τὸν «ἐσωτερικὸ ἐγκέφαλο», τὶς λειτουργίες καὶ αἰσθήσεις του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι τὸ ἀρχικὸ ἔργο τοῦ γράφοντος τὸ παρὸν, τὸ ἔτος 1972 (βλ. XV), εἶχε τὸν πλήρη τίτλο «*Ἡ σταθερὰ λεπτὴ ὕψης... Μία μαθηματικὴ ἐρμηνεία τῆς σχέσεως διανοίας καὶ ὕλης*». Ὁ ἐκδότης τοῦ «Δαυλοῦ» κατὰ τὴν παρουσίαση τοῦ ἀρχικοῦ ἁρθροῦ τοῦ γράφοντος (Ἰούνιος 1998: βλ. II, σελ. 12331) ἐχρησιμοποίησε, μὲ δική του καθαρῶς πρωτοβουλία καὶ ἐμπνευση, σχεδὸν ἀκριβῶς τὸν ἴδιο τίτλο: «*ὁ μαθηματικὸς συσχετισμὸς “πνεύματος” καὶ “ὕλης”*». Μία σύμπτωση, ποὺ ἄμεσα ὑποδεικνύει ὅτι ἡ λέξις «πληροφορία» μπορεῖ νὰ εἶναι πράγματι ὁ συνδυαστικὸς κρίκος μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης. Μία σχέση, ποὺ πιθανώτατα μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθῇ καὶ μὲ πειραματικὰς μεθόδους.*

Μεταξὺ τῶν πολλῶν λαμπρῶν καὶ ἐξαιρετικῶν ἔργων τοῦ Paul Davies συγκαταλέγεται καὶ τὸ βιβλίο «The Accidental Universe» (βλ. XII). Τὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχει εἰδικὸ κεφάλαιο σχετικὰ μὲ τὶς «Κοσμικὲς Συμπτώσεις», δηλ. τὶς ἀριθμητικὲς συμπτώσεις μεταξὺ ὠρισμένων κοσμολογικῶν ἀλλὰ καὶ μικροκοσμικῶν θεμελιωδῶν σταθερῶν καὶ ἄλλων φυσικῶν δεδο-

μένων, για τις οποίες ἀναφέραμε στο ἄρθρο τοῦ «Δαυλοῦ» τεύχους Ἰουνίου 98 (IA: Ὁ κοσμικός ἀριθμὸς Eddington - Dirac κ.λπ.). Ἡ ἐρμηνεία πού τοὺς ἀποδίδει στο ἀνωτέρω διδλίο του τοῦ ἔτους 1982 παραμένει ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν τότε παραδεδεγμένων κοσμολογικῶν καὶ φυσικομαθηματικῶν θεωριῶν, ὡς δεδαίως εἶναι σύνθητες. Ὁ γράφων τὸ παρὸν ἔχει ἤδη ἀποδώσει πληροφοριακὰ χαρακτηριστικὰ στὰ ἴδια ἀκριβῶς δεδομένα καὶ στὶς ἴδιες κοσμολογικὲς καὶ μικροφυσικὲς συμπτώσεις, πού ὀφείλονται στὴν γενικώτερη πληροφοριακὴ ἀλλὰ καὶ τὴν εἰδικὴ ἀριθμητικὴ καὶ ἀριθμολογικὴ ὑπόδομή τοῦ Σύμπαντος καὶ στο ὑπόστρωμα τοῦ πληροφοριακοῦ αἰθέρα (βλ. «Δαυλὸν», I καὶ IA). Οἱ κάπως ἀνορθόδοξες καὶ πυθαγόρειες ἢ ἀριθμολογικὲς μέθοδοι πού μεταχειρίζεται κατὰ κανόνα ὁ ἀρθογράφος τοῦ παρόντος- μέθοδοι παραδεδεγμένες ὅχι μόνον ἀπὸ ἀρχαίους Ἑλλήνες φιλοσόφους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς φιλοσοφίες ἢ δοξασίες ἄλλων χωρῶν- τὰ τελευταῖα χρόνια ἀρχίζουν νὰ γίνονται ἀποδεκτὲς καὶ ἀπὸ τὶς σύγχρονες παραδοσιακὲς καὶ ἀκαδημαϊκὲς ἐπιστῆμες- ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ φανῇ ἀρκετὰ παράδοξο. Ὁ γνωστὸς καθηγητὴς τῆς ἀστροφυσικῆς P.S. Wesson πρὸ ἀρκετῶν ἐτῶν εἶχε παρατηρήσει ὅτι: «Τὸ πρόβλημα τῶν ἀριθμῶν τοῦ Eddington δὲν μπορεῖ κατὰ δάσιν νὰ λυθῇ μὲ συμβατικὲς μαθηματικὲς μεθόδους» (βλ. XIII). Ὁ διάσημος ἐπίσης καθηγητὴς τῆς ἀστροφυσικῆς M. Rowan - Robinson προλογίζει τὸ πρόσφατο ἐπιστημονικὸ σύγγραμμά του «Ripples in the Cosmos» (βλ. XIV) μὲ ἀναφορὲς στὴν πυθαγόρειο ἀριθμολογία καὶ φιλοσοφία, τὴν κοσμικὴ ἐπίδραση καὶ «γοητεία» τῶν ἀριθμῶν κ.λπ. Οἱ σύγχρονες «ἀνθρωπολογικὲς ἀρχές» ἀποδίδουν ἰδιαιτέρη σημασία στὴν ἀριθμητικὴ τιμὴ τῶν θεμελιωδῶν σταθερῶν καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν δεδομένων κ.λπ.

Τὸ ἴδιο ἄρθρο τοῦ «New Scientist» παρουσιάζει μερικὰ ἐγχρωμα καλλιτεχνικὰ σχέδια ἐλεύθερης ἐμπνευσης καὶ στοχασμοῦ τοῦ καλλιτέχνη τοῦ περιοδικοῦ, πού ἔχουν σκοπὸ νὰ ἀποδώσουν γραφικὰ καὶ παραστατικὰ τὴν κυρίως οὐσία τοῦ ἐπιστημονικοῦ κειμένου. Τὰ σχέδια αὐτὰ ἔχουν ἐπίσης ἓνα ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον. Περὶ αὐτῶν ὅμως σὲ ἄλλο τεύχος.

Βιβλιογραφία

(Δὲν εἶναι κατὰ ἀλφαθητικὴν ἢ ἄλλη σειρά. Ὑπάρχει ἐκτενὴς σχετικὴ βιβλιογραφία, πού ἀναφέρεται στὰ κύρια ἔργα τοῦ ἀρθρογράφου).

- [I] «Δαυλός», τεύχος Ἰανουαρίου 1999, ἄρθρο «Τὸ κενὸν καὶ πλήρες Σύμπαν. Τὸ ξερόνιον τῆς πληροφορίας» ὑπὸ Π. Ἀναλυτῆ, σελ. 12861-67.
- [IA] «Δαυλός», τεύχος Ἰουνίου 1998, ἄρθρο «Ἡ Φιλοσοφία τῆς Φύσεως καὶ οἱ Ἀριθμοί. Ὁ μαθηματικὸς συσχετισμὸς «Πνεύματος» καὶ «Ψυχῆς»» ὑπὸ Π. Ἀναλυτῆ, σελ. 12331-41.
- [II] «New Scientist» τοῦ Ἰανουαρίου, 30, 1999, ἀρ. 2171/99, ἄρθρο «I Is The Law» ὑπὸ Robert Matthews, σελ. 24-28, ἔκδ. New Science Publications, 151 Wardour Street, London W1A 4BN).
- [III] Mackay D.M., «Information. Mechanism and Meaning», ἔκδ. The M.I.T. Press Cambridge Mass. USA etc. (1969).
- [IV] Nicolis John S., «Chaos and Information Processing», ἔκδ. World Scientific, Singapore etc. (1991).
- [V] «Scientific American» τοῦ Ἰανουαρίου 1999, ἄρθρο «Cosmological Anti-Gravity» ὑπὸ L.M. Krauss, σελ. 35-42 ἔκδ. Scientific American Inc., New York N.Y. 10017-1111 USA.
- [VI] Polkinghorne John, «Belief in God in an Age of Science» ἔκδ. Yale University Press, London and New Haven (1998).
- [VII] Friedn Roy, «Physics from Fisher Information» (ὡς ἀναφέρεται στο [II], ἔκδ. Cambridge University Press.
- [VIII] A.N.P.A. [Alternative Natural Philosophy Association] Proceedings of Annual Meetings, Secretary (Europe) Dr N.V. Pope, «Llys Alaw» 10 West End Panclawdd Swansea, W. Glam. SA4 3YX U.K.
- [IX] Harwitt M., «Cosmic Discovery», ἔκδ. Harvester Press, Brighton, (1981).
- [X] Wheeler J.A., «At Home in the Universe», ἔκδ. Americal Institute of Physics, Woodbury N.Y., p. 298 ff (1996).
- [XI] Stonier Tom, «Information and the Internal Structure of the Universe», ἔκδ. Springer-Verlag, London (1996).
- [XIA] Stonier Tom, «Information and Meaning» ἔκδ. Springer-Verlag, London etc. (1997).
- [XII] Davies P.C.W., «The Accidental Universe», p. 77 ff, ἔκδ. Cambridge University Press (1982).
- [XIII] Wesson P.S., «Cosmology and Geophysics. Monographs on Astronomical subjects», Adam Hilger Ltd, Bristol (1978).
- [XIV] Rowan - Robinson M., «Ripples in the Cosmos», ἔκδ. W.H. Freeman, Spektrum. New York etc. (1993).
- [XV] Analytis P., «Fine Str. Constant and fragmentation of the electron. The Intercosmic Relations», ἔκδ. P.G.A., Athens Greece (1972 and 1990).
- [XVI] Analytis P., «The Digital Philosophy and the Design Conditions of Nature», ἔκδ. P.G.A., Athens Greece (1996).
- [XVII] Analytis P., «The Sun-Earth Atom. The numerical structure of the archetypal relations and an Introduction to the Philosophical Equations and Designs of Nature», ἔκδ. P.G.A., Athens Greece (1985) καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου.

Π.Γ. Ἀναλυτῆς

Σέξυ σύμβολα χαναανικής γραφής

Είναι απερίγραπτη ή χαρά μου, όταν διαβάζω σ' εφημερίδες ή περιοδικά ανακοινώσεις για νέες αρχαιολογικές ανακαλύψεις σὲ διάφορα ἑκτὸς Ἑλλάδος σημεία τοῦ Κόσμου. Ἐνθουσιάζομαι ιδιαίτερα, ὅταν αὐτὲς οἱ νέες ἀνακαλύψεις καταρρίπτουν ἀνάλογες ἑλληνικές. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἶχε τρέξει ἡ χαρὰ ἀπὸ τὶς περισκελίδες (κοινῶς μπατζάκια), ὅταν ἀνεκοινώθη, ὅτι εἶχαν εὑρεθῇ παλαιότερα ἐρείπια τῆς Ἱεριχοῦς ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Χοιροκιτίας στὴν Κύπρο, ποὺ πρὸς στιγμὴν ἐθεωρήθη ἡ ἀρχαιότερα πόλις τοῦ κόσμου. Αὐτὸ σὲ ἀπλᾶ νεοελληνικά σημαίνει, ὅτι «κατοικήθηκα ἀπὸ τὴν χαρὰ μου», γιατί οἱ Ἕλληνες ἐταπώθησαν ἄλλη μία φορά. Αὐτὸ ἔλλειψε, νὰ προηγηθῇ ἡ ἑλληνὶς γῆ χρονικὰ τῆς εὐλογημένης ἀπὸ τὸν Γιαχδὲ γῆς. Ὑπογὰ ἔτρεξαν στίς παρειές μου (ἐννοεῖται καὶ στὰ μπατζάκια μου), ὅταν ἐδιάδασα τὴν 3ην Μαρτίου 1999 στὴν ἐξαίρετη «Ἐλευθεροτυπία» τοῦ νιοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἰῶν, τὴν συνέντευξιν (τὴν βαρυσημαντότατη συνέντευξιν) τῆς ἐξαιρετοῦ συναδέλφου κ. Denise Schmandt (ποιὸς εἶπε, ὅτι οἱ δόρυδοι ἀπεχθάνονται τὰ φωνήεντα καὶ χρησιμοποιοῦν σύμφωνα;) – Besserat. Ὀλίγον διάστημα μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Γ. Χουρμουζιάδη, ὅτι ἡ πινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ εἶναι τοῦ 5.200 π.Χ., καὶ τοῦ Σάμψων (χαράμι ἐπῆγε τ' ὄνομα), ὅτι εὔρε ἐνεπίγραφα ὄστρακα τοῦ 6.000 π.Χ., ἔρχεται ἡ καλὴ μου συνάδελφος Schmandt - Besserat καὶ ἀνακοινώνει, ὅτι μὲ δάσιν τὶς νέες ἀνακαλύψεις τῆς οἱ ρίζες τῆς γραφῆς τοποθετοῦνται στὸ 8.000 π.Χ. Καὶ νὰ λείπη ἡ ἀνόητη ἐρώτησις «ποῦ;». Μὰ φυσικὰ στὴν εὐλογημένη ἀπὸ τὸν Γιαχδὲ γῆ, τὴν ρέονσα μέλι καὶ γάλα γῆν Χαναάν, τοὺς Ἁγίους Τόπους τῶν ἁγίων προπατόρων ἡμῶν (τῶν Ἑλλήνων) Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ. ὙΕ, καὶ σὰς ἐρωτῶ κι ἐγὼ μὲ τὴν σειρὰ μου: εἶναι νὰ μὴν κατονηθῇ ἀπὸ τὴν χαρὰ μου; Καὶ ὅπως λέει καὶ ἡ παροιμία, «θέλει ἡ ποντὰνα νὰ κρυφτῇ, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀφήνει ἡ χαρὰ της».

Ἐνα μονάχα μ' ἔχει ἐκνευρίσει στὸ δημοσίευμα. Ἐνῶ γράφεται, ὅτι οἱ ρίζες τῆς Χαναανικῆς γραφῆς χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 8.000 π.Χ., οἱ λεζάντες στίς φωτογραφίες γράφουν 3.300 π.Χ. καὶ 3.100 π.Χ. Προφανῶς θὰ πρόκειται γιὰ τυπογραφικὴ ἀδελφία. Στὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς δικό μας τὸ χαρτί, δικό μας τὸ στυλό, ὅ,τι θέλουμε γράφουμε. Ἐγὼ ἤδη τὸ ἔχω διορθώσει σὲ 8.300 π.Χ. καὶ 8.100 π.Χ. Ἀλλωστε τὸ 8 ὁμοιάζει τοῦ 3· μία γραμμούλα λείπει. Καὶ δὲν θέλω εἰρωνικὰ χαμόγελα· τὸ λέω σοβαρότατα. Ἄν καὶ τὸ εἰρωνικό σας χαμόγελο προσδίδω νὰ ὀφείλεται στὴν ἀντίληψίν σας, ὅτι αὐτὰ τὰ σδωλαράκια ἀπὸ πηλὸ τῶν φωτογραφιῶν δὲν εἶναι γραφή. Νὰ λείπουν τὰ σχόλια. Τὸ δισέλιδο στὴν ἐφημερίδα ἔχει τίτλο «Ἐπιστήμη» καὶ ὄχι «Ἐπιστημονικὴ φαντασία». ὙΑρα ὅ,τι γράφεται σ' αὐτὸ εἶναι ἄκρως ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένο. ὙἘξ ἄλλον, ἂν θέλετε, ρωτῆστε καὶ τὸν πλέον ἀρμόδιο: τὸν κ. Μπαμπινιώτη. Μόνον μὴ τὸν πλησιάσετε πολὺ κοντά, γιατί πιθανῶς νὰ εἶναι

καὶ αὐτὸς κατορηγμένος, ἀφοῦ ἡ ἐν λόγῳ συνάδελφος ἀνέτρεψε τὸν Χουρ-
μουζιάδη καὶ τὸν Σάμψων, ποὺ τοῦ εἶχαν ἀνατρέψει τὸν φοινικισμόν του.
Ἐκτὸς ἂν τὸ εἰρωνικό σας χαμόγελο ὀφείλεται στὴν διαβεβαίωσιν τῆς κυ-
ρίας συναδέλφου μου, ὅτι κάθε πήλινος σῶλος ἔχει συγκεκριμένη ἐρμηνεία·
π.χ. μονάδα μετρήσεως λαδιοῦ, μελιοῦ, ρούχων κ.λπ. Ἴσως ἔχετε τὴν ἀπορία,
ὅτι, ἀφοῦ δὲν ὀμιλεῖ ὁ πηλός, πῶς κατενόησε ἡ κυρία συνάδελφος τὸν προο-
ρισμόν τους. Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλουστάτη, ὅπως τὸ αὐγὸ τοῦ Κολόμβου.
Ἐνύπνιον ἔστειλε ὁ Γιαχβὲ στὴν καλὴ συνάδελφό μου καὶ τῆς τὰ ἀπεκάλυψε
ὅλα. Δὲν ἦταν δυνατόν ὁ Μεγάλος ν' ἀφήσῃ στὴν τύχην τους καὶ ἀνερμή-
νευτα τὰ προϊόντα τῆς εὐλογημένης του γῆς.

Καί, ἀφοῦ κατὰ κάποιον τρόπο ἐγνωρίσθημεν, καιρὸς νὰ σᾶς ἀποκαλύψω
κι ἐγὼ μὲ τὴν σειρά μου τὴν πλέον ἐνδόμυχη χαρὰ μου. Ἐνθουσιάζομαι νὰ
διορθώσω τοὺς συναδέλφους μου. Κυριολεκτικὰ τὴν καταδρίσκω. Κι εἶχε
καιρὸ νὰ μοῦ συμβῇ κάτι τέτοιο· ἀπὸ τότε ποὺ εἶχα διορθώσει τὸν καλὸ συν-
νάδελφο κ. Σακελλαράκη - Experiment γιὰ τὴν ἀνθρωποθυσία στ' Ἀνεμό-
σπηλια τῆς Κρήτης (δὲς καὶ «Δαυλό», τ. 164 - 165, Αὐγουστος - Σεπτέμβριος
1995). Ἡ κυρία Schmandt - Besserat περιέπεσε στὸ ἴδιο λάθος μὲ τὸν κύριο Σα-
κελλαράκη - Experiment. Ὅπως τότε ἀπέδειξα, ὅτι δὲν ἦταν θυσία στ' Ἀνε-
μόσπηλια, ἔτσι καὶ τώρα προτίθεμαι ν' ἀποδείξω, ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ κα-
ταγραφή μονάδων προϊόντων, ἀλλὰ γιὰ πιὸ ἰδιαίτερα σύμβολα. Μετὰ τὴν
διατύπωσιν τῆς θεωρίας τῆς libido ἀπὸ τὸν ἀξιομνημόνευτον συνάδελφο
Φρόντ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ μὴν παραγνωρίζουμε τὴν σεξουαλικότη-
τα τῶν γεγονότων καὶ τῶν πραγμάτων. Καὶ μοῦ κάνει ἐντύπωσιν, γιατί τὴν
ἐπάτησε ἡ καλὴ συνάδελφός μου, ἀφοῦ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἀτράνταχτα. Ἡ ἴδια
εἶπε, ὅτι τοὺς περισσότερους πήλινους σῶλους τοὺς εὔρε πλησίον ἐνὸς συ-
γκροτήματος ναῶν πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς τοῦ ἔρωτος Ἰνάνα. Τί χρεῖα ἄλλων
ἀποδείξεων ἔχουμε; Καμμία! Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸ κι ἐγὼ ἀποκαθιστῶ τὴν ἀλή-
θεια, δημοσιεύοντας τὶς φωτογραφίες τῶν γραμμάτων τῆς Χαναανικῆς
γραφῆς.

Τὸν σῶλο αὐτὸ ἡ Besserat τὸν θεωρεῖ μονάδα ρούχων. Λάθος! Ἐκ τοῦ
σχήματος καὶ μόνον εἶναι ὀφθαλμικὸν, ὅτι πρόκειται περὶ αἰδοίου καὶ μάλι-
στα μὴ παρθένου. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι προφανές, ὅτι εἶναι μονὰς με-
τρήσεως συζύγων. Δηλαδή ἔδειχνε κάποιος τρεῖς τέτοιους σῶλους καὶ ὅλοι
κατενόουν, ὅτι εἶχε τρεῖς συζύγους. Βεβαίως τὸ δύσκολο θὰ ἦταν γιὰ τὸν Σο-
λομῶντα νὰ κουβαλᾷ χίλιους σῶλους. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν θὰ πρέπη νὰ μᾶς ἀπα-
σχολῇ, ἀφοῦ σὰν εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Γιαχβὲ θὰ εἶχε δορὴ λύσιν.

Αὐτὸ φυσικὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβολίζῃ μονάδα μελιοῦ. Ὡς στε-
νώτερον τοῦ προηγουμένου σαφῶς ὑπονοεῖ τὴν παρθένον· τουτέστιν
τὴν θυγατέρα. Βεβαίως γιὰ τοὺς εἰδήμονες μία παρθένος εἶναι μέλι,
ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα.

Εἶναι φανερό, πὼς πρόκειται γι' ἀνδρικό μόριο καὶ ὄχι γιὰ μονάδα μετρήσεως σιτηρῶν. Σίγουρα μὲ αὐτὸ ἐδήλωναν τὴν ἀπόκτησιν νιού.

Αὐτὸ τὸ σχῆμα ἢ λεξάντα τῆς φωτογραφίας τὸ ἀφήνει ἀνερμήνευτο. Μὲ τὴν ἀπλὴ λογικὴ ὅμως ὅλα ἐρμηνεύονται. Παρατηροῦμε, ὅτι τὸ σχῆμα εἶναι μυτερὸ καὶ ἐμπρὸς καὶ πίσω. Δὲν χρειάζεται λοιπὸν μεγάλη σοφία· πρόκειται γιὰ σύμβολο τοῦ ἀμφιφυλόφιλου ἀτόμου (κοινῶς Gay)!

Εἶναι δυνατόν αὐτὸς ὁ σβῶλος νὰ συμβολίζῃ μία μονάδα λαδιοῦ; Πιθανῶς. Τὸ σχῆμα του θυμίζει σῦκο· τοῦτέστιν παθητικὸν ὁμοφυλόφιλο. Ἐνδέχεται, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀνακαλυφθῇ ἡ βαζελίνη, νὰ ἐγίνετο χρήσις λαδιοῦ. Προφανῶς ὅμως θὰ ἐπρόκειτο γιὰ μονάδα πολὺ μικρῆς ποσότητος λαδιοῦ. Ὅσης δηλαδὴ ἦταν ἀναγκαία γιὰ μία συνουσία.

Στὴν ἐρμηνεία αὐτοῦ τοῦ συμβόλου ἡ κυρία Besserat ἔχει πέσει ἐντελῶς ἔξω. Ἀγαπητῇ μου συνάδελφε, πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοί· θὰ μᾶς κράξουν. Εἶναι ποτὲ δυνατόν σκηνίτες νομάδες νὰ ἔχουν χωνευτήρια μετάλλων; Ἄρα δὲν τοὺς ἦταν ἀναγκαία καὶ ἡ μονὰς μετάλλων. Ὅμως αὐτὸ τὸ εὔρημα εἶναι σημαντικό. Ἀποδεικνύεται περιτρώως, ὅτι (θεῖα ἀποκαλύψει) οἱ πανάρχαιοι πρόγονοί μας παρεσκεύαζαν κρουασσάν. Εἶναι μία μεγάλη προσφορά τοῦ μοναδικοῦ Γιαχβέ, γιὰ νὰ γλυκαίνεται ἡ πικρὴ ζωὴ μας.

Σ' αὐτὸ τὸ σχῆμα ἡ κυρία Besserat ἔχει κάνει ἓνα μεγάλο λάθος· τὸ θεωρεῖ ὡς μονάδα ρούχων. Παρατηροῦμε ὅμως, ὅτι καὶ τὸ πρῶτο σχῆμα τὸ εἶχε ἐρμηνεύσει ὡς μονάδα ρούχων· χωρὶς μάλιστα νὰ κἀν τοῦλάχιστον διάκρισιν μεταξύ ρούχων καὶ ἐσωρούχων, ποὺ θὰ ἦταν δυνατόν νὰ δώσῃ μία λογικοφανῇ ἐξήγησιν. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο λάθος εὐρίσκεται ἄλλοῦ. Ὡς φαίνεται, ἡ κυρία Besserat δὲν ἔχει μελετήσῃ σὲ βάθος τὴν Παλαιὰ Διαθήκην, ὥστε νὰ κατανοήσῃ τὸ πνεῦμα ἐκείνης τῆς ἀλησμόνητης ἐποχῆς. Δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τῆς κἀν τὸ σχῆμα τοῦ εὐρήματος, ποὺ παραπέμπει εὐθέως σὲ χτένα. Ἔ, λοιπὸν γιὰ μᾶς τοὺς γνωρίζοντες τὸ σχῆμα, περικλείει ὅλη τὴν λαϊκὴ σοφία τῶν εὐλογημένων ἀπὸ τὸν Γιαχβέ λαῶν. Εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι τὸ σχῆμα αὐτὸ δηλώνει τὴν παροιμία: «ἐδῶ ὁ κόσμος χάνεται καὶ τὸ μ... χτενίζεται».

Καὶ ὄντως, ἀγαπητῇ συνάδελφέ μου, αὐτὸ συμβαίνει. Μέσα στὸν ὀρυμαγδὸ ἀνακοινώσεων περὶ ἐλληνικῆς γραφῆς τοῦ 5200 π.Χ. καὶ 6000 π.Χ. καὶ τῶν ἰχνῶν ζωῆς τοῦ 40.000 π.Χ., πρέπει νὰ εἴμεθα πολὺ προσεκτικοί. Τὸν τρόπο σᾶς τὸν ὑπέδειξα. Καὶ εἴπαμε, ὅτι μετὰ τὸν Φρόντ τὰ πάντα ἐρμηνεύονται σεξουαλικά. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἃς ἀδράξωμεν τὰ γεννητικὰ μας ὄργανα καὶ ἃς ἀνακράξωμεν συναδελφικῶς, στεντορεῖως καὶ ὁμοθύμως:

ΕΝ ΤΟΥΤΩ (ΦΟΙ)ΝΙΚΑ.

Θανάσης Νακόπουλος

Ὁμοτιμώτατος καὶ ἐνδοξότατος Καθηγητῆς Μπουρδολογίας

κε. Σωκράτης

Οί γνώσεις μας για τὸν Σωκράτη ἀποτελοῦν θέμα σωκρατικῆς εἰρωνείας. Τὸ μόνο ποὺ ξέρομε μετὰ βεβαιότητος γι' αὐτὸν εἶναι, ὅτι τίποτε δὲν ξέρομε. Εἶναι, ἐπειδὴ ὑπῆρξε πολὺπτυχος καὶ πολυμερὴς διάνοια καὶ διότι οἱ πληροφορίες μας γι' αὐτὸν προέρχονται ἀπὸ τρίτους, γι' αὐτὸ καὶ ἀντιφατικὲς καὶ ἀλληλοσυγκρουόμενες. Ὁ ἴδιος, ἂν καὶ ἀριστοτέχνης τοῦ λόγου, δὲν ἔγραψε ἀπολύτως τίποτε· ὑπῆρξε λάτρης τοῦ προφορικοῦ λόγου («Φαῖδρος»). «Οὐ δεῖ συγγράφειν, φησί, ἀλλὰ μαθητὰς καταλιμπάνειν, οἵτινές εἰσιν ἔμφυχα συγγράμματα· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ εἰώθεσαν ποιεῖν», μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀπολλόδορος.

Ἄν καὶ γεννημένος δάσκαλος, δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τοὺς σοφιστὲς, οἱ ὁποῖοι μετήρχοντο συστηματικὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δασκάλου τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς ρητορικῆς ἢ τῆς γλωσσολογίας. Ὁ Ἀθηναῖος σοφιστὴς οὔτε ρητορεύει οὔτε ἀμείδεται γιὰ τὶς διδασκαλίες τον ἀρνείται μάλιστα νὰ παραδεχθῇ ὅτι διδάσκει κάτι... Κατὰ τὴν γνώμη του οἱ γνώσεις δὲν εἶναι μεταδοτὲς διὰ μηχανικῶν μεθόδων· δὲν μεταγίγνεται, ἀλλὰ κατακτῶνται καὶ μεταβάλλονται σὲ ζωὴ. Αἰσθάνεται λειτουργὸς καὶ συνεργὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ βοηθεῖ τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀνακαλύψουν τοὺς ἐν τῇ ψυχῇ λόγους («ψυχῆς ἐστὶ λόγος ἐαυτὸν αὔξων»· Ἡράκλειτος) καὶ τὶς κρυμμένες δυνατότητές τους, ὥστε νὰ τὶς ἐξωτερικεύσουν καὶ νὰ καταστοῦν εὐ-δαίμονες. Τὴν Παιδαγωγίαν δὲν τὴν ἐννοεῖ ὡς ἐπαγγελματικὸν καθήκον καὶ μέσον διορισμοῦ, ἀλλ' ὡς λειτουργήματα καὶ χρέος, γι' αὐτὸ καὶ ἐργάζεται παντοῦ καὶ πάντοτε πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν.

Ὁ Σωκράτης δὲν ἔχει δόγματα καὶ φανατισμούς· μόνο τὸ δόγμα εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη του στὴν παιδεία καὶ τὸν ἄνθρωπο: «Οὐδεὶς ἐκὼν κακός» καὶ «ἡ ἀρετὴ ἐστὶ γνῶσις», πιστεύει. Βλέπει τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν καλὴν του πλευρὰ, χωρὶς νὰ ἀγνοῇ τὶς σκιερὰς πτυχές του. Γνωρίζει ἀσφαλῶς, ὅτι ὑπάρχουν καὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἀρνείται ὥστόσο νὰ παραδεχθῇ ὅτι οἱ ἄνθρωποι γενικὰ εἶναι γεννημένοι λύκοι (Hobbes). Ἄλλωστε καὶ οἱ λύκοι δὲν εἶναι κακοί, ὅταν ἐπιτελοῦν ὀρθὰ τὸν φυσικὸ σκοπὸ τους. Οἱ ἐννοεῖς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἶναι σχετικὲς καὶ ὄχι ἀπόλυτες. Ὅ,τι ἐνδιαφέρει λοιπὸν εἶναι νὰ γνωρίζῃ ἕκαστος τὸ τί εἶναι, νὰ εἶναι ἐλ-λογος καὶ νὰ μπορῇ νὰ αἰτιολογῇ τὶς πράξεις καὶ τὶς ἐνέργειές του.

Ἡ «συνείδησις» τοῦ Σωκράτους ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἡρακλειτικὸν λόγον, ποὺ ἀποτελεῖ πολλοστομόριον τοῦ Λόγου, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν γνωρίζῃ καὶ νὰ μὴν εἶναι ἀγαθὴ. Συμβαίνει ὅμως «τοῦ λόγου ἐόντος ξυνοῦ», νὰ «ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν» (Ἡράκλειτος), ἐπειδὴ εἶναι ἀπαίδευτοι. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοὶ «ἐνδεία ἐπιστήμης» εἶν' ἀδιανόητο νὰ γνωρίζῃ κάποιος τὸ καλὸ καὶ νὰ πράττῃ τὸ κακό· ἀπόδειξις, ὅτι ἂν δάλῃς κάποιον «δνοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἰρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μεῖζον αἰρήσεται ἔξὸν τὸ ἔλαττον» («πρωταγόρας»).

Ὁ Σωκράτης δὲν διασπᾷ τὴν γνώσιν καὶ τὴ ζωὴ· συλλαμβάνει τὴν ἀνθρωπότητα στὴν ὁλότητά της καὶ δείχνει διὰ τοῦ λόγου τὶς διάφορες πτυχές της. Μὲ θανατοστὴν κριτικὴν ἱκανότητα καὶ διαλεκτικὴν ἐτοιμότητα «νικᾷ ἐν λόγοις πάντας ἀνθρώπους». Δὲν ρητορεύει καὶ ἀπορρίπτει κάθε μορφήν ἐγκυκλοπαιδισμό· γκρεμίζει τὶς παραδοσιακὰς δοξασίες καὶ ἐλέγχει μὲ αὐστηρότητα τὶς κληρονομημένες ιδέες. Ὡς ἄλλος Ἡράκλειτος – φερέφωνο κι αὐτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος – μᾶς καλεῖ νὰ μὴν ἐνεργοῦμε «ὡς παῖδες τοκεῶνων, τουτέστιν, κατὰ τὸ ψιλόν, καθότι παρειλήφαμεν», ἀλλὰ νὰ ἐκφραζώμαστε ἐλεύθερα, ἐμπιστευόμενοι τὶς δυνάμεις μας.

Ὁ Σωκράτης δὲν θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον παντοδύναμο· τὸν κρίνει ἱκανὸ ὥστόσο νὰ γνω-

ρίζη «οἷον χρῆ εἶναι τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν καὶ τί ἐπιτηδεύειν». Καλεῖ τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀναλάβουν τίς εὐθύνες καὶ τίς ὑποχρεώσεις, πὺν ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἔλ-λογη φύσιν τους· νὰ ἐλέγχουν τὰ λόγια καὶ τίς πράξεις τους· νὰ ἐξετάζουν ὄχι μόνο τὴν τεχνικὴν τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν πράξεων τους ἀλλὰ καὶ τ' ἀποτελέσματά τους. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θέλει τὸν ἄνθρωπο μηχανὴ ἢ ρασιοναλιστὴ ἔστω· ἀφήνει περιθώρια καὶ στὸ ἄλλογο στοιχεῖο, κατὰ τὸ μέτρον πὺν τοῦ ἀναλογεῖ. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μετέχει σὲ δύο περιοχές· στὴν περιοχὴ τῶν «ἐφ' ἡμῖν» καὶ στὴν περιοχὴ τῶν «οὐκ ἐφ' ἡμῖν». Στὴν δευτέρῃ περιοχὴ δὲν εἶναι κυθερνήτης ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ οἱ θεοί· στὴν πρώτη ὅμως εἶναι ἀπόλυτος ἄρχων. Ὅταν ἐνεργοῦμε κατὰ λόγον, δηλαδὴ κατὰ συνείδησιν, εἶναι βέβαιον ὅτι «εὖ πράττομεν», γι' αὐτὸ καὶ αἰσθανόμαστε εὖ, ἔχουμε δηλαδὴ εὐεξίαν. Ἡ εὐπραξία οἰστρολατεῖ τὸν Σωκράτη στὸν ἔλεγχον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων, στὴν διερεῦνησιν καὶ πραγματώσῃν τοῦ ὄντως δικαίου, τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ, τοῦ ὄντως ἀληθινοῦ, πὺν οὐσιαστικὰ εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτό. Τὸν καθιστᾷ ἕναν γίγαντα, πὺν θέλει νὰ εἶναι πέρα ὡς πέρα αὐτονογὸς τῆς φιλοσοφίας του, ρυθμιστὴς καὶ κυθερνήτης τῆς ζωῆς καὶ τῆς διαγωγῆς του. «Ἐγὼ ὄχι τώρα ἀλλὰ ποτὲ καὶ σὲ κανένα δὲν ὑπήκουσα παρὰ στὸν λόγο ἐκεῖνο, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπὸ ἐλέγχους βέλτιστος ἀπεδεικνύετο», λέγει τὸ ἐπίγραμμα πὺν στὸν τάφο του ἔγραψαν.

Οἱ παιδαγωγικὲς μέθοδοι τοῦ Σωκράτους ἀποτελοῦν πολὺτιμα δῶρα στὴν φωτισμένη ἀνθρωπότητα, πὺν ὁσημέραι τίς εἰσάγουν στὰ σχολεῖα, ἀνεξαρτήτως θαμνίδος, ἔστω καὶ με διαφορετικὰ ὀνόματα. Ἡ εἰρωνεία, πὺν ἔλκει ἅμα καὶ ἀπωθεῖ, ὁ παιδαγωγικὸς ἔρως, πὺν ἐπιβάλλει τὸ γκρέμισμα τοῦ διαχωριστικοῦ διαζώματος δασκάλου καὶ μαθητῶν, ἡ μειντική, πὺν φέρει στὸ φῶς τίς κρυμμένες στὰ βάθη τῆς ψυχῆς δυνατότητες, ἡ αὐτενέργεια, πὺν καλλιεργεῖ τὴν δεξιολογίαν καὶ τὴν αὐτοπεποιθήσιν, ἡ προσποιητὴ ἄγνοια, πὺν ὑποβάλλει τὸν μαθητὴ σὲ σκέψεις, ἡ ἀπορρητική κ.ο.κ.

Καὶ στὴν διδασκτικὴ ὡστόσο ἡ προσφορὰ τοῦ δασκάλου δὲν εἶναι μικρότερη. Ὑπέδειξε δεκαπέντε τρόπους διδασκαλίας, πὺν εἶναι οἱ ἐξῆς: Ὁ ἐνθουσιαστικός, ὁ ἀποδεικτικός, ὁ ὀριστικός, ὁ διαιρετικός, ὁ ἀναλυτικός, ὁ τεκμηριώδης, ὁ εἰκονικός, ὁ παραδειγματικός, ὁ ἐπαγωγικός, ὁ ἀναλογικός, ὁ ἀριθμητικός, ὁ ἀφαιρετικός, ὁ προσθετικός, ὁ ἱστορικός καὶ ὁ ἐτυμολογικός, κατὰλληλος ἕκαστος γιὰ διαφορετικὰ ἀντικείμενα διδασκαλίας.

Οἱ ψυχολόγοι δὲν ὀφείλουν ὀλίγα στὸν Σωκράτη καὶ ἰδιατέρως στὸν Πλάτωνα. Ὁ Σωκράτης ἐγνώριζε ἄριστα «τὸ γοητεύειν καὶ φαρμάσσειν τὰς ψυχὰς»· ἐγνώριζε νὰ δημιουργῇ ἀτμόσφαιραν διαλόγου· νὰ δένη καὶ νὰ λύνῃ τίς γλῶσσες ἀνάλογα με τὴν περίστασιν, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ἄψεις καὶ ἀτιθάσεντες φύσεις σὰν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ ὁποῖος ὁμολογεῖ ὅτι «οὕτως μου ἀναπηδᾷ ἡ καρδιά ἐκ τοῦ σοῦ λόγου, καθάπερ οἱ κορυβαντιῶντες καὶ δακρύω». Ὁ Ἀριστοτέλης, πὺν δὲν εἶναι ἐπικεικὴς στίς κρίσεις του, δύο τινα ἀποδίδει στὸν Σωκράτη: «Δύο γὰρ ἔστιν ἃ τίς ἂν ἀποδοίῃ Σωκράτει δικαίως: τοὺς ἐπαγωγικοὺς λόγους καὶ τὸ ὀρίζεσθαι καθόλου· ταῦτα γὰρ ἔστιν ἄμφω περὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης». Ὁ Livigstone θεωρεῖ τὸν Σωκράτη διδασκαλο τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων. «Εἶναι ὁ πρῶτος πὺν ἐννόησε πῶς λειτουργοῦν οἱ ἐπιστῆμες καὶ κάτω ἀπὸ ποιὲς συνθήκες ἀναπτύσσονται· ἂν εἶχε ναοὺς ἢ ἐπιστῆμη, σίγουρα θὰ τὸν συμπεριελάμβανε μετὰ τῶν πρῶτων τῆς ἡρώων», παρατηρεῖ.

Ἡ μετὰδασιν ἀπὸ τὴν ἄγνοια στὴν γνώσιν, ἡ ἔξοδος τῶν «δεσμωτῶν τοῦ σπηλαίου» στὸ φῶς ἀποτελεῖ ἐπίπονον καὶ ὀδυνηρὸν ἔργον. Οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀποπροσανατολισμένοι ἀπὸ τὴν φυσικὴ τους πορεία δὲν ἄντεξαν τὸν ἔλεγχον τοῦ Σωκράτους. Γιὰ τοὺς «δεσμῶτες» τῶν Ἀθηνῶν ὁ Σωκράτης δὲν εἶχε θέσιν· ἦταν ἄτοπος! Κατεδικάσθη λοιπὸν δικαίως ὡς «Καινὰ δαιμόνια εἰσηγόμενος»...

Σαράντος Πὰν

“Ένας επαγγελματίας πολιτικός, που όμως δεν μιλά ως τέτοιος...

ΠΛΗΝ «ΣΥΓΚΡΗΤΙΖΕΙ» ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ

Συνέντευξη του κ. **Β. Πολύδωρα** στον «Δ»

«Τὸ ἀρτιώτερο σύστημα ἀναφορᾶς τῆς παγκόσμιας σκέψεως εἶναι ἐλληνικῆς ταυτότητας. – Δὲν βλέπω καμμία διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν τὴν πολιτισμικὴ μοναδικότητα τῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν. – Τὸ κράτος αὐτὸ εἶναι κατώτερο τῶν περιστάσεων, τῶν προσδοκιῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς του. Δὲν εἶμαι οὔτε Ἰουλιανὸς οὔτε Παῦλος, τοὺς θαυμάζω καὶ τοὺς δύο! [Πῶς δικαιολογεῖ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὸν ἀφορισμὸ τῆς

Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία]. – Θὰ ἐπιβάλουν [τὰ κόμματα:] τὸ λατινικὸ ἄλφάβητο καὶ τὴν φωνητικὴ γραφὴ. Ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι, ἐπιμένω νὰ μάχωμαι, ὅσο ζῶ, γιὰ τὴν παγκόσμια ἑλληνικότητα».

ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΣ

ΣΥΝΤ: Ἰσως γιὰ πρώτη φορὰ σὲ συνέδριο πολιτικοῦ κόμματος (στοὺ τελευταῖο συνέδριο γιὰ τὴν ἐκλογὴ ἀρχηγοῦ τῆς Νέας Δημοκρατίας) ἔγινε λόγος γιὰ τὴν παγκοσμιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Τὸν διατυπώσατε ἐσεῖς ὡς ὑποψήφιος ἀρχηγός. Τί ἐννοεῖτε, κ. Πολύδωρα, μὲ τὸν ὅρο «παγκόσμια ἑλληνικότητα»;

Β.Π.: Ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἀπόλυτος. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι Ἰδέα. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἰδέα δὲν μπορῶ νὰ ζήσω. Οὔτε ὡς πολιτικός οὔτε ὡς πολίτης. Ἀπὸ λειτουργικὸ στοιχεῖο αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς πατρίδας μετουσιώνεται σὲ ὑπαρξιακό. Ἀναγνωρίζω πὼς δὲν μεταχειρίζομαι ἐδῶ ἀντικειμενικοὺς ὅρους. Εἶναι φυσικό, νομίζω. Γιατὶ ὅλο τὸ σύστημα ἰδεῶν ἢ καλύτερα ἀξιῶν εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ ζήτημα ὑποκειμενικῶν ὅρων. Ἄγνωστες ἐξ ἄλλου παραμένουν καὶ οἱ μεγάλες νομοτέλειες τοῦ Σύμπαντος. Βρίσκουμε τοὺς νόμους πού τὸ διέπουν. Δὲν ἔχουμε βρεῖ ὅμως τὴν μεγάλη, τὴν πρώτη αἰτία οὔτε τὸν μεγάλο σκοπὸ - τέλος, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννᾶται, δομεῖται καὶ κινεῖται εἴτε ὁ μέγας κοσμος τοῦ πλανητικοῦ συστήματος εἴτε ὁ μικρόκοσμος τῆς κυτταρικῆς μονάδας. Παλιὸ λοιπὸν τὸ ζήτημα - ζητούμενο τῶν ἀντικειμενικῶν ὅρων. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ προτάσσω τὴν ὁμολογίαν μου, ὅτι ὁμιλῶ μὲ ὑποκειμενικότητα, πού ταυτόχρονα δὲν θέλω νὰ ἐξισώνεται μὲ μιὰ αὐθαίρετη προκατάληψη.

Γιατὶ εἴτε ταξιδεύουμε μὲ τὸν Πυθέα τὸν Μασσαλιώτη στὴ μυθικὴ Θούλη τοῦ Βορρᾶ εἴτε μᾶς ξεναγεῖ ὁ Πλάτων μὲ τὸν «Κριτία» καὶ τὸν «Τίμαιό» του στὴ θρυλικὴ Ἀτλαντίδα εἴτε τέλος σπάζουμε τὰ σύνορα τοῦ χρόνου μὲ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο, ὡς πυρηνικὴ ἐκρηκτικὴ ὕλη, ἓνα εἶναι δέβαιο: Ὅτι τὸ πρῶτο καὶ τὸ ἀρτιώτερο σύστημα ἀναφορᾶς, μέσα στοῦ ὁποῖο κινεῖται ἡ παγκόσμια σκέψη, εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ταυτότητας. Αὐτὸ ὥρισα ὡς παγκόσμια ἑλληνικότητα. Αὐτὸ ἐννοῶ ὡς σκοπὸ ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς δράσης. Γνωρίζω, ὅτι θὰ ἔρθουν (ὅπως ἔχουν ἔλθει κατὰ τὸ παρελθόν) μισθοφόροι παραχαράκτες καὶ πλαστογράφοι τῆς Ἱστορίας, πού θὰ θελήσουν νὰ χτυπήσουν τὴν ἀλήθεια. Ἄμυνα λοιπόν. Ἄμυνα στὴ γραμμὴ τῆς ἀλήθειας. Δηλαδή ἀρνηση, ἀπόλυτη ἀρνηση νὰ προσχωρήσουμε στοῦ ψεῦδος. Εἴτε ἀπὸ πονηρίαν εἴτε ἀπὸ κερδοσκοπία ἢ ἀπὸ δειλία κινούμενοι, τότε «ζυγὸν δουλείας ἅς ἔχωσι», ὅπως μὲ ἡρεμὴ ἀποφασιστικότητα ἀποφαίνεται ὁ Ἀνδρέας Κάλδος. Σᾶς θυμίζω, γιὰ νὰ προσεγγίσουμε αὐτὸ πού προαναφέραμε ὡς τὸ πρῶτο καὶ ἀρτιώτερο σύστημα ἀναφορᾶς στὴν παγκόσμια σκέψη, πὼς τὰ ὀνόματα τῶν ἡπείρων τῆς Γῆς καὶ τῶν ἀστέρων τοῦ Σύ-

μπαντος εἶναι ἑλληνικά. Ὁχι μόνον ὡς ὀνόματα ἀλλὰ καὶ ὡς συστατικά θέματα - σύμβολα.

Ἡ ἑλληνικότητα, ἡ Ἑλλάς καὶ τὰ ἄλλα κράτη

ΣΥΝΤ: *Κατὰ πόσο τὸ σημερινὸ ἑλληνικὸ κράτος ὑπηρετεῖ καὶ ἐκφράζει αὐτὸν τὸν μοναδικὸ πολιτισμικὸ του χαρακτήρα; Πόσο ἑλληνικώτερο τελικῶς εἶναι τὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος ἀπ' τὸ ἰσπανικόν, τὸ γαλλικόν, τὸ γερμανικόν –πέραν τῆς γλώσσας του;*

Β.Π.: Σᾶς τὸ λέω εὐθέως. Τὸ Ἑλληνικὸ κράτος, ὡς σύστημα διοικήσεως, γραφειοκρατίας καὶ διαχείρισης, δὲν φαίνεται νὰ τελῇ σὲ ἐτοιμότητα δράσης, σύμφωνης πρὸς τὴ βαθεῖα καὶ ἀληθινὴ ὑπόστασή του. Προσχώρησε ὁλοσχερῶς στὴ λογικὴ τῆς ἀποεθνοποίησης. Οἱ πολιτικοὶ ταγοὶ του, στὴν πλειοψηφία τους, εἶναι ἀπαίδευτοι (κάποιοι ἐπαίρονται μάλιστα γιὰ τοὺς κακοὺς βαθμοὺς ποὺ ἔπαιρναν στὸ σχολεῖο), «σαρδαμιστές» καὶ ἀγόμενοι - φερόμενοι ἀπὸ ἐπιτήδειους συμβούλους, ποὺ ἐμπορεύονται κάποια κολλυβογράμματα, ποὺ δῆθεν ἔμαθαν στὴν Ἑσπερία. Δὲν βλέπω καμμιά διαφορὰ, ὡς πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν καὶ ἐκφράζειν τὴν πολιτισμικὴ μοναδικότητα τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν. Μιὰ ὁμογενοποίηση στόχων καὶ προτεραιοτήτων χαρακτηρίζει ὅλες τὶς σύγχρονες πολιτικο-διοικητικὲς μηχανεὲς μὲ νομιμοποίηση ἐξουσίας (κράτη). Ἡ διαφορὰ (γιατί εὐτυχῶς ὑπάρχουν διαφορὲς) ἔγκειται σὲ ἄλλα μὴ τυποποιημένα καὶ ἐξωσυμβατικά στοιχεῖα. Στὴ γῆ (ἔδαφος) ἀπ' ὅπου ἀναδύεται κατὰ τρόπο μυστηριακὸ ἢ ἐνέργεια τῆς Ἑλληνικότητας, στὸ ἔνστικτο τοῦ σχεδὸν ὑπνωτισμένου ἀπὸ τὸν βομβαρδισμό μὲ τὴ σκόνη τῆς ἀφελληνοποίησης Ἑλλήνα, στὰ ἴχνη - δακτυλικά ἀποτυπώματα ποὺ ἄφησε στὸ πέρασμά του ὁ αἰώνιος Ἰάσων, Ὀδυσσεύς, Ἡρακλῆς ἢ Ἰκτίνος (καὶ ποὺ δὲν εἶναι λίγα· σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο ἢ ἰχνηλατοῦσα σκέψη, ἢ πανανθρώπινη, θὰ βρῇ ἐκφάνσεις τοῦ καλοῦ, τοῦ ωραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ) καὶ στὸν ἰσχύοντα στὸ διηνεκὲς Λόγο τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, ποὺ δὲν εἶναι ποτέ ἓνα ταμεῖο κάποιου ἄψυχου μουσείου ἢ βιβλιοθήκης, ἀλλὰ εἶναι πάντα ἡ κινητήρια δύναμις ποὺ κινεῖ τὸν τροχὸ τῆς Ἱστορίας. Ἐκεῖ βρίσκονται οἱ διαφορὲς. Ὁχι στὰ διοικητικὰ πρότυπα.

«Εἶμαι βαθιὰ ἀπογοητευμένος ἀπὸ αὐτὸ τὸ κράτος»

ΣΥΝΤ: *Παρατηροῦμε, ὅτι ὁ Ἕλληνας ἐκτὸς τῶν τειχῶν τοῦ Ἑλλαδικοῦ κράτους μεγαλουργεῖ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἀκόμη τομεῖς ποὺ ἐξελίχθηκαν μακρυνὰ ἀπὸ τὴν κρατικὴ κηδεμονία, γιγαντώθηκαν σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ἰδιαίτερος ὁμιλητικὸ τὸ παράδειγμα τῆς Ἐμπορικῆς μας Ναυτιλίας. Μήπως τελικῶς τὸ ἑλλαδικὸ κράτος ποδοπατεῖ καὶ καταστρέφει τὴν ἐγγενῆ δημιουργικότητα τῶν Ἑλλήνων; Καὶ σεῖς ὡς πολιτικός, ὡς ἄνθρωπος τοῦ κράτους, εἴσθε θεωρητικῶς συννυεύθυνος γιὰ τὴν κατάσταση αὐτή. Ἀπαντήστε μας.*

Β.Π.: Ἡ δική μου στάση εἶναι μιὰ στάση ἀντίστασης. Ἀπὸ τὸ ἔδρανο τῆς Βουλῆς, ἀπ' τὸν ὑπουργικὸ θῶκο θέλω νὰ ἀντιστέκωμαι. Ἀγωνίζομαι, ὥστε ἡ γραφειοκρατία ἢ ἡ διοικητικὴ μηχανή, ἡ νομιμοποιημένη ἐξουσία –ὀρίζω τώρα τὸ κράτος– μὲ αὐτὸν τὸν λαὸ καὶ σ' αὐτὴ τῇ γῇ, νὰ μεγαλουργήσῃ σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ἕλληνα τῆς διασπορᾶς. Ὁ ἀγώνας τῶν ὀπλαρχηγῶν μὲ τοὺς κοτσαμπάσηδες σὲ ἄλλες παραλλαγές συνεχίζεται καὶ σήμερα. Εἶμαι θατιὰ ἀπογοητευμένος ἀπὸ αὐτὸ τὸ κράτος. Εἶναι κατώτερο τῶν περιστάσεων, τῶν προσδοκιῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς του. Στὸ εἰδικώτερο ἐρώτημά σας θέλω νὰ σημειώσω, ὅτι τὸ ἑλληνικὸ κύτταρο δὲν ἀστειεύεται. Δὲν ἀνοίγω τὴν βιολογικὴ ἢ τὴν φυλετικὴ σελίδα, γιατί σήμερα βρίσκεται στὴ «διακεκαυμένη ζώνη». Ἀλλὰ πῶς ἄλλιῶς νὰ ἐρμηνεύσω αὐτὸ τὸ φαινόμενο, παρὰ ἀναγόμενος καὶ ἀνατρέχοντας στὴν δύναμη τοῦ κυττάρου;

Τρίτο καὶ τελευταῖο. Ἄν ὁ ἀπόλυτος συλλογισμὸς ἐξαντλῇται μὲ τὴν διαπίστωση «καλύτερα νὰ μὴν ὑπῆρχε αὐτὸ τὸ κράτος» (τὴν ἔχω ἀκούσει αὐτὴ τὴ θέση), σᾶς λέω ρεαλιστικά ὄχι. Διότι σήμερα στὰ ἐξήντα ἑκατομμύρια τῶν Τούρκων, γιὰ παράδειγμα, μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ εἴκοσι ἑκατομμύρια Ἕλληνες ἐξισλαμισθέντες καὶ πορευθέντες αὐτὰ τὰ ἑπτακόσια χρόνια τῆς σελτζουκικῆς, ὀθωμανικῆς καὶ νεοτουρκικῆς πορείας. Ποιοί εἶναι, πῶς μπορούμε νὰ τοὺς ἐντοπίσουμε;

Ἡ καταστροφή τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς

ΣΥΝΤ: *Σὰς θέτω τώρα ἓνα ἄλλο σοβαρὸ ζήτημα, πὸν ἀφορᾷ στὸ περιεχόμενο τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τοῦ Νεώτερου Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβάστουν καὶ νὰ συνυπάρξουν τὰ ἑλληνικὰ ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἀδέσμευτης θέασης τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, τῆς δημιουργικῆς ἀμφισβήτησης, τῆς αὐθιπαρξίας, μὲ ἐκεῖνα τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, τῆς ἰουδαϊκῆς θεοκρατίας, τῆς προκαθορισμένης ἀνθρώπινης μοίρας; Μ' ἄλλα λόγια, μήπως ἡ πνευματικὴ ἀκαμψία καὶ στεριότητα τοῦ σημερινοῦ «ρωμοῦ» ἔχει τίς αἰτίες τῆς σ' αὐτὸ τὸ ἄλλοπρόσαλλο «ἑλληνοχριστιανικὸ σύμπλεγμα»;*

Β.Π.: Τὴν γνωρίζω πολὺ καλὰ αὐτὴ τὴ θέση. Καὶ διαφωνῶ. Πολλές φορὲς ἔχω θέσει στὸν ἑαυτό μου τὸ ἴδιο τίμιον ἐρώτημά σας. Σὲ διάφορες παραλλαγές καὶ σὲ διάφορες περιστάσεις. Καὶ ἔχω καταλήξῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς πρότασης. Τὰ ἐπιχειρήματά μου δὲν τὰ ἀντλῶ ἀπὸ τὴν δογματικὴ τοῦ Δωδεκαθέου ἢ τοῦ Χριστιανισμοῦ. (Δὲν εἶμαι οὔτε Ἰουλιανὸς οὔτε Παῦλος, μολονότι τοὺς θαυμάζω καὶ τοὺς δύο). Οὔτε διαμορφῶνω γνώμη ἀπὸ τὰ συστήματα ὁργανώσεως τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας (δὲν μὲ πείθει οὔτε τὸ «δρώμενο» στὸ νεκρομαντεῖο τοῦ Ἀχέροντα, φέρ' εἰπεῖν, οὔτε τὸ «τελετουργικόν» πρὸ τῆς θαυματουργῆς «κάρας» κάποιου ἁγίου). Τὴν σκέψη μου τὴν ὁργανώνω, στὴ συνθετικὴ μου στάση καταλήγω, ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς ἀσφάλτου, θέλω νὰ πιστεύω, κριτηρίου. Ἡ παιδευτικὴ πρόταση καὶ τῶν δύο «σχολῶν» εἶναι σαφῶς ἀνθρωποκεντρικὴ. Ἄν τὸ Δωδεκάθεο παρεχώρησε τὴ θέση του στοὺς ἀλιεῖς τῆς Τιβεριάδος

–ὅπως καὶ ἔγινε– αὐτὸ συνετελέσθη ὡς φυσικὸ ἐπακόλουθο μιᾶς ἱστορικῆς ἐξέλιξης, ποὺ δὲν μποροῦμε σήμερα νὰ τὴν ἀνατρέψουμε, ὅσο καὶ ἂν ἐπιστρατεύουμε εὐστοχεῖς ὑποθέσεις. Ἡ ἱστορία δὲν γράφεται μὲ τὰ «ἐάν». Οἱ «σταυραναστάσεις» τῶν Διονύσου, Ὁρφέα, Χριστοῦ δὲν ἀποκτοῦν τὴν δογματικὴ ἢ ἱστορικὴ ἀξία τους μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωσή τους ἢ τὴν ἐμπράγματη ἀπόδειξή τους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀναγωγή (ἢ ὄχι) στὴν ψυχικὴ ἀνάταση ἐκείνων ποὺ πιστεύουν. Ἄν τὸ παράδειγμα ἢ ὁ συμβολισμὸς βοηθοῦν στὸ «ἀνατείνεσθαι», τότε καλὸς ὁ σκοπὸς καὶ καλὸν τὸ ἔργον. Νὰ μὴν ξεχνοῦμε, πὼς ἡ πίστις ἐνεργοποιεῖται μόνον ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχει λογικὴ ἀπόδειξις. Ἐὰν ὑπάρχει λογικὴ ἀπόδειξις, παρέλκει ἡ πίστις. Ἀρκεῖ ἡ πειθὴ. Ἐννοεῖται, πὼς ἀπαντώντας στὸ ἐρώτημά σας (καθ’ ὃν τρόπον ἀπαντῶ) δὲν σημαίνει πὼς υἱοθετῶ καὶ τίς ἀξιολογικὲς κρίσεις ποὺ ἐμπεριέχονται σ’ αὐτό. Σημειῶνω, τέλος, πὼς ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις –ἐὰν τὴν σεβώμαστε ὡς δεξαμενὴ δεδομένων– μαρτυρεῖ καὶ ἐπιτάσσει νὰ δεχθοῦμε, πὼς τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἐσώθη (καὶ ἤκμασε ξανά) μέσα ἀπὸ τὸ χιλιόχρονο Βυζάντιο. Ὡς διοικητικὴ μηχανὴ αὐτὴ ἢ νέα ὄντοτητα ὁμολογουμένως ξεκίνησε μὲ τὰ ρωμαϊκὰ πρότυπα. Μετεξελίχθηκε ὁμως γρήγορα σὲ μιὰ νέα ἑλληνικὴ ὑπόσταση. Μὴν ξεχνᾶμε, πὼς ἀπὸ τὸ 146 π.Χ., ὅταν ὑποδουλωθήκαμε στοὺς Ρωμαίους, μέχρι τὸ 313 μ.Χ. (διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου), ποὺ θεωρεῖται ὡς ἡ ἀφετηρία τοῦ Βυζαντινοῦ δρόμου, περάσαμε 460 ὁλόκληρα χρόνια, στὰ ὁποῖα οἱ πολιτικὲς καὶ διοικητικὲς συνθήκες ἦσαν τέτοιες, ὥστε ἔκαμαν τὴν Ἀθήνα ἀπὸ κέντρο τοῦ κόσμου χωριό, ποὺ ζοῦσε σὲ οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἔνδεια καὶ μὲ τὴν ἀνάμνηση τῆς παλαιᾶς αἴγλης. Στὸ Βυζάντιο ὁ Ἑλληνισμὸς ὄρηκε καταφύγιο, ξαναγεννήθηκε, ἤκμασε καὶ πάλι. Βεβαίως ὄχι μὲ Παρθενῶνα ἀλλὰ μὲ Βλαχέρνες καὶ Ἀγιά - Σοφιά. Ὁχι μὲ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη ἀλλὰ μὲ «Νεαρές» τοῦ Ἰουστινιανοῦ στὴν Ἑλληνικὴ, μὲ ἔνδοξες δυναστεῖες αὐτοκρατόρων (Ἰσαύρων, Μακεδόνων, Κομνηνῶν, Παλαιολόγων). Εἶναι συγκλονιστικὴ ἡ δήλωση αὐτογνωσίας (ὅπως θγαίνει μέσα ἀπὸ συμπληγάδες ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς δοκιμασίας) τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ Πλήθωνα πρὸς τὸν Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγο: *«Ἐσμέν γάρ οὖν ὧν ἡγεῖσθε καὶ βασιλεύετε Ἕλληνες τὸ γένος, ὡς ἢ τε φωνὴ καὶ ἡ πάτριος παιδεία μαρτυρεῖ»*.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸ Βυζαντινὸ ἀμάλγαμα ἦταν ἀτελές (λόγῳ τῶν ὑπερδόσεων τῆς θεολογίας καὶ τοῦ μοιραίου «καλογερισμοῦ» ἢ λόγῳ τῶν φεουδαλικῶν στοιχείων ποὺ διεῖπον τὸ οἰκονομικὸ σύστημα τῆς αὐτοκρατορίας), ἦλθε ἡ μεγάλη στιγμή τῆς «αὐτοπροαίρετης» θυσίας τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἡθικὸ καὶ ἰδεολογικὸ ἀμόνι, γιὰ νὰ σφυρηλατηθοῦν ἐπάνω του οἱ νέες μεγάλες προσδοκίες γιὰ ἀνάσταση. Ὅταν μᾶς ξαναγύρισαν στὶς σπηλιές γιὰ 400 χρόνια, οἱ σπηλαιόδοτες παππάδες μας κράτησαν, ἄντεξαν, σώθηκαν, γιατί ἄκουγαν τὸ Εὐαγγέλιο (στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα) καὶ ὄχι τὰ Ἡθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλη, καὶ γιατί ἀνέτρεχαν στὴν ἡθικὴ νίκη τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ καὶ ὄχι στὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος. Ἐτσι κύλισε τὸ νερὸ στὸ μῦλο τῆς ἐθνικῆς ἐπιβίωσης.

Πῶς βλέπει τὸν ἀφορισμὸ τοῦ 1821 ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία

ΣΥΝΤ: Δὲν μποροῦμε ὅμως νὰ παραβλέψουμε τὴν Ἱστορία. Ἡ ὁποία δοᾷ γιὰ τὸν ἄγριο διωγμὸ καὶ τὴν καταστροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς. Ἡ ἀκόμη καὶ στὰ χρόνια τῆς ἐθνικῆς ἐθνεγεργίας ἀποκρύπτεται ὁ ρόλος τῆς ἐπίσημης ἐκκλησίας. Οἱ τρεῖς διαδοχικοὶ ἀφορισμοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Γρηγόριο τὸν Ε΄ ἀποσιωποῦνται. Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» περιέχεται τὸ κείμενο ἐνὸς ἐκ τῶν ἀφορισμῶν αὐτῶν. Αὐτὰ νομίζω πρέπει νὰ γίνουν γνωστά.

Β.Π.: Στὴν καλὴ σας σκέψη ἔχω τρεῖς παρατηρήσεις. Ἐγὼ δὲν συμφωνῶ μὲ τὴν λογοκρισίαν τῆς ἱστορίας, νὰ λογοκρίνω τὴν ἱστορία μέσα ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια ποὺ μοῦ δίνει ὁ χρόνος, ἡ ἀπόστασις. Ὅσον ἀφορᾷ στὰ γεγονότα τῆς καταστροφῆς καὶ λεηλασίας παντὸς ἑλληνικοῦ καὶ ἑλληνιστικοῦ στοὺς πρώτους κυρίως αἰῶνες: Εἶναι ἀναντίρρητο, ὁ Θεοδόσιος καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἀστετεύτηκαν. Σημειῶν στὴν ἀπάντησή μου προηγουμένως, ὅτι ὁ Θεοδόσιος δὲν χτύπησε τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἑλλάδα τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰῶνα οὔτε τοῦ 4ου αἰῶνα οὔτε τοῦ αἰῶνα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐχουν περάσει πεντακόσια χρόνια καὶ ὁ πολιτισμὸς μου, ἡ δάδα μου, ὁ δαυλὸς μου, βρίσκονται σὲ ὕφεση. Μὲ καίει τὸ κακὸ ἡφαίστειο. Ἡ λάβα ὅμως ποὺ ἄφησε, θὰ ζωντανέψῃ πολύτιμο ἀμπελῶνα στὸ χιλιόχρονο Βυζάντιο. Ἐτσι τὸ βλέπω.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸν Γρηγόριο τὸν Ε΄. Δὲν ἔχω λόγους νὰ ἀμφισβητήσω αὐτὸ τὸ κείμενο τοῦ ἀφορισμοῦ. Ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι τὸ συναμφότερον: «καὶ τοῦτο ποιεῖν κάκεῖνο μὴ ἀφιέναι». Ὅπως ὅλοι οἱ ἐπιτελεῖς τῆς ἐπανάστασης εἶχε τὴν ἀγωνία γιὰ τὸν καιρὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ γιὰ τὰ μέσα.

Ἡ θυσία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄ δὲν λυτρώνει ἀπλῶς. Ἀποτελεῖ αἱμάτινη ἀπόδειξη, τὴν πιὸ ἰσχυρὴ ἀπόδειξη. Ἀπλᾶ, ὡς ἐπιτελής, ἐπεστράτευε τὴν συνδυαστικὴ σκέψη, τὴν σχεδίαση, τὴν στάθμιση τῶν παραγόντων περισσότερο ἀπὸ τὰ κελεύσματα τῆς ψυχῆς του. Ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς ἐπιτελεῖς. Γράφει ὁ ἴδιος στὸν ἐπίσκοπο Σαλῶνων Ἡσαΐα:

«Ἐχεμυθίας, ἀδελφέ, μεγίστη χρεία· οἱ γὰρ καιροὶ πονηροὶ εἰσίν...».

Ὁ ἐπίσκοπος Σαλῶνων ἔπεσε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι, μαχόμενος δίπλα στὸν διάκονο του, τὸν Ἀθανάσιο Διάκονο. Ὁχι, λοιπόν. Ἡ Ἐκκλησία μας ὑπῆρξε ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς ἐθνικῆς ἐπιδίωξης καὶ τῆς Ἐπανάστασης (παραδείγματος χάριν, μὴν ξεχνοῦμε πὼς τὰ μοναστήρια ἀποτελοῦσαν τὰ μόνα, ἴσως, κέντρα τῆς ἐπιμελητείας τοῦ Ἀγῶνα). Θεωρῶ ὡς ὑποπτὴ βλασφημία, ὅχι ἀπλᾶ ὡς λάθος ἱστορικῆς ἐκτίμησης, τὴν ἐνδολὴ ἀμφισβήτηση ποὺ ἐγείρεται εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς διάφορους Κορδάτους.

«Θὰ ἐπιβάλουν λατινικὸ ἀλφάβητο καὶ φωνητικὴ γραφὴ»

ΣΥΝΤ: Ἡ σημερινὴ παιδεία, ὅπως αὐτὴ προσφέρεται ἀπ' τὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος, φέρνει τίς νέες γενιὲς κοντὰ στὶς ἀστεῖρεντες πηγὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος; Κι ἂν ὄχι, γιατί συμβαίνει καὶ ποίων σκοπιμότητες ἐξυπηρετεῖ;

Β.Π.: Ὅχι. Ἡ σημερινή παιδεία στὸν τόπο μας κατὰ σύστημα ἀπομακρύνει τὸν νέον ἄνθρωπο ἀπὸ τὶς ἀστείρευτες (ὅπως λέτε καὶ ὅπως πράγματι εἶναι) πηγές τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Ἐχει ἐπικρατήσει ἡ βλακώδης καὶ ἀντεθνική παιδαγωγική ἀποψη τῆς «χρηστικῆς» παιδείας. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα τὰ γεμίζουν μὲ δηθὲν χρηστικὲς γνώσεις καὶ μεθοδικὰ καὶ ὑπουλα τὰ ἀδειάζουν ἀπὸ Πλούταρχο καὶ Ἀριστοτέλη, ἀπὸ Πλάτωνα καὶ Πυθαγόρα, ἀπὸ Ξενοφῶντα καὶ Ἰσοκράτη, ἀπὸ Θουκυδίδη καὶ Ἀρριανό. Τὰ μάρκα, τὰ δολάρια, τὰ ECU καὶ τὰ Εὐρώ δὲν ἀστειεύονται. Οἱ πολλαπλοὶ καὶ ποικίλοι «νεομηδίζοντες» μᾶς ἔχουν ζώσει. *«Μπῆκαν στὴν πόλη οἱ ἐχθροί»*, πὺν λέει καὶ κάποιος στίχος ἑνὸς τραγουδιοῦ. Μοῦ κάνει ἐντύπωση –καὶ μὲ ἀπογοητεύει– ἡ ὀρεξη καὶ ἡ βουλιμία μὲ τὴν ὁποία οἱ νεοέλληνες τρώγουν τὸν σανὸ πὺν τοὺς προσφέρουν οἱ διάφοροι ἐπιτήδειοι (πολιτικοί, καναλόρχες, ἐκδότες, δημοσιογραφικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ «ἀστέρες»).

Πουλᾶνε οἱ σανοφάγοι τὴν ψυχὴ τους καὶ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν τους στὸν διάβολο καὶ ὕστερα κλαῖνε σὰν τὶς μωρὲς παρθένες, γιατί τὰ παιδιά τους ἔπесαν στὰ ναρκωτικά. Καὶ πολεμᾶνε νὰ τὰ σώσουν μὲ θεραπευτικὲς κοινότητες, ἀλληλοδιδασκτικά (μεταξὺ ἀποθεραπευθέντων καὶ θεραπευομένων) σχολεῖα, μὲ μεθοδόνες καὶ ὑποκατάστατα. Κατόπιν ἐορτῆς. Αἶσχος! Τὸ ἔθνος αὐτοκτονεῖ. Καὶ τὸ σκοινὶ τῆς κρεμάλας τὸ κρατοῦν οἱ δηθὲν παιδαγωγοί. Ἀντὶ νὰ ἐπιμείνουν νὰ διδάξουν (ὅπως ἄλλωστε ἐπιτάσσει καὶ τὸ κακόμοιρο τὸ Σύνταγμα, ἄρθρο 16) τὸν ἠθικὸ κανόνα, πὺν θὰ ἀποτελοῦσε τὴν φυσικὴ θωράκιση τῆς ψυχῆς τῶν νέων, πιθηρίζουν μὲ μεταφορὰ καὶ εἰσαγωγὴ ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων ἀπὸ Ἀμερικὲς καὶ Εὐρώπες, δράσεις πὺν μὲ αὐταρέσκεια καὶ ἀναίδεια (πιθήκων) τὶς βαφτίζουν καὶ ὥς «ἐκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις». Σᾶς τὸ προλέγω. Πολὺ γρήγορα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀνθέλληνες, πὺν κατήργησαν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά, πὺν ἀκρωτηρίασαν τὴ γλῶσσα μὲ τὸ μονοτονικό, πὺν ἔσβησαν ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῆς ἱστορίας ὅλα τὰ κεφάλαια τῆς ἐθνικῆς αὐτογνωσίας, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λοιπὸν θὰ χτυπήσουν καὶ πάλι. Καὶ θὰ μᾶς ἐπιβάλουν καὶ τὴ φωνητικὴ γραφὴ μὲ λατινικὸ ἀλφάβητο. Θὰ τὸ κάμουν ἢ σὲ μία ἢ σὲ δύο φάσεις. Ἀλλὰ θὰ τὸ κάμουν. Τὸ βλέπω. Ἀντιστάσεις δὲν ὑπάρχουν. Ἀντιθέτως συμμαχίες ἄνομες καὶ ἐτερόκλητες βλέπω νὰ συμπηγνύονται. Τραπεζίτες καὶ χρηματιστὲς μὲ πολιτικούς - ἀτζέντηδες, ἀγρόμαστοι καθηγητὲς μὲ ἀδιάφορους καὶ χαζοχαρούμενους γονεῖς καὶ καλοταϊσμένα ἀπὸ τὰ φάστ-φούντ παιδιά (πὺν ἀσκοῦν καθ' ἑσπέραν τὸ ἀπαράβιαστο δικαίωμά τους νὰ χορεύουν στὰ «ὀρθάδικα», στοὺς ρυθμοὺς τῆς ὑποστηριζόμενης καὶ προβαλλόμενης πανταχόθεν μουσικῆς τοῦ Μάικλ Τζάκσον καὶ τῶν ἄλλων «ἡρώων» τοῦ συστήματος τοῦ διεθνοῦς καταμερισμοῦ καὶ διακίνησης ναρκωτικῶν), αὐτὲς οἱ συμμαχίες στήνονται ἐν τοῖς πράγμασιν. Καὶ στὸν τόπο μας. Ἀλίμονο!

Ἐναντὶ αὐτῶν τῶν φαινομένων ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεση ἀντίδραση - ἀντίσταση. Ὅσοι Ἑλληνες, πὺν ἔλεγε καὶ ὁ Ἰων Δραγούμης, νὰ συγκροτήσουμε τὴν Νέα Φιλικὴ Ἐταιρεία γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνισμό. Μὲ σκοπὸ ὅχι τὴν ἐπίδειξη σωδινισμοῦ. Ἀλλὰ τὴν ὑπόμνηση τοῦ ἠθικοῦ κανόνα. Ὅπως αὐτὸς προ-

τάθηκε, διδάχθηκε ἄρτια ἀπὸ τοὺς δικούς μας προγόνους καὶ ὅπως καθομολογήθηκε ἀπὸ ὅλους τοὺς γίγαντες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγέννησης καὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Νὰ εἰσηγηθοῦμε στὴν Οἰκουμένη μὴ νέα στροφή πρὸς τὰ ἔσω. Νὰ διαδηλώσουμε πὼς ἀρνούμεθα νὰ ἐπιστρέψουμε στὶς σπηλιές... μέσῳ τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καὶ τῆς κλωνοποίησης. Διάβαζα προχθὲς μὴ ἔρευνα τοῦ Harvard, ποὺ διεπίστωνε τὴν ἐκτεταμένη καὶ ἀνθυγιεινὴ μοναξιά τῶν χρηστῶν τοῦ διαδικτύου (INTERNET) καὶ ἔκρουε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου.

«Ἀντὶ λίκνου φέρετρο γιὰ αὐτοεμφατισμὸ τῆς Ἑλλάδος»

ΣΥΝΤ: *Ἡ ἐλληνικότητα ὡς τρόπος σκέπτεσθαι καὶ ζῆν μπορεῖ νὰ γίνῃ κτῆμα ὅλων τῶν λαῶν τοῦ σημερινοῦ κόσμου; Μπορεῖ ἡ Ἑλλὰς νὰ ξαναγίνῃ τὸ πνευματικὸ λίκνο τῆς ἀνθρωπότητας;*

Β.Π.: Ναί, μετ' ἐμποδίων· ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ ξαναγίνῃ τὸ πνευματικὸ λίκνο τῆς ἀνθρωπότητας. Πρέπει πρὸς τοῦτο νὰ ὑπάρξῃ πρῶτα ἡ ἴδια, ὡς ὄντοτητα ἐθνική, κρατική, κοινωνική, οἰκονομική, πολιτική, πολιτισμική. Ἀποσυντεθειμένη χώρα καὶ κοινωνία καμμὴ τύχῃ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ. Κανένα ρόλο δὲν μπορεῖ νὰ ἀναλάβῃ. Ἀντὶ λίκνου, φέρετρο γιὰ τὸν αὐτοεμφατισμὸ τῆς τῆς πρέπει. Ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι. Ἐπιμένω νὰ μάχωμαι, ὅσο ζῶ. Γιὰ τὴν παγκόσμια Ἑλληνικότητα.

ΣΥΝΤ: *Ὁ «Δαυλὸς» ἐφέτος ὁλοκληρώνει 18 χρόνια παρουσίας στὸν σύγχρονο ἰδεολογικὸ προβληματισμὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν προσπάθεια κατακτῆσεως τῆς ἱστορικῆς αὐτογνωσίας τῶν Ἑλλήνων. Ἐσεῖς προσωπικὰ πὼς κρίνετε αὐτὴν τὴν πορεία τοῦ περιοδικοῦ;*

Β.Π.: Ἀναγνωρίζω δημόσια πὼς ὁ «ΔΑΥΛΟΣ» ἀποτελεῖ μὴ πολὺτιμη ἔπαλξη μάχης γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνισμό. Κινεῖται σὲ μὴ ἠθολογικὴ πορεία μὲ ἐπιστημονικὴ εὐθύνη καὶ ἰδεολογικὴ καθαρότητα (ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἰδεολεΐες καὶ σκοπιμότητες), πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἱστορικῆς αὐτογνωσίας τῶν Ἑλλήνων. Δὲν κάμπτεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι πορεύεται ἀντίθετα πρὸς τὸ «ρεῦμα» τῶν πολλῶν ἐντύπων. Γιατί ὅλοι στὸν «ΔΑΥΛΟ» γνωρίζουν, πὼς μόνον πηγαίνοντας ἀντίθετα πρὸς τὸ «ρεῦμα» βρῖσκεις τὴν πηγὴ - ἀλήθεια. Εὐχομαι τὰ 18 χρόνια του νὰ γίνουν 118. (Τόσοι ἦσαν καὶ οἱ ψῆφοι ποὺ πῆρα στὸ συνέδριο τῆς Ν.Δ. ὡς ὑποψήφιος Πρόεδρος· μὴ σύμπτωση στὸν ἀριθμὸ ποὺ μοῦ ἀρέσει). Καὶ ἀπὸ δάδα-δαυλὸς νὰ γίνῃ φῶς ἅπλετο τοῦ Ἥλιου τοῦ ἀναγεννημένου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Ἀφιερῶνω στὸν ΔΑΥΛΟ τὸ Περίκλειον: «ἀνδρῶν (ἐν προκειμένῳ «ΔΑΥΛΟΥ») ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων, ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς». Τὸ πρῶτῳ ἐδῶ. Ἐπαινῶ δημόσια τὸν «ΔΑΥΛΟΝ».

Παν. Α. Κουβαλάκης

«Βιάγρα» καὶ ἔλλειμμα πολιτισμοῦ

Οἱ ἐπισημάνσεις περὶ ἐλλείμματος πολιτισμοῦ ἔχουν ἀρχίσει ἐδῶ καὶ χρόνια· ἢ, γιὰ νὰ εἰμεθα περισσότερον ἀκριβεῖς, ἀπὸ τὴν πῶσιν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχει ἔλλειμμα πολιτισμοῦ εἴτε μεγαλύτερο εἴτε μικρότερο. Γιὰ τὶς ἡμέρες μας κάτι τέτοιο φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως παραλογισμός, ἀφοῦ τὸ ἔλλειμμα πολιτισμοῦ δὲν συμβιδάζεται μὲ τὴν ἐπιτυχία τῆς κλωνοποιήσεως, τὴν κατάκτησιν τῆς Σελήνης καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὑψηλὰ ἐπισημονικὰ ἐπιτεύγματα. Τὴν φαινομενικὴν αὐτὴ ἀντίφασιν ἔρχεται νὰ ἄρῃ ἓνα νέο ἐπιστημονικὸ ἐπίτευγμα: ἡ παρασκευὴ τοῦ «μαγικοῦ» χαπιοῦ «Βιάγρα», ποὺ δίνει λύσιν στὴν ἀνδρική ἀνικανότητα. Τὰ δισεκατομμύρια χάπια ποὺ ἔχουν πουληθῇ μέχρι τώρα καὶ οἱ ἀγωνιώδεις προσπάθειες τῶν ἄλλων φαρμακευτικῶν ἐταιρειῶν νὰ παρασκευάσουν κάτι ἀνάλογο, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ αὐτὲς μερίδιο ἀπὸ τὰ πλούσια κέρδη τῆς ἀγορᾶς, καταδεικνύουν περίτρανα τὸ μεγάλο ἔλλειμμα μιᾶς ἐξέχουσας πολιτιστικῆς λειτουργίας: τοῦ ἔρωτα. Ὁ ἔρως στὸ σύνολό του (ἐλξίς, πρόκλησις, ἐπιλογή, πλησίασμα, σχέσις, ἐρωτικὴ πρᾶξις) εἶναι ψυχονοητικὴ λειτουργία. Ἡ δὲ ἀνικανότης (ἀνδρική καὶ γυναικεία), ἐκτὸς σπανίων ὀργανικῶν ἀνωμαλιῶν, ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὴν ἀναστολὴ τῆς ψυχονοητικῆς λειτουργίας ἐκ διαφόρων αἰτιῶν. Ἡ βοήθεια ὅμως ποὺ προσφέρουν αὐτοῦ τοῦ εἵδους τὰ φάρμακα ὑποκρύπτει μία παρὰμετρο, ποὺ καθόλου ἢ ἐλάχιστα ἔχει θιγῇ.

Ὅλοι ὑμνολογοῦν τὸν θρίαμβο τῆς ἐπιστήμης ἢ ἐπισημαίνουν τὶς δυσάρεστες παρενέργειες ἀπὸ τὴν λήψιν τοῦ φαρμάκου, ἐπιζητώντας παράλληλα τὴν παραγωγὴ ἄλλου σκευάσματος περισσότερον ἀκινδύνου. Ἀλλὰ ἡ λήψις τοῦ «Βιάγρα» ἐνεργεῖ καὶ λύνει τὸ πρόβλημα αὐτόματα, μηχανικά, χωρὶς νὰ αἰρῶνται καὶ οἱ αἰτίες ποὺ ἀνέστειλαν τὴν ψυχονοητικὴν λειτουργίαν τοῦ λήπτου. Ἔτσι, ὅσες φορὲς τὸ ἀσθενὲς ἄτομο θελήσῃ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐρωτικῆς πράξεως, πρέπει νὰ καταφεύγῃ ἀνελλιπῶς στὴν χρῆσιν τοῦ φαρμάκου, παρακάμπτοντας τὴν ἀσθένειαν, χωρὶς νὰ τὴν θεραπεύῃ. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ σύγχρονου κόσμου: νὰ δίνωνται ἔτοιμες λύσεις μηχανικά, χωρὶς οὐσιαστικὰ νὰ αἰρεται τὸ πρόβλημα. Ἡ ποιικιλοτρόπως πιεσμένη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀπελευθεροῦται, ἀλλὰ πιέζεται ἀκόμη περισσότερον, ἀφοῦ, γιὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν (ἔστω) μηχανικὴν λύσιν, πρέπει νὰ ὑπακούῃ στὴν ἐξουσίαν.

Δὲν ἔχουν δικαίωμα ὅλοι στὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐτοιμῶν λύσεων, παρὰ μόνον ὅσοι κινοῦν τὴν οὐρὰν τους στὸν ἥχο τοῦ κουδουνιοῦ τοῦ Παυλῶφ-ἔξου-

σίας. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ ἄνευ ὄρων ὑποταγή, ἢ παραγνώρισις τῶν ψυχονοητικῶν λειτουργιῶν, ὁδηγεῖ στὴν ἀποκτίνωσιν, ἀφοῦ ἀκριδῶς οἱ ψυχονοητικὲς λειτουργίαι εἶναι ἢ εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν.

Ἡ ψυχὴ, αὐτὸ τὸ μοναδικὸ ἀνθρώπινο γνῶρισμα, λειτουργεῖ νοητικά, βουλευτικά καὶ θυμικά. Ἡ δὲ ἰσορροπία τῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴ καὶ ἀδιατάρακτὴ λειτουργία τοῦ νοητικοῦ, τοῦ βουλευτικοῦ καὶ τοῦ θυμικοῦ. Συνδέει δὲ ἡ ψυχὴ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα μὲ τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀτόμου-ὑποκειμένου. Ὅταν τὸ θυμικὸ ὑπερδραστηριοποιηθῇ, τότε ὑπερδυναμώνει τὸ βουλευτικὸ καὶ εἶναι δυνατό νὰ φθάσῃ κάποιος ἀκόμα καὶ στὸν ἀπεχθὴ διασμό, παραγνωρίζοντας ἢ διαστρέφοντας τὸ νοητικὸ, ποὺ εἶναι δυνατό νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πρᾶξιν του. Πάλι εἶναι δυνατό τὸ νοητικὸ εἴτε ἐξ ἰδίων ἀντιλήψεων εἴτε ἐξ ἐξωγενῶν παραγόντων (αὐτὸς ἢ αὐτὴ δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος σύντροφος γιὰ σένα), νὰ πιέξῃ τὸ θυμικὸ καὶ νὰ ἐκμηδενίξῃ τὸ βουλευτικὸ.

Αὐτὴ λοιπὸν ἢ ἀνισορροπία τῆς ψυχῆς δὲν ἰσχύει μόνον γιὰ τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ γιὰ ὅλες τὶς ἐκφράσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ καταδεικνύει τὸ ἔλλειμμα πολιτισμοῦ. Διότι κύριο μέλημα τοῦ πολιτισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξασφάλις τῆς φυσικῆς (ἰσορροπημένης) λειτουργίας τῆς ψυχῆς· καί, ἐὰν ἡ ἀντικειμενικὴ πραγματικότης τὴν διαταράσσῃ, τὰ προϊόντα τοῦ πολιτισμοῦ πρέπει νὰ ἀμβλύνουν τὴν δυσλειτουργίαν τῆς. Ἀντίθετα σήμερον ὁ πολιτισμὸς δὲν προσφέρει αὐτὴ τὴν ἀμβλυνσιν. Μᾶλλον βοηθᾷ στὴν ψυχικὴ δυσλειτουργία. Ἐνα εἰκαστικὸ ἔργο τέχνης πρέπει νὰ σοῦ δημιουργῇ εὐχάριστα συναισθήματα, ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει μὲ τὴν παρατήρησιν ἑνὸς ἀρχαίου ἀγάλματος, ὅπως καὶ ἂν αὐτὸ σφύζεται. Τὰ σύγχρονα ὁμως ἔργα τέχνης σοῦ προκαλοῦν κατάθλιψιν, ἀφοῦ ἀντὶ νὰ σοῦ ἐλευθερώσουν τὴν ψυχὴ, ἀναπαράγουν τὰ δεσμά τῆς. Καὶ τότε ἔρχεται ἡ «λογικὴ» τοῦ συστήματος, ποὺ ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ πραγματικότης εἶναι ζοφερή, ὅτι ἐκμηδενίζει τὸ ἄτομο. Ὅμως τονίζει ὅτι εἶναι τὸ μόνο ποὺ σοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξιν, σοῦ προσφέρει ὕλικά ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τὸν καθένα δὲν ζητᾷ ἄλλο παρὰ τὴν ὑπακοήν του. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἡ Τέχνη γίνεται μέρος τῆς ἐξουσίας τοῦ συστήματος, ἐμπορικὸ ἀγαθόν. Δημιουργοὶ καὶ φιλότεχνοι ἀποκτοῦν σχέσεις πωλητοῦ καὶ ἀγοραστοῦ, χωρὶς τὴν ἀπαραίτητὴ ψυχικὴ ἐπαφή. Ὅπως ἀκριδῶς καὶ μὲ τὸ «Βιάγρα»: μηχανικὰ ὁλοκληρώνεις τὴν ἐρωτικὴ ἐπαφή μὲ τὸν σύντροφόν σου. Ὅλες οἱ ἄλλες ψυχικὲς λειτουργίαι πᾶνε περίπατο· περίπατο στὸν «καναπέ» τοῦ βολέματος, στὴν «λογικὴ» τοῦ συστήματος.

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

Ὁ ἀνθελληνισμός στὸ Βυζάντιο καὶ τὸ «Σχῆσμα» μὲ τὴ Ρώμη

I. Η «ΕΠΙΤΗΡΗΣΙΣ» ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Διτὰ εἶναι τὰ αἷτια τῆς πολιτιστικῆς διαφορᾶς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ὅπως εἶπαμε, τὰ διάφορα δάρδαρα φύλα ποὺ εἰσέδαλαν στὴν Δύσιν, ἦταν οἱ φορεῖς τοῦ μεσαίωνα. Δὲν ὑπῆρχε μὲ ἄλλα λόγια ἀνάγκη καταδιώξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ οὔτε ἐπιτηρήσεως, μήπως «σηκώση κεφάλι». Ἀρα ὁ ρόλος τοῦ πάπα ἦταν τελείως διάφορος τοῦ πατριάρχου.

Κατ' ἀρχὰς ὁ πάπας ἀπὸ τὸ 755 μ.Χ. ἔγινε καὶ κοσμικὸς ἄρχων μὲ τὴν ἀναγνώρισιν ἀπὸ τοὺς Λομβάρδους τοῦ παπικοῦ κράτους στὴν κεντρικὴ Ἰταλία, ὕστερα ἀπὸ τὶς πιέσεις τοῦ Πιπίνου τοῦ Βραχέως. Σὲ ἀντάλλαγμα ἡ στέψις του ἀπὸ τὸν πάπα ἐνομιμοποίησε τὴν ἐκλογὴν του ὡς βασιλέως. Ἐκτοτε ὁ πάπας σὰν ἀρχηγὸς κράτους, ισότιμος μὲ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνες, συνεμάχησε ἢ ἦρθε σὲ πόλεμο μαζί τους, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Νορμανδοὺς. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ κάθε ἡγεμόνας καθώριζε κατὰ τὶς θελήσεις του τὴν πολιτικὴν, μηδὲ τῆς πολιτιστικῆς ἐξαιρουμένης, στὸ βασίλειό του. Καὶ τὴν πνευματικὴν τους ἀνεξαρτησία οἱ τοπικοὶ ἡγεμόνες τὴν ἐξησφάλιζαν μὲ τὸν διορισμὸ τοῦ δευτερότοκου υἱοῦ ὡς ἀρχιερέως (καρδινάλιου) τῆς περιοχῆς. Ἔτσι ὁ μὲν πρωτότοκος ἐκκληρονόμει τὸν τίτλο καὶ ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τοῦ φέουδου καὶ ὁ δευτερότοκος, σὰν καρδινάλιος, τὴν πνευματικὴν ζωὴ. Αὐτὸ ἔδω-

Ρινοτομία, καυλοτόμησις, μεταλλισμός, καῦσις...

Ἡ βαρβαροτητα των ποινων στο Βυζάντιο

Μία ἀπὸ τὶς ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τὴν βυζαντινὴν περίοδο εἶναι, ὅτι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὸ δίκαιο ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος μεταρρυθμίσθηκε ἐπὶ τὸ ἀνθρωπινώτερο. Ἄν μελετήσῃ κανεὶς ὅμως τὶς ἀφθονες σφριζόμενες πηγὲς γιὰ τὴν βυζαντινὴν δικαιοσύνην, εἶναι δέβαιο ὅτι θὰ καταλήξῃ σὲ διαφορετικὰ συμπεράσματα. Ἀσφαλῶς ἡ σημαντικώτερη πηγὴ εἶναι τὰ «Βασιλικά» τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ (886 - 912 μ.Χ.), τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ διαφωτιστικὰ γιὰ τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴ, ἀφοῦ ἀποτελοῦσαν τὴν κωδικοποίησιν τῶν τότε ἰσχυόντων νόμων. Πιὸ συγκεκριμένα τὸ ἐξηκοστὸ Βιβλίον τῶν «Βασιλικῶν» μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῶν ποινῶν ποὺ ἐπέβαλλε γιὰ διάφορα ἐγκλήματα ἢ βυζαντινὴ ποινικὴ δικαιοσύνη.

σε τὴν εὐχέρεια στὸν Κάρολο τὸν Φαλακρὸ νὰ καλέσῃ νὰ διδάξῃ στὴν Ἀνακτορική Σχολή, πού εἶχε ιδρύσει ὁ παπποῦς του Καρλομάγνος, τὸν Ἰωάννη Σκῶτο Ἐριγένη (ἢ ὅπως ὁ ἴδιος ἔγραφε τὸ ὄνομά του: Ἰερογένης - Ierogenus). Γράφει γι' αὐτὸν ὁ Π. Κανελλόπουλος: «*Εἶναι πραγματικά καταπληκτικό τὸ γεγονός, ὅτι ἓνας ἄνθρωπος πὸν εἶχε καταγωγή ἱρλανδική καὶ πὸν ἔφθασε στὴν ἔδρα τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, εἶχε τὴν τόλμη - μέσ στὸν αἰῶνα πού, στὸ Βυζάντιο καὶ στὴ Δύση, τὸ πνεῦμα τὸ κρατοῦσε αὐστηρὰ στὰ χέρια τῆς ἡ ἐκκλησίας - νὰ διακηρύξῃ ὅτι ἡ σκέψη, ἀκόμα καὶ τὸ θρησκευτικὸ δόγμα, πρέπει νὰ στηριχθῇ στὴν ἐπιστήμη «πὸν οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουν φιλοσοφία» (Ἐιστορία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πνεύματος, τ. Α', σελ. 162). Καὶ στὴν ἐπόμενη σελίδα σημειώνει ὁ Π. Κανελλόπουλος: «*Ἡ θαρραλέα διακήρυξή του, πὸν ἄνοιξε τὸν δρόμο γιὰ τὴ νεώτερη φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ νεώτερη ἐπιστήμη, εἶναι ὅτι ὁ λόγος, ὁ ὀρθὸς λόγος, εἶναι ἡ βάση καὶ γι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ δόγμα καὶ ὅτι ἡ «αὐθεντία» (ὁποιοῦδήποτε προσώπου ἢ κειμένου, ἄρα καὶ τῶν ἱερῶν γραμμῶν) ἔχει τὴν πηγὴν τῆς - ἀν τὴν ἔχῃ - μόνο στὴ λογική, ἐνῶ ἡ λογική δὲν πηγάζει ποτὲ ἀπὸ τὴν «αὐθεντία».**

Φυσικὰ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐριγένους κατεδικάσθη σὲ δύο συνόδους δυτικῶν ἐπισκόπων, τὸ 855 μ.Χ. καὶ τὸ 859 μ.Χ. Ἡ καταδίκη του ὅμως ἦταν στὴν οὐσία μόνον φραστική, ἀφοῦ ἡ προστασία του ἀπὸ τὸν Κάρολο τὸν Φαλακρὸ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ διδάσκῃ στὴν Αὐτοκρατορική Σχολή μέχρι τὸν θάνατο τοῦ αὐτοκράτορος. Μετὰ δὲ τὸν θάνατο τοῦ Καρόλου τὰ ἴχνη τοῦ Ἐριγένους χάνονται· κατ' ἄλλους ἐπέστρεψε στὴν Ἀγγλία ἢ ἔζησε στὴν Δυτικὴ Γαλλία μέχρι τὸν θάνατό του. Ἀλλὰ οἱ καταδίκες τῶν «αἵρετικῶν» διδασκαλιῶν δὲν ἦταν μόνον φραστικές. Ἡ πιὸ συνηθισμένη ποινὴ ἦταν ἡ παῦσις τῆς διδασκαλίας γιὰ ἓνα χρό-

Κατ' ἀρχὰς στὸν τίτλο ΝΑ' περὶ ποινῶν ἀναφέρονται γενικὰ διάφορες ἐπιβαλλόμενες ποινές: Παράγραφος ια': «*Ἐσχάτη τιμωρία ἐστὶ τὸ φουρκισθῆναι καὶ κανθῆναι καὶ ἀποκεφαλισθῆναι καὶ μεταλλισθῆναι*». Δηλαδή ἐσχάτες ποινές ἦταν ὁ στραγγαλισμὸς, ὁ θάνατος στὴν πυρὰ, ὁ ἀποκεφαλισμὸς καὶ ὁ «μεταλλισμὸς». Μεταλλισμὸς ἦταν ἡ καταδίκη σὲ καταναγκαστικά ἔργα σὲ μεταλλεῖα, συνήθως ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὑπὸ ἀπάνθρωπες συνθήκες διαβιώσεως καὶ ἐργασίας.

Τὸ «*κανθῆναι*» (καύση ζωντανῶν ἀνθρώπων) ἐφαρμοζόταν σὲ διάφορα ἐγκλήματα, ὅπως συνάγεται ἀπὸ διατάξεις τοῦ ἐξηκοστοῦ βιβλίου τῶν Βασιλικῶν: Ὁ τίτλος Μ' περὶ πατροκτόνων ὀρίζει τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου στὴν πυρὰ γιὰ τοὺς φονεῖς συγγενῶν (παρ. α': Ὁ φονεὺν πατέρα ἢ μητέρα κ.ἄ. «*πυρὶ παραδίδοται*»). Στὸν τίτλο ΛΖ' (νόμος περὶ μοιχείας), παρ. σγ', ὀρίζεται, ὅτι ὁ μοιχεύων δοῦλος μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ κυρίου του «*καίεσθω*».

Στὸν τίτλο ΛΘ' (περὶ φονευτῶν, φαρμακῶν καὶ μαθηματικῶν), παρ. στ',

Ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Λατίνους σταυροφόρους τὸ 1204. (Μικρογραφία γαλλικοῦ χειρογράφου τοῦ 15^{ου} αἰ. - Παρίσι, Βιβλιοθήκη τοῦ Ναυστάθμου).

νικὸ διάστημα (κατὰ κανόνα ἐπὶ ἓνα ἔτος). Καὶ φορεῖς «αἵρετικῶν διδασκαλιῶν» δὲν ἦταν μόνο λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ κληρικοί· ὅπως ὁ Ροσκελλίνος, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου Ἄνσελμος, τοῦ Σώλσμπουρου ὁ Ἰωάννης. Δὲν ἦταν λίγοι οἱ προστάτες τῶν «αἵρετικῶν» διδασκάλων, ὅπως ὁ Συζέρ, ἡγούμενος τοῦ βασιλικοῦ ἀββαείου τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, πού προστάτευσε τὸν Ἀδελάρδο. Εἶναι σίγουρο, ὅτι ὁ πάπας δὲν εἶχε τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο τοῦ πνεύματος. Ἔτσι ἐφθάσαμε τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἢ Εὐρώπη νὰ βροίθῃ ἀπὸ «αἵρετικὲς» διδασκαλίες. Ταυτόχρονα ἀναπτύσσονται οἱ καλὲς τέχνες καὶ στὸν ΙΒ' αἰῶνα ἡ ἀνατροπὴ προχωρᾷ πρὸς τὴν Ἀναγέννησιν. Ὁ Π. Κανελλόπουλος γράφει γιὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα: «Στὸν αἰῶνα ἀκριδῶς αὐτὸν ἐκδηλώνεται ὁ «δυναμικὸς» Εὐρωπαῖος - ὁ πολύπλοκος, ὁ ἀντιφατικὸς μέσα του, ὁ ἀρνητὴς κάθε «στατικοῦ» πολιτισμοῦ, ἐκεῖνος πού αὐριο θὰ γίνῃ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι καὶ Παράκελσος, Μιχαὴλ Ἀγγελος

καὶ Σαίξπηρ, Λούθηρος καὶ Ἑρασμος - γιὰ πρώτη φορὰ σ' ὅλη του τὴν ἔκταση (καὶ σ' ὅλο του τὸ βάθος πού, ὡστόσο, δὲ μπορεῖ ἀκόμα νὰ τὸ συνειδητοποιήσῃ)». (Ἐνθ. ἀν., σελ. 148).

II. Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΗΛΘΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΑΒΕΣ

Ἡ πορεία τοῦ δυτικοῦ κόσμου πρὸς τὴν Ἀναγέννησιν ἤρchiσε ἀπὸ τὸν Θ' αἰῶνα, ὅταν ὁ Οἶκος τῶν Σοφῶν τῆς Βαγδάτης συστηματικὰ ἡσυχολήθη μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ τὶς ἐπιστῆμες. Οἱ Ἕλληνες σοφοί, πού εἶχαν καταφύγει στὸν ἀραβικὸ κόσμον ἐξ αἰτίας τοῦ κατατρεγμοῦ τους στὸ μισελληνικὸ Βυζάντιο, ἔσπειραν στερεὰ τὸν σπόρο τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Κυριολεκτικὰ στὰ σκοτεινὰ μεσαιωνικὰ χρόνια οἱ Ἀραβες διέσωσαν τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό. Καὶ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ τὸν μετέφεραν στὴν Εὐρώπη μὲ τὶς κατακτήσεις τους. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀραβικὴ Ἰσπανία ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐπανέκαμψε στὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὴν «πίσω πόρτα». Καί, ὅπως ἡ κατηγορία «ἐπὶ ἑλληνισμῶ» (βυζαντινὸ «φροῦτο») ἦταν ἄγνωστη στὴν Δύσιν, ὁ πολιτισμὸς εὗρε πρόσφορο ἔδαφος νὰ καρπίσῃ καὶ πάλι. Πνεύματα, ὅπως ὁ Ἄλ Κίνδι, ὁ Ἀδικέννας καὶ (περισσότερο ὁ γεννημένος στὴν Κόρντοβα τῆς Ἰσπανίας) Ἀβερρόης ἀνεστάτωσαν τὸ πολιτιστικὸ τέλμα τοῦ Μεσαίωνος. Τόσο πολὺ μεγάλη ἐπιρροὴ ἤσκησαν οἱ Ἀραβες στοὺς Δυτικοευρωπαίους, πού ἀκόμα καὶ αὐτὸ τὸ λεγόμενο εὐγενικὸ πνεῦμα τῆς ἱπποσύνης ἐδράζεται στὸν ἀραβικὸ τρόπο ζωῆς, πού καὶ αὐτὸς ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαφῆς τῶν Ἀράβων μὲ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό. Τότε μὲ τὸν φανατισμὸ τοῦ νεοφώτιστου οἱ Δυτικοὶ ἀνεζήτησαν πλέον τὰ πρω-

ὀρίζεται ἡ ποινὴ τῆς καύσης ἐν ζωῇ γιὰ τὸν ἐμπρηστὴ οἰκίας μέσα σὲ πόλη: «*γίνεται περίκταντος*». Ἐπίσης στὸν τίτλο ΝΑ' περὶ ποινῶν, παρ. κα', ὀρίζεται ὅτι «*οἱ δοῦλοι τῇ σωτηρίᾳ τῶν δεσποτῶν ἐπιβουλεύοντες καίονται*». Ἡ ποινὴ τῆς καύσης ἐπιφυλασσόταν ἐπίσης καὶ στοὺς αὐτομόλους καὶ προδότες μυστικῶν σὲ ἐχθροὺς (ΝΑ' - λδ'). Οἱ ἐνδεικτικὲς αὐτὲς ἀναφορὲς δείχνουν, ὅτι ὁ θάνατος στὴν πυρὰ ἐτύγχανε εὐρείας ἐφαρμογῆς στὸ βυζαντινὸ δίκαιο.

Τὸ πιὸ ἀποτρόπαιο ὅμως εἶναι, ὅτι μία ἀπὸ τὶς προβλεπόμενες ποινὲς ἦταν καὶ τὸ «*θηριομαχεῖν*», ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸν τίτλο ΝΑ' περὶ ποινῶν, παρ. κστ': «*Κεφαλικὴ τιμωρία ἐστὶ τὸ θηρίοις ὑποβληθῆναι ἢ ἀνααιρεθῆναι ἢ τι παραπλήσιον ὑποστῆναι*». Ἐπίσης, στὴν παράγραφο λδ' τοῦ ἰδίου τίτλου (ΝΑ'): «*Οἱ τὸν δῆμον ἐρεθίζοντες εἰς στάσιν ἢ θόρυβον, πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν ἢ φουρκίζονται ἢ θηριομαχοῦσιν ἢ περιορίζονται*».

Μὲ τὴν ποινὴ τοῦ «*θηριομαχεῖν*» ἢ τοῦ «*καυθῆναι*» τιμωροῦνταν καὶ οἱ «ἐν πόλει ποιοῦντες ἐμπρησμόν, εὐτελεῖς μὲν ὄντες». Ἡ ρωμαϊκὴ τακτικὴ, δη-

τότυπα τῶν ἔργων. Ἀγοραστές παλαιῶν χειρογράφων κατέκλυσαν τὴν Ἀνατολή καὶ ἠγόραζαν ἀδιακρίτως, ἀνεβάζοντας τὶς τιμὲς στὰ ὕψη. Τόσο πολὺ ἡ ζήτησις εἶχε ἀνεβάσει τὶς τιμὲς, ὥστε ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς διεμαρτύρετο, γιατί τὰ οἰκονομικά του δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν πλέον ν' ἀγοράζῃ παλαιὰ χειρόγραφα. Καὶ ὁ Ψελλὸς ἦταν ἀπὸ τοὺς πλουσιώτερου τοῦ Βυζαντίου.

Αὐτὴ ἡ ἀνοχὴ τῆς Δύσεως πρὸς τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ ἐπέτρεψε σὲ πλῆθος δυτικῶν ἱερωμένων ν' ἀσχοληθοῦν μαζί του. Τὰ δὲ ἀρχιερατικά συμβούλια ἀντεμετώπιζαν μὲ ἐπιείκεια αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν. Προστρέχουμε πάλι στὰ συμπεράσματα τοῦ Π. Κανελλόπουλου, ποὺ γράφει σχετικά: «*Ἀντίκρουζε μάλιστα συχνὰ ὁ ἱερωμένος «σχολαστικός» διαλεκτικός τὸ χαμόγελο τῆς ἐπιείκειας στὰ χεῖλη ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων συνετῶν καὶ ἡπιῶν στοὺς ἀνθρώπινος ἦθος τους, ἕνα χαμόγελο ποὺ ἦταν «σχεδὸν ἄγνωστο» στὴν ἀνατολική (ἐλληνική) ἐκκλησία»* (ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 168). Βεβαίως ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε, πὼς μία Ἑκκλησία ποὺ κατεδίωξε τὸν ἑλληνισμὸ δὲν δύναται νὰ ὀνομάζεται «*Ἑλληνική*». Ὅσο γιὰ τὸ χαμόγελο, δὲν ἦταν σχεδὸν ἄγνωστο στὴν Ἀνατολικὴ Ἑκκλησία, ἀλλὰ ἔλειπε παντελῶς. Τὴν ἴδια ἐποχὴ στοὺς Βυζάντιοις ἐκκλησίες ἐψάλλετο τὸ «*Συνδοικόν*», ποὺ γέμει ἀφορισμῶν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὁ ἅγιος Νίκων μὲ τὰ ἴδια του τὰ χεῖρα ἔπνιγε τὸν ἔφορο τῶν ἐθνικῶν γαιῶν Σπάρτης Ἀντίοχο, γιατί ἔδειχνε ἀνοχὴ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία· ὁ δὲ Ἰω. Ἰταλός, λόγιος ἀπὸ τὴν Ἰταλία ποὺ ἔφερε στοὺς Βυζάντιοις τὸ δυτικοευρωπαϊκὸ πνεῦμα, κατέφυγε στὰ κεραμίδια τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου ἐδικάζετο σάν αἰρετικὸς ἀπὸ τὴν σύνοδο, γιὰ νὰ ἀποφύγῃ ἕνα θάνατο ἀνάλογο τῆς Ὑπατίας. (Περισσότερα γιὰ τὴν στάσιν τοῦ Βυζαντίου ἔναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ σὲ σχετικὸ ἄρθρο: «*Δαυλός*», τ. 204, Δεκέμβριος 1998, σελ. 12773). Ἀπέ-

λαδὴ τοῦ Κολοσσαίου, μὲ τὴν κατακρεοῦργησιν ἀνθρώπων ἀπὸ ἄγρια θηρία διατηροῦνταν καὶ ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, τοῦλάχιστον ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ Λέοντος ΣΤ' (886 - 912 μ.Χ.).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν μαρτυρικὸ θάνατο πολὺ συνηθισμένη ἦταν καὶ ἡ ποινὴ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ. Ἔτσι, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ «*Βασιλικά*», διάφορα ἐγκλήματα τιμωροῦνταν μὲ «*χειροκοπεῖσθαι, ρινοκοπεῖσθαι*» κ.τ.λ. Οἱ μοιχοὶ τιμωροῦνταν μὲ ρινοκοπία (ΛΖ', οα'), ἐνῶ μὲ τὴν ἴδια ποινὴ τιμωροῦνταν καὶ ἄλλα σεξουαλικά ἐγκλήματα: αἱμομιξία, συνουσία μὲ καλόγριες κ.ἄ. Ἀκόμη, ἡ κτηνοδασία τιμωροῦνταν μὲ εὐνουχισμό. (Τίτλος ΛΖ', πε': «*Οἱ ἀλογερόμενοι, ἤτοι κτηνοδάται καυλοκοπήσθωσαν*». Μὲ ἀκρωτηριασμὸ τῶν χειρῶν τιμωροῦνταν οἱ ἀπελάτες καθ' ἑξὶν καὶ κατ' ἐπάγγελμα, δηλαδὴ οἱ ζωοκλέπτες (ΚΕ', δ'), ὅπως ἐπίσης οἱ φονεύοντες σὲ συμπλοκῇ (ΛΘ', ιδ'), οἱ ἐμπροστές ὑπαίθριων οἰκιῶν (ΛΘ', στ') κ.ἄ. Ἐπίσης στοὺς κλέπτες ἀντικειμένων ἀπὸ ἱερὰ ἐκκλησιῶν ἐπιφυλασσόταν ἡ ποινὴ τῆς τύφλωσης (ΜΕ', ιδ').

ναντι σ' αὐτὴ τὴν αἵρετική Δύσιν ἔπρεπε νὰ ὑψωθῇ ἓνα τεῖχος, ποὺ θὰ διεφύλασσε τὴν καθαρότητα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς. Καὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος ὑψώθη τὸ 1054 μ.Χ. μετὰ τὸ ὀριστικὸ σχῆμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ποὺ εἶχε ὡς ἀφορμὴ τὸ “filioque”.

III. ΤΟ «FILIOQUE» ΑΠΛΟ ΠΡΟΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

Τὸ ὅτι τὸ “filioque” ἦταν ἀπλῶς ἀφορμὴ εἶναι πεντακάθαρο, ἀφοῦ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶχε υἱοθετήσῃ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ «Ἁγίου Πνεύματος» καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸ (υἱὸ) πεντακόσια χρόνια πρὶν. Τὴν πρώτη φορὰ τὸ υἱοθετήσε τὸ 547 μ.Χ. σὲ σύνοδο ἀρχιερέων στὸ Τολέδο ἐνῶ σὲ ἄλλη σύνοδο στὴν ἴδια πόλιν τὸ 589 μ.Χ. προσετέθη στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως τῆς Νικαίας. Μάλιστα ἐξετάζοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, θὰ διαπιστώσουμε πὺς ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔδωσε σημαντικὴ βοήθεια στὴν Ἀνατολική, γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν δογματικὴν τῆς καθαρότητα. Ὁ πάπας ἀφώρισε τὸν ὁπαδὸ τοῦ μονοφυσιτισμοῦ πατριάρχη Ἀκάκιο· ὁ πάπας Γρηγόριος Β' ἀντεστάθη στὴν εἰκονοκλαστικὴ πολιτικὴ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' (717 - 741 μ.Χ.)· καὶ ὁ διάδοχός του στὸν παπικὸ θρόνον ἀφώρισε συλλήβδην ὅλους τοὺς εἰκονοκλάστες σὲ εἰδικὴ σύνοδο στὴ Ρώμη. Ὁ πάπας Βιργίλιος, πολέμιος τοῦ μονοφυσιτισμοῦ, ἐξωρίσθη σὲ νησί τῆς Προποντίδος καὶ ὁ πάπας Μαρτίνος, πολέμιος τοῦ μονοθελητισμοῦ, συνελήφθη στὴν Ἰταλία καὶ ἐξωρίσθη στὴν Χερσῶνα τῆς Οὐκρανίας, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανε, ἐπὶ αὐτοκρατορίας τοῦ Κώνσταντος Β' (641 - 668 μ.Χ.).

Στὴν Ζ' οἰκουμενικὴ σύνοδο τῆς Νικαίας τὸ 787 μ.Χ., ποὺ ἀποκατέστησε τὴν

Ἡ ἐντελὴς ἐνδεικτικὴ αὐτὴ ἀπαρίθμηση ποινικῶν διατάξεων τῶν «Βασιλικῶν» δείχνει τὴν βαρβαρότητα τοῦ βυζαντινοῦ ποινικοῦ συστήματος. Οἱ ποινὲς τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου ἦταν συχνότατες καὶ νομοθετικὰ καταχωρωμένες. Σὲ τίποτε δὲν διέφερε τὸ ποινικὸ σύστημα τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τὸ ποινικὸ σύστημα τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς Μεσαιωνικῆς Εὐρώπης καὶ ἦταν ἐξίσου σκληρὸ μετὰ τὸ ἀρχαιότερο ρωμαϊκὸ δίκαιο. Ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν δὲν εἶχε ἐξανθρωπίσει καθόλου τὶς ποινὲς (ἐκτὸς κι ἂν θεωρηθῇ ὡς ἐπαρκὴς βελτίωση, ἡ ἀπαγόρευση τῆς ποινῆς τῆς σταυρώσεως – γιὰ θρησκευτικούς λόγους). Ἀκρωτηριασμοὶ καὶ θάνατοι στὴν πυρὰ ἦταν εὐρέως διαδεδομένοι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ προέρχονται ἄλλωστε καὶ διάφορα ἐπώνυμα ὅπως Κοψαχείλης, Κοψαρχίδης, Καμμένος κ.τ.λ. Ὅλα αὐτὰ δείχνουν, ὅτι καὶ τὸ Βυζάντιο ἦταν ἓνα τυπικὸ μεσαιωνικὸ κράτος μὴ ἔχον καμμιά ἀπολύτως σχέση μετὰ τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα.

Μποροῦν ἄλλωστε νὰ ἀναφερθοῦν πλῆθος γνωστῶν ἱστορικῶν μαρτυρικῶν

ὁρθοδοξία, προσεκλήθη τιμητικά ὁ πάπας Ἀδριανὸς Α' καὶ συμμετείχαν πάμπολλοι δυτικοὶ ἱεράρχες. Παρατηροῦμε δηλαδή, ὅτι 200 χρόνια μετὰ τὴν υἱοθέτησιν τοῦ “*filioque*” ὄχι μόνο δὲν εἶχε ἐγερθῇ δογματικὸ ζήτημα, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἐν ἀγαστῇ συνεργασίᾳ Δυτικῇ καὶ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντεμετώπισαν τὶς αἵρετικὰς διδασκαλίας. Ὅσο γιὰ τὸ πρῶτο σχῆμα ἐπὶ πατριάρχου Φωτίου τὸ 867 μ.Χ. ἡ ἐπίκλησις τῆς υἱοθεσίας τοῦ *filioque* ἀπὸ τοὺς δυτικούς εἶχε πολιτικὰ αἷτια (τὸν ἔλεγχο τῆς νεότευκτης Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας). Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, μόλις ἤρθησαν οἱ πολιτικὲς διαφορές, τὸ δογματικὸ ζήτημα ἐλησμονήθη γιὰ 200 ἀκόμα χρόνια. Ἄρα ἄλλοῦ πρέπει ν' ἀναζητήσουμε τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος. Καὶ εἶναι αὐτὰ ποὺ ἐθίξαμε: ἀφ' ἑνὸς ἡ πρωτοκαθεδρία τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ κυρίως ἡ μεταστροφή τῆς Δύσεως πρὸς τὴν σπουδὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψιν λαμβάνει ἰδιαίτερη βαρύτητα ἡ φράσις τοῦ πατριάρχου Καματεροῦ «*αὐτὴ ἡ σκύλα μᾶς ἔφαγε*», ὅταν ἐπικεφαλῆς φανατισμένου ὄχλου κατέστρεψε τὸ σφζόμενο μέχρι τότε (1204 μ.Χ.) ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Δηλαδή τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν τὴν κατέλαβαν φορεῖς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ δὲν εἶναι λίγοι οἱ ἱστορικοὶ ποὺ ὑποστηρίζουν, ὅτι τὸ ὄνομα «*Ἕλλην*» ἀναδιδώνει μὲ τὴν λατινοκρατία.

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὅμως αὐτὸ τὸ πολιτιστικὸ τεῖχος, ποὺ ὑψώθη μετὰξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, δὲν ἡμπόδισε τὴν πολιτικὴν συνεργασία μετὰξὺ τους. Μάλιστα οἱ σχέσεις

θανάτων ἢ ἀκρωτηριασμῶν. Ἐνδεικτικὰ μπορεῖ νὰ ἀναφερθῇ ἡ τύφλωση τοῦ Κωνσταντίνου ΣΤ' ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν μητέρα Εἰρήνην, ἡ τύφλωση τοῦ ἡρωικοῦ Ρωμανοῦ Διογένη ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους τὸ 1071 μ.Χ., καθὼς καὶ ὁ θάνατος μὲ ἀκρωτηριασμὸ σὲ χέρια καὶ πόδια τοῦ ἐπαναστάτη Θωμᾶ τοῦ Σλάβου καὶ τοῦ γιοῦ του Ἀναστασίου, ὅταν συνελήφθησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Β' τὸ 823 μ.Χ. Πολὺ γνωστὴ περίπτωσις εἶναι ἄλλωστε καὶ ὁ θάνατος στὴν πυρὰ τοῦ ἡγέτη τῆς αἵρεσης τῶν Βογομίλων Βασιλείου στὸν Ἰππόδρομο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ ἐντολὴ τοῦ Ἀλέξιου Κομνηνοῦ καὶ μὲ τὴν σύμφωνη γνώμη τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχουν τέλος μαρτυρίες γιὰ θανάτωση στὴν πυρὰ ἀνωνύμων ἀτόμων ἐπὶ βασιλείᾳ Λέοντος ΣΤ', Ἀνδρονίκου καὶ ἄλλων αὐτοκρατόρων ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς (Θεοφάνης, Νικήτας Χωνιάτης κ.ἄ.) καὶ ἀντίστοιχες μαρτυρίες γιὰ ἀκρωτηριασμοὺς διαφόρων προσώπων.

Τὸ τελικὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι, ὅτι ἡ βαρβαρότητα καὶ ἡ σκληρότητα

τους, ιδιαίτερα μετὰ τὴν πανωλεθρία τῶν Βυζαντινῶν στὸ Ματζικέρτ (1071 μ.Χ.), συνεσφίχθησαν. Παρὰ τὴν μεταξύ τους ὑποψία Βυζαντινοὶ καὶ Δυτικοὶ συνεμάχησαν στὶς σταυροφορικές ἐκστρατείες. Μάλιστα τὸ Βυζάντιο ἐπανε- κτησε χάριν αὐτῆς τῆς συμμαχίας ἐδάφη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πὺ ἀπὸ μόνο του ἦταν ἀδύναμο νὰ ἐπανακτήσῃ. Μὲ τὴν παραχώρησιν ἐμπορικῶν προνομίων τότε στοὺς Ἑνετούς, Γενουάτες καὶ Πιζανούς, δυτικοὶ κατέκλυσαν τὴν Κων- σταντινούπολιν. Στὴν ἀκμὴ τῆς ἡ δυτικῆ κοινότητα ἔφθασε τὰ 60.000 μέλη. Ἀκόμα καὶ μοναστήρια (σὰν οἰκονομικοὶ ὀργανισμοὶ) συνειργάσθησαν μὲ τοὺς αἱρετικούς δυτικούς ἐμπόρους. Τέλος οἱ δυτικοὶ ἡγεμόνες μέσα ἀπὸ ιδιαίτερες συμμαχίες ἐνεπλάκησαν στὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Βυζαντίου. Κυριολεκτικὰ πρὶν τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐτέλουν ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῶν δυτικῶν ἡγεμόνων. Ἡ δὲ ἀδυναμία τῶν βυζαντινῶν αὐτο- κρατόρων Ἰσακίου Ἀγγέλου καὶ Ἀλεξίου νὰ ἀποδώσουν τὰ ὑπεσχημένα, ἐστάθη ἡ αἰτία τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ πάπα Ἰννοκέντιου Γ' πὺ ἀφώρισε τοὺς καταληψίες. Καὶ ὅπως θὰ ἐξετάσουμε σὲ ἐπόμενο ἀρθρο, ὅσο ἡ Ἀναγέννησις ἔκανε δῆματα προόδο στὴν Δύσιν, τό- σο ἀνέβαινε τὸ ἀντιδυτικὸ μένος στὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ἐφθασαν στὸ ση- μεῖο οἱ ἀνθωνικοὶ νὰ προτιμήσουν τὴν παράδοσιν τῆς Ἀνατολῆς στοὺς Τούρ- κους, προκειμένου νὰ ἀναδιώσῃ ὁ ἀνθελληνικὸς βυζαντινισμός. Καὶ ἄς θυμη- θοῦμε στὴν κατακλείδα τοῦ ἀρθρου αὐτοῦ τὰ λόγια τοῦ θαυμαζόμενου ἀπὸ τὸν π. Γεώργιο Μεταλληνὸ Τυπάλδου - Ἰακωδάτου: «ὅπου πατεῖ Τοῦρκος εἶναι Ρωμισύνη».

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

τα ἦταν καὶ νομικὰ κατωχρωμένη στὸ βυζαντινὸ κράτος, παρὰ τὸν «χρι- στιανικὸ» καὶ «φιλόανθρωπο» χαρακτήρα του, σύμφωνα μὲ τὶς κατεστημένες ἀπόψεις. Ἀντιθέτως ἡ μὴ χριστιανικὴ ἀρχαία Ἑλλάδα εἶχε ἀποδειχθῇ πολὺ πὺ πολιτισμένη καὶ φιλόανθρωπη ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ μεσαιωνικὰ κράτη. [Σ.σ. Οἱ ποινὲς πὺ ἐπέβαλλαν κατὰ κανόνα τὰ δίκαια τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων ἦσαν α) οἰκονομικὲς (πρόστιμα - δημεύσεις), β) ὑπερορίες (ἐξορία, ὁστρακισμός) καὶ γ) ἡ κεφαλικὴ (θάνατος). Ποινὲς προσβάλλουσες α) τὴν ἐλευθερία (μακροχρόνια φυλάκιση - κάθειρξη) καὶ β) τὴν ἀκεραιότητα τοῦ σώματος (ἀκρωτηριασμοὶ) ἦσαν σχεδὸν ἐντελῶς ἀνύπαρκτες, δεδομένου ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ἐθεωροῦντο ἱερὰ στὴν ἀρχαία Ἑλλά- δα]. Καὶ στὸν τομέα τῆς δικαιοσύνης λοιπὸν ἡ ἐπικράτησις τοῦ χριστιανι- σμοῦ δὲν εἶχε ἐπιφέρει οὐδεμίαν πρόοδο σὲ σχέση μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ τοὺς ὑπόλοιπους τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐχελταῖος

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Σ. ΔΩΡΙΚΟΣ - Κ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ, *Οἱ ῥῖνκα μιλοῦσαν Ἑλληνικά*

Οἱ Ἴσπανοὶ χρονικογράφοι τοῦ 16ου αἰῶνα διέσωσαν ἀπὸ τὴν παράδοση τῶν ῥῖνκα τὸν θρύλο τοῦ λευκοῦ θεοῦ - προγόνου, πού ἦρθε ἀπ' τὸν ὠκεανὸ τῆς ἀνατολῆς φέροντας στήν Ἀμερικὴ τὸν πολιτισμό. Ὁ θρύλος αὐτὸς ἐπιδεδαιώνεται ἀπ' τὰ ἀρχαιολογικὰ κατάλοιπα πού βρίσκονται διάσπαρτα στήν περιοχή τοῦ Περού: τείχη καὶ κτήρια μὲ κυκλώπεια, μινωϊκὴ, μυκηναϊκὴ τοιχοδομή, θέατρα, διπелέκεις, σβάστικες, μινωϊκὰ σύμβολα καθὼς καὶ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐπιγραφῶν γραμμικῆς γραφῆς Α'. Ἐντυπωσιακώτερο ὅμως τεκμήριο τῆς παρουσίας τῶν Ἑλλήνων στήν Νότια Ἀμερικὴ κατὰ τὸ ἀπώτατο παρελθὸν ἀποτελεῖ ἡ γλῶσσα τῶν ῥῖνκα. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ παρόντος ἔργου παραθέτουν 850 περίπου λέξεις τῆς γλώσσας τῶν Κέτσουα (προγόνου φυλῆς τῶν ῥῖνκα), οἱ ὁποῖες ἔλκουν καθαρὰ τὴν προέλευσίν τους ἀπ' τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Καὶ μάλιστα κατὰ παρόμοιο τρόπο μὲ ἐκεῖνον τῆς γλώσσας τῶν κατοίκων τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ (δὲς «Δαυλός», τεύχη 169, 170). Ἡ ἐτυμολογικὴ, φωνολογικὴ καὶ σημασιολογικὴ ἀνάλυση πού ἐπιχειροῦν εἶναι ιδιαίτερα ἐπίπονη, ἀφοῦ ἡ συγγένεια καὶ συχνὰ ἡ ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν δύο γλωσσῶν ἐντοπίζεται σὲ πρῶμο στάδιο τῆς ἑλληνικῆς, πρᾶγμα πού ἀπαιτεῖ καλὴ γνώση τῶν ὁμηρικῶν τύπων καὶ τῆς δωρικῆς διαλέκτου, τὴν ὁποία καὶ διαθέτουν οἱ δύο συγγραφεῖς. Ἡ προσαρμογὴ τῆς ἑλληνικῆς στὶς φωνητικὰς ἰδιαιτερότητες τῶν φυλῶν αὐτῶν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἀπομόνωση, ἐπέφεραν πολυποίκιλες μεταλλαγές, τίς ὁποῖες ὅμως τὸ ἐμπειρο μάτι τῶν δύο ἐρευνητῶν εὐκόλα συλλαμβάνει καὶ ἐξηγεῖ. Μερικὰ παραδείγματα: *churi* = κόρη, *china* = γύνα - γυνή, *mama* = μήτηρ, *hua* = υἱός, *hatana* = χιτῶνας, *wayra* = ἀήρ, ἄερας, *chiri* = κρύος καὶ ἄλλα ἀκόμη ὁμιλητικῶτερα.

Παν. Α. Κουβαλάκης

Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ στὸν κόσμον

Γιὰ τὴν κατάσταση στὸν ἑλληνικὸ ἀλλὰ καὶ διεθνὴ μουσικὸ χῶρον ἐδόθη ἡ ἐνκαιρία νὰ συζητήσουμε μὲ τὸν ὁμογενὴ μουσικοσυνθέτη κ. Ἀλέξανδρο Χαχάλη, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία ζῇ καὶ δημιουργεῖ στήν Νέα Ὑόρκη, μία πόλη «χωνευτήριον» ἐτεροκλήτων πολιτιστικῶν στοιχείων καὶ συνακόλουθα μουσικῶν ἀκουσμάτων, ὅπου ἡ ἐμπειρία πού ἀποκτᾷ κανεὶς καὶ ἡ ὀρθὴ ἀξιολόγησή της εἶναι ἓνας δόκιμος «δρόμος» γιὰ τὴν ἐξαγωγή ἀσφαλῶν συμπερασμάτων. Τὰ συμπεράσματα αὐτὰ ἐκτίθενται παρακάτω καὶ προκύπτουν ἀπὸ τίς ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες πού μᾶς ἔδωσε ὁ συνθέτης, ὅταν πρόσφατα ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀθήνα καὶ μιλήσαμε γύρω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ καὶ ξένη μουσικὴ.

❶ Ἡ ἀπήχηση τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς στὶς χῶρες τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἰδι-

Γ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ, Ἀνάγκη χωρισμοῦ κράτους - ἐκκλησίας.

Ἐνῶ ἐγγίζομε τὴν δευτέρα χιλιετία, ἓνα πολὺ παλαιότερο αἶτημα ἐπαναποθετεῖται καὶ πάλι: ὁ χωρισμὸς κράτους καὶ ἐκκλησίας. Πλούσια εἶναι ἡ ἀρθρογραφία τῶν ἡμερῶν μας γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ὁ διδάκτωρ Θεολογίας καὶ Κοινωνιολογίας Γ. Μουστάκης ἔκανε τὸν κόπο νὰ ἀνθολογήσῃ τὴν ἀρθρογραφία καὶ νὰ τὴν ἐκδώσῃ σ' ἓνα τομίδιο, ὅπου ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο ἀπόψεις, τοῦ χωρισμοῦ ἢ ὄχι κράτους καὶ ἐκκλησίας. Στὴν οὐσία δὲν εἶναι μία πραγματεία τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως ἀλλὰ συλλογὴ ἀρθρων, ποὺ ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀπόψεις τοῦ ἰδίου.

Ἡ ἐκκλησία σὲ ὅλες τὶς θρησκείες τοῦ κόσμου εἶναι ἑκφρασις μέσῳ θρησκευτικῶν κειμένων. Ἡ δὲ θρησκεία εἶναι ἀναπόσπαστο στοιχεῖο πολιτισμοῦ τῶν λαῶν, ἀκόμα καὶ ἂν αὐτὸ σημαίνει τὴν ἑλλειψιν πολιτισμοῦ, ὅπως ἐγίνε τὸν Μεσαίωνα. Ἄρα ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαχωρισθοῦν κράτος καὶ θρησκεία. Ὅταν δὲ ἡ θρησκεία ἐδράζεται σὲ ἐξουσιαστικὸ δόγμα, ἡ ἐκκλησία δὲν κάνει τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ τὸ ἐκφράζῃ. Ἔτσι δὲν ὑπάρχει κανένα ἐκκλησιαστικὸ ἀδιέξοδο, ἀλλὰ θρησκευτικὸ.

Θὰ ἦταν ἀδιανόητο γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες νὰ χωρίσουν κράτος καὶ ἐκκλησία: οὔτε καὶ ὑπῆρχε κανένας λόγος νὰ συμβῇ αὐτό, ἀφοῦ ἡ ἀρχαία θρησκεία δὲν ἐστηρίζετο σὲ κανένα δόγμα. Τὸ πρόβλημα ἐτέθη ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος καὶ μετὰ, ὅταν τὰ ὅρια ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας μεταξὺ κοσμικῶν καὶ θρησκευτικῶν λειτουργῶν ἦσαν ἀσαφῆ. Ἐκτοτε δὲ ὑπῆρχε ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ κοσμικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας. Στὴν οὐσία ὁ διαχωρισμὸς κράτους καὶ ἐκκλησίας σημαίνει καθορισμὸ τῶν ὁρίων ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας μεταξὺ τους. Μὲ ἄλλα λόγια, καὶ ἂν ἀκόμη συμφωνήσουν κράτος καὶ ἐκκλησία γιὰ τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας τους, δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξῃ τὸ πολιτειακὸ ἐξουσιαστικὸ πρότυπο. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἡ ἀντίθεσις τῶν ὁπαδῶν τοῦ χωρισμοῦ ἀναλώνεται σ' ἓναν ἀντικληρικὸ ἀγῶνα. Καὶ αὐτὸ θυμίζει ἐντονα τὴν λαϊκὴ ρῆσιν: «Φταίει ὁ γάιδαρος καὶ θαρᾶμε τὸ σαμάρι».

Εἶναι συχνὸ φαινόμενο ὁ ἀντικληρικὸς ἀγῶνας νὰ ὀδηγῇτὶ σὲ ἀντιφάσεις, γιὰτὶ πολλὲς φορὲς ὑποκρύπτει προσωπικὲς ἐπιθέσεις. Κάτι τέτοιο ὅμως μᾶς κάνει νὰ ὑποψιαζώμαστε ἓνα ἀπὸ τὰ τε-

αίτερα στὴν Ἀμερικὴ ἀφορᾷ κατὰ τὸ πλεῖστον σὲ συγχρόνους συνθέτες, τῶν ὁποίων οἱ δημιουργίες ἐκλαμβάνονται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ προσαρμοσμένη ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευση καὶ τὴν ἐκτέλεση στὸ αἰσθητῆριο λαῶν, ποὺ ἀγνοοῦν τὸ βάθος καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς μουσικῆς παραδόσεως στὴν μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα. Ἀντιπροσωπευτικώτεροι αὐτοῦ τοῦ ρεύματος εἶναι τόσο ὁ Β. Παπαθανασίου ὅσο καὶ ὁ Γιάννης Χρυσομάλλης, τῶν ὁποίων οἱ συνθέσεις εἶναι εὐρῶς διαδεδομένες καὶ καταξιωμένες. Ἕνας δευτέρος τύπος μουσικῆς, λιγώτερο ἐξαπλωμένος στὸ διεθνὲς μουσικὸ στερέωμα, εἶναι τὰ «κλασσικώτερα» ἑλληνικὰ μέλη τοῦ Μ. Θεοδωράκη (γνωστὰ κυρίως ἀπὸ τὸν κινηματογράφου) καὶ τοῦ Μ. Καλομοίρη. Ἰδιαίτερη θέση δὲ κατέχει ἡ μουσικὴ τοῦ Ι. Ξενάκη, τὸν ὁποῖο πολλοὶ θεωροῦν ὡς τὸν ἀξιολογώτερο μουσικὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Τέλος ἡ παραδοσιακὴ καὶ δημοτικὴ μουσικὴ τοῦ τόπου μας εἶναι σχεδὸν ἄγνωστη στὸ εὐρὺ κοινὸ μὲ μόνον ἐξαίρεση τοὺς τουρίστες, ποὺ ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔχουν τὴν δυνατό-

λευταῖα ἄρθρα τοῦ διδύλου, τὸ «Ἀρχιεπισκόπου διολίσθη», πὺν σάν ἀνυπόγραφο, μᾶλλον στὸν Γ. Μουστάκη πρέπει νὰ χρεωθῇ. Σ' αὐτὸ κατηγορεῖται ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὅτι μὲ τοὺς λόγους του κινδυνεύει νὰ περιθωριοποιηθῇ ἡ ἐκκλησία καὶ νὰ ἐγκλωδισθῇ στὴν περίμετρο τῶν ἐθνικιστικῶν λαϊκίστικων κινήματων. Κι αὐτὸ εἶναι σωστό. Ὅμως νὰ τὸν κακίξῃ στὴν συνέχεια, γιατί δὲν προωθεῖ τὴν ὑπαγωγή τῆς ἐκκλησίας καὶ πάλι στὸ Φανάρι, ὅχι μόνον εἶναι ἀντιφατικό, ἀλλὰ ὑποκρύπτει καὶ μεγαλύτερη ἐπιθυμία ὑποταγῆς τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας στὴν ἐκκλησιαστική, ἀφοῦ ὁ πατριάρχης εἶτε ἐπὶ ρωμαιοκρατίας εἶτε ἐπὶ τουρκοκρατίας τὴν ἀπόλυτη διαπλοκὴ κράτους καὶ ἐξουσίας ἐξέφραζε.

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

F. Mc DONALD, *Περιπλάνηση σ' ἓναν ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ναὸ*

Προσιτὸ ἀπὸ κάθε ἄποψη εἶναι σὲ ὅλους τὸ ἐν λόγω λεύκωμα, πὺν ἔχει ὡς θέμα του τὴν ἱστορία, τὸ θρησκευτικὸ ὑπόβαθρο, τὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὴν εἰκαστικὴ σύνθεση τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς ὥστόσο νὰ περιορίζεται μόνον στὰ στοιχεῖα πὺν ἀφοροῦν στὸν Παρθενῶνα, τὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρεχθεῖο καὶ τὰ ἄλλα μνημεῖα τοῦ Ἱεροῦ Βράχου. Γίνονται ἐπίσης ἐκτενεῖς ἀναφορὲς στὰ Παναθήναια, στὴ ζώνη τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, στὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα, στὴν ἐπιρροὴ πὺν ἤσκησαν καὶ ἀσκοῦν οἱ ἐλληνικοὶ ρυθμοὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος, στὰ προβλήματα τῶν ἀρχαίων μνημείων σήμερα, ἐνῶ στὸ τέλος τοῦ ἐντύπου παρατίθεται πολὺστηλο γλωσσάριο, πὺν βοηθᾷ τὸν μὴ ἐξοικειωμένο μὲ τὴν ἀρχαία πραγματικότητα ἀναγνώστη, νὰ κατανοήσῃ καλύτερα τὶς πληροφορίες πὺν λαμβάνει. Ἄξια ἐπαίνου εἶναι τόσο τὰ ἱστορικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἀκριδῆ καὶ παραδεκτὰ κείμενα διὰ χειρὸς Fiona Mc Donald ὅσο κυρίως καὶ ἡ εἰκονογράφηση τοῦ Mark Bergin, πὺν ἀποδίδει μὲ ρεαλιστικὸ τρόπο πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Ὁ τέλειος συνδυασμὸς εἰκόνων καὶ γραμματος ὅπωςδήποτε καθιστᾷ τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα εὐληπτο καὶ ἱσορροπημένο, καθὼς ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀποκτᾷ γνώσεις μὲ εὐχαρίστηση καὶ αἴσθησι γοητείας.

Μάριος Μαρνέας

τητα νὰ τὴν ἀκούσουν ἐδῶ.

❷ Οἱ ἐμπνεύσεις τῶν ἐλαχίστων ὁμογενῶν μας μουσικοσυνθετῶν ἐπηρεάζονται τόσο ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς συνθέτες, πὺν κάνουν διεθνή σταδιοδρομία, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦν καὶ σπουδάζουν τὴ μουσική. Οἱ συνθέσεις τοὺς ἐνίοτε χαρακτηρίζονται, καταχρηστικά ἢ μὴ, ὡς ἀκολουθοῦσες τὸ ρεῦμα τῆς «Νέας Ἐποχῆς».

❸ Ἐνα νέο εἶδος μουσικῆς, εὐρισκόμενο βέβαια ἀκόμη σὲ πολὺν πρῶμο στάδιο, εἶναι αὐτὸ πὺν προκύπτει ἀπὸ τὸ συνδυασμὸ τοῦ συγχρόνου κλασσικοῦ μέλους μὲ τὶς μουσικὲς παραδόσεις διαφόρων χωρῶν καὶ λαῶν («Ethnik»). Ἡ ποιότητα τῆς συνθέσεως ἐδῶ ἐξαρτᾶται τόσο ἀπὸ τὴν μουσικὴ παιδεία τοῦ συνθέτη, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἱκανότητά του νὰ συνδυάσῃ τὴ φολκλορικὴ μουσικὴ τῆς χώρας του μὲ τὸ σύγχρονο μέλος. Ἴσως αὐτὸ τὸ ρεῦμα –πὺν δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς συνειδητὴ ἀντίδραση τῶν διαφόρων ἐθνι-

Κ. ΚΑΣΣΗ, Ἀληθινὴ ἐκ τῶν ἔνδον ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας

Ἦν τίτλω μελέτη, πρωτότυπη καὶ ρηξικέλευθη, καλύπτει δλόκληρο τὸ φάσμα τῆς ἱστορίας μας, ἀπὸ τοὺς προκατακλυσμαίους πολιτισμοὺς μέχρι καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Σ' αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς ἀνασκευάζει μὲ ἐπιτυχία τοὺς κατεστημένους μύθους γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ προϊστορία, τοποθετώντάς τιν στίς σωστές τῆς διαστάσεις. Μοιραῖα δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀσχολεῖται μὲ μεγάλες μορφές τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Περικλῆς, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κ.ἄ., γιὰ τοὺς ὁποίους διαπιστώνει, ὅτι τοὺς χαρακτηρίζει μία ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν πανάρχαια Ἑλληνικὴ ἀρετὴ. Ὡστόσο ὁ Κυριάκος Δ. Κάσσης ἐπιχειρεῖ νὰ ξαναγράψῃ τὴν ἱστορία μας μὲ μιὰ φιλολακωνικὴ διάθεση, κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὴν ἀθηνοκεντρικὴ, μὲ ἔρεισμα τὴν λακωνικὴ ἠθικὴ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ἠθικὴ τῶν ὑπολοίπων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ ἐντεῦθεν. Παρ' ὅλην πάντως τὴν ὑπάρχουσα μεροληψία, φέρει εἰς τὸ φῶς σπουδαῖα καὶ ἄγνωστα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ποὺ δίνουν ἄλλες διαστάσεις σὲ πολεμικά, πολιτικά, κοινωνικά καὶ οἰκονομικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔπαιξαν καταλυτικὸν ρόλον στὴν διαδρομὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐν Ἀθήναις παγίωσης τῆς δημοκρατίας καὶ ἐντεῦθεν. Λίαν ἀξιοπρόσεκτα εἶναι καὶ τὰ μᾶλλον καυστικά του σχόλια γιὰ πρόσωπα, θεομοὺς καὶ γεγονότα, καθὼς ἡ ἀποψὴ του γι' αὐτὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀποστασιοποιῇται ἀπὸ κάθε ἀντίθετη θεώρηση. Μοιραῖα λοιπὸν ἔχομε μιὰν ἄλλη διαφορετικὴ ὀπτικὴ γωνία τῆς ἱστορίας μας, ἡ ὁποία ἐνδεχομένως νὰ εἶναι καὶ χρήσιμη. Ὅσο χρήσιμο μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ τὸ δικονομικὸ δόγμα "audiat et altera pars", ἀφοῦ ὅλοι καὶ ὅλα κρίνονται στὴν μακροαίωνα διαδρομὴ τῆς ἱστορίας μας. Ὁ Κυριάκος Δ. Κάσσης εἶναι ἓνας διεισδυτικὸς καὶ ὀξυδερκὴς μελετητής, ποὺ ἔχει τὸ χάρισμα νὰ χρησιμοποιεῖ πρὸς ὄφελός του καὶ τὸ παραμικρὸ στοιχεῖο, ποὺ συνάδει μὲ τὸν σκοπὸ τοῦ ἐγχειρήματός του.

Γιῶργος Πετρόπουλος

κοτήτων καλλιτεχνῶν στὴν παγκοσμιοποίηση καὶ προβολὴ συγκεκριμένων μουσικῶν μορφωμάτων μὲ ταυτόχρονη ἰσοπέδωση τῆς μουσικῆς τῶν διαφόρων λαῶν— νὰ ἀποτελῇ καὶ τὸ κύριο μουσικὸ ρεῦμα τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος.

• Αὐτὰ εἶναι τὰ συμπεράσματα γιὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἑλληνικῆς καὶ διεθνοῦς μουσικῆς πραγματικότητος τοῦ ὁμογενοῦς μουσικοσυνθέτη κ. Ἀλέξανδρου Χαχάλη, ποὺ ἀπεκόμισε ζῶντας καὶ δημιουργῶντας στὴν Νέα Ὑόρκη. Ὁ ἴδιος στίς μουσικὲς του δημιουργίες θασίζεταί στὰ πρότυπα τῆς μὴ τυποποιημένης ἀρχαίας καὶ δημώδους μουσικῆς μας. Τόσο στὸ παλαιότερο ἔργο του «Ἀντιθέσεις» ὅσο καί, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, στὸ προετοιμαζόμενο «Ἀπὸλλωνος Τέμενος» διακατέχεται ἀπὸ ἀσυγκράτητη ἐπιθυμία γιὰ ἐπιστροφὴ στίς πατριες ἐμπνεύσεις, γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ «χαμένου Διονύσου».

Μάριος Μαρανέας